

విరహాపాండురతాశ్శ్యత్సవిలసనంబు
నతనుతాపాతపస్కార్తి యలముకొనంగ
రేయిపగలిదియని యేర్పరింపరామి
ముదితనేత్రాంబుజము లరమోద్యుగాంచె.

—అ దీ ద ము సూ ర క వి.

స్వాగతము

శ్రీమతి ఓలేటి నిత్యకల్యాణమ్మగారు

తోరపుబత్తికల్మియెడతో, హాయిం చెడుచూపుచాలుతో
సారగుణార్ద్ర, యాంధ్రజననన్నత మా “గృహలక్ష్మి” స్వాగత
శ్రీరమణీయగీతమురచించెడు నీకొరకింకనామె నాం
గీరసహాయనంబ! కరుణింపుము, నింపుము జ్ఞానసంపదకా

1932 ఏప్రిల్ 605

పెట్టు మండులు

పెట్టుమండులు. ఈశబ్దము శ్రవణగోచరమగుటతోడనే ఎన్నియో చక్కనిసంసారములను కలుపితముచేసిన వివాదసంఘటనములు చదువరుల స్మృతివథమునకుదట్టుచున్నవి. పెట్టుమండులు సంసారములందు ప్రసక్తములైనపుడెల్ల దోషము స్త్రీలదేయగుట మేము కూడ ఒప్పుకొందుము. విద్య, వికాసములేకుండుటచే దేశమున పీటపెట్టిన దురాచారములలో ఈ పెట్టుమండుల ప్రయోగమొకటియనుట నిస్సంశయము.

సువాసినులును, పూర్వసువాసినులుగూడ ఈ పెట్టుమండుల విషయమున దోషమొనరించుచున్నారు. మగని నిశ్చలప్రేమనుపొందుటకు సువాసిను లీ పెట్టుమండులనాశ్రయించుచున్నారు. వాత్సల్యయనునీ కామశాస్త్రమునందు, వైద్యగ్రంథములందు వశీకరణమునకుగాను కొన్ని మండులు చెప్పబడియున్నవి. ఆమూలికలు అట్టిఫలమునిచ్చునవియే యని అంగీకరింతుము. కాని వానిప్రయోగము మిక్కిలి అనుభవముతో కూడియుండవలయును. వస్తువిజ్ఞానముగల అనుభవజ్ఞునిచేతితో అమృతముగ పనిచేయుమూలికయే వస్తువిజ్ఞానము, అనుభవములేనివానిచేతితో విషమగుచున్నది. పెట్టుమండులను ప్రయోగించు స్త్రీలు సాధారణముగా తమపరిచితిలోనుండు ఏ ఎల్లమ్మనో పుల్లమ్మనో ఆశ్రయింతురు. మగని నిశ్చలప్రేమ పొందవలయునను కాంతాతీత్రతో పెట్టుమండులు వికటించినచో గలుగగల అరిష్టములకు వారు అంధులగుచున్నారు. శాస్త్రానుభవములేక ప్రయోగించిన ఈమండులు శరీరమున కెక్కుటతోడనే వారు ఆరోగ్యమునుగోల్పోయి శుష్కించినశరీరములతో, వెలిబారిన ముఖములతో, పండబారిన చర్మముతో నడవేనుగులగుచున్నారు. అర్థింపబడినప్రేమ లేదు సరిగదా అసలు ప్రాణికేమోసమువచ్చు పరిస్థితులు ఏర్పడుచున్నవి. ఇక ఆజన్మకు ఆతడు సుస్థితిపొందలేదు. పొందినను తనకు మండుపెట్టినమగువను నిండుహృదయముతో ప్రేమింపజాలడు. కావున ఈవద్ధతివలన మగని నిశ్చలప్రేమనుపొందుట సంశయాస్పదమును,

ప్రమాదయులేమును. తనకు లాలనవిజ్ఞాన మృదుహస్తములున్నవి; చీకటిని విరియించు చిరునవ్వుగలదు; శ్రమనుగుర్తింప నేవాభిలాష ఉన్నది; దేవీస్వరూపమును లేజరిల్లలేయు దివ్యగుణముకలదు—కాగా ఇక స్త్రీ మగనిని వశీకరించుకొనుటకు పెట్టుమందుల నాశ్రయించుట పెడబుద్ధి. దైవదత్తములగు చక్కని వశీకరణసాధనములకు తాను స్థానమైయుండి ప్రమాదకరములు, ఫలవిషయమున సంశయింపదగినవియునగు కృత్రిమసాధనముల నవలంబించి స్త్రీ తాను నలుగురితోల్లలోబడుచున్నది. తన అర్థప్రాణమును భర్త ఆరోగ్యమును చేతచి వానిని జీవచ్ఛవముగా చేయుచున్నది.

పూర్వసువాసినలు ఈ పెట్టుమందుల విషయమున సువాసినలకంటెను అత్యంతచారము లొనర్చుచున్నారనవలసివచ్చినందుకు విచారించుచున్నాము. సువాసినలు ఏదో ప్రత్యక్షఫలమునుగోరి తమ మగలకు మందులు పెట్టుచున్నారు. పూర్వసువాసినలు—వారికి ఈజన్మకు ఇహలోకసుఖములు ఎట్లునులేవుగాన— ఉత్తరజన్మలోనైన ఉండుటకు గాను మందులను పెట్టి ప్రాయముననున్న మగవారి ప్రాణములను తీయుచున్నారు. ఈ ఆచారము కొన్నికొన్ని ప్రాంతములందు సుదృఢముగానున్నది. మాయెఱిగినంతవఱకు తెలుగు ప్రాంతములందు బల్లారిజిల్లాలో కొన్నితావుల ఈ ఆచారముగలదు. అచ్చట పొరుగింట పచ్చిమంచినీళ్లు త్రాగుటకుగూడ సందేహింపవలసియుండును. ఇక భోజనముమాట చెప్పనేల? ప్రపంచమునందు వలుమతములుగలవు. ఏమతముగాని ఈజన్మలో ఒకని ప్రాణము తీయుటవలన మఱుజన్మలో ఆహార్యచేసినవ్యక్తికి సుఖముకలుగునని చెప్పుటలేదు. జీవహింస పాపములకెల్ల పాపమని అన్నిమతములును చెప్పుచున్నవి. అట్టి పాపకార్యము చేయుట వలన ప్రతిఫలముగా ఉత్తరజన్మసుఖముగలుగునని నమ్మువారిని ఉన్నాదుల తగలో మొనటి కులమువారిగా పరిగణింపవలసియున్నది. ఏపాపఫలమునతో ఈజన్మమున తాముసుఖమునకు దూరమైనారు. మూఢనమ్మకములను తలకెక్కించుకొని ఇచ్చుకుఘోరమహాపాతకమునకు ఒడి కట్టి జన్మజన్మేపికూడ సుఖమునకు దూరమగు ఈ పూర్వసువాసినీగణమును తలంచుకొనినచో విపాదము తలమునకలగుచున్నది. పెట్టుమందుల ప్రయోగమును నిరూపించుటకు స్త్రీల యందు విద్య, వికాసము పెంపొందించుటలేవ్వు గత్యంతరములేదు. విద్యావతులగు స్త్రీలు తమసోదరీమణులయందు విద్య, వికాసమునుకల్గించి ఇట్టిదురాచారములను తొలగించవలయును. పెట్టుమందులవలని ప్రమాదములును, కలుగుపాపమును బాగుగా వెల్లడిచేయవలయును. పూర్వసువాసినీగణమునకు తమనమ్మకమునందలి మూఢ్యమును, తమకార్యమునందలి పాపమును—సువాసినీగణమునకు పెట్టుమందులవలని ప్రమాదములను, లాలన-ప్రియవాదితనము మొదలగు సుగుణములను వశీకరణసామర్థ్యమును బోధించుచో పాతివ్రత్యమునకు వంటపొలముగు భారతదేశమునందలి సంపారముల చక్రత్రములను కలుపితమొనర్చుచున్న పెట్టుమందులపేరు వినబడకుండ పోవును. సంఘసంస్కర్తలు శ్రద్ధవహింతురుగాక!

నీ రాజనము

కొంపెల్ల జనార్దన రావు గారు

౧

లేమినేగల్గులు తుఱంగలించు, నీకు
నాయడ వెలుంగు ప్రేమను; ఐనను అనర్హ
తాభిశక్తుడనేను, శిరోధినిష్ఠి
తంబానర్పంగఁ దగుదానిఁదన్నివైతు.

౨

ఈప్రమోహాంధ్యముల విదళించివైచు
శిక్షణచణత్వములు ప్రభాసిల్లు నీ ప్ర
వృత్తిచయమున నహజ్జమై-వెడఁగుటెడఁద
యైనదియెఱుంగు స్వకీయదీపభూతి.

౩

ఇదిమలీమసమెయైన, పదిలపటిచి
సాఁకినాఁడను నవనిపోనీక; త్వత్ప్ర
సాదకాంతులు బింబించునమయముల గ్ర
హింపనోడుదు నునికి, మత్తల్లిపోయి.

౪

నీపరాఙ్ముఖగతుల గడించుకొందు
నీదుసాముఖ్యగతుల గుఱించునేర్పు
పావనవ్రతానుష్ఠానపరత, నీప్ర
మోదబాష్పముపొంగించి పొంగిపోదు!

౫

ఎంతపరిదీనమోయి నాయెడఁదయిపుడు
ఐన నెంతపునీతమోయి! నినాథు
లెత్తుచున్నది, నన్ను దీవించుకొనియ
తనివిసెందెను నీమహత్త్వమునకీట్లు!

భారతీయయువతి

పురాణం

కుమార రాఘవ శాస్త్రి గారు పి. యె

౧

ఆప్రణయమూర్తియెవరు? హిమాచలంబు
శృంగమునఁజేరి లీల యాసీనయయ్యె,
మృత్యువునుగూడగెలిచెడి ప్రేమమనసు
తనకనుమలుపులందు వ్యక్తమగుచుండ.

౨

అతిమధురమామెకంశంబు, ఆలపింప
మొదలిడియెడోలసాట, త్రిమూర్తులే ప
రున్న చిన్నియూయెల యూపుచున్నదామె
సాటిలేని మహాతపశ్శాలిగనుక.

౩

సమయమబ్బెనా చిరుతహస్తమునకత్తి
బట్టికదనరంగముతోచ్చి పగరమూక
చించి, మాతృదేశంబురక్షించుకొనును,
వెనుకచూపుజూడని వీరవనితయామె.
తరుణిరూపుగై కొన్న సౌందర్యమధువుఁ
గ్రోలఁగలుగుప్రేమోపాసకుండెవండో;
తనదునాయుస్సుసాబాలు భారబోసి
యైనఁగాపాడు నిట్టియర్థాంగితనువు.

౪

అన్ని దేశాల, స్త్రీజాతి కంత కీను
శీలదేనుమ్ము అదర్శజీవితమ్ము,
పెట్టినదివేరుపతిభక్తి కిట్టియీమె
యెవ్వరోకాదు, మనభారతీయయువతి.

కీ. శే. చోరగుడి సీతమ్మగారు

శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు

శ్రీమతి సీతమ్మగారికాపురస్థలము గుంటూరుజిల్లాకులెందైన బాపట్లగ్రామము. శ్రీ సీతమ్మగారితండ్రిగారగు కీ. శే. వెలగపూడి దక్షిణామూర్తిపంతులుగారును, భర్తగారగు కీ. శే. చోరగుడి వెంకటాద్రిపంతులుగారును బాపట్లయందు చిరకాలము సుప్రసిద్ధులగు న్యాయవాదులుగానుండి ప్రతిదేశహితైకకార్యమునందును విశేషముగాపాల్గొనుచు మంచి పేరు కీర్తులుగడంచినవారుగానుండిరి. శ్రీసీతమ్మగారు 1876 సం॥ మే 27-వ తేదీని జన్మించిరి. 1916 సం॥ మార్చి 31-వ తారీఖున మరణించిరి. ఆమెవీరితకాలము నలుబదిసంవత్సరములు. సీతమ్మగారు గొప్పవిదుషీమణి, కవయిత్రి. ఆకాలమున స్త్రీలమాసపత్రికలుగానున్న సావిత్రి, హిందూసుందరిపత్రికలును; ఆమెతండ్రిగారిచే నమపబడుచుండెడి విద్యానందప్రకాశినియను మాసపత్రికయు ఆమె గద్యపద్యవ్యాసములను, నమస్యాపూరణములను పాటలను తరుచు ప్రచురించుచుండెను. శ్రీసీతమ్మగారిచే వ్రాయబడిన ప్రభావతీప్రద్యుమ్నమనెడి వచనకావ్యము 'విద్యానందప్రకాశిని'యే ప్రచురించెను. శ్రీసీతమ్మగారిొకస్త్రీసమాజమునుస్థాపించి మరణించువఱకు నిర్వహించుచుండిరి. బాపట్ల కఠినమీషముననున్న ఇమ్మడిసెట్టివారిపాలెమునుపల్లెయందు దామెస్థాపించిన రాత్రిపాతశాల యిప్పటికిని పనిచేయుచున్నది. 1913-వ సంవత్సరములో ఆంధ్రమహాసభ ప్రవ్రథమమునజరుపబడినప్పుడు దానితోబాటు మహిళాసభను శ్రీకొటికలపూడి సీతమ్మగారిఅధ్యక్షతక్రింద శ్రీసీతమ్మగారే జరిపించిరి. 1915-వ సం॥ ఆగస్టు 5-వ తేదీని శ్రీసీతమ్మగారు యుక్తవయస్కులగు కుటుంబినులును, బాలవిలేంతువులును చదువుకొనునిమిత్తమై బాపట్ల త్రిపురసుందరీసమాజయువతీవిద్యాలయమనుపేర నొకవిద్యాలయమునుస్థాపించెను. దానిని శారదానికేతనమువంటియుల్లెమసంస్థగాజేయ కుతూహలపడుచుండెను. కాని యీవిద్యాలయముస్థాపించిన ముహూర్తమెట్టిదోకాని విద్యాలయముస్థాపించిన ఎనిమిదిమాసములకే శ్రీసీతమ్మగారు ఆకస్మికముగా కాలముచేసిరి. నాటితో ఆమెసంస్థలకుగూడ ఆయువు ముగిసినట్లులైనది. స్త్రీసమాజము వెంటనే ఆగిపోయినది. కాని విద్యాలయముమాత్రము కొనసాగిపోతో కొన్నాళ్లుకొట్టుకాడి దానిని నిర్వహింపగలసమర్థతగలస్త్రీ దొరకనందునను, పురుషులుదానిని నిర్వహించుటకు సమ్మతించజాలమని దొరతనమువారు ఉత్తరువుచేసినందునను ఆగిపోయినది. సీతమ్మగారి కొక్కడేకొమారుడుగలను. శ్రీసీతమ్మగారు గొప్పవిదుషీమణియేగాక గొప్ప సేవావ్రత. స్త్రీల విద్యాభివృద్ధివిషయమునను, దీనులగు బాలవిలేంతుసముద్ధరణయందును శ్రీమతి సీతమ్మగారికిగల అసక్తి నిరుపమానము. తనయింటనుండ నిచ్చగించెడివారికి భోజనాదివసతులు తనయింటనే నమకూర్చియు, అటులకానివారికి ధనరూపముగా సహాయ మొనర్చియు బాలవిలేంతువులగు విద్యార్థినులకును ఉపాధ్యాయునులకును సీతమ్మగారు పెక్కువిధముల సహాయమొనర్చుచుండెడివారు. ఇట్టి స్త్రీజనబంధవియైన శ్రీసీతమ్మగారు కాలము

చేసి పదునాఱువత్సరములైనది. నేటికి బాపట్లయందలిస్త్రీలు మరల స్త్రీహితైషిణీమండలి యనునామముతో స్త్రీసమాజమును స్థాపించి అందు 8-2-32 తేదీని గ్రంథాలయమును నెల కొల్పి దానికి 'సీతాపుస్తకసదన' మను నామధేయమిడి శ్రీసీతమ్మగారియెడల తమకుగల భక్తిగౌరవములను వెల్లడించిరి. విదుషీమణియైన శ్రీసీతమ్మగారి కిట్టిసత్కార్యముగావించుటచే మండలిధన్యతనుబడసిన దనుటకు సందియములేదుగదా! శ్రీమతి చోరగుడి సీతమ్మ గారిపేర 'సీతాపుస్తకసదనమే' అనుగ్రంథాలయమును నెలకొల్పుసందర్భమున నేనీక్రిందిపద్యములను ఉపహారముగనిచ్చితిని.

ఆంధ్రజనసీగారసీమను
సలరు విదుషీరత్నమాలను
జారిపోయినదొక్కరత్నము
జాతిదుర్దశచే.

పెరటిచెట్టని మనము ఆమెకు
ప్రీతిగౌరవ మీయకున్నను
అలముకొన్నవి ఆమెకీర్తులు
ఆంధ్రదేశమునన్.

తెలుగుకై తలొ ఆమెనామము
దివ్యకాంతుల తేజరిలగ
తెనుగుదేశము ఆమెపాండితి
తెలుసుకొన్నాడీ.

జానపదులకు రాత్రిబడినీ
ప్రౌఢస్త్రీలకు పాశశాలను
స్త్రీల కొకసమాజమునునిలిపి
సేవచేసింది.

పెరటనాటిన చిన్న మొలకలు
పెరిగిపెద్దవి కాకమునుపే
దాటిపోయినదామె మనపురి
దొర్భాగ్యమునన్.

మధురమంజులమందహాసము
అధరసీమను చెలగుచుండగ
సరసవాక్కుల నామె నెల్లర
సరసజేర్చేదీ.

ఆగభీరత యానుశాంతం
బాపమత్కృతి యాయుదారత
ఆనందవైదగ్య మరయము
ఔర! యెచ్చోటన్.

ఆమెపోయిన యాక్షణంబున
నడగిపోయిన వామెసంస్థలు
చేరదీసి రక్షణముసేయు
చేడెలెవ్వరులేకన్.

సంస్థలెంతప్రగాఢదీక్షతో
సావరములేర్పవడగునో
సాధ్యసీతమ్మజీవితమె
సాటిచెప్పేనూ.

ఒరులకువకృతి నేయుచుండుటె
యుత్తమవ్రతమంచు దలచి నిజ
జీవితంబును సమర్పించినట్టి
జనని సీతమ్మా.

ఆసుసాధ్యయె బ్రదికియుండిన
అమెసంస్థలె నిలిచియుండిన
మనపురిసాభాగ్యమెటువలె
మహితమయ్యెడిదో!

ఆమెవైదుషి విస్తరించుట
కామెకొరికల నలువైచుట
కామెకీయకపోయెగా విధి
ఆయువధికంబూ.

నతులయేవిద్యారథముగడప
సమర్థముగునా దీపకభిక
చమురుమిగిలీ యుండగానే
చప్పున మలిగిపోయిందీ.

నిన్న మొన్న మనమధ్య నామె
యున్న యట్టులనుపించుమదికి
పదియునాఱువర్షంబులపుడే
పరుగుదీసినవే.

అకట! ఇన్నీ యేండ్లుచనినను
నాసతీమణి సత్కరించెను
భాగ్యమేలనో గలుగదామె నీ
భావపురమునకున్.

అపరశారద యాసతీమణి
నర్హరీతిని బూజసేయగ

అనుభవింపకఁదీటునా?

రజకుఁడాడిన నుడులే
రామచంద్రుఁడునమ్మి
నడివి పాల్సేసె న
న్నంచుమదిలోగుండఁ
బూర్వకర్మముఁదప్పనా?
లక్ష్మణా! అనుభవింపకఁదీటునా?
క్షీతిలోనఁదనరారు
జీవకోట్లకునెల్ల
ధాత్రవాసివ్రాలు
తప్ప దెందునుగాన
అనుభవింపకఁదీటునా?
లక్ష్మణా! పూర్వకర్మముదప్పనా?
అంత గుణవంతుఁడొ
సంతబలశాలియా
సంతధీశాలియా
రామమూర్తికిఁదప్పనా?

పుస్తకంబులకంటె మేలగు
బువ్వులుండునే.
స్త్రీహితైషిణి సీతమాంబను
స్త్రీహితైషిణిమండలినినేడు
గౌరవితము నిండుభక్తిని
గ్రంథనుమమాలన్.
జ్ఞానసౌరభ బాసితంబుల
జ్ఞానకలుషవిదారితంబులు
దివ్యములుగద యీసుమము లా
దేవినర్చింపన్.
సాధ్వీసీతమచేర మనమిట
స్థాపించినగ్రంథసదనం బ
వని సిరముగ వెలయుగావులి
వాణిసత్కృతవచే.

శ్రీ చిలుకల వల్లి సాక్షి గోపాల స్వామి గారు
లక్ష్మణా! వనవాసమునుబొందఁడా?
అటవిలో నాజీవ
మంతరింపఁగ నుడుట
ధాత్రవాసివ్రాత
దరమె దుడువఁగ మనకు;
అనుభవింపకఁదీటునా?
లక్ష్మణా! పూర్వకర్మము దప్పనా?
జీవితేశ్వరుఁడైన
శ్రీరామమూర్తిలో
నందనములనిచెప్పుమా!
అటుపైని కర్మఫలమనిఁ దెల్పుమా!
జాగుసేయకనీవు
చనుము యింటికినేడ్క
రామాజ్ఞతలదాల్చుఁగా!
* * *
లక్ష్మణా! అనుభవింపకఁదీటునా?

సీత, కైక

గొబ్బారు వేంకటానందరావువరావుగారు.వి.యె.

జనకమహారాజు యజ్ఞమునిమిత్రము భూమి దున్నుచుండగా నాగటిసాలులో దొరికినబాలిక. నాగటిసాలునకు సీతయనిపేరు. అందుదొరికినది గనుక ఆమెకు సీతయనుపేరు పెట్టి జనకుడు పెంచుకొనుచుండెను. పదివేలమంది బలాధ్యులు కదల్పలేనివిల్లు విఱచినవానికి అమెనిచ్చి వివాహముచేతునని ప్రకటించెను. రాము డవలీలగా నావిల్లువిఱచినందున జనకుడు మిగులప్రీతుడై దశరథునకు గబురంపి పిలిపించెను. వివాహవేదికపై వసిష్ఠమహాముని యాధావిధిగా సగ్నిహోత్రము వేల్పుచుండగా

“ఇయం సీతా మమమతా సహధర్మ వరీ తవ,
ప్రవీణ్య చైవాం భద్రంతే పాణిం గృహ్నిష్య పాణినా,
పరివ్రతా మహాభాగా ఛాయేవగతాపరా”.

అనిచెప్పి జనకుడు సర్వాభరణభూషితయగు సీతను మంత్రిపూతజలముతో రామునకు ఇచ్చి పెండ్లిచేసెను. అనంతరము వారయోధ్యకువెళ్లిరి. సీతారాముల దాంపత్యము, వారియన్యోన్యప్రేమ దినదినము వృద్ధియగుచుండెను.

“ప్రియాకు సీతారామస్య కారాః సితృక్పతాఇతి,
గుణాద్రూప గుణాచ్ఛాపి ప్రీతిర్బుధౌ ష్యవర్ధత”.

వారిప్రేమ పరిపక్వమయిన యనంతరము రామపట్టాభిషేకమునకు భంగమును, రామున కరణ్యావాసమును తటస్థమయ్యెను. అపుడు రాముడు సీత సయోధ్యలోనుండు మనగా “నీడవలె మీ వెంటనుండుమనియే మాతండ్రిగారియజ్ఞ. నేను మీ సహధర్మచారిణిని. మీసాన్నిధ్యమే నాకుస్వర్గము. మీకు దూరముగానుండుటయన్న నాకుఘోరనరకము. తక్కినవాటితో నాకు నిమిత్తములేదు. మీ వెంటవచ్చుటకు మీరు ఒప్పుకోనియెడల చావు తప్ప నాకు వేరొకగతిలేదు” అనిసీత దృఢనిశ్చయముతో పలికెను. సరేయని రాము డామె వచ్చుట కంగీకరించెను. దండకారణ్యములో వారి దాంపత్యప్రేమ మరియు వికాసము నొందుచుండుటవలన వనవాసము వారికంతకష్టముగా తోచలేదు. ఇట్లు మహానురాగపాశ బద్ధులయిన సీతారాముల ప్రేమైకజీవనమునకు బంగారులేడిమూలమున గొప్పకష్టమువచ్చెను. రాముని బాణముతగిలి మాయలేడి ‘హా! లక్ష్మణా’ యని యఱచిచచ్చెను. అది రాముని స్వరమునకొని బెగిలి సీత రామునిసహాయము నిమిత్తము వెళ్లుమని లక్ష్మణునికోరెను. అవసరములేదని లక్ష్మణుడు చెప్పింప సీత మందబుద్ధియై యనుమానపడి మహాభక్తుడగు మఱి దిని నిష్కారణముగాదూషించి యవాచ్యములగు పరుషములాడెను. విషముకంటెను కార్చి చుక్కంటెను దారుణములగు సీతమాటలకు లక్ష్మణుడు మిగులనొచ్చుకొని మిగులదుఃఖించి మరియుచట నిలువనేరక దూరముగాబోయెను. రావణుడును సీతను చెఱగొనిపోయెను. సుమారొకనంపత్సర మామెలంకలో సశోకవనమున చెఱలోనుండెను. ఆకాలములో నామె నెట్లయిన వశముచేసుకోవలెనని రావణుడు సర్వవిధముల ప్రయత్నించిచూచెను. దేవేం

ద్రుడు నవ్వుదిక్పాలకులు మనబంటు; ముల్లోకములకురాణివై మహావైభవమనుభవింపుచు నేలుకొమ్మని యాశలుబెట్టెను. రాముడుచచ్చెనని శిరస్సుచూపించి మరి యతనికొక కేడ్వ వద్దనెను రాక్షసస్త్రీలనుబెట్టి బెదరించెను. చంపివై చెదననెను. ఏమన్నను రామస్మరణము తప్ప మరియొకటిలేక నీత చెఱునుండెను. హనుమంతుడు తనవీపుపై నెక్కిరమ్మన్నను “వర పురుషుల తనువంటని వరమపత్రివ్రతను” రాననెను. రాముడు రావణునిచంపినతరువాత నీత రెండుజాములగ్నిహోత్రములో చెక్కుచెమర్చక పగడములరాసిలో బంగారుబొమ్మవలె నిలువబడి ముల్లోకములుజేవట్ట పరీక్షయిచ్చి పైకివచ్చెను. గంధపుచెక్క సానపై నరుగదీసిన కొలది నువాననప్రకటించునట్లు, మీటినకొలది వీణ మధురగీతములబాడి హాయిమనిపించు నట్లు, కాల్చినకొలది బంగారము వన్నెకెక్కునట్లు కష్టపరంపరచేత నీత పాతివ్రత్యవ్రథా వము లోకమునకు విశేషించి విశదమయినది. ఏకపత్నీవ్రతమునకు శ్రీరాముడును, పాతి వ్రత్యమునకు నీతయు, దాంపత్యసౌభాగ్యవర్ధనమైన ప్రేమమహిమకు నీతారాములును లోకములో సాటిలేనివారుగానున్నారు.

“నీవు తలపగిలించచ్చిననుసరే కాని నీవెందుకునవ్వినావో ముందుచెప్పుము”ని భర్తను పీకిపిండిపెట్టిన యిల్లాలగు కేకయరాజభార్యకు కుమార్తె కైక. లోకులదూషణభూషణ తిరస్కారములతో నామెకు ప్రయోజనమేమియులేదు. కార్యణ్యనిషయములో తల్లికంటె నేడాకులెక్కువచదివి, మగనికి కీలేటిగి వాతి బెట్టి దాసోహమనిపించి కోతినలెనాడించి పంతుము చెల్లించుకొనితీరినది. ఇట్టివారులేనివక్షమున లోకము చచ్చగానుండును. కైకయు, రావణుడునులేనివక్షమున రామునివ్రథావమును, నీతిపాతివ్రత్యమును లోకములో ప్రకటనయగుట కవకాశమేలేదు. అనగా రామాయణములేదు.

కైక

కోటగిరి వీరబసవకవిగారు

“ఏమనిచెప్పవచ్చు! తనకెన్న దుహానిదలంపనట్టి శ్రీ
రామునికానకంపె” సనిరచ్చలక్ష్మీరీ నిన్నుగాని నీ
వామహితాత్ము కానలకుపంపిన సత్ఫలమేగదా సమ
స్తామరవైరినాశనము. సంస్తవనీయపు కేకయాత్మజా!

దశరథుని సత్యరక్షణ; ధరణిజాత

భరతసౌమిత్రు లనుజన్మభక్తి; నీవు

హృతరవతివ్రతాత్వయగాధమహిమ;

కారణముగాగ విభ్యాతిగాంచెగాదె?

తెలియనివారు నిన్నొకటదిట్టిన దిట్టగనిమ్ము, దానిచే
కలుగునెనీకు లోపము? జగన్నుతవర్తనయా ధరాత్మజన్
గలుషితశీలయంచనిన కట్టిడిలోకుల వాయిమూయగా
దలమె పరోపకారకరణవ్రతిభాసితబుద్ధి! కైకరో!

అద్దములో

శ్రీమతి పాకలరత్న మాలగారు

రాణీ నాలుగువందలరాలు. వచ్చిరానిమాలలతో తలదండ్రులని ఆనందంలో ముంచేసుంటుంది.

అనాడు రాణిపుట్టినదిసం. గొప్పవేషకతో జరిపారు. రాణినిశృంగారింది కుర్చీలో కూర్చోబిట్టిందిఅమ్మ. చూడవచ్చిన వేరంట్రు 'పెట్టికూతురులాగా వున్నది రాణి' అన్నారు. ఆమాటవిని కుర్చీలోంచిలేచి పారిపోయింది రాణి. తరువాత క్లబ్బునుంచి రాణినాన్నగారువచ్చారు. వచ్చిరావటంతోనే ఎత్తుకోమని తనచిన్ని చేతులందిచ్చింది. రాణినెత్తుకుని గదిలోకి తీసుకెళ్లి 'ఇవ్వారాణి' చిన్ని పెండ్లికూతురులాగుందికదూ? అన్నాడు భార్యతో.

నాన్నదిగ్గరనుంచిదిగి పందిరిమంచముమీద గూర్చున్నది రాణి. 'చూశారా, పెండ్లికూతురన్నారని కోపముచ్చి దిగిపోయింది. ఇందాకా వేరంట్రు అన్నప్పకూడా ఇట్లాగే పారిపోయిందని చెబుతోంది రాణిఅమ్మ.

రాణిమంచమీద కూచుని గది పరీక్షచేస్తోంది. గదిగుమ్మాలకువేసిన పూసల తెరలనీ, బీరువాలోనున్న బొమ్మలనీ, గోడలకు తగిలించివున్న చిత్రపటాలనీ చూస్తూండగా రాణిదృష్టి ఎదురుగావున్న నిలువుటద్దంమీదపడింది. చప్పట్లు చదుస్తూ మంచంపైన గంతులువేస్తూ 'నాన్నా! నాన్నా! నాకు యిద్దరునాన్నలు అన్నది. వాన్ననిర్ణాంతపోయాను. పట్టరానికోపంవస్తోంది. అమ్మ చిత్రప్రతిమలాగానుంచుని గడగడలాడుతోంది. ఎవ్వరూమాటలాడలేదు. కాని రాణిమాత్రం అలావ్యవహారేవుంది. ఆదిన్ని హృదయంలో ఎట్టిమాలిన్యముసూలేదు. ఆనందపాగరంలో వోలలాడుతోందిరాణి.

నాన్న కలగబారినహృదయాన్ని చిక్కబట్టి మెల్లిగా రాణిదిగ్గరకువచ్చి రాణి ముఖచంద్రబింబాన్ని తేడకభ్యాసంతోచూస్తూ 'అమ్మా! నీకు యిద్దరునాన్నలేరీ? అన్నాడు గడ్గదికమైన కంఠస్వరముతో.

జవాబుకొఆకు నిరీక్షిస్తున్నాది అమ్మ.

రాణి ఎప్పటివలె నవ్వుతూ నాన్ననిదిగ్గరకులాగి 'ఇదిగో, మవ్వకనాన్న, అదిగో, ఇంకోనాన్న అద్దంలో' అన్నాది.

అమ్మ ఒక్కనిముషములో రాణినుచుచెక్కిళ్ళపై ముద్దులవర్షం కురిపించేసింది. నాన్న రాణినెత్తుకుని ముద్దుపెట్టుకున్నాడు. ఈముక్రింద భయకంపితరాలైన అమ్మా, కోపమూర్తిఅయిన నాన్నకూడా ఇప్పుడు రాణినిముద్దులాడుచూ మహానందంతో ఆనిలువుటద్దంలో కనబడుచున్నాడు.

భద్రాచలక్షేత్రము

తాత భృష్టమూర్తి గారు, వి. పి. యల్. టి.

ఈకోవిల, యాశిర్వాదాలచేకపోలే భద్రాచలంబో నరు దన్నవాడు కనిపించడమంటా! దండ కారణం యిది! కోయలు, పెద్దపులులు, పాములు నివసించే మన్యస్థలం. గుట్టలు, పుట్టలు, అడవులు, వాగులు- యెటుచూసినా యివే! పొడి, పంట-పండ్లు, కాయ-పువ్వులు, చెరువులు, బోటలు-యేవీలేవు. శివోష్ఠానితి లేత చెన్నకర్కరలేదు. ఉచుద్రవ మైనయెండలు. ఎడతెరపిలేనివర్షాలు. ఏరుతువు కారుతువు మొదల అనిపిస్తుంది. కారణాంతరాలచేత రామలక్ష్మణు లీకీకారణ్యంలో తిరగవలసివచ్చిందట-అమహాయీల్లాలు, సీతతో పాటు. ఏంతివిల్రుతికేవాలో పాపం? దుంప, ధూళి అయివా దొరకనిద్రుడేకం. జంతుమాంసం, యవ్వుపువ్వు, కొండబొన్న తిని కాలక్షేపంచేసేవారుకాబోలు-వాగునీళ్ళు, తాటికల్లు, గొట్టెపాలుతాగుతూ!

భద్రుడిభక్తీకి, ఆలిథ్యానికి సంతోషించి, రాము డీకొండమీద చెలిపినట్లుచెప్తారు. కాలక్షేపయాశిరుమ భద్రాచలంఅనేపేరు వచ్చిందట. దరిమిలని, రామదాసుభర్తృమాఅవి యాకోవిలలేదనిది. క్రమంగా ఊరు, కోవిల అభివృద్ధిచెందాయి. ఇప్పు డీగ్రామం జనసంఖ్య మూడువేలు. ఉద్యోగవర్తులు, వైష్ణవులు, గవర్న మెంటుబంగళాలు, పెంతుటిళ్ళు, పబ్లిక్ నూరులు, లోడ్జింగ్ హాలులు, పబ్లిక్ లవ్వరుక లేర్, పోలీసు డెప్యూటీ మాపరింటెండెంట్ బంగళా, ఆసుపత్రి, హైస్కూలు, రెండుమాడుపల్లెములు, వాటకకాల, ఇప్పుసారా డిస్ట్రిబ్టరీ, క్లబ్బు, కాఫీదుకాణాలు, మఱులు-అనేకవిధాలగా ఊరు అభివృద్ధిపొందింది. వర్తకం, వ్యయ సాయం, నాగతికత మెల్లమెల్లగావ్యాపిస్తున్నాయి. పండు, కాయ ఊళ్ళోలేకపోయినా, స్త్రీమర్దమీద వికలిగావస్తున్నాయి. పెరుగు, పాలు-గొట్టెనో, మేకనో, యెద్దునో-యేనో సమృద్ధిగాకొరుతుకున్నాయి.

రాజమహేంద్రానికి పండమైళ్ళిదుారంలో గోదావరితీరాన్ని తూర్పుకనుమలమధ్య ఉన్నదిక్షేత్రం. చిన్నఊరు! జయించారీవలం. చిత్రంయేమిటంటే, తాలూకాయావత్తూ బ్రిటిష్ అయినప్పటికీ, కోవిలమూత్రం నైజామువారిది. దానిభక్తులెచ్చాలు, మంచిచెడ్డలుఅన్నీ నైజాంవారివే. పాలుకు యిరచైవేయిభర్తట. హిందూమహమ్మదీయులసఖ్యతకు నిజంగా ఈకోవిల ప్రబలమైనదిదర్శకం. మధ్యగా ప్రజహిమ్నావున్న గోదావరినదికీ తూర్పుతీరాన్ని భద్రాచలం, పశ్చిమతీరాన్ని నైజాంరాజ్యం. ఒకప్పుడు భద్రాచలంతేలూకా నైజాంరాజ్యంలోనిదేట. సుమారు వాలుగువందలయేళ్ళకిందట గోవన్న అనే గోలుకొండవ్యాపారి నైజాం వారిఉద్యోగంలో తహసీల్దార్ చేసినట్లు, అధికార్లనుమోసగించి ఆరులక్షలయాహాయితప్పరించి యాకోవిల కట్టినట్లు, దేవుడికి వగలు, భోగాలు, అన్నిపరుపాహాలు ఏర్పాటుచేసినట్లు, పిదప తానీహవారిచేత కట్టుబడి క్షీంపబడినట్లు, దేవుడప్పుడు రాజాగారికి కలలోకనబడి రామదాసుమకాపాడినట్లు, వాడుమొదలు తానీహసంతతివారే యాకోవిలను పోషిస్తున్నట్లు కథ.

భద్రాచలదేవాలయం చాలాప్రఖ్యాతిగాంచినకోవిల. దూరదేశాలనుండికూడా యాత్రీకులు వస్తూవుంటారు. ప్రతీయేటా ముక్కొట్టిపికాదకకి, శ్రీరామవసమికి పెద్దఉత్సవాలుజరుగుతాయిక్కడ. ముఖ్యంగా వైతేమాసంలోజరిగే కళ్యాణోత్సవం దేశదేశాలకు వినికిరి.

నైజాంరెయిలిప్పుడు కొత్తనూడెంపరకూఉన్నది. కొత్తనూడెంప్లేషనుపేరే "భద్రాచలంకోడ్డు." తెలియనివాళ్ళు అదే భద్రాచలంఅనుకుంటారు. భద్రాచలానికి అప్లేషనుకూ సుమారు పాతిక మైళ్ళిదుారం. యాత్రీకులీవ్రూరుకు రెయిలుమీదరావచ్చు రెజవాడమీదుగా. లేదా, రాజమండ్రినుండి వడవమీదనో, లాంచీమీదనోకావచ్చు. ఏవారినిన ప్రేసదుపాయమని అందయాఅడగడం సహజమే. శరీరదార్ధ్యంకలవాళ్ళకీ, ఆయుర్దాయంబలంగాఉన్న వాళ్ళకీ ఉత్సవంకోజాలలో రెండుదారులుఒకటే. ఈవూరుచేకోవూపునే భద్రాచి

రాముడు ప్రత్యక్షమౌనాడు-ముఖ్యంగా ముసలివాళ్ళకు, విధవవాళ్ళకును. తలవాడలో రెయిలెక్కి జోరన కడ సంక్రమలోనికి మరో రెయిలెక్కి కొత్తగుడెంచాలి. అంటే నీడు, విష్ణు, నీడ, చెట్టు యేదొకర్యం లేనివైపుమో. రెయిలుదిగగానే మయూరుజవాన్లు ప్రత్యక్షం. సామాన్లు తణికిచేస్తారు. కొత్తబట్టలు, కొత్త వస్తువులుయేచైనా పెట్టెలలోఉంటే వాటికి కప్పమ్మమ్మాటిచెల్లించాలి-రూపాయినిలువైనవస్తువుకు అణా చొప్పున. పెట్టేయేరీతివా, లేకపోయినా యీహదావిడిచాత్రంతపును-తప్పించుకునేవిధం తెలియని వాళ్ళకు. కొత్తగుడెంగామానికి, రెయిలువీవుమకూ వాలుగు మైళ్ళదూరం. ఊళ్ళోకిపోరామమకుంటేను తిన్నగా భద్రాచలమేచేరుకుంచామంటేను మోటారుబమ్మలేగతి. అవకాయలో పిండికూరివట్లు వాటిలో ప్రయాణీకుల్నికూరుతారు బమ్మవాళ్ళు. మనిషిమోదమనిషి. సామాన్లు, సాయిబులు, పెద్దవయందలు, చంటి పిల్లలు, తగవులాటలు, యేడుపులు, పాటలు-గోల! ఆడ, మొగ, అన్న వివక్షగపాటించి లాభంలేదు. మోటార్లోచోటుదొరకడమే పదివేలు.

ఇప్పుడిప్పుడు పాపైవమోటారుకోడ్డోటి చాలామట్టుకు తయారైంది. మొన్న మొన్నటిదాకా పరి యైవకోడ్డేలేదు. అంతా అడవిదారి. రాళ్ళు, రచ్చలు, ముళ్ళొకంబలు, యెక్కువల్లలు-ప్రయాణించాలా వోడు దుడుకుగాఉండేది. మోటారు అడుగడుక్కి అగిపోవడం, విరిగిపోవడం, బోల్తావడం-వావాఅతన్నిగామా ఉండేది. ఊపిరాదక, మోటారుపరుపుకు చంటిపిల్లలు చచ్చిపోవడంకూడాకద్దు. వాతలో శిష్టరసావో అనే వాగొకటి రాటువలసివస్తుంది. ఎండకాలం ఆవాగులో నీళ్ళుండవు. ఇందుమిం-వొకభక్తాంగున్నరచెడ ల్లవ భగభగమండేయింక. ఆయింకలో మోటారుకదలదు. ప్రయాణీకులదిగి మోటారుతోయ్యాది. కింద కాళ్ళుకాలడం, మీద నెత్తిమండడం, దాహం, చెమట యెంతోనీవా మోటారు వాలుగడుగులకదలి మళ్ళీ అగిపోవడం-ఇట్లా ఒకగంటభవస్థపడి వాగుదాటాలి. అప్పుడు మళ్ళీ బమ్మలో చోటుకోసం చెట్టు లాడుకొని యేమూలోయిరికి, భగవంతుణ్ణిధ్యానిక్తుకూచోవాలి. ఈప్రయాణంలో సర్వసాధారణంగా చక్రాల్లోగాలిపోవడమో, యేరైవాదిగిపోవడమో యేగోఒకమరమ్మత్తు వస్తువేవుంటుంది బమ్మకి. రండికి మొండికీర్చి శరీరాల్లైతేగాని యీప్రయాణానికి తొకలేవు. ఎలాగైతేనేమి 'బూరుగుంపాడు' చేరుకుంటుందిబమ్మ-అంటే భద్రాచలానికి రెండుమాడు మైళ్ళదూరంలో గోదావరికి పడమటివొడ్డునవుండే నైజాం గ్రామంలో. కాని బమ్మఅక్కడేఅగిపోదు. ప్రయాణీకులసమపాయార్థం వడిలిరందాకావచ్చి తాటిచెట్ల మధ్య భద్రాచలానికియెదురువొడ్డున ఆగుతుంది. తెల్లని యొక్కెనకోవిలగోళురాలు, చింత చెట్లు, పెంకు టిళ్ళు, తోటాకుపొకలు-భద్రాచలం ఊరుయెదురుగా కనిపిక్తువుంటుంది. అందరూబమ్మదిగి కూలిలనెత్తిని సామానుపెట్టి, గట్టుదిగి యింకలో రెండుభక్తాంగులువడిచి, కాలిరవున సదిచాటి మళ్ళీ యింకలో రెండు భక్తాంగులువడిచి వొడ్డుచేరాలి.

గట్టెక్కుగానే రేవువొడ్డున రెండుచింతచెట్లు, ఒకచిన్న ఆంజనేయాలయం, శైరాగులమంటపం, స్వత్రం కనిపిస్తాయి. ఉత్సవంకోసాలలోఅయితే ఊరంతో కలకలలాడుకూఉంటుంది. రిండికి, దాహానికి యేమైవాదొరుకుతుంది.

రాజమండ్రునుండి పడవలమీద ప్రయాణంకూడా కష్టంగానేఉంటుంది. మోటారులాంచీమీద మామూలుకోసాలలో మాడుకోజాలప్రయాణం. వరదకోసాలలోఅయితే అధమం వాలుగుకోసాలవుతుంది. ఎండకాలంలో నదిలో నీరుతక్కువగావుంటుంది కనుక స్త్రీమయనవడవు. నడచినా చివారుకోజాల ప్రయాణం. నీట్లో పెద్దచెద్దరాళ్ళు. మధ్యమధ్య నీరుచాలక యింకలో లాంచిరగులకోవడం. సాయంత్రంపూట తరు మగా నుడిగాలి. అనేకప్రమాదాలు. శైత్రమాసంలో శ్రీరామవవమికని బయలుదేరేపడవలఅవస్థ మరి

అభ్యాయంగా ఉంటుంది. పదిమందికి సరిపోయే పడవలో యాత్ర మంది యిరుకుతారు. నదివొడ్డున యెండలో పంటలు, తిళ్ళు, రాత్రి యిసకతిన్నె లిపిపాద పడక; అవసరమైనప్పుడల్లా నీటిలోనికి పడవలో న్నూపుండడం-వారం కోవల్లా అవసరపడాలి. అయితే యాత్రాధిలాషగల భక్తులకు యాకష్టలేవీ కనపడవు.

పాతకేళ్యమండి యాస్తిమగ్న సౌకర్యం లభిస్తూవుంది యాత్రీకులకు. అందుచేత పూర్వంవలెగాక యెప్పుడెలా పాదసాధునిగా పన్నాపుంటారుజనం.

పెరుమాళ్ళ పెళ్ళికి నుట్టుకు స్త్రీ మరున్నా లేకపోయినా వేలకొలది వస్తూనే ఉంటుంది. ఒకవారం పదికోలాలు దీయమన్న ఆలెకిడిగా ఉంటుంది. ఊళ్ళోవాళ్ళకు, వచ్చేవాళ్ళకు, ఉద్యోగస్తులకు, పూజార్లకు అండ్లరీ పొదాచిపో! అల్లెలకిప్పుడానికి చాలామంది యళ్ళకు సుద్దో సున్న మోపూసి యున్నలు పెట్టి కిద్దం చేస్తారు. వర్తకులు రాజమండ్రిమండి కొత్తనురుకు విధివిగా తెప్పిస్తారు. ఈ పదికోలాలు ఆమ్మకం అహంబిల్లలంగా పదును రుంద చేసమ్మకం కొద్ది. రాజమండ్రి వర్తకుల కొందరు పడవలమీద సామాన్లు తేమకోని వారం పదికోలాలు ముందుగా వేచర్చి కూచుంటారు. బహుశా కిటికీలు అడుకూ ఉంటుంది దుకాణాలలో. ఇల్లెడిపామళ్ళు, మాయపండి సామాన్లు, పూసలకుకాణాలు, మంకంకొట్టు, భిల్లీదుకాణాలు, కాఫీనోటీస్సు, సోదాపెళులు, లక్కపిడకలు, గాజబొమ్మలు, ఆటకస్తువులు మొదలైన చిల్లరసామాను దుకాణాలు, ఫాన్సీగుడ్స్ పావులు-అన్ని రకాలకుకాణాలు బహుశా పండుకైపుల చేర్చబడి ఉంటాయి. వాటక సంఘాలు, భాగోతులు, గారడీవాళ్ళు, వీటివాళ్ళు, దివ్యవాళ్ళు, తైలానులు యెక్కడెక్కడిమండి వచ్చినవడతారు యాత్రీకులను, ఉలిపాళ్ళను చూచుకుందుకు.

గవర్న మేంటువారు యేటా యాకర్కాలోళ్ళువానికి కొంత పట్టుబట్టు పెట్టి వచ్చేవానికి కొంతమంది పోయిం చేస్తారు. అసలీసం గోవాలో వొడ్డున తాటాకువాలవేస్తారు. నదికి వచ్చేవాళ్ళు కాళ్ళుకాలమండ వొడ్డుమండి కిటివరకు పోయి నుగా పందిరి చేస్తారు. బయలు ప్రదేశాలలో చిన్న చిన్న మరుగుకోడ్లు కడతారు. నదివొడ్డున యిసకలో కొలాయలు వడతారు. ఆరోగ్యకాళువారు నూతులలోను, గోతులలోను మందులు కలపతారు కోగాలురామండ, పోటీమలు, పాలంటిర్లు, బాయిస్కోట్లు, ఉద్యోగస్తులు అందరూ యేవో తక్కిన దుక్కితమీద యేటా అటూరియనుకు చేరుంటారు. కోవలలో వైజంపోలీసు, ట్రిటివపోలీసు, వాలంటీర్లు మొదలైనవాళ్ళు జవాబ్బి ఒకరినొకరు తోనుకొని చావకుండా కాపాడుకూపుంటారు.

ప్రతీయింట్లోను కొత్తజనం-మట్టాలో, స్నేహితులో, అల్లెమదిగినవాళ్ళో యెవరో ఒకరు. దూరంతా భోళి, దుమ్ము, దుర్వాసన. పోలీవాళ్ళు, మార్డీ ఉద్యోగస్తులు యెప్పుడుచూచినా పని చేస్తున్నట్లే కనపడతారు. భజనలు, కేకలు, తగవులాటలు-ఇలాంటి కోలావాలం. పగలో పనిలోవున్న రాత్రి నిద్రనట్టదు. పండ, పోగ, జనసమ్మర్దం కొద్దిపేడి, చికాకు-పాగం లీలాకత్తిపోతుంది.

ప్రతీయేటా యిదేమచ్చట. దేవుడి పెళ్ళి బర్సికి వస్తుంది అంటే యేవోదిగులుగా ఉంటుంది వడసులో. ఎంతమంది మట్టాలొచ్చి మీదపడతారో అదిదెంగి! కలరా, ప్లేగు, మహాచి, యేంకోగాలుపుట్టుకొస్తాయో అనిభయం! "కలరావవాళ్ళు తేమకో మియంట్లో అందరికీ చేయించారా అండి? మందుగానే పొగ్రతెవడిలే మంచిది. కిడెంచి పేదెంచాలంటారు మనవాళ్ళు" అని నలహాయిస్తూవుంటారు మిత్రులు. "పాదరాతాదులో ప్లేగు చాలాభయంకరంగా ఉన్నదట. అక్కడిమండి వచ్చినవాళ్ళు చెప్తున్నాయో" అని మరకొందరు. "మీళ్ళో యెక్కడో మహాచికరీ నేమిన్నదట-చిన్నరా?"

... ఇంకా అన్నిటికని-యెంతవడడం? ఏటిలావర్గంలపెళ్ళింటే అలాబయిగుతుంది. ఇంతవడమీద-యేవోగం పుట్టిపోతుంటుంటానే పరిణమిస్తుంది. మాదేశ్వక్రిందట కలరావొచ్చినప్పుడు దూరంతా గడ్గొలుపుట్టింది. పచ్చినజనం చెల్లాచెదురై వెళ్ళిపోయారు. కేవలప్రభయంకొద్ది చాలామంది చచ్చిపోయినారు. ప్రయాణీకులు

శ్రీరామనవమి: భద్రాచల దృశ్యములు

బజారువీధి

స్నానాలరేవు

పడవలరేవు

శ్రీరామనవమి: భద్రాచల దృశ్యములు

శ్రీరామదేవాలయము

ఆలయమునకు వెనుకవైపున

కల్యాణమంటపము

తోవలో యెందరో మనసించారట-పడవలలోను, రెయిళ్ళలోను. సగంసగంప్రాణం ఉంటూవుండగానే కలరాతోనల్ని వొడ్డుకపారేసి చడవలు పెట్టిపోయేవట. సహనకర్మలుచేసేవాళ్ళులేక గోదావరిలో తేలిక కవాలకు లెక్కలేదు.

తీర్థానికిసద్వివరణనానికి సరియైన వైద్యునిహామంబంధించదు. అందుకుతోడు వాళ్ళుగి సేతిండికూడా కలరానచ్చేటందుకు అనుగుణ్యంగానేఉంటుంది. ఏచెట్టుక్రిందో, గోదావరితీరానో ఉడికివుడకనిమెతుకులు చచ్చిపులుసుతోతినడం. ఎండలోతిరిగి అద్దమైనీర్బుతొగడం. కోవిలప్రసాదమనిచెప్పి కోబ్బరికాయలు, అరటిపళ్ళు, పుళిహోర, పొంగలి అన్నీతినడం. రోగంపస్తే కాళ్ళు, చేతులు చల్లపడేవరకూ యెవరికీ చెప్పకపోవడం.

ఇటీవల హెల్త్ డిపార్టుమెంటువాళ్ళు కొంచెంమేలుకొని చిన్నతమాపాచెస్తున్నారు. “భద్రాచలంలో ఉన్నదవమైన కలరాగాఉన్నది. తీర్థానికిలెళ్ళవలచేసనం ప్రతుమూదలకలెకుంటే లెళ్ళవచ్చును” అని వార్తాపత్రికలలో ప్రకటిస్తున్నారు; యెట్టువక్కలగామాలలో దండోరావేయిస్తున్నారు. ఏకోవిధంగా యాత్రీకులమహాదలకొట్టి రానివ్వకుండా కొంతదగ్గు కాపాడుతున్నారు. అప్పటికీ ప్రతియేటా పదిహేను వేలవనానికితక్కువకాకుండా వస్తూవుంటారు. వాలుగేళ్ళక్రిందట సామ్రాజ్యపట్టాధిక్తికోత్సవానికిని విజంగా యెంతమందివచ్చాలో హద్దాపడ్డారేదు. ‘అరవైవేలమంది’ అనికొందరు, ‘అయ్యదిల్లర’ అనికొందరు అంచనా వేశారు. ఎక్కడచూసినా కొత్తజనమే. రాత్రిపూట రోడ్లమీదనే పడుకోవేవారకొందరు చేరే బసదొరకక. ఆవాయిగురోదలకీ యెంతదీన్నగదికనా యిరువైపుపైపైపాపాలుల అడ్డకురెక్కువ ఉండేదికాదు. ఊళ్ళో వర్తకులవద్ద పప్పు, బియ్యం చెల్లిపోయి కరువునస్తుండేవాటిని భయంజేసింది. ఏయిల్లుచూసినా మూడోతరగరి రెయిలుపెట్టెవరె కిటకిటలాడుకూఉండేది. ఆలయంలో అడుగుపెట్టడానికి చోటుండేదికాదు. ఆయేడు తేవుడివద్దవంచేయ్యగలిగవవాళ్ళు నిజంగా యెద్దానికీచనివచ్చే నీరులన్నమాట.

ఇప్పుడైదారోళ్ళమండి, శ్రీరామకల్యాణం ఆలయప్రాకారంలో జరగడంలేదు; కోవిలకువెనుకవైపున దగ్గరకాపున్న ఒకనట్టమీద కొర్రగాకట్టించబడిన కళ్యాణమంటపంలో జరుగుకొస్తుంది. వయసుకీ కనబడేటట్లుతిలంప్రాలవేడుకజరగాలని ప్రజలఅభిప్రాయం. సీతారామకూచార్యులవె ఒకమసలయిన క్రమంగా చందాలుపోగుచేసి యీమంటపంకట్టించడం ప్రారంభించినాడు. బయలుస్థలంలోఉండే ఆనట్టమీద క్రమంగా ఒక్కొక్క స్తంభమేలేచింది. పోలికేసి రూపాయలకురెక్కువకాకుండా చందాలిచ్చిన రామభక్తులపేర్లన్న ఆ స్తంభాలమీద వ్రాయించబడినవి. అయితే ‘యీమంటపంకట్టడానికి యెంతదబ్బుకావాలి? ఎన్ని స్తంభాలుండాలి? ఏవిధంగాకట్టాలి?’ అన్న ఆలోచన ఆచార్యులుగాను పెట్టుకోలేదు. చందాలు వసూలైనకొద్దీ కొత్తస్తంభాలు లేస్తూనేఉండాలి. ఈపనికి ఆది, అంతం అనేవిలేవు. కావలసినంత నుట్టిఉన్నది. ఎక్కడ యెంతపోతును స్తంభం యేవిధంగాకట్టించినా అక్షేపంఉండదు. వండికొద్దీరోట్టై, స్తంభం సగంకట్టి విడిచేదీనా యెవరూ యేచిఅవలేదు. డబ్బో? డబ్బుచాలడంలేదు! ఇంతకూ యెది రామకార్యం. భక్తుల మహాకత్తికొంది మంటపం తయారవుతుంది. ‘ఇన్ని స్తంభాలేమిటి? అవి యెంతలావుగా దగ్గరదగ్గరగా వంకరటింకరగా ఉన్నాయేమిటి?’ అనిఅడగడానికి యెవడికీ మనుదూరున్నది? రెండేళ్ళక్రిందట యేదూరులైతొక్క తేవరో యీనిర్మాణవైఖరిచూసి యీ స్తంభాలన్నీ చడగొట్టి మంచి అందమైనమంటపం చేతిదబ్బుపెట్టి కట్టిపామని వాగ్దానమచేశారట. పాదుకట్టించినా మనిషా ప్రస్తుతం యీ స్తంభాలై నా కూలద్రోసేపుణ్యమృత్యు రెడయారేకాయేసేఅవి యెందరో విచారిస్తున్నారు.

నుట్టమీద సదుపయోగ్యమందానే కట్టించినా నీ స్తంభాలు. నాటిమీద పెరుళ్ళుపరచినవామంజువ్వే తారు శ్రీరామనవమనాటికి. చట్టుసగలు చీకటిగాఉంటుంది ఆలోచని! ఆ స్తంభాలమధ్య ఒకవివరమ

ఓచిన్న మంటపం - దానిమీదికి కేంచేయింపిస్తారు స్వామిని. ప్యామిచుట్టూ పూజార్తు, ఉత్సాహములు, పోలీసులు మోగిఉంటారు. మంటపానికిచుట్టూ యాస్తంభాలమధ్య కిటకిటలాడుతూజనం. వెలుపల యెండలో నెత్తిమాడుతూ వేలకొద్దీజనం. నుట్టమీద, కాళ్ళమీద, చెట్లమీద, యెదురుగావున్న కోవిలమెట్లమీద యెక్కడచూపివాజనం. అందరికీ పాపం కళ్యాణంవేడుకచూచామన్న వరగావాలమే - ఎవరికి యేమీ కనపడదు! యాత్రకోసమనివచ్చేజనుల ఉత్సాహభంగం, వాళ్ళువచ్చే క్రమదమలుఅన్నీ చూస్తే బాలికేస్తుంది. మట్టమధ్యాహ్నం వచ్చేందుగంటలకజరుగుతుంది కళ్యాణం - హఠాతగంగా. ఎండ మండిపోతూఉంటుంది. జనులు ఒకదొకరితో నువ్వుంటూ, నువ్వునుంటూ, రిట్టుకుంటూ, సకలపాదలూపడతారు తలల్రాలూపడడం చూచామనేమచ్చటచాత. చప్పట్లు, కేకలు, పూజార్ల మంత్రాలు, పాటలు, పోలీసులెత్తించెట్టులు, తోపులాటలు - ఇది కళ్యాణమహోత్సవం!

“ఎన్నికెట్టులు పెట్టక, వేపుడు ముగుపుగా దర్శనమిస్తాడా మరో భక్తుల్ని పరీక్ష చెయ్యడం భగవంతుడికి విలాసం. పాపవీను క్షియ, ఎప్పుడారామడిదయవస్తుంకో ఆప్పుడేకాని, యీలోపునమనం చెయ్యివిధాల తలక్రిందై తపస్సు చేసినాకాని, దర్శనంలభిస్తుందా?” అని తడిలేనిగొంతుకలతో ఒకరికొక దావచ్చుకుంటూ, వేదాంతాలు మాట్లాడుతూ, ఉత్సవంలో వొళ్లంతా పచ్చదయెట్టులు పోట్లుతీసి, సగంచచ్చి, ఉపవాసంబడ లకతో కాల్చిడుమకుంటూ, యిల్లకుమరులుతూవున్న చృద్ధవిధవల్ని - పాలకోసం చెయ్యంపట్టివట్టు యేడుస్తూ వున్న చంటిపిల్లల్ని రెండేవీచది విధిలేక భుజాల్ని వేసుకొని, కేవుడిదర్శనమైనా తిప్పగా చేయించలేక పోయిన మొగుళ్ల ఆవయోజకత్వానికి చిన్నబుచ్చుకుంటూ, ఉత్సవంలోనిలచున్న ఆనాలగునిమొహాల లోనే ముచ్చెనుటలుపోసుకొని, ముసిలియాపు మొహాలతో నడుములుసందివడితే ముల్లెయిదువుల్ని, - ప్రాద్దున్న పొందికగా గంటపేపు దిద్దెట్టుకున్న చంగనామాలు యెండలో చెమటకుకరిగిపోయి, ఏనుగుశరీరాలపంటి మెయ్యిలేనిక లేబరాల్ని ఆయ-సంతో ఈడ్చుకుంటూ, యెవరికో యెందుకో బొంగురుగొంతు కలతో బండలూతులలిడుతూ, నడవలేక నడవలేకనువ్వువున్న వైశ్యకు చేరుల్ని - చూస్తూ కోడ్డుమీద నిల్పుంటే, ఉత్సవవికేసులు తెలియరావడమేకాక, మనసులో యెందుకో బాలి, వత్స, కోపంఅంకురిస్తాయి.

కళ్యాణోత్సవంముగినివ ఉత్తరక్షణమే తిరుగు ప్రయాణానికి మాటలు సర్దుకుంటారు చాలామంది - యాత్రలులుపులిరి. మొహం మెక్కుతుందికాబోలు! ఇంతా రానేవచ్చి, నాలుగూమాడకుండా తొందరపడి వెల్లిపోవడ మెందుకని, కొండరుమాత్రం రథోత్సవంజరిగేదాకా అగుతారు; లేదా బస్సుమీదో, బండిమీదో పర్లకాలదాకా వెల్లి కోక రామణ్ణిదర్శించివస్తారు; లేదా దగ్గరలోఉన్న ఉష్ణగుండాలకుపోయి, అక్కడవేడినీళ్ళ చిత్రంచూసి, వస్తారు. ఎక్కడికివెళ్ళినా, యేదిచూసినా, మొదట బయలుదేరటప్పడుఉండేభక్తి, ఉత్సాహం కొంతవరకు క్షీణిస్తాయి. ఎందుకో ఆసంతృప్తికలుగుతుంది. ఏవోసందేహాపుడతాయి. ఈ యాత్రీకుల మొహాలు చూస్తే యేదో పరాభవంపొందిన వాళ్ళవారే మొహాలవలె కనిపిస్తాయి. ఆముదంతాగడానికి అన్యాయమకుంటూ, తాగిముందేదోకుకుంటూ, గ్లాసుచేత్తోపట్టుకొని పాపాపించడానికి సిద్ధపడేధరుల మొహంలాంటాయే - ఆ మోస్తరుగా!

భద్రాచలయాత్రంటే, మొదట వెలివెలిఅభిప్రాయాలుంటాయి, చాలామందికి. మహావివరీతమైన కథలు, కబుర్లు, వింటూఉంటారు - ఉపాసించుకుంటూఉంటారు. తీరాఅనుభవంచాత చరీక్షిస్తే, ఒకడేరుజా వుకీరారు. వినికిరికబుర్లకి, వివాదికి యెంతోకేదాకనిపిస్తుంది. నడవనప్రయాణం బహుదలకనీ, “పాపి కొండల”మధ్య ప్రేతమానంబోతూడా నుడిగుండాలంటాయనీ, భద్రాచరావాలయం తిరుపతిలోవలె యేదో కొండమీద యెక్కుగా ఉంటుందనీ, తీరానుకళ్యాణానికి యేటా ప్రాచురాణాదునవాలువారు యేనుగుల

మీదనో, ఒంటెలమీదనో తోసుకు మంచిముత్యాలు ధరిస్తారనీ, భగవాంధంలోవలె పూజార్థి కృత్య కేతుడి ప్రహరాలు విక్రయిస్తారనీ, ఇక్కడివాళ్లందరూ రామభక్తకాబట్టి చాలాయోగ్యవర్తనలనీ, ఊరునిండా కోతులున్నాయనీ—ఇలాటి సిద్ధివిధివిధానాలు చాలాశింటాయి అనేకమందికి.

ఉన్నతపదవులమీద యిక్కడికివచ్చే ఉద్యోగస్తులకి, దొర్లకి, యాజ్ఞానుగూర్చి యింకాచిత్రమైన ఆధిప్త్యాలుంటాయి, ప్రధమంలో. మంచికారీఫలమనీ; ఉదయమే తుపాకిచేతపట్టుకొని బయటేరితే, ప్రాద్విక్రేలోపున పెద్దపులినికొట్టవచ్చుననీ; అడవినిండా వెలగ, ములగ, నేరడి, మాచిడి, నిమ్మ, దానిమ్మ, మొదలైన ఫలవృక్షాలుంటాయనీ; మఠేరియాప్రదేశంగవక ఆవుల్లు, కాయలు యెడమూముట్టుకోరనీ; ఈ ఉళ్లో అడుగుపెడితేచాలు కొత్తవార్షిక మడుపుతో చరిత్యరం వస్తుందనీ; ఇక్కడికోమలు ఈగలకంటే పెద్దగాఉంటాయనీ; ఊరునిండా మురికినీళ్ళచెరువులే అనీ; గోదావరీతీరంగవక కూరగాయలపాదులు, అరటి తోటలు, కొబ్బరిచెట్లు, చెఱుకుగుడ్డలు, అనేకంఉంటాయనీ; అనాగరికప్రదేశం కాబట్టి అన్నిదినుసులూ కాయచవనీ, అనుకుంటారు.

వ్యాయంఅలోచిస్తే, మొత్తంపైని యాజ్ఞాను వానయోగ్యమైనదికాదని చెప్పుదలసివస్తుంది. ఏదెన్నీ స్థలం! ఆరోగ్యం చెడుతుంది. బద్ధకంపెరుగుతుంది. పనిచేసేవాడుకూడాచెయ్యడు, చెయ్యలేడు, చేసేవా ప్రయోజనంఉండదు. ద్వీపాంతరవాసంవలె ఉంటుందిక్కడ. టపాపొకర్తం, ప్రయాణపొకర్తం, తక్కువ ఇళ్ళసారా, చంటచెరువు, గొట్టెపాలుతప్ప, మిగతా అన్నిదినుసులుగియమే. ప్రతీవస్తువు తామమండ్రెనుండి వస్తేనేకానీ, నిక్కులేదుమరి. దివదినగండంబ్రతుకు. తిండికియిబ్బంది. ఇళ్ళకుయిబ్బంది. తేళ్ళభయం, పాముభయం వేరే చెప్పవక్కరలేదు. గోదావరి పరదలోలలోను, కళ్యాణోత్సవంలోగలలోను, ఊరుకు యెప్పుడైనాముచ్చే! అప్పుడప్పుడు పెద్దపులులు ఉళ్లోకి వస్తూఉంటాయి, పశువులనుయెత్తుకొనిపోవడానికి. ఈఊరి పశువులనుచూస్తే, యేడుపొస్తుంది. బక్కపేగులు, యాదుపుకాళ్ళు, యెండిపోయినపాదుగులు! పది గొడ్డునుండిలేగాని తేరుపాలురావు. ఆటోచ్చినపాలలోనైనా విట మిక్స్ఉండవు. ఊరల్లాతిరిగి, కాగితాలు, యెంగిలాకులు, వాచిలాకులు, అడ్డమైనాగడ్డితిని, గోదావరిలోనీళ్ళుదాగి, యాదుకోమరియళ్ళకొస్తాయి, అవి. మడితి, రేవుడు, పొట్టు, తెలకపిండి, పరిగడ్డి, పచ్చగడ్డి, మొదలైనవి దురిక్తవా యెన్నమామెరగవు. యజమాని తోన్నకర్రలురెండుచేస్తే, వాటికిపండుగ! ఎండకాలంలో మేకకు అసలుయేమికారకడు కాబట్టి, పశువులను అడవికితోలేస్తారు గొల్లలు. పర్వాలపడి, మర్మిగరికఅకు మెరిచినపిమ్మట తోలుకొస్తారు—తిండి కోపం తిరగడానికి క్షేత్రక చచ్చినవిచావగా, పెద్దపులులుయెత్తుకొనిపోయినవిపోగా మిగిలినవాటిని!

గోదావరీరాన్ని ఉన్నదన్నమాటేగాని, యాజ్ఞానుకు నీటివసతియేమాలేదు. చెరువులులేనేలేవు. కొండప్రదేశంగవక నూరులు మురుపుగావడవు. తుపాకిమందుచేసి రాళ్ళుబ్రదలుకోడిలేగాని, నయ్యిరవ్వడానికే పాస్టంకాదు. ప్రతీయింటికి యాజ్ఞానీ చాచిఉంటుందని అనుకోకూడదు. ఎప్పటికైనా కొరాయిలు ఏర్పాటైతేతప్ప యాజ్ఞానుకు నీటిపాస్టంఉండదు.

ఏమరిసితులెట్లాఉన్నాకాని, మంచి అందమైనఊరు, ప్రకృతికోధ తిలకించగలవార్షకు! వాచిలి దొంగలు, కన్నీ మొక్కలు, యేనుగురంగురాళ్ళు, యెల్లెయినగుట్టలు, పాములపుట్టలు, పవిత్రమైన గొరమినది, తెల్లని సగునైనయమకత్తెలు, పేరుపొందినకోవిల, వాగరికతాతోమంలేని ఆహూయలగు కోయలు, మృగసింహంపులేని వ్యచ్చమైనగాలి, వికారమైనసాగులేనిపొలాలు; దొంగలభయంలేని నిశ్చలమైనరాత్రులు, తెయిలుపాగ కోడ్డుపూళిలేని నిర్మలమైన నీలిమాకాశం, ప్రేమమూత్రాలు, దైవభక్తివోధింపే తరతరలాడు నక్షత్రాలు—బరేరమ్మమైనప్రదేశం! నీతారామవనిహారఫలమిది!—నువోయితిల తపోవాటిక!—పుణ్యధామ!

పుష్పాడికణము

చిరుమామిళ్ల శివరామకృష్ణప్రసాదుగారు

అరుణకిరణుడన్నాడై కొరుగుచున్నాడు; ప్రకృతికాంతచీకటిచీకె
చెరగులను సరితేనుకొనుచున్నది. మెల్లగా ముల్లె నవ్వినది.

మహారాజుకను సభను ముగింపలేదు; అమాత్యుడేదియో వ్రాయు
చున్నాడు. ఎల్లెడనిశ్శబ్దము.

ఇంతలో సభయం దొకమూలనుండి “మహారాజా! నేజేబండిగా తేబడిన
యువతి, మాకు మహారాణిగానుండదగిన సౌందర్యవతి, ... నేను సుదినము” అని
సర్దారు సంతసమునబల్కినను. రాజావైపునకు తిలదిప్పెను—పలుచని బలదము
లోపలి నెలవలె మేలిమునుగుమాటున మెరిసిపోవుచున్న దామెల్లతుకమైచాయ.
సభయం దలబడి.

వేలకొలదికనలు రాజువైపునకే చూచుచున్నవి.—“అమెయే నాకు
తలియెననో నేనెంతలందగాడనై యుందునో” అని మహారాజునల్కినను.

* * * *

తెరచాటున నిలచియున్న సుగతులయం దొకరిబడనుండి జారిపడినది
జాజిపువ్వు, — అది వినవచ్చెను.

* * * *

“అమెను అమె గృహముకడ జాగ్రత్తగావిడచి రండు, మాటుమాటలేక
ఇట్లుపట్టి తెచ్చినందులకు త్రిమావణకోరుడు.” అని మహారాజుజ్ఞాపించెను. సర్దారు
తిలవించెను.

* * * *

కుసుమమున కెన్ని యాకులు గ్రమ్ముకొనియున్నను కమ్మవాసనలు నల్లడల
ప్రసరించుచునేయుండును; పాశ్చాత్యచరిత్రకారు లేరీతివ్రాసినను శివాజీమహా
రాజున కగౌరవముచేకూరదు. అమహామహుని జీవితక్రమమునకు శాశ్వత
సౌరభమునుగూర్చు పుష్పాడికణములలో నిదియొకటి.

స్త్రీ ప్రతాపము

“ప్రేయసీ! ఇదంతయు అదృష్టదేవతయొక్క అట, లక్ష్మీ అతివలలురాల, ఆమె యెప్పుడూ ఒకే పద్ధతిగా ఉండదు. నిన్న మహారాజా — నేడు దిచ్చగాడు.”

“నాథా! నేను క్షత్రియపుత్రుకను, అదృష్టమును లెక్కించేదాననుకాను. వీరపురుషుడు తన పౌరుషము చేతనే అదృష్టమును సృష్టించుతాడు.”

“విశ్వేశ్వరునికి వ్యతిరేకంగానా! మనుష్యులం ఎంత?

“కర్మక్షేత్రంలో ధైర్యంగా నిలవబడడమే వారి కర్తవ్యం.”

“రణరంగంలో పరాజయం కలిగితే”

“అక్కడే ప్రాణం వదులుతాడు. ప్రవాహములో పడి ఆలు ఎక్కడకు తీసుకొనివెళ్లి పడలితే అక్కడ బయలుపడే తృణం నంటివాడా వీరపురుషుడు?”

“రాజ్యాన్ని పోగొట్టుకొని చివరకు నీడమైన నాక రీతేయవలసివచ్చింది. ఇదంతా విధాతృనిల.”

“ఇది అల్పబుద్ధిలో అడివ తాడవు అట”

“ప్రేయసీ! ఈరీతిగా మాట్లాడుతావేల! నీకేమి కష్టం ఇక్కడ! ఎటువంటి సుందరమైన వస్త్రవేశం, తియ్యటి పెరియేటి నీళ్లు, మంచి పళ్లు, పచ్చిక బయళ్లు!”

“పరాధీనంలో ఒక క్షుణ్ణం ఉండటం కూడా అసహ్యమే. వీరికివాడు ఇటువంటి యుక్తులతో సంతోష పెట్టాలని చూస్తాడు.”

“ప్రేయసీ! పతితో ఈవిధంగా కఠోరవాక్యాలు పలుకడం ఉచితం కాదు.”

“నిజమే, క్షత్రియం వకు యుద్ధంలో నెన్నుచూప దం ఉచితమైనవవేవా! పురుషుడు స్త్రీకి ధర్మతలయ నన్నటినుంచీ ఎప్పుడూ స్త్రీయొక్క కర్తవ్యాన్ని ఉప వేశించుకూపుంటాడేగాని ఆయన కర్తవ్యాన్ని ఆలో చించడం మాత్రం కూడకం. నీవు వీరికి వుండవలసిన రణ రంగం నుండి పారిపోయి నా యెదుటకు రాకుండా,

వెలువోలు నీ తారామయ్య వాచరి గారు

యుద్ధంలో ప్రాణాలే అర్పించియుంటే నీధర్మపత్ని ఎంత అపవదంతో చిరిసి అధిజోహం చేతో చూచే వాడవు.”

“ప్రేయసీ! సమయానికి వేచియుండటమే యుక్తి.”

“వీరికివాడే అట్టియుక్తులుబోధిస్తాడు. నిజమైన కూరుడు జయమో, మృత్యువో, రెంటిలో దెన్న ఒకదాన్ని మాత్రమే స్వీకరిస్తాడు. కాని నాకు పుత్రుక బన్ధించింది. భగవానుడు పుత్రున్ని ప్రసాదించలేదే అని చింతపెస్తుంది.”

“అపుత్రుడు కూడా యుద్ధంలో పారిపోతే”

“సింహం ఎప్పుడూ వక్కమకనదు”

* * * *

“అబ్బా, నేను స్త్రీని పుట్టిన నేటి క్కారము. నేను పుత్రుడనై యెలబ్బించలేదు? కాని స్త్రీ అబలయగుటకు కారణమేమిటి? ఆమెకు కాళ్ళు చేయలు లేవా, తలలేదా, వృద్ధియందేదా? శక్తి, తేజస్సు, బలము — ఇవన్నీ కలిగవలసా, అభ్యాసం వలనా సిద్ధించుతాయి. చూస్తా! కోమలములైన బాహువులను కఠినమైన భుజం వలెనుగా చేస్తా, ఈమండేతులలో ఆ ప్రతిపాతమైన ఖడ్గాన్ని ధరిస్తా, తల్లీ! నీవు చింత పొందకోకు; నేను తండ్రిగారి రాజ్యాన్ని శత్రువుల నుండి లాగుకొనిన నీవే నా పేరు తార, నేను రాజ పుత్రికా లికను; పుత్రుని పనినే చేస్తా నేను.”

2

“ప్రేయసీ! తారాకుమారి ఎక్కడకు వెళ్లింది?”

“నేటకు వెళ్లింది.”

“మంచి పని చేశావు. బాలుడాయేమిటి? అడ్డ గించలాదాన్ని”

“నీవే అడ్డగించి చూడబోయావు”

“ఆమె వివాహయోగ్యురాలు కూడా అయిందే”

“అవిచారం కూడా తమకే చేయండి”

(తారా ప్రవేశము)

“తండ్రిగారూ! మీరీపులిపిల్లలను చూచారా!”

“అరే, అరే, దీన్ని ఇక్కడకు ఎవరు తెచ్చారు?”

“పాదలోదురి వేసే తెచ్చా, పాపం దీనితల్లి వాల్చెపువ్వు చేత చచ్చిపోయింది.”

“అరే, నీవుపులినిదంటి పిల్లను తెచ్చా?”

“తండ్రిగారూ, ఎంతఅందమైనపిల్లే చూడండి!”

“తారామమారీ! నీయీపని ప్రళంపాపాత్ర అయిందికాదు. నీవురాజపుత్రకన్యకపు. ఈవిధంగా పురుషులనుబేనుకొని వేటాడటం నీకు ఉచితంకాదు. వెళ్లి లోకులనుకోస్తా”

“తండ్రిగారూ! పురుషులు పొరువవిహీనులై, విద్యకర్తరాత్ని పడలేకెట్టి, అబలులై, స్త్రీరికు ప్రధాననుమైన లజ్జనుపడవేడి, శత్రువులపాదశాప నలు సహించుతూ కూర్చోనివచ్చుదు నాలోటిస్త్రీలు తప్పకుండా వివశులై యీవేషంధరించవలసివస్తుంది.”

“తారా! యీ తక్కిం, యీ ప్రళంపా లా ఎక్కడ వేర్చా!”

“తండ్రిగారూ! పులిపిల్లను చూడగా మీరు! అమ్మగారూ మీరుచచ్చిచూడండి.”

“మమారీ! వది, నీవులిని చూద్దాము.”

3

(దయమల్లుడు)

“తారా! నిన్ను నేను ప్రేమించుకున్నా”

“ఇటువంటి కలిషవాక్యాలు నేనువివశేను, వాటిని నేను తిరస్కరించుతా”

“కాదు, తప్పకవివాహి”

“రాజకుమారా! నీవేమైనాఅనుకో, ఇందువిషయమైనన్ను బలవంతపెట్టబోకు”

“అర్చా! ఎంతటి పాపానాపాదయం నీది, ఎవడిచ్చాడు నీకీయాపం?”

“నిన్ను పురుషునిగా, నన్ను స్త్రీగాను నిర్మించిన మూర్తుడగు విభాత”

“తారా! నీవునరిగా ప్రేమతత్వం గ్రహించలేదు”

“నిజమే, ఆతత్వం వేర్చనేలేదు, అది భాగ్యకుల భోగవిద్య. ఇల్లు, వాళ్లు, సమస్తరాజ్యమును పోగొట్టుకొనిన దరిద్రునికన్యకకు అది ఉచితంకాదు”

“అయితే నీకోరికయేమిటి?”

“తండ్రిరాజ్యాన్ని తిరిగి సంపాదించేవరకు ఏవిషయానికీ నాహృదయంలో స్థానంఇవ్వను”

“ఎట్లా నెరవేరుతుందిఇది?”

“నేనుఎరుగను. నేనాలోచించేవిషయం ఇదే. ఏకాకివనుస్తీని. శత్రువులదగ్గ నేర్చాను. కాని పురుషులంతా నిర్మితగాకూర్చుంటే నేను ఒంటరిగా చేసేదేమిటి?”

“ఇదేనా వివాహానికి ఆటంకం?”

“ఇదే; ప్రేమ విలాషప్రియులవ్వన్నం, పాదకులకు అట్లాకాదు.”

“నేను నీమర్యాదామిని ఉద్ధరించితే”

“అప్పుడు నిన్ను పెండ్లాడుతా—నీవు కోరినా వరే కోరకపోయినావరే”

“నిజమేనా?”

“నిజం. ఈరూపం, యౌవనం, శరీరం, సమస్తం నీచరణాలకు అర్పించుతా”

“వివాహసంతరం ప్రేమిస్తావా!”

“అది నేను చెప్పకలను, కాని నాయూపం, శరీరం సమస్తమూ నిక్కంకగా అమ్మివేస్తా! అది నీసంతతి ఆవుతుంది.”

“అయితే సరే”

“రాజకుమారా! ప్రతిజ్ఞ నెరవేరవంతవరకు నా యెదుటనురావద్దు.”

8

“అర్ధరాత్రి, దొంగమందిరిగావచ్చాను. నిజంగా ప్రేమిస్తున్నాడే, ఆహా! ఏమి ఆయాపనం, చిందులాడుతున్నదే మలయమారుతంగా; ఆమెసౌందర్యంచూడు. ఆకాశంలో వక్షత్రాలెన్నో వున్నాయి, కాని పృథ్విలో ఈమెఒక్కలేమూలే. ఎటువంటిఅందము! అర్చా, ఏమిలావచ్చును! నిద్రించుకూతుంది. ఎంత విశాలమైనసేత్రాలు. ఆకనుకామలతీరు, ఈమెపై

చెక్కిలబోలు పెంట్లుకలు, పుచ్చమైనవర్ణమా, బలి
మైచిన కోమలమైనకోరిం; ఆదురుదున్న పెదవ్రలు.
ఏమిది! కాళ్లుఅడ్డగించుబడ్డవి"

"ఏవయి?"

"ప్రేయసీ! చరణదాసుడు"

"రాజమహారా! ఎక్కడికివచ్చాడు?"

"ప్రేయసీ! క్షమించు"

"ఒకక్షణంకూడా నిలవకుండా బిల్లిపో"

"తారా! కాదు, నేనుకోరిక నెరవేర్చుకోకుండా
చెళ్ళను."

"ఛీ, నీవుదా! కుమారీ! మేవాదకులకళంకీ!
దొంగమాదిరిగా నీవుదాగిదాగి వాళయనగృహము
లోపలికివచ్చావు. ఛిక్కారం, ఛిక్కారం."

"తారా! ప్రేమస్పృహని"

"తిరిగిచెప్పుకున్నా, బిల్లిపో"

"శేరినో"

"ప్రాణంపోతుంది"

"నేను ద్వారంబంధించివుంచా, నిన్ను పరు
రక్షిస్తాను?"

"ఓరీ, మూర్ఖుడా! క్షత్రియదారిక తనమతానే
రక్షించుకొంటుంది, ఏమి! చెట్లతావా, లేదా?"

"ప్రేయసీ! ఒక్కసారి వాళోరిక నెరవేరనయి"

"అయితే ఇదిగో" (కత్తితోపాడుచును)

"తారా! అను, మరలకొట్టబోకు, చెట్లకున్నా."

"ఓరీ, పాపీ! ఇంకాలేదే" (రెండవరెట్టు)

"క్షమించు, రిక్తహస్తాన్ని, కొట్టబోతు"

"ఓరీ దొంగా! నిలువు అక్కడ—ఇదిగో"

(శరస్సునరుకును)

❧

"వాడే యాతటమ్మగం"

"ఏమిటి, ఇంతపాపాసమానకు!"

"సుహృద్గ్రందివున్నావే, ఎదువునీవు!"

"నిర్భయంగా, కోమలంగా, మందరంగా,

ఉన్నావు నీవెవరవు?"

"మొదటిప్రశ్న వారి"

"అయితేమను, నేను పృథ్వీరాజును"

"మేవాద రాజపురిండవా!"

"అవును, నీవెవరవు?"

"అవిషయం దేనికీలే; వేటకువెళ్ళుదాంబడు"

"అట్లాకాదు, చెప్పాలి"

"నన్ను క్షమించు, రాజపుత్రా!"

"అదేమిమాట, నన్నే క్షమించు, దారితీయి"

"అపనినీదే"

"మనస్సులో అనుమానంగావుంది, నీవెవరవో
ఎరుకవరచాలి."

"నరే, నేనుతారను."

"ఓహో, రాజమహారీ! మంచికలయితే, యీవేట
వాడే, నేనేవ్యయంగానిన్ను వేటాడుకున్నా."

"రాజమహారా! వాస్తవిక రాజపుటావాయందు
అంతటా ప్రఖ్యాతమైవుంది. తమయ ఇటువంటి సంతా
పగలేయవద్దు"

"కుమారీ! నేడేఅప్రతిష్ట నెరవేరుతుంది"

"నిజమేవా!"

"నేడుమొహరం, ఇంకాపగలు రెండుగృహములు
కూడా గడవలేదు, ముసల్మానులందరూ పండుగలో
పాల్గొనివుంటారు. వానైవ్యం అయిదువేలమంది
రహస్యంగా దాగొనివున్నారు. కేవలం ఒక్కగంట
ప్రయాణం, తమాషుమాస్తావాయేమి?"

"వరమావందతో"

"రెండ్రొకరిఅడ్డతీసుకోవాలా!"

"అవసరంలేదు"

"అయితే పద"

£

"రాజమహారీ! నమస్తైవ్యం కోట వెలుపల
వల్లంబో దాగొనియొండనియ్యి, మనందల్లంబోక
చెట్లదాము."

"ఒంటరిగావా!"

“భయంవేస్తుందామి?”

“మీరుండగా భయమా!”

“రాజపుత్ర! నీఅసలీవేటబంటు విక్రమిస్తేవుంది.”

“అయితేవద”

“విజయసింహా!”

“ఏమి, మహారాజా!”

“సంకీర్తనలు వివగానీ దుర్బలాశీ బలాత్కారంగా తొరలడాల్సి.”

“చిత్తం ప్రథమా!”

“రాజమారి ద్వారందగ్గరవుంటుంది, ఆమెఅజను పాలించుకూతుండు”

“చిత్తము”

“రాజపుత్ర! వద”

2

“తారామహా! నీఅశ్వం పొగడపోతు, దాన్ని కొంచెం బాగ్రతగావట్టుకో, లేకపోతే పురజనులు ఇంటిచూడడం మొదలుపెడుతారు, ఇదిశత్రుపురం”

“రాజమారా! నేడుదీన్ని స్వేచ్ఛగా నడవ నీయండి”

“(క్షణకాలమాగి) చూడు ఎంతసుంపో, నేడు అందరూ మత్తెక్కివున్నారు”

“అను, అయిదరు రాకులు మనమూరంసుండి చూస్తూన్నారు, పంచేపించడమందావుండేటట్టు చారి దగ్గరిగావద.”

“పోదరా! నేడేమిచందుగ!”

“మీరు పరదేశీయులులాగా కనబడుతున్నారే, నేడు మొహరం.”

“ఓహో, అట్లాగా, మేమిప్పుడేవస్తున్నాను, ఇదంతా మేముచూడవచ్చువా!”

“ఇప్పుడే సుల్తానువస్తున్నాడు, అడ్డసింఠేదెవరు? సంతోషంగాచూడండి.”

“నిజమే, సుల్తానుదర్శనం మాకు ఆవాయాసంగానే లభిస్తుంది, అదుగో సుల్తానువస్తున్నాడు.”

“(ఇవిలో) రాజపుత్రా! ఇదేయదను.”

“తారా, క్షణకాలంఅను, దగ్గరిగా అయింటి మరుగుననుంకో.”

“(ఒకబాణంతోనీ) ఇదేయిష్టవచ్చినట్లు చేస్తుంది, రాజమారా! నావేటబంటువును నేనెవంపొరిస్తా.”

“నీకంటే సాహసించేదెవరు! ముందుగా సుల్తానును బాగుగాగుర్తించాలి.”

“వాడేగా, ఆలెల్లగుట్టలమీద.”

“వాడే, వచ్చుతలగుడ్డలో వజ్రం మెరుస్తుంకో!”

“(బాణమెక్కుపెట్టి) రాజపుత్రా! వేటమృగం వస్తుందోలేదోచూడు.”

“నిర్భయంగా నీవుబాణంవదులు.”

(తార బాణంవదులును)

“చాడువచ్చిపోయాడు, సుల్తాను పక్షిస్థలంలో నుండాబాణం చీల్చుకుపోయింది, గుర్రమునుండి క్రిందపడ్డాడు, కోలాహలం జరుగుకూతుంది, చూడు! వారు ఈచైత్రవస్తున్నారు, రాజపుత్ర! నీబల్లెము సరిగావట్టుకో, నాకుమారంగావుండకోకు, మరిగా ముందులేనదువు, ద్వారం ఇప్పుడేతెరుచుకొంటుంది”

“రాజమారా! బాగ్రత్త” (ఒకక్షేచ్ఛనిబల్లెముతో పొడుచును)

“రాజపుత్ర! బాగ్రత్త” (ఒకపిపాయినివదుకును)

“రాజపుత్రా! ముందుకుసాగు”

“ఓహో, ద్వారంలోమరించిన యేనుగొకటి నిల్చుబడివుంది, నేనంతా చదుకత్తుకొనివస్తూంది”

“మరేమిచింతలేదు” (ముందుకుసాగి ఖడ్గముతో ఏనుగు తొండమునరుకగా ఘోరకారమునల్పుచు ఏనుగుపరుగెత్తెను. వెంటనే ద్వారం తెరిచి—)

“విజయసింహా!”

“రాజమహారీకి జయ”

(నేక దుర్బలలోప్రవేశించుట, భయంకరమైనయోధ్యం, దుర్బలజయం.)

౮

“తాంతుమారీ! మీరు మేవాడ రాజపుత్రులగు పృథ్వీరాజు. దీరికనుసక్తులందు, నీతండ్రిరాజ్యాన్ని వుద్ధరించారు.”

“తండ్రిగారూ! దీరియశస్సు నాకు వినిపించ వక్కరలేదు.”

“రాజపుత్రా! ఈమెయే నాపుత్రిక. ఈదరిద్రుని ముక్తమునకు కీరీటము, నాజీవనభాగ, తార”

“తండ్రిగారూ!”

“పుత్రీ! నీప్రతిజ్ఞ జ్ఞాపకమున్నదా!”

“అవును”

“రాజపుత్రా! నిన్ను నాజల్లునిగా కేనుకొన్నాను, ఈదరిద్రునిదానం స్వీకరించండి, కేనుకాదు తారనీకు యోగ్యురాలు”

“మహారాజా! నీపుత్రిక స్వీకరించిరా!”

“అ, ఆమెఅంగీకరించింది, పుత్రీ! చెయ్యి ముందునకుసాచు, మీరుకూడామందుకురండి, పృథ్వీ! మేవాడకూరా! నేను నాపుత్రికను నీకు సమర్పించు కొన్నాను”

“తండ్రి! మేము తమకు వసుస్కరిస్తున్నాము”

“ఇరువురు చిరంజీవులకందు, మనంతానము లోను, మయశస్సుతోను విరాజిల్లండి.”

* * * *

“ప్రేయసీ! నీవు నన్నుకొన్నావు, నేను నేరువోట ఉండజాలను.”

“నాథా! పుట్టుకలో నేను ప్రేమపాకం నేర్చుకో లేదు, తమగే నాకీకరినపాకం నేర్చారు.”

“ప్రేయసీ! నేను నీకునురువును, శిష్యుని ముదాను.”

“స్వామీ! నేనీవిధంగా నిన్ను ప్రేమించగలవని ఎన్నడూ భావించలేదు. నీవీరగాభలునిన్నప్పుడు నాకు నీచరణదాసినికావలసని కోరికఉండేది. అది సంభవిస్తుందని యెప్పుడూ అనుకోలేదు. తమప్రథమ సందర్శనంచేత హృదయం కొట్టుకులాడింది. కళోర భావాలతో నిండినముఖం, ఎట్టివేలేలా, చూచి భయపడిపోయాను. “నేను ప్రతిజ్ఞ చే బద్ధురాలనైన స్త్రీని, నాయాశరీరం ప్రతిజ్ఞపైనే విక్రయించానీ” అని నేను భావించాను. ముగ్ధురాలనై నేను నీచరణ ములకు మనోవాక్కుగృల దాసి నైనాను.”

“ప్రాణేశ్వరీ! ఈపృథ్వీయొక్క కలివ మైన ఒడిలో ఈనూత్న మైన, స్థిర మైనమెరుపు, ఈప్రియ మైనతెన్నల, ఈసజీవపారధము, ఈసరేహసంగీతము నాకుప్రాప్తించువని ఎప్పుడూ ఆలోచించనేలేదు.”

“ప్రాణేశ్వరా! మీరు చందప్రాణాలతో నన్ను ప్రేమించుతున్నారు. ఆచూఢ్యముచేతనే నేను మెరుపును, పారధమును, సంగీతమును అని ఏమేమోఅంటున్నారు. నేను నేవలం నీదాసిని, తారను. నాయందు నుగమున్నది, రోషమున్నది, నేను అధమస్త్రీని. స్వామీ! నన్నెల్లప్పుడూ ప్రేమించండి”

“ప్రేయసీ, నాకునోషమేమీ కనిపించడంలేదు”

“నాథా! ప్రియుడు దోషాన్ని చూడజాలడు.”

“ప్రేయసీ, నీకురామునద, మనం చరస్వరం విలీనులమై ప్రపంచాన్ని మరచిపోదాము.”

—హిందీనుండి.

బాలకృష్ణుడు

మా నేపథ్య లక్ష్యయ్య గారు

నరేతము భక్తయోగమునిసంఘము లై హిరములద్యతించి ని శ్చిరమతితో మదంఘ్రులను జింతనచేయుచునుండు; రిందునే యతిమధువుల చెలంగునొయటంచు ముఖమ్మునఁగాలివ్రేలు గీ లితమొనరించు బాలుని యలేఖ్యవిలాసుని యాశ్రయించెదన్.

సా శీ ల్య ము

ప ద్వా నీ సూ రి గుచ్ఛి కృష్ణ మూ ర్తి గా రు

అరఁడు శివాజీభూపతి మహానియమస్థుఁడు ముఖ్యరాజ్యకా
ర్యతల్లినిమగ్నఁడై “తురకరాజగుమారుఁడ”టంచు నందలం
బు తనరహస్యమందిరముపొంతకుఁదెచ్చెను దారిఁబోవఁగా
అతనివధింపఁగా మనసునం దినుమంతయులేదువానికిన్.

దేనికదేవచింపవలదే, అటవ్య క్తి “యెవండా” “యెవ్వతో”
తానెఱుంగఁగఁజాలఁడుగదా అయినన్ యువరాజుభ్రాంతిచే
మానసమందుసంశయము మాని భటాభికినానతిచ్చె—“ఏ
దీనెను దూడఁగట్టుఁడను” నీదృశ్యబుద్ధులు రాజసేవకుల్.

“మీరుమదీయశత్రులగు శ్లేచ్ఛనృపాలకపుత్రులౌదు, రెం
దారయఁబోవుచుండిరో? రహస్యముగానిటరాజకీయముల్
మీరినమిత్రభావమున మేకోని చెప్పఁగఁబూనితిన్ మహా
దారత నన్యధాయనక దర్శనమిచ్చి యునుగ్రహింపుఁడి.”
అమునుఁ గావిలోలనయనాంచల మారనుయష్టి రమ్యసౌ
దామినిధిక్కిరించెడి తథావిధత త్తనుకాంతి యామహా
భూమిపుభ్రాంతిగొల్పినవి “పోలునె పల్త్రభు లాసువారి నే
దోమిష నిట్లుతెచ్చుటలు దూష్యమునుండ” నె నానతాస్యయై.

పలికినదొక్కవాక్య మది పల్కినవ్యక్తియు నవ్యభిప్రాయ
మలనదృశాంగి, అందున క్షమాపతి యంతటివానిచెల్లెలా
కలితవిశేషవిద్యలనుగల్గిన యామృదుభాషివాక్యమే
ములికయినాటిపోయినది భూపతిసద్భద్రయాంతరమ్మునన్.

“అఖిలసరపాలమూర్ధవిస్యస్తపాద
పద్ముఁ డౌరంగజేబుకు భగినినేను
అరఁడుపంపఁగ రాజకార్యంబుమీఁద
నరుగుచుండఁగనిట్లాయె” నన్నదామె.

“ఏఱుంగముతల్లి, తామిటులనేగుచు నుండిరటంచు, నిందులో
నరుగుట పాదుపాతనయుఁ డప్పుడునప్పుడుమేము చూచుటలే
జరుగుటచేత నిట్టియపచారముచేసినవారమైతి మో
తరుణి క్షమించిమమ్ము దయఁదార్చు మెఱుంగముదోషమింతయున్.

ఏనిముసమ్మునందయిన నెంతటికార్యము గల్గియున్న నా
యానతిలేక, యేయువిదనై నను బట్టంగరాదటంచు ను
గ్రాసతిగల్గు నిద్రియసుమా మహారాష్ట్రపుభూమి దీనికిన్
నేను శివాజీభూపతిని నిర్జితనర్వప్రతీపభూపుఁడన్.

మఱియునంతోషమైనది మాకునిశిత
శాస్త్రవైదుష్యమునుగల్గి సరసభాగ్య
శీలవతులై సమిమ్ము దర్శించుకతన
పండిసవి పూర్వసుకృతసంపదలునేడు.

ఏనుఫలానయంచువదియించినచో నొకమాటలాము, మా
పై నికులొక్కపాదమును పైతముముందుకువేయఁజూతురా?
ఆనిముసమ్మునందె లేమయానతిమూర్ఖమునందుఁ దాల్చి యిం
తేని ప్రమాదముంగలుగనియక సమ్రతమేలునేయరా?"

పిల్లలన యేలనంత ప్రేమ?

శ్రీ మతి ఎ. పోతులతగాడు

౧
బిడ్డ

చెడ్డవనులనే యేవేళనేయునన్ను
చాలగానీవు ప్రేమించువేలనమ్మ?
చిన్న బాబుగారంటిలో పిన్నిగూడ
పాపనేనేళయును సదిగోపపడదు.
అమ్మలకు పిల్లలన యేలనంత ప్రేమ?

౨
తల్లి

సూర్యకిరణములునుగూడ చొరగరాని
విమరకాంతారసీమను వెలయుమేటి
కలువతీ వెలనిలువెల్ల గప్పబడిన
చలనమునులేని యెండొక్క కొలనిలోన
యహరహమ్మునుదిరుగు రాయంచవోలె;
నాదుహృత్సీమమధ్యను నానుకొనిన

యంతరాత్మనుకొలనిలో ననవరతము,
నవ్యగుణరాశి! నాచిన్ననాటినుండి-
స్వేచ్ఛవిహరించుచుండ నీచిన్నయాత్మః
నీదుజనకునిప్రేమంపు నిండుచూడ్కు-
లనెడిచంద్రికల్వేవేగ నస్మదీయ
మానసనోవరిమునను మనుచునున్న
కుముదసంతతివికసింప గూర్మిజొచ్చె;
అందుచేనీదువిమలహా యాత్మకపుడు
పొబగువిహరింపకొలనిలో చోటులేమి
సంగములలోడప్పిన్వీ నీయాత్మయపుడు
బిడ్డరూపముధరియించి బుచ్చెనాకు
బిడ్డలందరునిట్లులే బుట్టుచుండ్రు
అందుచేతనే, నాముద్దులయ్య పుడమి
నమ్మలకు పిల్లలన్నను అంత ప్రేమ.

చిన్న పాప

కనకదండి గోపాలకృష్ణకాశ్రి గారు

తలంటిబొట్టుపెట్టి దొండకాయచేతికిఁబెట్టి చావడిలో చదరమీదపక్క చేసి పడుకోపెట్టి పనులుచక్క జెట్టుకోదానికి తల్లి లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

ఎనిమిది నెలలచిన్న బిడ్డ. బోర్లపడుకొని యెర్రనిదొండకాయని కొరుకుతూ తనలో తను నవ్వుకుంటూ కేకలువేస్తూ కులాసాగా ఆడుకుంటోంది. గోధుం తాచు ఎక్కడనుంచోవచ్చి పాపముందరినుంచి వెళ్ళిపోతోంది. పాపదాన్ని చూచి దొండకాయవదలి నడుముదగ్గర చిన్న వేళ్లతో రెండుచేతులతోను పట్టుకుంది. మధ్యమధ్య బోసిపళ్లనోటితో నడుముమీద కొరుకుతూ ఆడుకుంటోంది. పాముకూడా పాపనిపమీలనకుండా పాపతో ఆడుకుంది. వెళ్ళిపోదామంటే పాప వదలకుండా గట్టిగా ఆలాగేపట్టుకునిఉంది.

తల్లి ఏదోపనిమీద చావడిలోకివచ్చింది. పాపని పాముతో ఆడు కుంటూంటే చూచింది. నీరై పోయింది. గబగబామాటాటకుండా భర్తను పిలు చుకువచ్చింది. శ్వసనిమీద పాపనిపాము ఏంచేస్తుందోఅని ఇద్దరూ శ్వసనిపడవ కుండా పొంచిచూస్తూన్నారు. ఏమీచేయలేదు పాపం! అలికిడి అయితే ప్రమా దము. ఏమీచేయకుండా పొరుగోటానికి ప్రాణంబివ్వదు. ఒప్పుకోపమీచేదామన్నా పిలులేదు.

పాము పడగ బాగావిప్పి పాపముఖముదగ్గరపెట్టింది. పాప అపడగతో ఆడుకుందామని నడుమువదలి పడగ పట్టుకోతోయింది. చిన్న చేతులు చాచేసరికి పాము తప్పించుకొని దొడ్లోకంచెల్లోకి పారిపోయింది. పాపగొల్లుమంది.

తల్లితండ్రులు గబగబావచ్చి పాపనుముద్దాడేరు సంతోషంతో. పాప మాత్రం ఒక్కపెట్టున ఏడుస్తూనేఉంది. భయపడ్డారు ఇద్దరూను. పాముకరచిం దేమోఅనిచూచారు. కాటలేదు. భర్త లోనికిపోయి ఆడుకొనే చిన్నరబ్బరు పామునుతెచ్చి పాపను చదరమీదపడుకోజెట్టి చేతిలోపెట్టేడు. పాప ఏడువంతా మింగేసి నవ్వుతూ కేకలువేస్తూ మల్లీఆడుకోటం ప్రారంభించింది. తల్లి పాపను అప్పుడుముద్దాడి ఎంతోఆనందించి తనపనిమీద వెళ్ళిపోయింది. పాపదాంతో కేకలువేస్తూ ఆడుకుంటోంది పాపం!

రాజహంస

సరహరి కెట్టి వేంకటరత్న ముగాడు

తళితళ మెరిసిపోవుచున్న ఏర్తయిన గంధీర మైనమందుకొండలు వరుసలుదీరియున్నవి. కొండలనడుమ నుండి మార్గరత్నకలశే ప్రవహించుచున్న తేజోవంతమైన సున్నిగ్గులవాహినీవచ్చి సోపరమున గలియు చున్నది. ఆదికాలసోపరమున వివిధవర్ణముల వికసితపద్మములు—కలుపు, తెలుపు, ఎరుపు, పసుపు. తీర మున అనేక జాతులపూలచెట్లు, తీగలు. వానివెనుక దట్టమైనకాజునది. మంచుకొండలపై మార్గరత్నకలశము చేదీర్చుచున్నవై వెలుగొందుచున్నది. సోపరము, కమలములు చల్లనిమట్టునీడలోనున్నవి. లతానికుంజములపై బల్లంబాన నులియుచున్నది. కానవమున కారుమట్టులు, తోలుములు, మెలుపులు, ప్రబలమైనతూపాను, గాఢాంధ కారము.

విమలాకాశమున వెలువాలనివలె సదమలసోపరమున రాజహంస మనోహరముగా మధురమంద ముగా నిరులవలపులో వియత్తరంగులపై చేలియాడుచున్నది. గగనదీపము ప్రకాశించుచున్న ఇంద్రధనువు జూచి నమగాంచి రాజహంస చిఱువగవుతో నిట్టులన్నది. “విమావపుడా! చూచివావా, ఆ మెరిసిపోవుచున్న నక్షత్రాలు, చింతరంగులఇంద్రధనుస్సు, ఈవికాలమైన ఆనంతమైన సుందరమైన ప్రకృతి: దీనిముందు నీవెంతటి వాడవు? ఈమాత్రముననే నీవు క్రిందుమీదు తెలియక ఎగసిపడిపోవుచున్నావే! నిమగ్నబుట్టకే వికాలస్పృహతో ఇంతేమియులేదని నీవు చిర్రవీగుచున్నావు. ఒక్కసారి కనులు తెరిచి విన్ను నీచేయమకొనుము, ఎట్లుందుకో!”

నేను ఆకసమువై పుచాచిరిని. ఒకేసారి మార్గదీప్తి, నక్షత్రములు, ఇంద్రధనుస్సు ప్రకాశించుచున్నవి; తర్వాత నన్ను నేనుగాంచిరిని. ఆప్పుడు నేనొక రేణువుయోవముదాల్చిరిని. నవ్వుచు: “అవును రాజహంస! మానవుడు ఈ ఆనంతమైనస్పృహతో కించపూర్ణుడే.”

రాజహంస:—ఇది తెలిసికోలేక మానవజాతి నాయంతటివాడులేదుఅని చిర్రవీగుచున్నది. అలావు కంటే అణుమాత్రమైనమానవుడు రేణువొకటి, ప్రతిభయాచి నీగువడి నవ్వుకొనుటకులదులు ఉన్నట్లుదై సంతోష పడుట, గర్వపడుటచూచి వాడు జాలకలుగునుమీ: స్త్రీనిచూచి, స్త్రీయొనమచూచి మీగుహించే సంతోషము, వర్ణించేదగ్గనలుచూచితే నవ్వువచ్చును. సృష్టిఅంతట మగజాతియే సౌందర్యమైనదయ్యుంటే మీరు మానవులు సృష్టివారైపోయి స్త్రీకి హాకరించి పూజనీయుచున్నారెందులక? ఈకమలములనంక చూడుము. నీస్త్రీని ఈహించుకొమ్ము. వీనిసౌందర్యము, మనోహరత్వము ముందు స్త్రీయెంతటితో ఈహించు కొమ్ము. ఒక్కలేరలకున్న లావణ్యమైనాఉండదే నీస్త్రీకి? మఱెందుకు మానవుడు స్త్రీయందు మంగిలొవు చున్నాడు? ఆమెచూపులో కలిసిపోవుచున్నాడు, ఆమెతాళితే పులకరించిపోవుచున్నాడు? వినుము. నీస్త్రీ కల్పవామయి. తేరేమియుకాదు; కాబాలదు. ఆమె యేయావముతోపుట్టినదో ఆమావమును మఱచి మానవుడు త్రొత్తయావమును సృష్టించుకొనుచున్నాడు. ఆయావము కొమ్ముకొనుటగన్నమైపోతే అతడు కూలిపోవు చున్నాడు. ఇదిమరిచిపోయి అంతలోనే నాయంతటివాడులేదుఅని గర్వించుచున్నాడు. ప్రకృతిని జయించ కలుగుచున్నానని నొప్పుమరచుచున్నాడు. ఆయ్యో! వెలిమనవుడా! నీలేమి మహత్తరకార్యము చేయ గలిగివావు?

నేను:—రాజహంస! అట్లుచెప్పడేమి? మానవుడు నీటిని, గాలిని—చంద్రభూతములను జయించగలిగి నాడు. మానవున కది యిప్పుడు దాడ్యమచేయుచున్నది. అంతకంటే ఇంతేమికావలయును?

రాజహంస:—ఓయి వెలివాడా! ఇంతమాత్రమునకు సంతోషించుచున్నావా? నీసంకుచితమైన మనస్సు, పృథ్వీయముచూచితే నవ్వువచ్చుచున్నదినుమా! మానవుడు సృష్టిలోనికెందొ యెన్ని వాళ్ళయినదికి

కొన్ని వేలు, లక్షలు, కోట్లు సంపత్తిగములైనవే. ఇంతకాలమునకు మీరు చేయకలిగినవములు, చూడుము. కాకి, పిచ్చుక స్పృష్టి ప్రారంభమునుండియే చేయకలుగుచున్నది. గాలిలో, నీటిపై, భూమిమీద ప్రయాణముచేయు కలుగుచున్నావని నీకుగర్వము. పిచ్చుక ఆనాడే యివన్నియు చేర్చుకొన్నదని మరిచిపోయితివి. ఏమేమో సంత భూతములను జయించినావని గర్వపడుచున్నావేకాని నీకు ఆనందమే? తృప్తియే? క్రమికిలకాయలుకలకైనా యెరుగని రోగములతో, బాధలతో నీవు బాధితుడవగుచున్నావు. ఆబాధలు, రోగములు మామృతమునటకై నానాకష్టములుపడి చిక్షుల, జంతువుల మలములములుకూడ నీవు భక్షించుచున్నావు. ఎన్ని చేసినను స్వేచ్ఛగా ఆనందవివరమైతిరిగే పక్షినున్న ఆనందము నీకేది? ఉత్సాహము నీకేది? కాంతినికేది? ఆనందభంగములలో నీవు కట్టుపడిపోయియున్నావు. నీకు స్వేచ్ఛలేదు. నీవు బంధితుడవు.'

నేను:—మానవుడు బంధితుడెట్లును? ఇదివరకే కొన్ని రోజులు స్వేచ్ఛకైపోరాడి సంపాదించు కొన్నవిదానిని. కొందరింకను ప్రయత్నముచేయుచున్నారు: కొన్నార్యలోనే తెచ్చుకొందురు వారకూడా.

రాజహంస:—ఓయి పెరిపాదా! మానవుడు స్వేచ్ఛఅంటేయేమిటో యెరుగడు. అది యిట్టినిజమైప్పు టకు వలచువదనిది. మాటలకు దానినితెలిపేక క్షణము. స్పృష్టినిగమనించుచు క్రద్ధతో, మాన్మబుద్ధితో, స్వేచ్ఛ అంటే నీకేమిటో కొంతవరకైనా తెలియగలదు. స్వేచ్ఛనిమయములో మీరు పుట్టుకలోనే జంతువులకంటే, చిక్షులకంటే తక్కువదశలో స్పృష్టింపబడినారు. స్వేచ్ఛగాతిరిగే అలేనెట్టిగమమాదుము, అది ప్రకృతిలో విలీనమైపోయి స్వేచ్ఛగాతిరుగాడుచున్నది. మానవుడో ప్రకృతివతిక్రమించుట స్వేచ్ఛఅని పొరలకు చున్నాడు. అతిగా అతడు స్వేచ్ఛనుపొందజాలడు. అతడు ప్రకృతిలో విలీనమైనప్పుడే ఆయానందము నందుకొని ఆనందించగలడు.'

నేను:—ఆయానందముకొరకే మేము లోకుగాఅలాగేదించి కౌత్సములు, నియమములు ఏర్పరచుకొని యున్నాము. కాంతిశీలముపొందుచున్నాము, జంతువులు చిక్షులు—వాటికి నీతినియములులేవు. మహాపాప భూయిష్టమైనది వాటిబ్రతుకు.'

రాజహంస:—ఓయి, అజ్ఞానుడా! మీకౌత్సములు, కట్టుబాటులేనుకదలి నదినయ్యద్రులో పొర చేయుము. అప్పుడేనీవు స్వేచ్ఛమైన పునర్జన్మయొరగలిగివచ్చు. అంతవరకు నీకు పాపాకమేగతి: నీవు మానవజాతిఅంతా ఒక్కటేఅనిమరిచిపోయి నీలోనీవు అనేకజాతులు, కులాలు, మతాలు, రంగులు తెచ్చు కొన్నావు. అనేక పెరిపాదాలు, అనేక పిచ్చికట్టుబాట్లు, అనేక అర్థమలేనీతిలు ఏర్పరచుకొన్నావు. మీలో ఒకరి జాతి, కౌత్సము, కట్టుబాటుఅంటే యింకోకరికిఅవలయు. ఒకరినిమాని యింకోకరు సహించలేదు. మానవుని నడలివేసినప్పుట్టిలో ఈపెరిరసము, అజ్ఞానము, పాపము ఇంకెచ్చటనులేవు. మేము స్పృష్టిఅయినవాడు ఎట్లున్నాము! ఈనాడుకూడా అటులనే స్వేచ్ఛమైనతీరముగడుపుచున్నాము. మానవుడో అతడు స్పృష్టిఅయినప్పటికీతీరము ఇప్పుడు తారుమారైపోయినది. తాను తెలివగలవాడవనుకొని పెరిమెరి గ్రంథాలు, కట్టుబాట్లు, జాతులు తనలోతానేస్పృష్టించుకొని తననాశనమునకు తానే కారకుడైపోయినాడు. కాంతి, ఆనందము, ప్రేమ వీనినిమరిచిపోయి వానిని చేతులారపోగొట్టుకొని యిప్పుడు తానుపొందుచున్నదే కాంతిఅనీ, ఆనందమనీ, ప్రేమఅనీ భ్రమించిపోవుచున్నాడు. వీని నిజరూపము నాతికు లోల్పొంపనాడు. ప్రకృతికి అతడు దూరమైపోయినాడు. తనస్పృష్టి వేదపథముకొన్నాడు. అకలుషకూషములోపడి అదియే మహాస్వర్గమని మురియుచున్నాడు. స్పృష్టిఅయినవా డెట్లు భానందమూర్తులమైయున్నామో నేడును అటులనే మార్పులేకయున్న మేము ఆకూషకలువనివాసులు! దుష్టుమూర్తులమూది జాలినడుచున్నాము. అకల్మషమైన, ఆనందమయమైన, కాంతియమైన, ప్రేమయమైన స్పృష్టిశీలము మాలో మూర్తీభవించియున్నది.

నిజమైన స్వేచ్ఛకు భంగముకలిగించనియెడలయును, కాస్త్రములు మార్తమలో ప్రకాశించుచున్నవి. మాతృపనులో వికసించుచున్నవి. పెరికాస్త్రములు, అర్థములేనికట్టుకాట్లు మేదిక పుట్టించుకొనలసిన అపదములేదు. ప్రకృతియే మేము, మేమే ప్రకృతి అయ్యెనున్నప్పుడు-అంతట అనందము, కాంతి, ప్రేమ. వివాహమాకు దుఃఖము, అకాంతి, ఈర్ష్య లేవు. మీరు ప్రకృతికి దూరమై పోవుటలోనే పతికుడై పోయినారు. అంతకునుండి మీకాస్త్రములు, కట్టుకాట్లు పుట్టించుకొనుటతో మరింత పతికుడై పోయినారు. వివాహంతలోము క్షీలేదు. ఇక పాపపుణ్యములందువా! మీలో ఒకనికి పాపమైనది మరొకనికి పుణ్యమగుచున్నది; ఒకనికి అవిని తీయవలసియే ఒకనికి నీరయ్యగుచున్నది. ఇకట్లు పాపపుణ్యములకు, ధర్మాధర్మములకు, నీతి అవినికులకు నీవు అర్థముచెప్పగలవు? ఈ పాపపుణ్యభేదము నీవు సృష్టినతిక్రమించి సృష్టించుకొన్నావు. తేలికాధు ఇంకొకరీతిగా ధర్మాధర్మవివక్షణ చేసుకొనుచున్నాడు. ఇది నీతి, అది అనినీతి అని నిర్ధారణగా మానవునకు చెప్పే శక్తి లేదు. మాకో రెంటి భేదమేలేదు; మాకు పాపములేదు, పుణ్యములేదు. ఈ రెంటిని అతికులమేమేము. ఇకట్లు మీది పాపభూయస్యమైన తీవ్రపాపములకు? ఓహో! నీదృష్టిలో దేవుడు కూడా పాపియే అనుచున్నాడుగా! అదియే నీ పంపూర్ణ పరమమునకు కారణమైనది. నీవు తొయిని పూజించి తే పుణ్యమునకు వున్ననీ, పామును పూజించి తే స్వర్గమునకు వున్ననీ యిది నీవాదపు. నామాట నీకేమి బోధపడగలదు? పరమేశ్వరుని ప్రతిబింబమైన ఈ మహావంశ సృష్టి కనులయెడట అద్వితీయమైన తేజస్సుతో, పాండర్యముతో, తీవ్రతతో ప్రకాశించుచుండగా చూచి అనందించి ఆరాధన చేయుకాలక నీవు బాయిని అప్పును పూజించుటతో తృప్తి పడుట చూడగా నవునవును. మరియూ నీవు ఎదుటనున్న ప్రకృతి పంతానమును ప్రకృతిని చూచి అనందించలేక వాని తీవ్రములేని లోమ్యలు నీగృహములో పెట్టుకొని మురియుచున్నావు. సంకుచితుడవు. ఇంకను సంకుచితుడవై పోయెదవుకొన్నాళ్ళకు. జంతువులకు, పక్షువులకు వంటి వానితో నీవు, నీస్త్రీ అలంకరించుకొనుచున్నారు. అలంకరించుకొని యింతటి నుండదు లింకెవరును లేరని గర్వపడుచున్నారు. ఓయి చెలిమానవుడా! ఒక్క అకు, ఒక్క పువ్వు తీసికొని వానితో నీ పాండర్యము, నీస్త్రీ మగోహరత్యము పోల్చి చూచుకొనుము; నీవు, నీయలంకారములు వానితో పోల్చుటకై నా అర్థ తేజవండా పోవుచున్నావే! ఇంకను గర్వించెదవెందుకు?

నేను:—రాజహంస! గర్వమునకేమి రెమ్ము. నిజమగునాకాదా మాకు విలువలేని భవవంశాన్ని, స్వచ్ఛమైన కీర్తినంపర్తి ఉన్నమాట! మీకో అవియేమి?

రాజహంస:—చిరుము! అదిలో మానవుడు కాంతి ప్రేమానందమూర్తిగా రూపమునందినాడు, ఇతర జంతుసంతానములేతే. కాని అతడు భవమనీ, కీర్తి అనీ వీని సంపాదనకోసము పోటుచుండి వీనిని పొంది తన్ను-అంటే తన ఆనందము, ఉత్సాహము, కాంతి, ప్రేమ-కోల్పోయినాడు. అంతటితో అతని విజయాపథము చూసి పోయినది. అతడు కల్పితరూపము పొందినాడు. భవము, కీర్తి ఎందుకొరకు కావలెనని మానవుడు ప్రశ్నించుచున్నాడు? అనందము-సౌఖ్యము కొరకేగదా! కాని యే భవ కీర్తుల మూలముగా అతడు ఆనంద సౌఖ్యములను పొందవలయుచున్నాడో వాని మూలముగానే ఆయానంద సౌఖ్యముల వాతకు గోల్పోయి పతికుడై తన్ను తాను కోల్పోవుచున్నాడు. తమ పుట్టి యిన్నాళ్ళయినను తన తప్పు తాను తెలిసికోలేకున్నాడు. మానవుని పవన సుంతయు గెలవనియ్య కాని తన్ను తాను కోల్పోయిన అప్రపంచముతో అతనికి ప్రయోజనమేమున్నది? భవ కీర్తుల సంపాదనములో అతనికి తీరికలేదు. తృప్తిలేదు. అందుచేతనే అతడు తన ప్రకృతి సిద్ధమైన అనందమును, ఉత్సాహమును, కాంతిని, ప్రేమను కోల్పోవుచున్నాడు. వీని గూర్చి ఆలోచించుటకై నా అతనికి సమయము చిక్కదు. వీని కొరకు అతడు తన సౌఖ్యము కూడా పోగొట్టుకొనుచున్నాడు. యధములు చేసి మనుష్యులారినీ నాకనము చేయుటకు కూడా అతడు వెనుకాడుటలేదు. పతికుడై పోయినాడు. పతితత్వమునుండి పాపవత్వము

పొందకలెనంటే అందరకు సరిసమానముగా ధనముండవలెనని మరియొకడనుచున్నాడు. ఆ ప్రయత్నములో అతడు కొంత సౌఖ్యము నొకవఱుచేసుకొనుచున్నాడు. సరిసమానముగానుచుకొనినను ప్రకృతినంతానములో ఉన్న ఆనందము, ఉత్సాహము, శాంతి, ప్రేమ వారిలో కనిపించుటలేదు. మేమో; మాకు ధనములో, కిర్రితో అవసరములేదు. వీటికి మేము అతీరులమైయున్నాము. అందుచేతనే మేముకూడ మావత్తునివలె క్రుంగిపోవక మమ్ములను మేము కోల్పోవక ఆనందమురాలమైయున్నాము. మీవలెమేము వానికోసము యుద్ధములుచేసి సరిసమానముగానుచుకొనవలెనని బాధపడము, వానిపై కోరికఉన్నచో మావత్తునివలెనే మాకును పరితర్కము కలిగియుండెడిది. ఒక్కవిషయముయ్యదును: మీలో కోటిశ్వరుడుండనిమ్ము. కాని అతనికి ఒకచిలుకకున్న ఆనందము, ఉత్సాహము, శాంతి, ప్రేమ యేమి? అది స్వేచ్ఛగా, మనోరంజకముగా తిని తిరిగి గానము చేయును. అది అతనికేమి?

నేను:—వీమైనను ఇహపరపాధనమెరిగినవారము మేము.

రాజహంస:—వెరివాడా! పద్దపెద్దమాటలు నూటాడుచున్నావు. ఇహము, పరము—వ్రట్టికాగితేదిది వ్యర్థానికెరిందని: ఈలోకము, ఈజీవనముతెలిసికోలేని నీవు ఇచ్చట ఆనందము, సౌఖ్యముపొందనినీవు పరిలోకములో నేమియోచేయకలిగదనెడి వెర్రిధ్రువ. ఇప్పుడు ఆనందమున్నదా లేదాఅనేది అంత ప్రాముఖ్యమైనవిషయముకాదు. పరలోకానందముకొనము ఇప్పుడు కష్టమునుభవించుతామనెడి అంతకంటే వమ్మతగినమాటకాదు. ఇక్కడ ఇప్పుడే ఆనందించవలె: అప్పుడేనీవు సఫలుడవు, ధన్యుడవుకావలవు.

నేను:—రాజహంస! మావత్తుడు దైవమును తెలిసికొనిన విజ్ఞానికాదామరి!

రాజహంస:—ఏమి? మావత్తుడా! నీవు దైవమును తెలిసికొన్నావుగా! ఆకాశముఎదుట కనిపించుచు నే యున్నది. అది అనంతము. దానివైకాల్కము తెలిసికోవటం వీలేకకాదు. అటులనేదైవము, అయినను—ఇతను పొరుగువానిని ప్రేమించలేనినీవు, ఇరుగపొరుగువానిని తెలికోలేనినీవు దైవమునుకూడా తెలిసికొనగలవా? అందుకు నీశక్తిచాలదు. అతడు ఆనందమూర్తి, ఆనందముతుండీయే ఈస్పృష్టి బల్బుడునున్నది. ఆనందముచేతనే పోషించబడుచున్నది. అంతట ఆనందతేజస్సు. ఎటుకూచినను ఆనందామృతమే. ఈఆనందమునుగ్రోలుటయే నీవని. అప్పుడు నీకు అతనిని తెలిసికోవలెనను విహసలేదు. విమలనీరమున సంచారముచేయుమత్స్యమునకు చాపామెక్కడిది?.....ఉత్సాహము—ఆనందము—శాంతి—ప్రేమ..... ఆనందించుము—అమ్మ తము..... మావత్తుడెందుకో బ్రతుకుచున్నాడు..... ఎందుకో మరణించుచున్నాడు...

*

*

*

*

ఇక ఇకార్థాలు. మేముమరి గట్టిగాఉరిమినది.

గోష్పదక్షేత్రలక్ష్మి

ఒకచోట దినకరుం డొదిగియుండగను నే
అకచో నికకరుండు హాయిలునింప,
నొకమూల నీలాదియుగ్మాలవర్ణాల
సంజ వ్యంజనముగా సంజకొనగ,
నిరుగెలంకుల మేటిపరభృతరావముల్,
పెరదిక్పైరులసౌరులల్,

శ్రీమతివేదులకాత్యాయినీ దేవిగారు

నొకనీమ నీకతాల చకచకల్కాల్కాయ,
నొకవెంత మేలూర్పు లూగుచుండ,
ప్రకృతీసౌభాగ్యమియ్యడపరచి, భాత
పూసెనొయ్యెడ, మణికొంతపోసె నొక్క
చో, నికొక్కడప్రభుగా నూచినాడె,
ప్రకృతీసౌభాగ్యముండ నీనికటముండ.

డాక్టరు మొవలీగంటి సుందరీబాచుమ్మగారు

చీరు పుణ్యక్షేత్రమును పూజింపగలమందు యాత్రీకుల
 ప్రీతివైద్యశాలయందు వైద్యురాలుగ నియమింపబడిరి. విశాఖ
 పట్టణపు వైద్యకళాశాలలో విద్యనభ్యసించి, ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమున
 వైద్యపరీక్షయందు పట్టముపొందిన ప్రథమోద్ధ
 బ్రహ్మణయువరి. ఈమె గొప్ప కరణకన్యవేషారీకటుంబమున
 జన్మించినది. వేదవేదాంతసారసంవేదములని విఖ్యాతిపడిన నాధి
 రామమూర్తిపంతులుగారు పీఠిమాతామహాలు. వీరిజనకులు
 విష్ణునయస్సునందే కాలభర్తృముగొందిరి. వీరిజనని ఘోషాంధూ
 సుందరి! పుత్రికకు పుత్రికాసంపాదకురాలుగ సుమారు పన్నెండు
 వత్సరములుండిరి. ఇట్టి వాళ్లరుపదవికి ఆ తరజల్లాలోని ప్రీతి
 రెవ్వరను ఇదివరలో నియమింపబడియుండలేదు. వీరి వైద్య
 వై పుణ్యము, దయాశీలత ఆంధ్రప్రీతిప్రపంచమునకు కీర్తిని
 తెచ్చునుగాక!

శ్రీమతి యర్రా లక్ష్మీకాంతమ్మగారు

వచ్చి మగోదావరిజల్లా తాడేవలి గూడెం తాలూకా పెంటపాడు కాపురస్తులు శిరిగి నీడి సుబ్బారాయడు నాయుడుగారి కీమ ప్రభువు పుత్రిక. ఈమెకు ఒకనోడరి, ఒకనోడరుడును కలరు. ఈమె తండ్రిగారు ఛాలకాలము ఇల్లాబోర్డులోను, తాలూకాలోర్డులోను మెంటరుగాను పెంటపాడు యూనియనుబోర్డు ప్రెసిడెంటుగాను ఉన్నారు. భూస్వాములు. ఈమెయు ఈమెనోడరియు ఆంధ్రములో మంచిపాపీత్యము సంపాదించినారు. ఆంగ్లములో సామాన్య భాషాపరిజ్ఞానముకలదు. ఈలక్ష్మీకాంతమ్మగారు భీమవరము తాలూకా ఉప్పలూరు కాపురస్తులు యర్రా తిరుమల రావుగారిభార్య. వయస్సు 19 సంవత్సరములు. భర్త మంచి భూస్వామి. వీరికి ఆంధ్రములోను, ఆంగ్లములోను మంచిభాషా పరిజ్ఞానముకలదు, వీరు కూడ పెంటపాడు యూనియన్ బోర్డుకు కొంతకాలము ప్రెసిడెంటుగా ఉన్నారు. ఈమె తండ్రిగారు కొమా రెలకు యుక్తవయస్సువచ్చినతరువాతను వరునియొక్క నియామకములో కొమా రెలయొక్క సమ్మతిని తీసుకొని ఏక రాతి యింటివద్దనే వివాహమును చేసియున్నారు. అల్లుడు యిద్దరున్ను ధనవంతులై నను కట్టుములు ఇవ్వకూడదనే ప్రతిజ్ఞను తండ్రిగారు పాలించినారు. ఈలక్ష్మీకాంతమ్మగారికి సర్వాపురములో నిర్వహింపబడుచున్న ఆంధ్రప్రీతిలపోటీపరీక్షలో మొదటి తరగతిలో జయమును పొందినందుకు ఆనంఘమువారు బంగారు పతకమును బహుమానమిచ్చిరి.

బలి

ఆదిరాజు అమృతేశ్వరరావుగారు

అనంతపురంబొత్తిగా వర్షములులేవు. వంటలుపండలేదు. ప్రజలు తిండిలేక
మాడిపోతున్నారు. ఇంతలోనే వేపంకాలువచ్చింది. చెరువుల్లోను, నదుల్లోను నీరు
యిగిరిపోయింది. చేపలు చచ్చి బయటపడుతున్నాయి. జనులు ఆకలికిఆగలేక వస్తు
న్నారు. ఎక్కడచూచినా పీనుగులే. ఎక్కడకు వెళ్ళినా దుర్వాసనే. వెంటనే కలరా,
మశూది ప్రారంభించింది బ్రతికున్న వాళ్ళను చంపేందుకు. దేశమంతా నానాభిభత్సంగా
వుంది. జనులంతా మాడిలిపోతున్నారు. ఆరోజుల్లో గణాచారులన్నీ, మతగురువులన్నీ
మహానమ్మకము. మతగురువు చెప్పిందే మందు. ఆయనమాట శాసనం. రాజకూడా
ఆయనకు ఎదురుచెప్పటకు ఏలులేదు. గణాచారులు కుక్కగొడుగులవలె బయలు
దేరారు. చావగామిగిలిన యేటపోతులిన్నీ, యెనుబోతులిన్నీ చంపేందుకు. దేవాల
యాల్లో ప్రార్థనలు, భజనలు చేస్తున్నారు. ముకుపులుకట్టారు. మొక్కులుమొక్కారు.
జాతర్లుచేసారు. బలులిచ్చారు. ఎంతచేసినా, యేమిచేసినా తగ్గలేదు. ఒకరోజున ఒక
పుకారుపుట్టింది. ఏమంటే రాత్రి పూజారికల్లో భగవంతుడు కనబడి రాజగారి కెక్కువ
యిష్టమొనవార్చి బలిస్తే దేశంలో శాంతియేర్పడుతుందని చెప్పాట్ట. జనంతా గుంపులు
గుంపులుగాపోగై య్యారు. ఎక్కడచూచిన ఇదేమాట. రాజగారికిష్టమొనదేటో
కనుక్కుందామని పదిమందినివెంటేసుకుని బయల్దేరాడు మతగురువు. వీరు వెళ్లేసరికి రాజ
యింట్లోలేడు. వేటకు వెళ్ళాడు. కొడుకుని వశ్యపెట్టుకొని ఆడిస్తోందిరాణి. ఈయిద్దరిలో
యెవరోఒకరు రాజగారికిప్రియులని నిశ్చయించాడు. రాణిదగ్గరకు వెళ్ళి మీలో
రాజగారికెవరు యెక్కువ ప్రేమపాత్రులు అని అడిగాడు. ఇద్దరము సమానులమే అని
రాణిచెప్పింది. కొంతసేపాలోంచి కొడుకేరాణికంటే రాజగారికిష్టుడని మతగురువు
నిశ్చయించి ముద్దుకురని లాక్కునివెళ్ళాడు. పసుపుబట్టలుకట్టారు. వేపదండలువేసారు.
ఉరంతాఊరేగింది బలిపీఠానికి తీసికు వెళ్ళారు. ఇంతలోనే రాజగారింటికేవచ్చారు. రాణి
యెదురుగావచ్చి “నేనా, బిడ్డా మీకెక్కువయిష్టాలు?” అని అడిగింది. రాజు యిద్దరు
సమానులే అని చెప్పాడు. వెంటనే రాణి రివ్రసవరుగై తింది. రాజు కిదేమిటో తెలియక
ఆశ్చర్యపడుతూ నిలబడ్డాడు. అక్కడ కుట్టవానిని బలిపీఠముమీదనిలిపారు. నిమిలిత
నేత్రుడై జోడించిన చేతులతో నిలబడ్డాడు. పూజారి మంత్రోచ్చారణ చేస్తూ కత్తిని
కుట్టవానిపైకి విసిరాడు. ఇంతలోనే “నేనే రాజగారికి ప్రియమైనదాన్ని” అని కేక
వేయూచు రివ్రసవచ్చి బలిపీఠాన్నిన్న కుట్టవానినిక్రిందికిత్రోసి నిలబడింది ఒకవ్యక్తి.
తలతెగి అవతలవడింది. ఆతెగినతలయెవరిది? మనరాణిదే! అందరు ఆశ్చర్యపడ్డారు.
దేశంకోసం, ప్రజలకోసం, కన్న బిడ్డకోసం తనప్రాణాల్ని అర్పించిన ఈవీరమాలని ఏమని
పొగడగలం?

—Victor.

చి సా త్రి

ఉద్యానముదగ్గర తైలమాలికాకింద సవ్యసమ్మర్థిగల చిన్నగారునున్నది. వసంతయుతువులో చల్లగాలి దాన్ని పుప్పొంగించి, అక్కడికి దూరమైనా పువ్వు పూర్ణాలు నింపుతుంది. సరోవరపు హిమశీతలవ్రవాహము తన వాహుపాశాలతో ఆగ్రామాన్ని గట్టిగా బంధించుకొని ఉన్నది. అరమణీయైన దేశాన నిరంతరమూ మధురధ్వని విసలమృతాహుతుంది. దానిలో పలబుద్ధుల పక్షులకలవాదము మూర్ఛనకల్పిస్తుంది.

దానిమ్మ పూల అనుకంఠాంతి సంధ్యారాగములో మరంత ఉజ్వలముగా ఉన్నది. షీరీక్ దానిమ్మ చెట్లకింది కిలాఖండముమీద కూర్చుని ఎదటి గులారీ పాద చూస్తున్నది. అందులో బుల్ బుల్ పక్షులు పాడుతున్నవి. అవి గాలిలో పాలు సుంజనము చేస్తూ తమ కలవరములో దిక్కులు నింపి కేస్తున్నవి.

షీరీక్ వచ్చిన తన మేలిమి మన తొలిగించింది. ప్రకృతి ప్రసన్నమై నాసిందింది. ఆమె గులారీ పంక్తి వదులు రాణిలాగ కోభా యమానముగా ఉన్నది. మకరందము నోటినిండా ఉండడము చేత రంధునల్ల తుమ్మెదలు గులారీలో నుండి బయటికి రా లేక పోయినవి. తుమ్మెదల రక్కెల్లు ఆడడము లేదు. ముళ్ళపాదలని లక్ష్మి పెట్టక బుల్ బుల్ వాటిలో తొరబడడమూ, ఎగిరిపోవడమూ ఆమె రస్మయత్వముతో చూస్తున్నది. ఆమె సఖి జలేఖారావడము చేత ఆమె భావన విచ్చిన్నమయింది. మేలిమి మన తొలిగిస్తూ జలేఖా "షీరీక్, నీ చేతుల మీద వాలి ఉండే బుల్ బుల్ ఈరోజుల్లో కనబడడం లేదే" అన్నది.

షీరీక్ నిట్టూర్పు విడిచి "నిండుకీతాకాలంలో తన జట్టులో మైదానం వైపు వెళ్ళిపోయింది. వసంతుడు వచ్చినా అది తిరిగి రా లేదు" అన్నది.

"ఇవన్నీ హిందూస్థానంలోకి చాలా దూరం పోతవి. నిజమేనా? షీరీక్?"

తల్లా వర్షుల శివశంకర శాస్త్రి గారు

"అత్రువ ప్యావీ! నిరాశూటంగా తిరగడం వీటికి చాలా దురుస్తుంది. ఈవాటికి ప్యాతంత్ర్యం చాలా యిష్టం."

"శింగం లులిరిగే ముంగురులలో దాన్ని ఎందుకు నీవు బంధించలేదు?"

"నా పాశము పట్టిపోతూ ఉంటుంది."

"మంచిది. బుల్ బుల్ తిరిగి వస్తుందిలే. విచారింపకు. ఇంటికి పోతూ వ్వాను."

షీరీక్ కిరణం పునుచేసింది.

జలేఖా వెళ్ళిపోయింది.

* * *

ఆనంద్యత్వ ప్రదేశాన గగనమార్గమున సంధ్య తనరంగు పట్టు వ్యాపింపజేస్తూ ఉండగా, విహంగాలు బారులు దీర్చి కలరవాలతో ఎగురుతూ పాదరిక్ష్మవైపు మరలుతూ ఉండగా, కోమలములైన వాటి రక్కెలవల్ల వాయువు తరంగాయితమవుతూ ఉండగా, గులారీ పువ్వు గాఢ సారభము వెదజల్లుతూ పచ్చని పట్టులో తలదాచుకొనగోరుతూ ఉండగా, షీరీక్ మూరి ఆశా నివృత్తి దృష్టి నీలినావృతమైన కనురెప్పలలో అంతర్నితముకా సాగింది. ఆమె మేలుకొని ఉండే కలలు కనకొచ్చింది.

హిందూస్థానములో నుంచున్న మైదానగరములో ఒక యువకుడు నీవు మీద మూట వేసికొని ఒక గర్లలో తిరుగుతున్నాడు. ఆహారము లేక బడలిక చేత అతని ముఖము తెరిచి పోతున్నది. అలిసిపోయి అతను ఎవరినువ్వుములో నో కూర్చున్నాడు. కొద్దిగా నయకు అన్ని ఆరోజుల రుచులకు వైసాసంపాదించడం లేననే అదుర్దా, బాల్ గోలి వే ఆతని మాటల్లో బాలువారు తున్నది. కాని అయింటియవమాని "అరువు ఇవ్వడానికి నీలు లేకపోతే మూటయొక్క కోవయ్య. తెలిసిందా?" అన్నాడు.

"అరువివ్వలేను."

"అయితే వాకేమిఅక్కరలేదు."

షీరీక్ ఈవిధముగాభావించి ఉలికిపడ్డది. సరుకులులేనుకొని విదారువెంట తైలద్రుకడుములో ఆమె మానసికసంచారముచేస్తున్నది.

హిందూస్థానములో ప్రతిగృహస్థుడగ్గరా ఆనందము లేకపోయినా ఆయుషకుని సరుకులన్నీకొనడానికి తగినదబ్బు ఉంచుదామనుకొన్నది. అమాయికురాలు షీరీక్ నిస్సహాయ. ఆమెతండ్రి కలినుడైన కొండ సరదారు. ఆమె తలవంచుకొని ఏకోఆలోచిస్తున్నది.

సంభ్యవేళచాటింది. పక్షులకలరవాలు అగిపోయి వది. ఆమె ఉచ్చాసానిశ్వాసలతోపాటు వాయుగ మనముకూడా మందగించింది. ఆమె రాతికి చేరబడ్డది.

దావీవచ్చి ఆమెనుటదార్చి "లేగంపాహేబా, పిలుస్తున్నారు. వదండి. గోరంటాకువచ్చింది" అని చెప్పింది.

* * *

కొన్ని తెలుగుదనవది. భవనంతుడైన ఒకాకొక సరదారుకు షీరీకుదిచ్చి వివాహములేకారు. తెలచేటి ఒడ్డునఉన్న ఆమెతోటలో రాత్రిగడిచిపోయింది. చంద్రవాయువు ఒక్కొక్కతాకుతో వందలకొద్ది పూలు రాల్చుకున్నది. మకరందము మరుస్తున్నది. బుర్రబుర్ర పక్షులు వాయుకాశిన్యానికి క్రందనము చేస్తున్నవి. షీరీక్ అన్నింటినీ సహిస్తున్నది. సరదారు ముఖాన ఉత్సాహము వెల్లివిరుస్తున్నది. మొత్తము మీద ప్రభావము రమణీయముగానేఉన్నది.

దుర్బలుడైన పాడుగాటియువకు శోకము వీధుమీద మాటవేసుకొని యెరుటికివచ్చికుర్చున్నాడు. షీరీక్ అతిన్నిచూచింది. అతను ఎంత వైఖామాడలేదు. మాటనిప్పి పరుకులనుగురించి చెప్పుకున్నాడు.

తనప్రియురారికి బహుమానముచెయ్యడానికి సరదారు గాజగిన్నెలూ, కాశ్మీర జేతనస్తువులూ కొన్నాడు.

షీరీక్ మాట్లాడలేదు. అవిడహ్నదయములో ఆంశోశపపుట్టింది. సరదారు వస్తువులఖరీదు అడిగాడు.

"నేను కానుకలిస్తాను, అమ్మకంచెయ్యకు. ఈ పరదేశకాశ్మీరవస్తువులు ప్రత్యేకం ఏర్పితేచ్చాను. వీటికి వెలలేదు. మనస్సుకునచ్చినవి. అమ్మేచికావు" అని యువకుడుచెప్పాడు.

"అయితే వాకక్కరలేదు. తీసుకుపో. మా పెత్తుకో" అని సర్దారు తీక్షణముగాఅన్నాడు.

"మంచిది. తీసుకుపోతాను. ఆలిసిపోయినచ్చాను. కొంచెము విక్రాంతిలేనుకొనివ్వండి. కాస్త కాశ్మీర చేరులూకడుక్కుంటాను" అని యువకుడు నీరునిండుకున్న కళ్ళుత్రిప్పుకొని లేచాడు.

అతను తెలచేటివైపువెళ్ళిఉంటాడని సరదారును కొన్నాడు. వివాహి ఎంతవీచటికితిరిగిరాలేదు. అగాధ మైనదుఖముఅనుభవించూ సుందలమీది చెయ్యివేసుకొని షీరీక్ సులాలిపాడులవైపుచూస్తున్నది. కన్నీళ్ళు పల్ల ఆమెకు ఏమికన బడడములేదు. సరదారు ప్రేమతో అవిడభుజముమీద చెయ్యివేసి "ఏమిటి చూస్తున్నావు?" అనిఅడిగాడు.

"వెంపుడుబుర్రబుర్ర ఒకటి చలికాలంలో హిందూస్థానంవైపువెళ్ళి ఈఉదయమే తిరిగివచ్చి కనిబడ్డది. అది వాదగ్గరకొచ్చినప్పుడు దాన్ని పట్టుకొందామనుకొంటే కొండసూచువైపు ఎగిరిపోయింది!"

ఆమె గడ్డదస్వరముతోఅన్నది. అయితే మాటలు చాలా నిర్బరముగావలికింది. సరదారుచెప్పి "బుర్రబుర్రకోసం పూలపాదల్లోమాస్తున్నావా? వింతగా ఉంది!" అన్నాడు.

వివాహి తనసామాన్లుదిచిపెట్టివెళ్ళాడు, తిరిగిరాలేదు. షీరీక్ మాటనిందించిందికాని ఖరీదువెచ్చలేదు.

—ప్రియశంకరప్రసాదు హిందీకథకుఅనువాదము.

నా గు లా వి

సాహిత్యవిద్యాప్రసంగ బులుసు వేంకటరమణయ్యగారు

లలితతావకప్రతాంచలములనుండి
హరినీహరవారిబాహ్మబుధార
సాంపునెంగియుముచ్చిలి పింపులేక
బాటి నాగుండె లల్లన బాటవై చె.
కానియేమందునో పూవుకల్కి! నీవు
కంటకావృతవేను నీ కంటకముల
వేరుచేయగజాలను వేచుమింక
కొంతకాలము సమయము కుదుర్చువరకు.

దవ్వలనుండి యాత్మపరితాపము నొకక్షణమృతాన్ను నీ
సప్తమొగంబుఁగాంచుచు మసంబునకూరటఁ గూర్తునన్న నో
పువ్వులరాణి! బాష్పకణపూరముకన్నుల నిండిపోవ, నే
నవ్విధినిన్ను గాంచుటక నెక్కడికోర్కెలు తీరుటక్కటా!
తావుల రూపుననజనులఁ దప్పెడినిన్నొకతూపుగాఁగొనన్
బూవిలుకాఁమకోరియును ముండ్లకుఁగీతజనింప, నేవియో
పూవులనేరిసిగ్గుపడి మోమునుజూపఁగలేక రూపునే
వేచిడువన బురాణకథ వేటుగలోకముఁందునేర్పడెన్.

గావపులుసోక మొక్క లల్లాడ ముండ్లు
గ్రుచ్చుకొనినీకు వెతలనుగూర్చుటెంచ
హావిధి! యేమనందు నాయాత్మనొక్క
ములికిచొచ్చుచు నెంతయుఁ గలఁచివైచు.

జలదమా! నుంత నాచెలువంపురోబాకుసుమముపైఁ గురువకమరలుమమ్మ!
భృంగమా! నాదిన్ని పూలరాణినిముట్టుకొనకయింనుకలేప్పకోగదమ్మ!
మారుతమ్మా! నాదుమానికంపువిధిని నల్లలాడింపక యరుగుమమ్మ!
అతివమ్మా! నాదు సమఁగుపూవునువాడఁజేయకయల్లనఁజెలఁగుమమ్మ!

వేమచున్నాను వినుఁమమీపాశువర్
ధారలకుఁ, బడఁధాటికి, ధాటి, కుష్మ
తకు నొకప్పుడు నించుక తాళలేదు
ముద్దుగుల్కెడి నాదిన్ని పూవుకన్నె.

తోట మావీ!

శ్రీ రాయకర్మనాథు

బోరా! నేటియువప్రపంచవనవృక్షాగ్రమ్ము సందాక తా
మై రంగులుచు నన్నెచిన్నెలుగ, శ్యామావల్లరీప్రూహముల్
బారుల్ తీరిచి ప్రాకుచుండగ, వసీపఖ్యాతసంపాదుతా
వారల్ వాటినివ్వచ్చగా బ్రతుకుచున్ వర్తిల్లనేమో!

ఈకాంతాడము తామె యేల్కొనుటచే, నీవల్లికాశ్రేణికి
ప్రాకాశేతిరి స్వైరవృత్తిపనికే రాదాయె! ప్రారబ్ధమే
మోకానీ! వనపాలకుల్ లతను ప్రేమోపఖ్యమున్ సేరగా
సీకన్ వంకలద్రిప్పుచుండుదురు తామే ప్రాజ్ఞులన్నట్లుగా!

ప్రాయపువల్లరుల్ వలపుబాహుల లేగొనసారుస్వర్గశం
చాయతకాంకులీన, మనసారకపుంగిట జేర్పనెంచుచు
దాయుచు వృక్షరాజముల, సంరటిలో తమపుట్టిముని న
ట్లీయమురాంఘ్రజూచి, యెటులేని మరల్తురు దానిలేగొనల్.

ఆలతికావతంసముల కంత స్వతంత్రములేదా! లేదువా!
పాలకుతావసీపులు కృపామతిహీనులరై నతక్క న
ట్లాలితప్రతస్తలతలన్ తమయిచ్చకువచ్చినట్టి వృ
క్షాలకుప్రాకసీకయరికట్టచు నర్హతనెట్లుపొందిరో!

పాదలయి కోరకించుచు, శుభోదయమొందియయేని పోలుగా
ని, దయయనేదిలేక, యిటునేర్చియునేరక వల్లికావళిన్
పరనున వృక్షరాజములపై న యధేచ్ఛన్ బాకసీక, యా
వదలొనగూర్చి వీరువనపాలనమేడ్చిన లాభముండునే?

పాపము! పూర్వకర్మవరిపాకమునన్ లతయేదియెన సం
తాపముగూర్చు వృక్షవతిదాపుననేఆగినాయెనేని, యెం
తో, వరిత ప్రమాగదో ఊరకనే లతికాస్వయంవరం
బావుటచేతబావుగొననై తివో యేమియునేని పాలకా?

—మధుకకణములనుండి.

హిందూ వి తం తు వు

శ్రీ మతి పరి మి సీ తా మణి గా రు

“నేను స్వభావాపత్రికలయందు వితంతువులు భర్తలకొరకై ప్రకటించు ప్రకటనలను జూచితిని” అని ఒకదినమున నొక ఆచారవతియగు బ్రాహ్మణియువతి నాతోననెను. “వారిలో కొందరు తాముసౌందర్యవతులమని చెప్పికొనుచు, సౌందర్యవతులగు కొందరు యువకులను వారివారిదిత్రములను పంపుమని యడుగుచున్నారు; మరికొందరు తమకాబోవు వరులు కట్టుముగా కొంతసామ్మ్య తమకిచ్చునట్లుల వరతు తేర్పరచుకొనుచున్నారు. అయ్యయో! హిందూదేశ మెంతటిస్థితికివచ్చుచున్నది? మేము ధర్మమునకుదూరమై మతి మాలినవారమగుచున్నారము; ఈరోజులలో మాకు మంచికిచెడ్డకు భేదము తెలియుటలేదు.” అని ఆమెమొరపెట్టెను.

ప్రస్తుతకాలపు యువతులనుగూర్చియు వారినడతలనుగూర్చియు ఆమెమొరపెట్టి వెడలిపెతరువార “వారియందలి పగచేతనేగదా ఈమెయిట్లనుచున్నది” యని నాలోనేసించుక నవ్వుకొంటిని. వితంతువులు పునర్వివాహమాడ నభిలషించుచున్నారు. కాని వారుకూడ కట్టుములను విధించుచున్నారు. పతులనుకొనుటకు మారుగా తమ్ముకొనిగలిగినవారిసేగాని యితరులను వివాహమాడ నొప్పుకొనుటలేదు. భర్తలకొరకై పత్రికలయందు ప్రకటించుట చాలనిష్ఫలమునుపద్ధతి. తమ్ము వివాహమాడతలదినవారిని కొంతకట్టుముగా నీపుటి వితంతువులకుగుటఁజూచి “యిదియు నొకమంచియుద్దేశమే” యని నేననుకొంటిని. పూర్వ కాలమున సహగమనమొనర్చి భర్తలనునరించిన యువతులకును ప్రస్తుతకాలపు యువతుల కును ఎంతభేదమున్నది?

“పూర్వకాలపు వితంతువులుపడెడికష్టములు ఇప్పటి వితంతువులకులేవని” ఆనా ఆచారవతులగు బ్రాహ్మణిమిత్రములనెచ్చును. కాని వారికష్టములు ఇప్పటివారికకూడ ఉన్నవి. హిందూదేశము నాగరికస్థితికివచ్చినను పునర్వివాహమాడ నభిలషించువితంతువులు చాలతక్కువ; పునర్వివాహితులైనవారు అంతకంటెను చాలతక్కువ. అయ్యో! హిందూదేశము భయంకరమైనస్థితిలో కాలముగడుపుచున్న లావణ్యవతులగువితంతువులతో నాటలాడుచున్నది. ప్రస్తుతము శారదాబిల్లు కష్టతరముగా తోచినను భావికాలమున వితంతువులసంఖ్యను చాలావరకు తగ్గించును. హిందూదేశమున స్త్రీలకళాశాలలో ప్రతి యొక్కతరగతియు వితంతువులతో నిండియుండును. ఒకదినమున నొకమహాశయుడు ఇంటర్ మీడియట్ తరగతిలోనికి “ఇందలి వితంతువులు లేదనిలువు”డనగా ఆరుగురులేది నిలువ బడిరి. ఇందరువితంతువులజీవితము నిష్ప్రయోజనమగుట బహువిచారకరమగు సంశయముకదా?

“ఎనిమిదిసంవత్సరముల బాలికనై యుండగా నాకువివాహమాయెను. నేనునాభర్త నొక్కసారిచూచియుంటిని. నాతోమ్మిదవయేట వితంతువునయితిని.” అని ఒకదినమున నొక బాలిక నాతోననెను.

“వితంతువులేని గృహములేదు.”

తరువాత కొలదిదినములకు నేనొకపత్రికలో హిందూవితంతువునుగురించి వ్రాసిన వ్యాసమును చదువుట తటస్థించినది. అందెట్లుండెను. “విచారముతో కాలముగడపెడి వితంతువులేని బ్రాహ్మణగృహము హిందూదేశములోలేదు. బాల్యమున వితంతువులైన వారు చెప్పితరముగాని దుఃఖముతో కాలముగడుపుచుండురు.

హిందూవితంతువుకు అన్యాయము జరుపబడినదనుటలో సందేహములేదు; కాని వారెంతలవారు కల్పించుకొనినవికూడ కొన్నిగలవు. వారికొరకై యేర్పరుపబడినకొన్ని దురాచారములకు వారెదురుతిరగక కర్మమునియు పూర్వజన్మపాపముచే నిట్టిగతిగల్గినదనియు నహించి యూరకుండురు. వారు తమగతికేల యెదురుతిరుగరాదు? వారిపూర్వజన్మపాపముచే నచ్చిసగతిని వారెల్లు జయించగలరు? హిందూవితంతువు సిరచి త్తిముగలది. ఆమె అవసరముగా ఇతరులతో తోక్యములేకుండ తనవనియేదో కానుచేసికొనును. ఆమెయేది యొక శుభకార్యములయందు కనపడినచో అవశకునమనిభావించురు. ఆమెనీడ యెనరిమీద నైనను ముఖ్యముగా వధువుపై బడినచో చాలచెడ్డదని ఆచారవంతుల యభిప్రాయము. ఈ అభిప్రాయము హిందూక్రిస్టియనులయందుకూడ నున్నది. వారెప్పుడును వధువును శృంగారించుటకై వితంతువునునియమింపరు.

వితంతువు వివాహనూడట ఇతరులకిష్టము లేకుండుటయేకాక ముఖ్యముగా ఆమెకే యిష్టముండదు. ఏలననగా భర్తను నిర్మలహృదయముతోను భక్తివిశ్వాసములతోను కొలుచుచుండు టామెకు సహజమైయున్నది. మరియు వారొకనికి వివాహితలైన యెడల అతడు జీవించియున్నను మరణించినను తమకాతనితోడిదియగలియని యెంచెదరు. అదియునుగాక ఆమె తనభర్తను నిష్కళంకముగా ప్రేమించియున్న యెడల అతనియందలి ప్రేమచే జీవితకాలమంతయు వితంతువుగనుండుచోవును. తాను పునర్జీవాహమొనరించుకొని నచో తనకుటుంబ ముఖ్యాతిపాలుచేసినదానవగుదునను భయముచేలజ్జావతియగు హిందూ వితంతువు తనదుఃఖమయజీవితమును మానముగా గడపినై చును. పైనుదహరించిన కొన్ని కొన్ని కారణములచే ఎక్కడనో కొందరుతప్ప చాలామందివితంతువులు పునర్జీవాహిత లగుటయరుదు.

భర్తనుగోల్పోయినయవతి గృహకృత్యములుచేయుదాసిగా చూడబడును. ఆమె సాధారణముగా స్వేచ్ఛగలిగియుండదు. తనజీవితము నొరులనహాయములేకుండ గడపుటకు శక్తియున్న నేగాని లేకున్న నామె యితరులకుబానిసయైయుండును. ప్రస్తుతకాలమున—పూర్వ కాలపునిబంధనలు మారిపోవుచున్న ఈకాలమున—యవతియగువితంతువు యింటనిల్చుట కన్న చదువుకొనుటమేలనియెంచి చదువుకొనుచున్నది. మహాభారతమునం దీదిగువ నుదాహరించినవిషయములుగలవు.

“ముగ్ధోకములయందును స్వేచ్ఛగలస్త్రీయుండదు. బాల్యమున దండ్రీయు, యౌవనమున భర్తయు, వృద్ధాప్యమున కుమారుడును ఆమె సంరక్షకులై యుందురు. ఆమె జీవితమునందెప్పుడును స్వేచ్ఛానునర్జినియుండును.” నేటికాలపుస్త్రీలనుగురించి ఈ మాటలను చెప్పవచ్చునా? లేదు. హిందూదేశపువితంతువుకూడ నిష్కూడిమాటల నొప్పుకొందు. స్వేచ్ఛగానుండవలెనను నభిలాష యధికమైనకొలది ఆమె పునర్వివాహమానుటకు కూడనొప్పుకొనదు.

వితంతువుయొక్కదుస్తులు సామాన్యములును అనాకర్షకములునై యుండును. భర్తచనిపోయిన పడునొకండవదినము నామెకు మాండనమొనర్చుటకును, అతిక్రూరములగు శాస్త్రములు వితంతువులు శిరోజములనుంచుకొనగూడదని శాసించుచున్నవి. బాలికయును వితంతువు తనశిరోజములనుంచుకొన నభిలషించినను ఆమె పెద్దదైనవెనుక వాటిని తీసి వేయునప్పుడు చాలదుఃఖపడవలసివచ్చును. ఈశిరోజములను తీసివేయునాచారము బ్రాహ్మణులయందు లేదుచుగనున్నది. కాని వారిలోకూడ కొందరు శిరోజములనుంచుకొనువారున్నారు. వితంతువు తనవేణియందు పుష్పములనుదురుమరాదు. భూషణములైనను ఎక్కడనోఒక్కరుదప్ప ఎవ్వరునుధరించరు. ఆమె బొట్టుకూడ పెట్టుకొనరాదు. సామాన్యములగునిట్టి దుస్తులవలన వితంతువులు పడుచువారైనను విచారకరముగా వృద్ధులవలె కన్పట్టుచుందురు. నేను ఒకసారి “ఆర్ట్ ఎగ్జిబిషన్”నకేగి యొక హిందూవితంతువుయొక్క చిత్రమునుచూచుట తటస్థించినది. ఆమె తనబోడితలను తెల్లనిచీరతో కప్పుకొనియుండెను. నే నాచిత్రము నెన్నటికిని మరచిపోజాలను. ఏలవనగా? ఆమెనయనములనుండి వెల్వకు విచారకరములగు చూపులు నాహృదయమున బాగుగానాటుకొనెను. నాకు హిందూవితంతువులయొడ చాలభక్తిగలను. వారు పరిశుద్ధులనిపిలువబడు మిషనరీలకంటెను పవిత్రహృదయలని తెలిసికొంటిని.

అదృష్టవశమున వితంతువు బిడ్డలుగలదియై (మఃఖ్యముగా కుమారుడు) యుండినచో ఆమె చాలయదృష్టవతియని చెప్పవచ్చును. కుమారుడు కన్నంతకాల మామెకు లోతున్నమాటయుండదు. వృద్ధురాలైనను ఆమె తనయునియింటికి పరిపాలకురాలై యుండును. ఆమెకుమారునిగృహమే ఆమెగృహము. ఇతర దేశములకన్న హిందూదేశమునకుగల గొప్పసుగుణమిదియే. ఇతర దేశములందీయాచారములేదు. హిందూదేశములు పెద్దలను మర్యాదచేయు నట్లితర దేశములుచేయరు. ఇతర దేశములకన్న హిందూదేశములు తల్లివెక్కువ మర్యాదచేయుదురు. కొడుకెంత యున్నతపదవియందున్నను, యెంత పెద్దవాడైనను తల్లిమాటయే యాతనికి వేదాక్షరము. మనసునందామెయనిన ఇష్టములేకున్నను పైకిమాత్ర మేమెపాదములకెరగి యామెనుపూజించుటకు సిద్ధముగానుండును. పుత్రులుగలవితంతువు నిజమైన యదృష్టవతియై కుమారుడు వివాహితుడైనను లేకున్నను నాతని

యింటికి అధికారియైయుండును. కాని యీపద్ధతీయం దొకలోపమున్నది. అదియేదియనగా కఠినురాలును, నిరంకుశాధికారప్రభీయమును, యువతులస్వభావమును తిరస్కరించునదియునగు ముసలిఅత్తగారిచేతిలో క్రొత్తకోడలు చాలాకష్టపడవలసివచ్చును. కాని అత్తగారు కొన్ని కొన్ని సమయములయందు సవ్రుచు ఉత్సాహభరితహృదయముతోనుండుచోట కోడలికి ఈపద్ధతివలన కొంతసయమే.

కాని బిడ్డలులేకయే వితంతువులయ్యెడి పశుచువారిగతియేమి? వారిలో ఆచార వంతులగు కుటుంబమునకు చెందినవారు సహాగమనముచేసినవారిలో సమానులై ప్రపంచము నుండి బహిష్కరింపబడినవారివలె నుండురు. రానురాను ఆచారములు తక్కువయై పోవు చుండుటచే ఇప్పటికాలమున యావనవతులగు గొప్పయింటివితంతువులు చదువుకొన వలసివించి డాక్టరులుగాను, నర్సులుగాను, ఉపాధ్యాయులుగానుండి తమంతటతామే పట్టపోషించుకొనుచున్నారు. కాని బీడవారో? వారు వంటకత్తెలుగను నీచమైనవనులు చేయు సేవకురాంగ్రుగను, పెరుగు, పాలు, దుకాయిమొదలగునవి విక్రయించువారుగను అగుట మనముచూచుచున్నాము.

ఇక నేబదియేండ్లకు హిందూదేశపువితంతువులు ప్రాతనిబంధనలువడలి క్రొత్తనాగరి వచ్చుటతోపాటు వారుకూడ పునర్వివాహమాడుటకు భయపడరని మనమునిశ్చయింప వచ్చును. ఒకయువతి తాజేయుచున్నది ధర్మమని తానుతలచినప్పుడు దానిని నిరోధించుభావన ములచే హద్దుపెట్టరాదు. అది యుభయపక్షములవారికిని కీడుగల్గించును. వితంతువునకు చనిపోయినభర్తపై ప్రేమలేక వేరొకనిప్రేమించినయెడల వానిని పెండ్లిచేసుకొనగూడదా? పునర్వివాహమునకు శాస్త్రములుకూడ అనుమతించుచున్నవి. పరాశిరస్మృతియిట్లు చెప్పుచున్నది: “భర్తతప్పిపోయినను, మరణించినను, నన్యసించినను, నపుంసకుడయినను, ఈయెడిటియం దేదిసంభవించినను స్త్రీలకు పునర్వివాహాధికార మివ్వవచ్చును.”

మృతుడగుభర్తయందు భక్తివిశ్వాసములుగలిగి పునర్వివాహమునిన నేవగించుయువ తిని పునర్వివాహమునకై ప్రోత్సహించుట చాలదోషము. పశ్చిమదేశపుకాంత భర్తచని పోయినచో వితంతువుగానుండుట చాలఅరుదు. ఆమెత్వరలో పునర్వివాహమొనర్చుకొనును. కాని భారతరమణిమొక్కప్రేమ నిష్కళంకమగుటచే ఆమెయెన్నటికిని పునర్వివాహమును మాట తలపెట్టదు. ఏలననగా మనదేశపుస్త్రీలు స్వార్థత్వాగమునకును, భక్తి, ప్రేమ సహానుభవములకును చాలప్రసిద్ధికెక్కియున్నారు. ఒకవేళ వితంతువు బిడ్డలతల్లియైనచో నవతిలండ్రివలన నీతనిబిడ్డలకు గలుగజోవు నపాయమునుదలచి వివాహముమాట కలనై న దలంచదు.

—Times of India.

తీర్పుజగపతిరాజ! ధీరగుణభోజ!

కవిబోందల వేంకటరావుగారు

ఇదివ్రాయడంలో పాశుపతము వెంటనే వచ్చేస్తున్నా, స్థలం, స్థలమరింద ప్రాంతం; తిన్నగాకెల్లి ఎంత పేరుకావాలంటే అంతపేరు అసీమదై యాకలింపవచ్చు. పాశుపతము ప్రయాసపడవక్కడలేదు. ప్రయత్నించ వక్కడలేదు. ఆను. పాశకా? అను! వెల్లడినీయుటంత నులభముగారు. ఆను పాశకా! ఆను.

వాయుకుడు తేటతెల్లము. నిలకలపద్యంవదివినకోజాలకుండి “పరగ పద్ధతిమిదిపరగజాతలు తిమ్మజగ పతిరాజ! ధీరగుణభోజ!” అని. కాని స్థల మగమ్యం. ఆపద్యంబడువుతూ బద్ధండాపువ్వులూ నిలకలతో కొడుతూవుంటే ఎదుట పచ్చలెల్లాలమీదదృష్టితన్న మహాకటుండేదేకాదు. ఆనిలకలుమృతాని కొండ వాగులు, వెలుపులు చాటువాళ్ళు:—పారునూళ్ళమవుండే బందుగునిళ్ళకు వంతుబ్బునీసికొనివెడుతూవుంటే. ఆపూళ్ళలో వొక్కటన్నా పద్ధతిమిదిపరగజాలకుపంబుంధించిన పూయంతాఅంటే ఒక్కటిలేదు. ఒక్క మనిషీ తిమ్మజగపతిరాజా పేరుగలాడులేదు. అయినప్పటికీ “పరగపద్ధతిమిదిపరగజాతలు తిమ్మజగపతిరాజ! ధీరగుణభోజ!” అనిచదివి “జయాభిషయభవ దిస్వీషయభవ”తోమగింది పువ్వులు బద్ధంబడలేవెయ్యడమే.

ఆనందార్థం ఎప్పటికీలాగు బోధపడిందో అదే యాగద్యుచేసంగము—రా! వాతోమాదా, రా! పాశకా! రా!

ఓరోజున వాకు ముప్పైయ్యోపదివచ్చివాక ఓమార్గంగా ఓపల్లెటూరు వెళ్ళవలసివచ్చింది. అదిపలకూ వెళ్ళినాటి అయూరుతలుయగా. కాని అప్పుడువెళ్ళింది వెల్లడిమార్గం. ఇప్పుడువెళ్ళింది వెండ్కోకంటికితెలియ కుండావెళ్ళిన మాటుమాలతెన్ను. ఆదారిబట్టింది కొంత విక్రాంతికోసం, కొంత వింతకోసం.

ఋతువు గ్రీష్మఋతువు. గ్రీష్మఋతువుఅయినా ఆకాలవన్నా మూడునాలుగునర్జునువడి భూమంతా పచ్చరాళ్ళతో గనుల్లోడివిపట్టు పచ్చికమొలిచివుంది. ఆపచ్చికచూడగా వాకో ఆచ్చెలుపుకలిగింది. “అకాకామ్మించి వానచిమకులు విడివిడిగా వేసవేలుపడడంఎందుకు? ఏమనుకోండంలోలాగు ఏకధారగా పడకుడదా?” అని. అయితేం వెంటనేతట్టింది “భూమిమీద ఆలించుకొని ఆకొడ్డి భూమిపనుళ్ళలోవేది యుండే పచ్చికలీజాలు వేలకువేలు విడివిడిగావున్నప్పుడు అన్నింటికీ అన్ని చిమకులూనుసి అన్నింటినీ తనియించి అన్నింటినీ భలోన్ముఖములుగాకేసి అన్నింటికీ మక్తిగూరుద్దామనేపూవాకొడ్డి అన్ని చిన్నిచిన్ని చిమకులు విడివిడిగాపడుతూవుంటాయి” అని ఆవెంటనేతట్టింది. ఆహా! భువిపై వానించుకొనియున్న ప్రతీ వ్యక్తి విత్తవంచెయిమై భగవంతునికంతడయ! ఎంతవిచిత్రమను!.....క్రొత్తగానుగిసిన అవాన లకు గాడ్పులభూరీవాచూపోయి మొక్కలు వసండుగావున్నాయి. మార్గం గడవుమార్గం. గరువు అడుపడి వెళ్ళాలి. ఆలావెడుతూవుంటే గమమైన వాకోతట్టు మట్టిగోడలు మట్టిఋతుజాలు వాటిమీద మొలకలు మొలకులు అన్నీకనిపించాయి. వెంటనే అనుకున్నాను “ఇక్కడో స్థలం పొడువడింది. కన్నీర్లుగార్చు దిగింది వ్రుందిగదా” అని.

వాళ్ళొడయం ఆలాగే ఆపాడువడినకోటయొక్క సంస్కృతిభారంతో గార్చిచ్చుకుంటూ కొంతవేపటికి ఆవగారాత్రికి వేపళ్ళవలసివగ్రామం వేరుమంది. ఆగ్రామంలో చూడాలనుకున్న చుట్టాలింటికివెళ్ళి, ఇచ్చిన నీళ్ళతో కాపుకడుక్కుని, వేసినపీటమీదకుళ్ళొని, అడిగినప్రశ్నకు గుళలంకెప్పేయింతలో చీకటిపడింది. వరే పెద్దవాళ్ళంతా అడవాళ్ళు ఆపనిమీద ఆపనిమీదవుండిపోగా నేను మట్టివాళ్ళతో చదువుగా మాట లాడుతూ అరుగుమీద ఆసీనుడనైనాను. అట్టికాయలలో ఒకచిన్నమ్మాయి. ఎనిమిదిలోమ్మి దేళ్ళుంటాయి. అది ఉత్తపెంకెట్ల. పెంకెట్లయినా నన్ను “అన్నయ్యా!” అనిపిలవడం అలవాటుచేత వాకాట్లపెంకె తనం పెంకెతనంగాతోచక ముద్దుగానేవుండేదప్పుడూ!—

“ఏదన్నా పిచ్చిపాటపాడమ్మా!” అన్నాను. అంటే “గిలకలపద్మంపాడవా?” అంది. “పాడ” వ్వాను. అసేసరికి “పరగపద్మనిమిదిపరగజాలు తిమ్మజగపతిరాజ! ధీరగుణభోజ!” అనిపాడింది. నాకు స్మృతిఅపారమైపోయి “ఎవరమ్మా! తిమ్మజగపతిరాజ! ఎవరమ్మా! ధీరగుణభోజాదు?” అని అప్రయంగా అడిగాను. అడిగితే ఆఆమ్మాయి “నివ్వే! నివ్వే! జయభజమధప! దిగ్విజయధప! పద్మలెల్లా లెట్టు మఱి, పద్మలెల్లా లెట్టు మఱి” అంది.

“నీవే, నీవే” అని చెల్లెలంటూంటే నాహృదయం ద్రవీభూతమైపోతుంది. నేనులోపున్న అటుకులు తీడిపప్పుపొట్టంటిని అప్పిల్చేతికిస్తూ “నాకు మఱి పద్మనిమిదిపరగజాలున్నాయా? రాజాకుండేకోటవుందా?” అని ప్రశ్నించాను. “లేకపోతే నేనిస్తాను నాపద్మనిమిదిపరికిణీలు, నేను శేకతోగట్టినకోటా” అంది. నా కూడతే కళ్ళమ్మటసిగ్గు కాచిపోతున్నాయి.

“నాదిట్టితల్లీ!” అని ఒకేమాట దాన్ని దగ్గరగాతీసుకోని చిన్నపిల్లలు గిలకలుపట్టేసరచాలో, కాలంధన్నీ పటలంచేసినటుంటి చరిత్రాంశములు లెట్టనిమ్మకొరమకున్నాను. అంతలో నాకొళ్ళోకూర్చుని పున్నపిల్ల చటుక్కున లోపలికివెళ్ళి తిరిగివచ్చి “అమ్మయ్యా! నాన్నే నేనుకోటకట్టిన శేకముక్కలన్నీ కోటపడగొట్టి చూయంచేసి చుక్కలన్నీ బొత్తుచెట్టుపని పెట్టోచెట్టుకు రాకంటేను కెక్కడికోవెళ్ళిపోయి నాడు. నాపరికిణీలన్నీయమ్మంటే అమ్మే నీకెక్కడున్నాయి యింకాపరికిణీలు? అన్నీ చిరిగిపోయినాయి! అన్నీ చిరిగిపోయినాయి! అంది. ఉంచే! దాచుంచే!” అంది.

“నాన్నకూతురేస్తాదా? అమ్మ అబద్ధమాడుతుందా? పట్టిమాట, పట్టిమాట!” అంటూ ఏదో పరధ్యాన రూపక మైక కాంతియోచనములో నిమగ్నుడనైపోయినాను నేను. హృదయం దృఢమదాల్చింది. కనులు చిరు నవ్వునవ్వేయి.

“ఎక్కడోస్థలం పొడువడింది, కన్నీళ్ళుకార్యపడిందివుంది” అని అనుకున్నది. ఎక్కడో?

వ సం తో ద య ము

శ్రీ మ తి మ ం డ పా ర నూ ర్య కాం త మ్మ గా రు

క్రొవ్విరులతేనె గుబగుబగ్రోలుచుండి
నిర్భరానందజోలల నూగులాడి
ఝమ్మఝమ్మనుఝంకృతుల్ ఝమ్మరసగ
అభులఝంకృతిధ్యానంబు లతిశయించె
పంచమంబగువ్వరములు పటపుకొనుచు
కోయికోయనికోయిలల్ గూయబొచ్చె
చెన్నుమీరంగ పుప్పొడివీరగట్టి
చిగురుచెంగావిరయికను దగధరించి
శాఖహస్తంబులందందు జావీకొనుచు
వల్లకినీకేలధరియించు వాణిపగిది
కేలుదోయినివీడెను గీలుగొలిపి
రాజహంసలరులములు రాణనొప్ప
కలకలధ్వని కరతాళగతులనొప్ప

చెలుపుకిరవగు చెంగల్వకొనికెలన
కనులకింపగు పచ్చికకంబళమున
కవలుకవలుగ దిరుగు పికాల్లితోడ
గములుగములుగచారు కీరములతోడ
మలయమారుతమండందు మలసియాడ
డిపవనేందిర నవవసంతోదయమున
చిగురువిలుకానిచెంతను నేర్చుకొనుచు
ప్రకృతినంతయు సమ్మోహపదిగజేసి
కమ్మపుప్పొడివాసనల్ ఘమ్మరసగ
ముందువచ్చెడివండగల్ బుద్ధిగనక
సదమలంబగు సౌందర్యమదముచేత
నాట్యమాడుచుండె నానందవశత.

రుద్రాంబ

దేవగుస్తావు నేంకటరమణమూర్తి పంతులుగారు

కాంతియమ్మాకాంతుడౌ గణపతి
దేవుండుగన్నట్టి దేవివీవు!
సోమాంశవృద్ధికై సోమదేవీగర్భ
సంజాతవై నట్టి దాసవీవు!
వీరధద్రాఖ్యవీరుడౌ భూమీశు
సర్మిలిగైకొన్న నాతివీవు!
అతిజాణలౌ ముమ్మడమ్మరుయ్యాంబలన్
ముదితలగన్నట్టి ముగ్ధవీవు!
అబలవై పుట్టి యాంధ్రవీరాహవమున
ఖడ్గమునుబట్టి శత్రులగడిమి రుద్రు
నవరరుద్రావతారమై యలరినట్టి
సాధ్వీ! రుద్రాంబ! నీవునచ్చరితవమ్మ!
అల్లారుముద్దుగా నాంధ్రవాఙ్మయశిల్ప
కళలుధరించిన కలికివీవు!
అవనియందున ముప్పదారువత్సరములు
రాజ్యమేలిన మహారాజ్ఞవీవు!
రుద్రాంశచే నీమె రూఢిగాజనియించ
నన్ననన్నతిగన్న యబలవీవు!
ఏకవీరాదేవి నేకచిత్తముతోడ
గొల్చుచునున్నట్టి కొమ్మవీవు!
నీపయింగుటలంబున్న నీచులను బ్ర
తాపదేవ, పాండ్యశుల తారుమారు
చేసిచెంపాడి విజయంబుజెందినట్టి
సాధ్వీ! రుద్రాంబ! నీవునచ్చరితవమ్మ!

నడతి! నీదగుకౌర్యపటిమ దెల్పగజాలు
యుద్ధరంగంబున కురుకుటాకటి!
మగువ! నీనుచంద్రమహిమ దెల్పగజాలు
ఘనుడు విద్యానాథుగ్రంథమొకటి!
కాంత! నీవైదుష్యఘనత దెల్పగజాలు
చతురుడౌ కవులపసంగిమొకటి!
రమణి! నీదాసధర్మముల దెల్పగజాలు
నసులోన్న తాలయవితతియొకటి!
వనిత! నీవై భవంబితవరకుగూడ
కోటగిరి, అల్కపురి, నల్లగొండకాన
నములుగీర్తించుచును త్వన్నామకీర్తి
సాధ్వీ! రుద్రాంబ! నీవునచ్చరితవమ్మ!
పరరాజులొకటియై బడవచ్చిరనిజెప్ప
యూహించి తలయపుడూపియూపి
చావగామిగిలిన సైన్యాధిపతులకు
గరమునడై ర్యమ్ము గరపిగరపి
ఖడ్గమ్ముదాలించి గమించియాహవ
నీమనువై రుల జెండిజెండి
దారుణాహవమందు దమినొందు వారునై
అరిసైన్యమంతయు నడలియడలి
అమ్మరో! మముగావుమయనుచు చేతు
లెత్త; దారుణసంగ్రామమెత్తినైచి
వైరులర్పించునట్టి కప్పములుగొన్న
సాధ్వీ! రుద్రాంబ! నీవునచ్చరితవమ్మ!

వన్యవృత్తి

శ్రీమతి భువనగిరి లక్ష్మీకాంతయ్యగారు

మ. సమయున్ మానసశత్రువర్గము మనస్థైర్యంబు చేకూరు, బం
ధములున్ రూపలు, “నోంసమోధగవతే నారాయణా” యేతి మం
త్రముపాశ్వర్యంబగు, మానీచంద్రములతో సల్లాపమునోసల్పు భా
గ్యముసిద్ధించును, వన్యవర్తనమె ధన్యంబౌబరీక్షింపఁగా॥

అమెరికాదేశపుస్త్రీలు

కానూరు బాలామల్లభాస్కరశర్మగారు

పాతకులారా! ఒకదేశముయొక్క బొమ్మకేయమునకుగాని, పాభాగ్యమునకుగాని స్త్రీయే కారకురాలనయివచ్చింది. అట్టిస్త్రీకి దూపుకేళావిలాసములతోడు విద్యాధికృతమౌడయివచ్చిందో నిక చెప్పవలసినదేమున్నది? బంగారమునకు సువాసనయిచ్చినట్లే, ఇట్టితరీ మనము మనస్త్రీలకెంతవరకు విద్య నేర్చుచున్నామో వారిత్రై యెట్టిఅధికారముల చలాయించుచున్నామో మనకందరకు తెలిసినవిషయమే. ఇందేమియు సంశయములేదు. కాని మనము ఇతరులతో ముచ్చటించునపుడు “మేము పూర్వము చాలాబొమ్మకేయదశయందుండెడివారము. నాగరికరయొక్క పుట్టుకకు మేమే కారకులము” అని యేమేమోచెప్పుచున్నాము. ఇట్టి పృథా ప్రసంగములవలన నేమియు లాభములేదు. పోదరులారా! ఒకమారుకండ్లు తెరచి మనమిప్పుడేసిరిలోఉన్నామో గమనించుడు. ప్రపంచము మనపూర్వులయొన్న కేయమును గమనించుటలేదు. మనప్రస్తుతస్థితిని తాగరూకతతో గమనించుచున్నది.

ఏదేశపుస్త్రీలు మూర్ఖులై, విద్యామౌన్యమైయుండునో ఏదేశపుస్త్రీలను గౌరవము ప్రతిష్ఠయింపదో ఆదేశపురుషులు లక్షప్రయత్నములచేసినను దేశమును బాగుచుపజాలరు. ఈవిషయములెంతవరకు సత్యములో తెల్పుటకే ప్రపంచాన్నకేయవహించి కొనియాడబడుచుండిన ఇట్టిదేశముయొక్కస్త్రీల జీవిత విధానమును నేను తెలియజేయుచున్నాను.

మొట్టమొదటిలో నేను మీను విన్నవించుకొనునదేమనగా నేను పాశ్చాత్యవాగరికతాప్రియుడనుగాను. నావ్యాసమును శ్రద్ధాయుక్తులై చదివినవారి కివిషయము స్పష్టముకాగలదు. నేను కేవలము సత్యప్రియుడను. ఎన్నోటనైన నీతివాదుకములనువిషయములున్నచో దాని నామూలాగ్రముగాగ్రహించుట నావిష్యుత్తధ్యముగా నెంచెదను. దోషములులేనివారి యొకటియునుండదు. అమెరికాస్త్రీలమంచివేగాక వారమందరితోపములనుగూడా నాలుదికితోచినంతవరకు కనుట తెల్పుదును.

నేను భారతవర్షమునుండి అమెరికాకులయలుదేరినపుడు, అమెరికాదేశపుస్త్రీలు తమధర్మలతో నెట్లు ప్రవర్తించునదియు, తమగృహకృత్యములనెట్లు నిర్వర్తించుకొనునదియు, భార్యాధర్మల యుండాదులప్రవర్తనలెట్లుండునదియు తెలుసుకొనవలెననుకోరికయుండెడిది. కాని ఒకశోలలో నీవిషయములన్నియుగ్రహించుట దుస్సాధ్యముగదా!

కారణాంతరములచే నేను మణీలాలో కొంతకాలముఉండవలసినవైను. మణీలా నీలిప్రెక్టర్వీధిపములలో నొకగొప్పపట్టణము. ఈవీధిపములు అమెరికావారిస్వాధీనములోనున్నవి. అందుచే నిట చాలమంది యమెరికనులుగలరు. వారు వివిధవ్యాపారములచేయుచున్నారు. నాయద్యక్షనకుమన నానొక యమెరికాదేశీయునితో పరిచయముకలిగెను. ఆయనపేరు ప్లాక్. వారు మీజాలోకొవిభాగములో హెడ్ గుమాస్తాగా ఉండిరి, వారికి కేదాంతమన్న యిష్టముమొండె. వారు నన్ను తమయింటిరద్దకేయించుకొని సంస్కృతము నభ్యసించుచుండిరి. ఒకవనివలన రెండులాభములు, పనుటారుమగదాయని నేనందుకుపెచ్చుకొని యెచ్చటనే యుంటిని. ఆయనభార్య మంచివిద్యావంతురాలు. ఆమె యొకపాఠశాలలో ఉపాధ్యాయినిగా ఉండెను. నేనిభార్యాధర్మలయొక్కప్రేమను బాగుగపరికిలించిరి. ఇరువురును తీరికదొరికినపుడెల్ల మంచిమంచి వ్యాసములుగల పుస్తకములవలించుచు తమజీవితముయొక్కయానందము ననుభవించుచుండురు. వాటివంతయు క్రొత్తగా కనబడుచుండెడిది. మనదేశమునందొకబాలునికి వివాహముచేయునపుడు, ఆబాలునికి తాను వివాహమాడుబాలిక విద్యావంతురాలా? మూర్ఖురాలా? నే నీమెతో వాటివిత మెట్లుగడపవలయు? నను విషయములు తెలియటలేదు. ఇక బాలిక కన్నచో తాను వివాహమాడునది పురుషువా? స్త్రీవా? అనువిషయ

మంత్రకంటే గోచరించుటలేదు. భవమే ప్రధానముగా నెంచి చేసికొనెడివివాహములు పరమాపరులస్థితి నేగాక, జేశముయొక్కస్థితినిగూడ పాడుచేయుచున్నది. ఆహా భారతదేశమా! నీకట్టిదుస్థితి ప్రాప్తించినది!

కొద్దిలోలలో నాకును ప్లాకుగాలికిని దట్టుమనుస్సే హయమిదియను. అతనిభార్య నేపథికాలములో శలవులగుటచే ఆమెకాకుటయగుచున్నది. వెళ్లుచో నాలో "చేవ్ తే! ఇల్లునున్నా, ప్లాక్ గారినిన్నీ కనిపెట్టి యుండుదు!" అని చెప్పెను. పిదప ఇరువది అంటించినకడలల నాచేతికిచ్చుచో "ఈతానీకులకుకారము వీనిని నాభర్తకు ఆందచేయుచుండుడు" అని చెప్పెను. ఆకడలలపై నేర్వేయకానివిలువలు నేయబడియుండెను. నాటిపై ప్లాకుయొక్కచిరునామాకూడా వ్రాయబడియుండెను. ఆకడలలతీసికొని యామెచెప్పినప్రకారమేచేసితిని. ఆమె యిట్లాచరించుట కొకకారణమగునని. మనీషానుండి యమెరికానెళ్లుటకు ఒకనెలపట్టుచున్నది. తిరిగి వచ్చుట కొకనెలపట్టుచున్నది. అందుచే ఉత్తరముచేరుటకు రెండునెలలుఆగుచున్నది. ఈరెండునెలలును ప్లాక్ గారు భార్యవియోగముచే దిగులుచెందకుండుటకుగాను ఆమె యిట్లుచేసియుండును.

భర్తయెడల ప్రేమకడి యొకయుధాపారణము. ఇంకను నాద్విక్రమనిలన అచటి యనేకులను యమెరికను దంపతులతో నాకు పరిచయముగలిగెను. ఆకుటుంబములలోకూడ సరిపతుల యపారప్రేమనుజూచి యాశ్చర్యముపొందితిని. అందుకు కారణ మచటిస్త్రీలు విద్యావతులును, మయోగ్యులునగుటయే.

నేను పి.కా.గోచేరికథనవార ఆనేకవిషయములనుతెలిసిండుటకు సదుపాయములేర్పడినవి. అచటిస్త్రీల యొక్క ఆచారవ్యవహారములకనిపెట్టుటకు మంచియకాశములు లభించెను. విద్యాలయమునవదివెడి సహాధ్యాయినీలతో ముచ్చటించెడి అసకాశములలభించినపుడు నాకు చాలఆనందముగానుండెడిది. ఆపారమగు విషయములకూడ పాఠికీతెలియును. బాలవరదనే తమవిద్యార్థులకు భవోపార్జనచేసికొనెడి బాలికలుకూడ గలరు. విద్యాలాభముకొరకు వారనేకకష్టములనహించి పెద్దపెద్దపదవుల సంపాదించుచున్నారు.

నేనొకలోలన పరిచయధ్యాయినీతో మిదిగవ్వెరమ్మనకు విహారార్థమెరిగితిని. దారిలో మనేక విషయముల ముచ్చటించుచో, వెరమ్మయొద్దనునకుచేరి ఒకచోటకువచ్చుంటిమి. ఆబాలికచేరు "వీడికన్య." మాయర్యుర క్రిందిసంభాషణజరిగెను.

వీడి:—మంచిది. ఈవిద్యాలయమునుగూర్చి మీయభిప్రాయమేమి?

నేను:—మాజేశమునకూడ నిట్టివిద్యాలయములుండవలెనని భగవంతుని ప్రార్థించుచున్నాను.

వీడి:—(వత్సరకూ) మీరందరుప్రయత్నించిన తప్పకనమకూరును.

అందుకు నేనేమియునుపట్లాడలేదు. తిరిగి వీడి:—మీప్రాంతములలో బాలికావిద్యాలయము మెట్లున్నది?

నేను:—ఇప్పుడీవ్యధే ఏకవిద్యాలయమును నేరునకుమాత్రము స్థాపించియున్నాను.

వీడి:—(నిట్లాచుచుగిది) స్త్రీలు అజ్ఞానాంధకారముననుగిరి విద్యావిహీనులైయున్న జేశమున్నదాయని సంకల్పముగల్గుచున్నది. మీవంటివారుండియు జేశమునకిట్టిదకయా? నాకు చాలావిచారముగానున్నది. యనెను. నేను చిత్రప్రతిమవలెనైపోతిని. నోట మాటనచ్చుటలేదు. లోచనము లశ్రువారితములయ్యెను. నేను నాజేశపురుషీనిగూర్చి విచారించుచున్న సంగతి వీడికన్యగ్రహించి సంభాషణనుమార్చి "రేపు శనివారము. తాము నాగో వ్యాయామశాలకువచ్చెదరా? ఇచటిస్త్రీ లెట్లు వ్యాయామముచేయుననియు తాము నాడవచ్చును" అనెను. నేను చాలసంతోషముతో "మంచిది, అట్లే" అంటిని.

మరునాడు మేమిరువురము వ్యాయామశాలయాచుటకువచ్చితిమి. అది రెండుజాములజేశ, ఈవ్యాయామ శాలవిద్యాలయమునకు దక్షిణముగా వరునైరు మైళ్ల దూరములోనుండును. ఈకళాశాలయొక్క ఉపాధ్యాయుని నాకుచిరచరిచికురాలు, అందుచే నేనువెళ్లగనే చాలమధ్యాహ్నముచేసి వ్యాయామశాలసంకల్పిని బాగుగ చూపిం

చేను. బాలరవ్యాయమును కెట్టిసాధనములుగావలెనో హరికిగూడ అట్టిసాధనములేయుండెను. బాలికలు వ్యాయముచేయునమయమున పురుషులవట్టికే పెళ్లగూడదు. కాని ఉపాధ్యాయునియనుజ్ఞపై నేను కొంత దూరముగోనుండి బాలరవ్యాయమును తిలకించుచుంటిని. పదమాడు, పదునాల్గేండ్లబాలిక వా కెదురుగ నొక యినుపకడ్డిపై కనిరకుచేయుచుండెను. అప్పుడు నామనమువందుద్భవించినభావముల ధర్మంపనలలిగాదు. ఏదేశ మందైతే స్త్రీలయొక్కయురోగ్యము; మానసిక, భారీరకబలములు పెంపొందింపబడుచున్నవో ఆదేశము ప్రపంచమునం దొన్నత్యక్షిణము నధిష్టించుచున్నది. బాలికలమాట యటుంచుడు. ఇక ఆమెరికాస్త్రీల యొక్కవిషయమై యాలోచింతును.

ఆమెరికాదేశపుస్త్రీలు యెక్కువతీరుబడికలుగజేసికొని క్లబ్బులకుబళ్లించుదురు. ఈక్లబ్బులలో వివాహిరలు, అవివాహిరలుగూడ కన్పడుచుదురు. ప్రతియొకచట్టముందును స్త్రీలు కొకక్లబ్బుయందును. క్లబ్బులనగా నిర్భాగవనములు లేక సమాజమందిరములు. ఇవి యనేకమైన ఉద్దేశ్యములతో నేర్పరుపబడుచున్నవి. షేక్సుపీయరుక్లబ్బులో షేక్సుపీయరుగ్రంథములనుమాత్రమేచదువుచూ వాటియొక్కభావముల చక్కగా కోధింతురు. ప్రానింగుక్లబ్బులో ప్రానింగుమహాకవియొక్కగ్రంథముల నన్వయనమొనర్చుచుదురు. ఈవర్గవన యంతయు స్త్రీలక్లబ్బులనుగూర్చియేయని గమనింతురుగాక. వ్యాయముపుక్లబ్బులో స్త్రీలు వ్యాయమును చేయుచుందురు. మాలెక్లబ్బులో తల్లులు తమపిల్లలలాభముకొరకు ఆమెరికాదేశపు గొప్పగొప్పదాక్టర్లను రప్పించి వారిచే మితవ్యాసములనిప్పించుచుదురు. ఆయురవ్యాసములలో బల్బులకు కారణములు, అహారవ్యవహారవియమములు, చనిపిల్లలలోపించుమార్గములు మొదలగువానినినిసిరించి చర్చించుచుదురు.

నే నొకసారి యొకక్లబ్బులో యువవ్యాసమివ్వవలసివచ్చెను. ఆక్లబ్బు భవనంతులగుస్త్రీలది. ఉపవ్యాస దివమున రెండువందలకంటె యెక్కువమంది స్త్రీలు హాజరైయుండిరి. ఉపవ్యాసానంతరము నేను కొంచెము చనిమీద కొంతపిచటివరకు నచటజేయుంటిని. నే నేవరండాలోయువవ్యాసమిచ్చిరినో దానికెదురగ నే బయటివైపుగదిలో నొకచోటబయలున్నట్టుతోచెను. అచటికిగె అక్కడయున్నప్రధానస్త్రీని “ఏమియిది? హోటలా?” యని ప్రశ్నించిరి. ఆమెజవాబిచ్చుచూ “అవును. ఇది మహిళాసమాజమువ్వారా నేర్పరుపబడినది. రీడుస్త్రీలు ఇంగు కొద్దిఖర్చుతో ఆహారమునుగ్రహించుచున్నార” అనెను. భోజనముచితిముగా కేలపెట్టగూడదు, పుణ్యమువచ్చుచుగదాయని పాకకులకుగవచ్చును. ఆమెరికాదేశీయులు మనవలె మూఝలు గారు. నిజముగా మనము ఆర్థికాస్త్రప్రకారములోంచినినో ప్రతిసంవత్సరము పుణ్యక్షేత్రములనెవించుటలో మనమెన్నికొట్టరూపాయలు వృధా ఖర్చుచేయుచున్నామో స్పష్టముకాగలదు. మనదేశములో సోమరులయొక్కయు, మూఝలయొక్కయు సంఖ్య వృద్ధియగుచున్నది. పుణ్యక్షేత్ర సేవకు వినియోగపరచుధనముతో నేరైన నొకకర్మాగారమునుస్థాపించుచో కొన్నివేలమందిప్రజలకు తేనెనాధారముకలుటయేగాక దేశ సేవాఫలముగూడలభించును. ఆమెరికనులకు సంపత్తికాస్త్రము బాగుగా తెలిపియుండుటచే వారు సోమరులయొక్కయు, మష్టివాండ్రయొక్కయు సంఖ్యనువృద్ధిచేయుట మహాపాపముగానించెదరు.

ఇలావాయే రాజ్యములోనున్న స్త్రీసమాజములకన్నిటికిని నొకప్రధానసభయున్నది. ఆసభకు ప్రతిసమాజపు ప్రతినిధియునువచ్చుచుండును. 1906-వ సంవత్సరము నవంబరునెలలో దానియొక్కగాని కోల్పోవము డికాగో విశ్వవిద్యాలయభవనమునజరిగెను. ఈసభయొక్కఉద్దేశ్యములను ఈక్రింద క్లుప్తముగా వివరించుచున్నాను.

౧—ఈసభయొక్క మొదటియుద్దేశ్యము విద్యాసంబంధమైనది. గ్రామగ్రామములందలి రాజకీయ పాకశాలల కేసభ వహాయముచేయుచున్నది. అచటి విద్యావిధానమును పెంపొందించుటలో కేసభ యెక్కువ శ్రద్ధవహించుచున్నది. తమపిల్లలవిద్యకొరకు యేమాత్రమును భవన్యముచేయలేనిదవారి కేసభ సహాయము

చేయుచున్నది. ఒక గ్రామములో పాశకాలయొంది, మంచి గ్రంథాలయము లేనిచో అట్టిచోట నొక గ్రంథాలయమును స్థాపించుటకు కూడ ఈ సభ ప్రయత్నించుచుండును. 1905 వ సంవత్సరముంచి 1908 వ సంవత్సరము అనగా ఒక సంవత్సరములో ఈ సభ 58 గ్రంథాలయముల స్థాపించియుండెను. ప్రతిజిల్లాలోను ఇట్టి సహజములు యేర్పరుపబడెను. వాటివలన స్త్రీ పురుషులు తమ పిల్లల పాఠపాఠ్యముల వాలోచించుకొనుచుండురు.

2—రెండవది దానకరణము. దానపాత్రుడెవడు? దీనిని గురించి ఎథలో విచారించుచుండెదరు. దానమును స్వీకరించువాడు సభవారివద్దకు వచ్చుచును. వానికి దానమిచ్చుట యుచితమనియు, నుపయోగమనియు సభవారికి తోచినచో నిచ్చెదరు. కాని మనభారతదేశమునందులె లక్షలకొలది భవమును దేవాలయములకుగాని, పంచాలకుగాని వృథా ఖర్చుచేయరు. మనము కాశీ, ప్రయాగ మొదలగు ప్రదేశములలో పంచాలకొచ్చెడి భవము దేశక్షేమమునకు వినియోగపడుచున్నదా?

సభా ప్రతినిధు లభ్యుదయ్యుడు రాజకీయ అపరాధాలయములకును, కారాగారములకును వెళ్లి వారిని తిరగటల వాగుగ పరిశీలించుచుండురు. వారెప్పుడును “ఖైదీలను బాగుపరచుట ఎట్లా” యని విచారించుచుండురు. ఖైదీల కొరకు పాశకాల సేర్పరుపవలసిన యవసరమును పడినచో వెంటనే పాశకాలను సెలకొల్పి ప్రయత్నింపబడుచుండురు. ఖైదీల యొక్క బంధువుల వద్దకు దానపాత్రులై యుండినచో సభవారు వారికి సహాయము చేయుదురు.

ఎవరికైనను పనిగాని, ఉద్యోగముగాని దొరకనిచో సభవారే వారికేర్పరచవలసివెడలె యొప్పుచెప్పుదురు. పనిదొరకువరకు వారి పోషకులు సభవారే సహాయము చేయుచుండురు.

3—మూడవయు దేశ్యము పిచ్చి, గ్రుడ్డి, కుంటివారలకు పాశకాల సేర్పరచుట. వారికి సౌకర్యముల కలుగజేయుట. వారలు నివసించుటకు మంచిగాని టెలుకురుగలయుండు ప్రతిపట్టణమందును కట్టబడియున్నవి. ఇట్టియొండ్లలోనుండువారికి సౌఖ్యము కొరకు పడకుకొనవలసిన యవసరములేదు. ఒక కుంటివాడు స్నానము కొనుడు. వారి కొరకు చిన్న చిన్న బండ్లుంచెదరు. అబండిలో కూర్చుండి మరచుత్రిప్పగనే బండి నడచుచుండును. ఈవిధముగా ఆమెరికాలో కుంటి గ్రుడ్డివారి తీవ్రములు కూడ అవందముగా గడచుచున్నవి. ఇట్టియొండ్లు పికాగో విద్యాలయమువద్ద కూడ చాలగలవు.

4—ఈసభయొక్క వార్షికయు దేశ్యము సాహిత్యవిషయమై మంచి ప్రచారము చేయుట. ఎథ తరపున చిన్న చిన్న పుస్తకము లభ్యుచేయవలె యందరకు నుచితముగా పంచిపెట్టబడుచున్నవి. సభకు సంబంధించిన ప్రతిపూజమువారును యాభివృద్ధులును ప్రతిబాలునికి, ప్రతిబాలికకు అందువల్లెర్పాటు చేయుచున్నారు. ఇట్టి పుస్తకములలో చాలబాలికలకు దుచితమగు సీతీదాయకమును మంచికథలు వ్రాయబడియుండును. సందర్భములను గురించి యచ్చటచ్చట చిత్రములుగూడ చిత్రంపబడియుండును.

5—ఆయిదవయు దేశ్యము కళాకళలములకొన్నత్యమును చేకూర్చుట. రాజ్యమునందెక్కడెక్కడ కలెక్కరే దానశ్యకతగంజో యొక్కడక్కడ పిసభతరపున కలెక్కరే కాలలస్థాపించెదరు. కలెక్కరలపై యభిరుచిగల బాలబాలికలకు భవసహాయమొనర్చును, వారి వాకకళలకు పంపి యుల్లెన్నావంతులతేయుచున్నారు.

ఆమెరికా దేశపు స్త్రీలందరును యావైవిధముగ తమతమవిద్యుక్తముల సెరవేర్చుచున్నారు. నేను కేవలము ఆదాపరముకొర కిచ్చి విషయముల వాటిని. ఆమెరికా స్త్రీలయొక్క విషయములన్నియు చదివిన పిదప వారిలో మనభారత స్త్రీలను పోల్చిచూచినచో మన స్త్రీలంత యథోగతయందున్నది బాగుగ తెలియగలదు.

పట్టణములందలి స్త్రీలు తమతమిరియము దేశమునకును, జాతికిని యుపకారమొనర్చుటలో ఖర్చుచేయుచున్న విషయము నునకు తెలిపియున్నది. ఇక పల్లెలందలి స్త్రీలను గురించి తెలిపి కొందము. నాటిటి విషయములు గమనించుటయనిన చాలసంతోషము. అందుచే నేనవివేరవలలో పికాగో పరిసరముననున్న పల్లెలకు తోవుచుండెడి

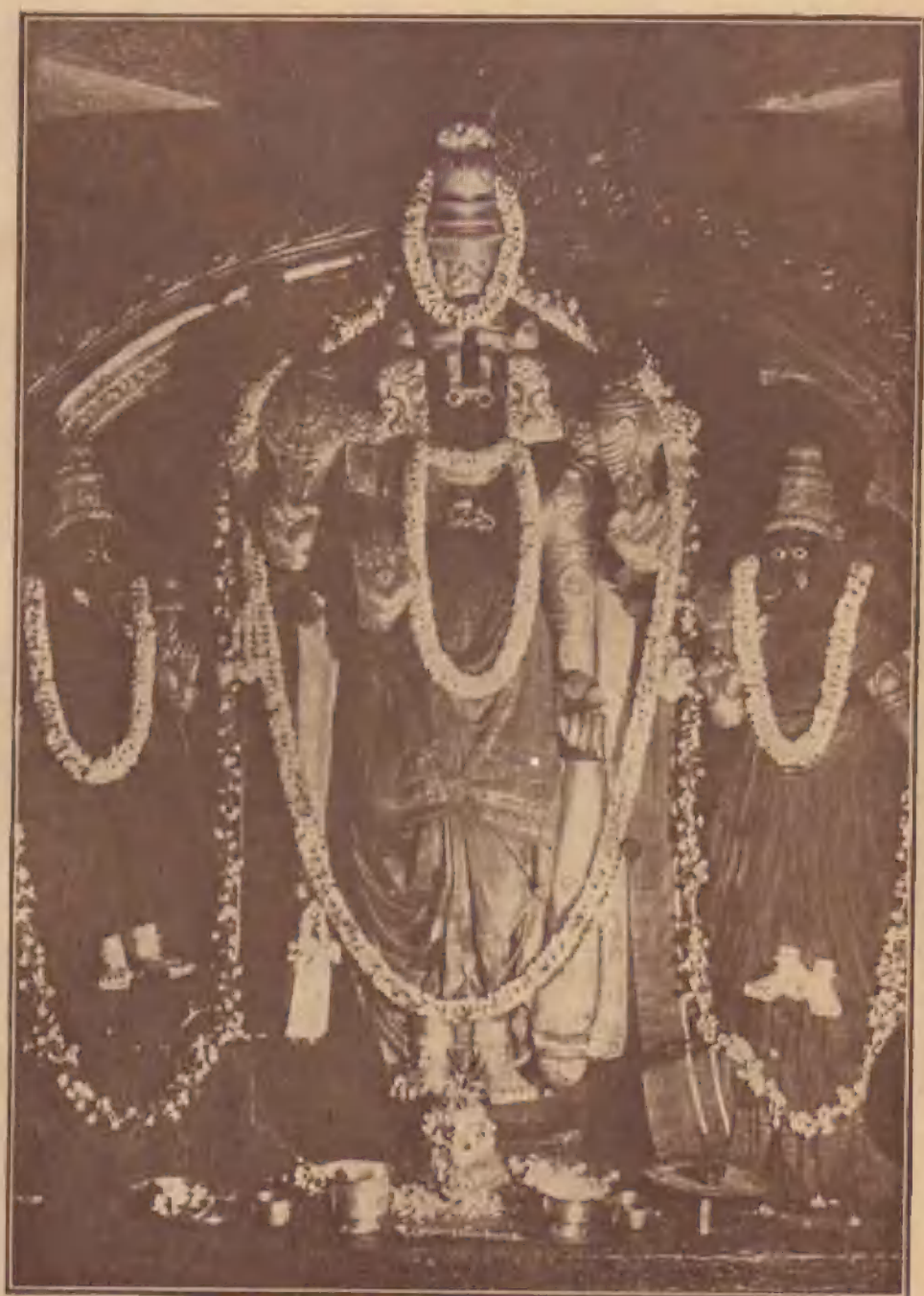

శ్రీవల్లభా!

- మ. ఒకమా టీసకలంబు నీమయముగా నూహించుచు నెండి యొక్కకమా టింతయు నీపుగావనుచు నేయుక్తిం బ్రశంసించ నేరక వేదంబులుచిక్కువడ్డవనిసం బ్రవృత్తమెయుండు భావకుడై నీనిజనూపమిట్టిదన నెవ్వండ్లోపు శ్రీవల్లభా!
- మ. పవనుండై హిమధాముడై యవలుండై పానీయమై యాత్మయై రవియై యంబరమై మహీవలయమై రమ్యాష్టమూర్తికియన్ భవనాండంబులు లక్షగాంగములుగాఁ బుట్టించు నత్యద్భుతోత్సవ లీలావిభవంబుతోడ భవదాజ్ఞాశక్తి శ్రీవల్లభా!
- మ. సురల స్మర్తృసమంబుగా మనుజులన్ శోభిల్ల బృందారకోత్కరముంగా ఘను నల్పు నల్పుని ఘనుంగాఁ బుణ్యపాపాలిచేఁ దిరుగ్నైవ్విచుచు నీమహామహిమ ప్రీతిం బద్మజాండంబునం దరయన్ జీవుల నింద్రజాలములుగా నాడింతు శ్రీవల్లభా!
- మ. రమణన్ భక్తసమగ్రదర్శనము తీర్థక్షేత్రీ, తద్గోష్ఠి తీర్థము, తద్దివ్యదయావలోకనము తీర్థంబెన్నఁగా నిట్టి జంగమతీర్థాంబుధి నోలలాడక వినేకభ్రష్టులై పోయి లోకములోఁ దీర్థములంచునేలులు సారంగానేల శ్రీవల్లభా!
- మ. అనురాగంబున నిన్నుఁజూచుఁ దలపోయింజొక్కుఁ గాంక్షించు వర్ణనసేయం దమకించు సిగ్గువిరియుం బ్రార్థించు శోషించు సం త నిధిభ్యాసముదాల్చుఁ దన్ను మఱియం దా నీదశావస్థలం దవరంగా మది నిన్నుఁడక్కఁగొను సద్భక్తుండు శ్రీవల్లభా!
- మ. అమరన్ భక్తులకెల్ల నీవహ్నిదయంబై యంకుట న్వారి సౌఖ్యము నీసౌఖ్యము వారికూర్చియు సమగ్రంబైన నీకూర్మి తత్త్వము భావింపఁగ వారిశోపము భవత్రయభ్రాతృద్రవభావము దా వారలవాక్యనిర్ణయము నీవాక్యంబు శ్రీవల్లభా!
- మ. సతినేడ్చుం దసప్రాణవల్లభునితో సంయోగమర్థించుఁగా కలసిం బ్రార్థనసేసి సొమ్ముగొనిపో నెఱ్ఱాడునే భక్తుఁ డిట్టి నీభక్తియ వేడుఁగాక మఱిసిశ్రీపాదము ల్గొల్పి కుత్సితకామ్యార్థము నొందువేడుకొనునే చింతింప శ్రీవల్లభా!

- మ. వెలి పీడించిన నీస్వరూపమే మహావిష్ణుప్రమై యాత్మలో
పలభావించిన నీస్వరూపమే మహాప్రవ్యక్తమై దృష్టులం
దలఁపఁజేకొనియున్న నీయచలితధ్యానంబునందేసి తా
గలనై నన్నివయోగి లేన్ను జగముంగానందు శ్రీవల్లభా!
- మ. భవదాకారమెకాంచు నీ స్తవకదంబుజ్జేష్ఠసదావ్యక్తములే
చెవులారనివ్విను నిన్నె చెప్పు మది దుశ్శీలేంద్రియాటోపదు
ర్వ్యవసాయాత్ములఁగాంచుచో వినెడిచో వర్ణించుచోః తేఱునుం
తెవును న్యూగయునై చరించు మహి నీశీలుండు శ్రీవల్లభా!
- మ. అతిలాలిత్యముగా నహర్నిశము నిన్నుర్చింపఁగావచ్చు ను
వ్రతుడై యుండఁగవచ్చు నెల్లకళలం శ్రాఘంకుగావచ్చు వా
క్పతిగానై నను వచ్చుఁగాని మఱిసిభక్తుండుగారాదు ను
సీతిగా నీదయలేని మానవునకుం జింతింప శ్రీవల్లభా!
- మ. ఎచ్చో నీవదభక్తుఁడూను మదినింపెక్కం బ్రయత్నింబుతో
నచ్చో నీవనిశంబునుండుదు లేవ్విద్యుద్ధానచిన్మూర్తులై
యచ్చో నన్నునులేల్లనుండుదురు మంత్రాంగాక్షరాయుక్తులై
యచ్చోఁ దీర్థములేల్లనుండు నిది వేదార్థంబు శ్రీవల్లభా!
- మ. సత్యంబెప్పుడుఁదప్పఁడే మహి దురాచారండుగాఁడని యా
చిత్యం బేమఱుఁడని దుర్జనులగోష్ఠింబొందఁడే భక్తపాం
గత్యం బాదలఁబాయఁడని మదనగ్రస్తుండుగాఁడని నీ
భృత్యుం డాతఁడు మూఁడులోకములలోఁ బెంపొందు శ్రీవల్లభా!
- మ. పెంపఁదల్లియగున్ రుజావటలదుప్పీడావిధిక్షోభవా
రింపన్ వైద్యుడగుం గుమార్గవిధులం గ్రీడింపఁజోకుండ కి
క్కింపన్ బల్లిదుఁడైన తండ్రియగుచున్ శ్రీమంతుఁగా నెంతయున్
సంపద్యృద్ధియునర్ప దాతయగు నీసదృక్తి శ్రీవల్లభా!
- మ. అరివీరప్రకరంబు భీకరతరంబై తాఁకుచో సింహసిం
ధురకాద్దులమృగోరగాదిభయము ల్లోతెంచుచో ఘోరదు
స్తరసంసారవికారవేదనలు మీఁదం బరువో వజ్రపం
జరమై చేకొని లేన్ను నెత్తుకొను నీసదృక్తి శ్రీవల్లభా!

శ్రీ వల్లభ రాయస్వామివారు, వసంతపురము

(విద్యార్థి, గావకాకుళం)

శ్రీమతి కె. సుబ్బమ్మగారు

వాడను. వాల్లయిదువందలవసంఖ్యగల బిల్లెలందుగూడ స్త్రీల సభాభవనముండెడిది. ఇట్టివాటినియూచివచ్చుచు చాలాయాశ్చర్యమునుపొందెడివాడను. ఆయాపల్లెలందలి స్త్రీలాయాసభాభవనములకువల్ల రమణమకష్టముల చెప్పుకొనుచుండెడివారు. ఇక గావవాద్యములందరి యిండ్లనుందునుగలవు. వీయావావాద్యములేని గృహము లేదు. పుస్తకములనుగూర్చి వేదచెప్పబడిలేదు. ప్రతిగృహ మొకపుస్తకాలయమనియేచెప్పుకమ్మును. వీదల యిండ్లయందుపైఠము శ్రేష్టములగుగ్రంథములు కనిపించు యేబడి, అరుదరియైనయందుండియుండును. షేక్సు పియరు, బార్టియియెట్, ఇమర్సన్ మొదలగు సాహిత్యోద్ధారకులకీర్తనములు ప్రతియమెరికనుఇంటియందును తప్పకయుండును. చివర క్రిష్టియన్మిషనరీయలనుగూడ చెప్పవలసియున్నది.

అమెరికనుస్త్రీలకు వాడుమించినస్వాతంత్ర్యముగలదు. ఇది ప్రధానమగుదోషము. వీనిచే పెద్దపెద్ద పట్టణములందు వ్యభిచార హాళివృద్ధిచెందుచున్నది. అమెరికాయందలి రెండవహాళిదోషము "వాట్లమాడుట" (Dancing-Ball). ఇట్లు స్త్రీపురుషులకలిసి వాట్లమాడుటలో పెక్కొకనకు చెడుహర్గమువలంబించువచ్చును. అదియునుగాక ఇట్లొందోరులతో వాట్లమాడుట ప్రకృతినియమములకు విరుద్ధము. మనభారతదేశమునందు కూడ అంగ్లేయులు వాట్లమాడుదుండెదరు. కాని మనలకుటకురానివ్యవధులులే వనమట్టివాటిలో చిక్కుకొనలేదు. నాకు షికాగోలో వాల్లయిదువందల బిట్టివాట్లములకేసుట తట్టినచెను. అయినను నేనేమియు వాట్లముచేయలేదు. పల్లి రమామాయనుండెడివాడను. ఒకసారి ఒకపిల్ల తనతో వాట్లమాడుటకు నన్నుచాలవలనంతముచేసెను. కాని నేను "వాట్ల మాడవారివని. మగవారికితగదు" అంటిని. పిల్ల కింపిల నవ్వుచూ "అయితే ఈయువకులందరును మీవృష్టిలో స్త్రీలేనా?" అనెను. మరల నేనునవ్వుచూ "నరే, అది వేరుమాట" అంటిని. రెండుమాడువాట్లములయినవీదవ తిరిగి యాపిల్ల నన్ను వాట్లమునకుపిలిచెను. "చేత కానివాడెట్లు వాట్లముచేయగలడు?" అని నేనంటిని. పిల్ల "మీకు నేనుచేయవచ్చు" అనెను. నేను నవ్వి "నేను చాలామందనుని. వీరియు త్వరగాగ్రహించువలెను. నీ కేకపట్టమెందులకు?" అంటిని.

పోతులారా! పరే, మీకు నేనుచెప్పినదలినదేనో నువ్వుచూకాజెప్పితిని. ఇప్పుడు మీకు మనస్త్రీలకును, అమెరికాస్త్రీలకును-మనయిండ్లకును, వారియిండ్లకును-పోల్చిచూచిన చాలభేదముకన్పడును. మనయిండ్లు యిండ్లుకావు. మనస్త్రీలు మనమనోభావములకు గ్రహించువలెను. మనము యేవిషయములనుగూర్చి పాపకాలల లోను, కళాకాలలలోను చదివెయ్యుంటిమీ వాటిపేర్లనుప్రమేనము మనవారికి తెలిసియుండవు. భర్త చి.పి, భార్య నిరక్షరకుమీ. అజ్ఞానమునందుచదియున్న మనతల్లులు, పోదరీలు మనయాన్నత్యమున కంతవరకుహా యముచేయగల్గుదుకో మీరే యాలోచించుకొనుదు. అవగా మనయభ్యంతరము నిరర్థకమగుచున్నదన్నమాట. మనము మనకును, మనసంతానమునకును, మనదేశమునకును సహాయము చేయవలినవనో మనస్త్రీల విద్యాభివృద్ధికి తననేర్పాట్లుచేయవలెను. అప్పుడు ప్రతిపదిని చేయగల్గుదుము. మన మేకదళములమయెరుగము. అన్ని పద్ధతులను నేర్చుకొనవలెను. వీరిధముచేతైనను స్త్రీవిద్యాభివృద్ధికి పాటుపడవలయును.

మనము చదివినవిషయములలో అమెరికాస్త్రీల చెడుగులనుగూడ విమర్శించితిమి. కాని మనము వారి మంచిపద్ధతులనుగూడ మే గ్రహించవలెను. చెడుగులగ్రహించుట సమంజసముకాదు. వారు చకోపకారమునం దెట్లు నిమగ్నులగుచున్నారో, కాలమును వారెంత విలవగలదిగతలయచున్నారో, వీరిధముగ వారు తమ సదుద్దేశ్యములనుకారము మెలగుచున్నారో ఆప్రకారము మనభారతవారీమణులుగూడ మెలంగుదినము లేప్పుడువచ్చుకొగదా! సంతోషముతోను, ధైర్యముతోను చనిచేయుట మనవిధి. భగవంతుడు మనభారత స్త్రీలకు విద్యాశీలములనొసంగి దేశమున కాన్నత్యమును ప్రసాదించుగాక!

—స్వామి సత్యదేవుగారి హిందీవ్యాసమున కనువాదము.

మాసింహ్యం పండుగ అడావిడి

శ్రీ మతి ప్రా తూ రీ ల క్ష మ్మ గా రు

సీతనాన్న ఒకరోజున “సీతయ్యా! సీకేమికావాలి పండుగకు” అన్నాడు “నాన్న! నాకు మంచిగానుకావాలి” అంది. “నరే, ప్రస్తు! సీకేమికావాలి” అన్నాడు. “నాకుమంచి సంగీలం పెట్టికావాలి, నాన్నా!” అంది. ఇంతట్లోకే సింహ్యంగ బగబా పరుగెత్తుకొనివచ్చాడు. “చూడు, సింహం! సీకు పండుగకుమికావాలిరా?” అన్నాడు బాబాయి మంచముమీదాపడు కొని పేవరుచదువుకుంటూను. సింహ్యం మంచినిదానంకలవాడు. అందరిపిల్లలలాగా పెంకి పట్టుపట్టడం, ఏడవడంఎరుగను. చక్రములవలె తనకళ్లుత్రిప్పకొనుచు నవ్వుతూ “బాబాయి! నాకు, నాకేం, మంచిబూట్లు తెచ్చిపెట్టవే” అన్నాడు. పేవరుచదువుచున్న సందట్లో సింహ్యం మాటకీ జవాబుచెప్పలేదు బాబాయి. సింహ్యం మంచంఎక్కి బాబాయిపొట్టుకుఅనుకొని పేవరుపైకిఎత్తి “పడకవేం బాబాయి! పడకమేవే,” అన్నాడు. బాబాయి సింహ్యంపిలుపుతో నవ్వులలోంచి జాగ్రత్తావస్థలోకవచ్చాడు. “ఏమిటరా, సింహ్యం!” అన్నాడు. “నేను పిలిస్తే పలుకవే” అనియేడుపు మొదటిపాదం మూలుగు మొదలుపెట్టాడు సింహ్యం. అప్పుడు బాబాయి “చూడు, సింహ్యం! సీకు, పుస్తకాలుకావాలిట్రా?” అన్నాడు. “కాదు పో,” అన్నాడు సింహ్యంకోపంగా. బాబాయికేయేమిలోచలేదు. “ఆ, తెలిసిందిలే, జడిమికాయ కాదు?” అన్నాడు బాబాయి. సింహ్యం మూతిలిగించుకొని మాట్లాడలేదు, అప్పుడు సీత “బూట్లుకావాలిటనాన్న!” అంది. “ఓహో! బూట్లా? నరే! యేమాదరి? నాబూట్లంటివేనా?” అన్నాడు. ఇక సింహ్యంముఖం వికసించింది. బాబాయి సింహ్యన్నియెత్తుకు ముద్దుపెట్టుకున్నాడు. సింహ్యం గబగబతల్లిదగ్గరకు పరిగెత్తుకువచ్చాడు. “బాబాయి నాకు బూట్లుకొంటానన్నాడు” అనిఅమ్మతోచెప్పాడు. అమ్మనవ్వింది. పిన్ని సింహ్యంతోటి “మాకేమి తెప్పిస్తావురా?” అంది. “ఏంకావాలిచెప్పు, బాబాయిలోచెపుతాను త్వరగాచెప్పు, పిన్ని!” అన్నాడు. “మాకు మంచిసేముబెత్తింకావాలి” అంది. సింహ్యం గబగబవచ్చి “బాబాయి! పిన్నికీ బెత్తింకావాలిట” అన్నాడు. బాబాయి నవ్వి “బెత్తిం మీపిన్నికీ యెందుకుకావాలో తెలుసునా?” అన్నాడు. “ఎందుకు బాబాయి!” అన్నాడు సింహ్యం. “నిన్ను కొట్టడానికి” అన్నాడు. “అమ్మా! అవుతే, కేవద్దు బాబాయి!” అన్నాడు సింహ్యం. ఇంతట్లోకే అక్కడికి పిన్ని వచ్చింది. “పిన్ని చెప్పిందితేకు, బాబాయి!” అనిసింహ్యంపరిగెత్తాడు. “చూడండి, కకుంఠలకీ జడకుప్పలుకేవాలి పండుక్కు” అంది పిన్ని. “దానితరువున సీవువకాల్తనామా యేమిటి?” అన్నాడు బాబాయి.

బెడవాడ బయలుదేరవెళ్లాడు. పండుగనాడుతీరదని పండుగ రేపనగాన పిల్లలందరికీ తలంటిసీట్లుపోసిందివార్లమ్మ. బాబాయియెప్పుడువస్తాడని యెదురుచూస్తున్నారని పిల్లలంతాను. బండిఆగింది. బాబాయి వచ్చాడు. పిల్లలంతాచుట్టేళారు. పిల్లల్ని తప్పించుకుని సామానంతాయింట్లోపెట్టి, బండిరాయియిచ్చుట పిల్లలగోలలో బాబాయిమరచిపోయినా

బండివాడు అడిగివుచ్చుకొని వెళ్ళిపోయాడు. నీతక్కయ్య తండ్రితెచ్చిన దవసం, మల్లె పువ్వులు, గులాబిపువ్వులు పట్టుకట్టి తల్లిచేతపడవేయించుకొంది. శకుంతలకు జడకుప్పలు వేసి పువ్వులుపెట్టిందివాళ్ళమ్మ. నీతక్కయ్య తనకు తెచ్చిన గొవునుతోడుకొని పండుగ ముస్తాబుపూర్తిచేసింది. సింహాసనపిల్లలయారయినాడు చిన్న పంట్లాం, కోటూ, బోపిపెట్టుకొని, బాబాయి తెచ్చిన బూట్లు తోడుకొని, ఒడ్డుతెలియని ఆనందంలో, అటుయిటుపరిగెత్తు కుంటూ అడుతున్నాడు. ప్రస్తుతుకోవవచ్చి మూలుగుతున్నా, పెదనాన్న తెచ్చిన నాగరం చూచేటప్పటికి మూలుగెగిరిపోయి తనసంగీతంపెట్టిపూచుకుంటూ పిల్లలందరిలోకలిసింది. కేకలువేసుకుంటూ ఆడుతున్నారు. ఏళ్ళఅడవిడికి అంతా వాకట్లాకివచ్చారు. సింహాసన పిన్నినిచూచి “బాబాయి నీవు చెప్పింది తేలోదోయి” అంటూ నవ్వుతుంటుంటున్నాడు. బాబాయి పిన్ని వయసుచూచినవాడు. “దొంగసింహామా! నీవనిపట్టిస్తానుండు” అని పిన్ని పట్టుకోపోయింది. సింహాసనపిల్ల తప్పించుకు తండ్రివద్దకుపరిగెత్తి దాక్కుని “యికచా” అని నవ్వాడు. — పిన్ని ఓడిపోయింది.

* * * * *

నేను పండుగకు వెళ్ళవలెనని, యెన్నాళ్ళపట్టా అనుకోవడమేకాని యెప్పుడూ మావాళ్ళ యింటికి వెళ్ళడంవడలేదు. కాని యీసారి నేను తప్పక వెళ్ళదామని అనుకుంటూ యుండగానే మాపాపాయిపుట్టినరోజుకు తప్పక అందరిని రావలసినదని యుత్తరంకూడా రావడంచేత, ప్రయాణం యీదశా తప్పదు అనుకున్నాను. మాకురాయిలు దూరముగుటచేత, మోటారు మాపూరిమీదుగా వెళుతుందికనుక, మోటారులోన అంతా ప్రయాణం అయ్యాము. కొంత దూరం వెళ్లేటప్పటికి మోటారుచెడిపోయింది. నడిదోవలో, మిట్టమధ్యాహ్నం యెండలోదిగి ఒక చెట్టునీడనుకూర్చున్నాము. కొంతసేపయినాక కారుబాగుచేసి ముందు స్త్రీలను యెక్కించి కొంతదూరంవోసుకుంటూ పరుగెత్తి తరువాత యెక్కారు ప్రయాణికులంతాను. మోటారు దిగి మాయంటికి వెళ్లేటప్పటికి అందరు భోజనములుచేస్తూ యున్నారు. భోజనాలనందడిలో కూడా మేమురాలేదని తల్చుకుంటూ యున్నారు. మేముయింట్లోకి వెళ్లేటప్పటికి మా పాపాయి యెదురుగావచ్చింది. “ఇప్పటికేనా తీరినదా అమ్మా! యిప్పుడోచ్చావు పాపం” అంటూ “అమ్మాయి!.....వచ్చారే” అని ఒక కేక వేసేటప్పటికి బొబ్బట్టువండు తూన్నమాబొమ్మ “వచ్చారు అమ్మా! మీరు రాలేదే అనుకుంటూ యున్నాము” అంది. “పనితప్పించుకు ఫలహారంకు అందుకున్నారు” అని అప్పుడే భోజనమునకువచ్చిన స్నేహితు రాలు కొంచెం డెప్పింది. మోటారుకుదుపుకువొళ్ళంతా... యెండకు తలంతా మాడి యింటికి చేరేటప్పటికి యీవియ్యపురాలిడప్పులు నా చెవిలోపడలేదు. ఎక్కడో ఒకవక్కను కూర్చుని సంతోషంగానేను వాళ్ళతో భోజనంచేశాను. ఈ అడవిడి అయేటప్పటికి ఒంటి గంటవాటింది. అబ్బా! పండుగవచ్చిందంటే ఒంటిగంటభోజనం, సాయంత్రండాకాపనీనా?

“ముత్తయిదులువచ్చేవేళఅయింది, త్వరితగాతెమలండి” అన్న కేకలు సావిట్రినొంది వినబడ్డాయి. “నానాయి! దబ్బునజడవేసుకున్నావా? నాన్నగారు కోప్పడుతూయన్నారూ” అందివాళ్ళ అమ్మ. ఆరోజు వీణపాటలని కాద్దులుపంపియుండుటచేత, చాలామందివస్తూ యున్నారు. మాపెద్దసావిడిలింతానిండానుడనం. పట్ల, పనుపు, కుంకుమలు ఒకబల్లమీదను; గంధము, అత్తెరు, పన్నీరు ఒకబల్లమీదను పెట్టాము.

మూయింట్లోపండుగబూచాడు నెహ్రూగ ఒకబావచ్చి బల్లమీదపెట్టినవట్లు యెత్తుకు బోదామని వచ్చి వెనక్కాలెనుంచున్నాడు. పండుగదామనికాళ్ళయెల్లేటప్పటికీ బల్లకదలి గంధపుగిన్నెవలికి సింహముగొనునిండాను, వంటినిండానువడింది. “అమ్మో! సింహం ఉండు. మీఅమ్మకనుక చూస్తే కొడుకుంది, చారిపోరా. నీముఖముచూపించకు” అందినీత. ఒక పోసినగంధము యెత్తుకునేఅడావిడిలో వాళ్ళుఉండగానే ఒకపండుగతమ్ముని చారిపోయాడు సింహ్యం.

వీణపాట చాలబాగుండుటచేత అంతా నిశ్శబ్దముగాకూర్చుని వింటూయన్నారు. ఇకపాటలయిపోవచ్చింది. అప్పుడే పాటఆపారు. ఒకపక్కనుంచి అదేమిటి అదేమిటని అందరుచూస్తూన్నారు. ఏమిటానినీనుచూసాను. మబ్బురంగుగొను, వంటినిండా గంధపు చారలతో ముఖమునకుఒక పంపరపనానడిప్ప బోర్లించుకుని అందరిమీద పడుతూలేస్తూన్న మాసింహ్యప్పిల్లనుచూచి మేమంతా కడుపుచేపుటట్టునవ్వాము. “ఇదేమిటిరా? సింహ్యము!” అనిఅమాంతంగావట్టుకుని యెత్తుకుముద్దుపెట్టుకుంటూఅడిగాను. “అమ్మ నాముఖముచూస్తే గంధముపారపోసిండుకు కొడుకుందిఅని చీతక్కయ్యచెప్పింది, నాముఖము యాటోపీలో పంపరపనానడిప్పలోదాచుకున్నాను. ఇకనన్నుఅమ్మకొట్టదుగా” అన్నాడు. వాడిముద్దులు మూటకట్టు కబుర్లకు, జెబ్బులుతెప్పించుకునే నేర్పరితనముకు మేమంతానవ్వాము—పండుగ బూచాడువేమంవేసాడు సింహంయివాళిఅని పాపాయినవ్వింది. పండుగబూచాడుఅని అప్పడి నుంచి మాసింహముకు ఒకవేరువచ్చింది.

లా లి పా ట

అధికార మా ర్య నా రాయణ రావు గారు బి.యె., బి.యల్.,

పొందుగా పొందుగా

మెల్లగా హాయిగా

చందమామ! చూడుమోయి

చల్లగాలి! వీచుమమ్మ

ముందుగానుమానీత

కళ్ళనిండనిద్ర మా

కందమిమ్మ.

పిల్లకిమ్మ.

సుధువుగా తీయగా

చక్కగాకాచుడి

పులుగులేమ! పాడుమమ్మ

చుక్కలార! రేయియెల్ల

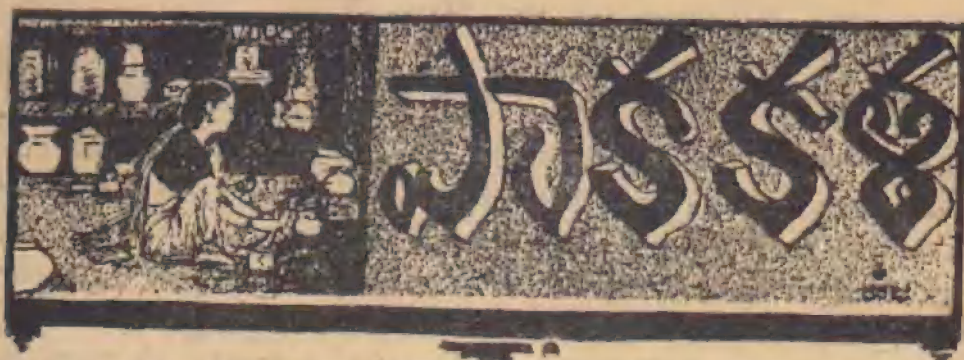
అలుకలేక మాబాల

జట్టుకట్టుమీలో మా

కులుకనిమ్మ.

బానకమ్మ.

గులాబ్జామాన్ చేయు విధము

శ్రీమతి కమల రత్నమ్మ గారు

ఒక్క నేరుపుపాలను మూడుపావులుగా ఇంకువట్లు కావలయును. పాలు అట్లు బాగా కాకినచే రెండు నిమ్య పండ్లరసమును అపాలలో పిండవలయును. నిమ్య పండ్లరసమును పోసినపిమ్మట అరఘడియ విప్పుమైనంది పాలను దింపి పెట్టవలయును. అట్లు పింపిన అర్థ గంటలో పుగా పాలు బాగా విరిగివలాగు కనబడును. నీళ్ళు చేరే పాలు చేరక నబడినప్పుడు సన్నటి పట్టలో నడియబోయవలయును. నీళ్ళంతయు పోయిన వెనుక అబట్టును పాలతో బాగా గట్టిగా మూటకట్టి ఒక చీలపై క్రేలాడకట్టవలయును. అట్లు కట్టినయెడల నీళ్ళంతయు బొత్తిగా పోయి పాలముద్ద బాగా గట్టిగా నుండును. అప్పుడు అముద్దను తీసి కళాయి పాత్రలో వేయవలయును. ఈముద్దకి 'చన్నా' అని బంగారీ, హిందీ భాషలలో అందురు. పావు నేరుపాల కోవా గ్రహించవలయును. అపదార్థమును యింటివద్ద నయినను చేయవచ్చును శనియడల బజారు నుండి నను తెప్పించవచ్చును. ఇంటివద్ద చేయుట కొంచెం ప్రయాస. ఒక శేరుపాలను కలియపెట్టుతూ బాగా ముద్దగా చిక్కపడేటట్లు కావలెను. చిక్కపడగా నడగా, నుంది పాతైనయెడల ఒక్క శేరుపాలను పావు శేరుకోవా నెలును. ఈకోవాను బాగా గట్టిముద్ద అయిన పిమ్మట తీసి కళాయి పాత్రలో నుంచే 'చన్నా' పో కలుపవలయును. (ఒక శేరుపాలలో వేయించిన 'చన్నా'కు ఒక్క శేరుపాలలో వేసిన కోవా సరిపోవును.) ఈరెంటితో మితముగా మైదా పిండి కలుపవలయును. ఈమూడు వస్తువులనున్న నన్ను రాతిమీదవేసి అన్ని ఒక్కటిగా కలిపేటట్లు చేతితో మర్చించునూ కలిపి, ముద్దను తీసి కళాయి పాత్రలో నుంచవలయును. అర్థ శేరు తెల్లవక్కెర (పంచదార)లో కొంచెముగా నీళ్ళు చేర్చి వేరపాకముగా కాచి దింపి పెట్టుకొనవలెను. నుంది నెయ్యి పావు శేరు కళాయిలో పోసి పోయినయిన పెట్టి కావలెను. నెయ్యి బాగా కాకినప్పుడు పై చెప్పినట్లు సిద్ధము చేయించియుండు పాలముద్దలో నుంచి ఒక పెద్దపునీరి కాయంత పిండి తీసి ఒక్క అంగులము పొడుగుగల వత్తిగా తీసి వేరియందు వేయవలెను. ఈపదార్థము వేతిలో కరగి పోయినయెడల పాలముద్దలో మరి కొంచెం మైదా పిండి కలుపవలయును. ఈలానే అపాలముద్దనంతయున్న ఒక్క అంగుల ప్రమాణం వత్తులనుగాతేసి వేతిలో వేయించి పైకి తీయవలెను. కొంచెం వేడి చల్లారిన పిదప ఒక నన్నటి గుండు నూచితో ఒక్కొక్క గులాబ్జామాన్ కున్న 4, 5 రంధ్రములు పొడవి సిద్ధపరచియుండు పాకములో వేయవలెను. పాకమున వేసిన అరగంటకంతయు భుజించుటకు సిద్ధముగా నుండును. ఈ విధముగా నే బంగారీ దేశముందును, ఉత్తర హిందూస్థానముందును ఈభిక్ష్యము చేయుదురు. ఈపలహారమును మైదా కలపునపుడు హెచ్చుతగ్గులు లేకుండా కలుపవలయును. పిండి హెచ్చైనయెడల గులాబ్జామాన్ గట్టిపడి పాకము గులాబ్జామాన్ లో పలయింకదు. కనుక ముందు ఒక్క గులాబ్జామాన్ చేసి చూసినయెడల మైదా పిండి పిట్టము తెలియును.

బ్రంజీవుక్త

శ్రీమతి దిగుమర్తి బంగారమ్మ గారు
ఒక శ్రీమద్గోధుమమాక ఆశ్రయమునకు తగినంతసేపు కొంచెము చలువవుచి దింపివేయవలెను. చది
లవంగాలు ఆరకులము పిలగించుట కొంచెముదావినచక్క కొంచెమునీరుచేసి మెత్తగమారి ఒకపల్లెములో
ఉంచవలెను. బంగాళాదుంపలు వాలుగైదు (నవాళియ) ముక్కలుఉండకపెట్టి పైచెత్తముతీర్చివైచివుంచేది.
ఒకదాకలో కొంచెముతెయ్యిచేసి దానిలో తీడివప్పు రింజ్ అకు కొంచెమున్ను చేసి దానిలో ఈబంగాళా
దుంపలలో పైమాచివుంచినది కలిపి పరిపోవునంతకుప్పు ఆపాలింపులోచేసి కొంచెమునీపైవరకావరదించి అపై
పుడికినగోధుమమాకలో ఈదుంపలుచేసి కొంచెముతెయ్యిచేసి గరిటలో బాగుగాకలిపి కొంచెముమెగగల
నిచ్చిదింపిన మంచినువాసనతో బ్రంజీవుక్తారయారగును. ఈవిధముగానే గోధుమమాకకుబడులు సన్న
లియ్యము (రాజకాలు)తోచేసిన బంగాళాదుంపల చలావగును.

బియ్యపువడ

శ్రీమతి వి. సత్యవతిమ్మ గారు
బియ్యముబాగా మెత్తగాచిది మాకలెకుండ జల్లెడపట్టవలెను. ఆరవేగుపిండికి కొంచెముతక్కువగా
మంచిసిగ్గుఒకగిన్నెలో పోయ్యిమీదపెట్టి బాగాతెరించవలెను. ఈచివరినడిలో చచ్చియిరవకాయ
ముక్కలు, తగినపువ్వు, కొల్లిమిరి, కదవేపాకు, కొంచెమునావులు, ముంతమామిడివప్పు, కొద్దిగాకనకపప్పుచేసి
బాగుండును. ఇంనువకొద్దిగా, పోదాపువ్వుకొంచెము, అన్ని ఈపిండిలోతయారుచేసి సిగ్గులోకొద్దిగా
తయారుచేసి బాగాతెరినపుడు, యిండిఆండులోపోసి బాగాకలియజెట్టవలెను. పెంకాయకురుముకుర
తప్పక చేర్చవలెను. గట్టిగా ముద్దగాఉండవలెను. సిగ్గుబాస్తీగాఉన్నపరితోచినయెడల కొంచెముతీసి ఇవ
రలజెట్టవలెను. బాగాఉడికి కలిపినతరువాత ఇదిదింపి (క్రిందికి) ఆరజెట్టవలెను. బావలిలో తగినవయదుపోసి
బాగాకానితరువాత, ఈపిండిని ముద్దగాతీసికొని పడనూచిరితట్టి చమురులోవిడవలెను. వేడిగాలిని అహం
రుచిగావుండును.

నిమ్మపండ్లమురపా

శ్రీమతి నై నేడి లక్ష్మీ సరసమ్మ గారు
25 ప్రకప్రమగు నిమ్మపండ్లనుకొన్ని చావుతో కొంచెముపైచెత్తము తీయవలెను. నిమ్మటవానిని
కళాయియందుపాత్రలోచేసి $\frac{1}{2}$ కేరు నీళ్ళుపోసి పోయ్యిమీదపెట్టి ఉడుకజెట్టవలెను. తర్వాతను $\frac{1}{4}$ వీర
పంచదార ఉడుకుమందు నిమ్మకాయలలోచేసి బాగాఉడికినతరువాతను పడియకట్టుకొనవలయును. ఒక
కళాయిపాత్రలో $\frac{1}{4}$ వీరపంచదారచేసి తగుమాత్రమునీళ్ళుపోసి పోయ్యిమీదపెట్టి చక్కనిపాకముగాతీసికొని
దానిలో ఈ ఉడికిననిమ్మపండ్లను వేయవలయును. దానిని గరిటలో బాగాకలిపి, చల్లారినచెతుక వీడయివా
మంచియత్తువు 5 రిండువులుచేసి కలుపవలయును. ఇది ప్రతిదిక్కుము ఉడయమునీచించిన మంచిఅశోగ్యము
కలుగజేయును.

మనారపుండులు

శ్రీమతి వెంకట అన్న పూర్ణమ్మ గారు
మంచెడులియ్యమునకు 1 కేరు కనగపప్పు. కడిగినలియ్యము ఎండబోసి విసరవలెను. చప్పును ఎండ
జెట్టిచిదిరి రెండునుకలిపి ముద్దచేసి జంఠికర్రతో చమురులోవిడవవలెను. అదివేగించి తీసి మంచెడులియ్యము
నకు, కేరుపప్పునకు ఎత్తుడులేక 2 వీరలు పంచదారలేకచెల్లము పాకముపట్టి ఈపూము రోటిలోచేసి పోట్చేసి
పాకములోచేసి చెలక్కాయంత ఉండలుచేయవలెను.

సత్యసంసేవనము

శ్రీమతికొరప్రాలు వేంకటరంగమ్మగారు

పరమేశ్వరుడు సత్యస్వరూపి. సర్వభూతములును సత్యమునందుజనించి సత్యమునందు వర్తించి దానియందే లయించుచున్నవి. సత్యమనగా అబద్ధమాడకుండుటయేయని కొందరి యభిప్రాయము. సత్యము వాక్యస్వరూపముమాత్రమేకాదు. సత్యము సంకల్పస్వరూపము, బోధస్వరూపము, తపస్వరూపము, జ్ఞానస్వరూపము, విశాలస్వరూపము. పరిశుద్ధమగుదృష్టిచే జూచిన మహనీయులకు సమస్తము సత్యస్వరూపముగనే గ్రాహ్యముకాగలదు. ఈసత్య బీజము నాధారముగసంగీకరించి ప్రకృతియనుతల్లి బ్రహ్మాది స్తంభపర్యంతమైన భూతజాల మును బుట్టించుచున్నది. ఈప్రకృతికి ప్రధానాంగములుమూడు. వానినే గుణత్రయమందురు. ఇవియే నాడికాత్రయమగుచున్నవి. ఈమూడుగుణములందును ముఖ్యమైనది సాత్వికము. ఇది సత్యమునకు బహువమోదీనముగ నున్నది. దీనిలక్షణములు ప్రకాశము, నిర్మలము, సుఖము, శాంతము మొదలై నవై యుండును. సత్యమనగా బలముగాన యిదియే త్రిగుణము లకుబ్రధానము. ఈగుణము ప్రకృతికాంతకుపూర్వార్థము. ఇకతక్కినరెండుగుణములును మధ్యమాధమాంగములని చెప్పనొప్పుచున్నవి. క్రోధలోభమోహదంభాదిప్రవృత్తులకు మానసము లోబడినసమయమందు రజఃప్రవృత్తియని దెలియవలసియున్నది. భయాలస్య మాంద్యములకు వశమగుతరి తమఃప్రవృద్ధమని తెలియనగును. మనహృదయము నావరించి సంకుచితముగానొనర్చి సత్యస్వరూపావలోకననిరోధసాధనములగుక్రోధలోభప్రమాదమోహ భ్రమలనుండి మనముతొలగు నుపాయము ముఖ్యముగా యోచించి యాచరించుట ప్రధానమై యున్నది. సత్యమనగా బలమని చెప్పియుంటిమి. మనోద్రధిమ చేయుతగగొని ఓర్పుచేత క్రోధమును ధైర్యముసంతేసి లోభమోహదులను పరిశుద్ధమగు సాత్వికమితాహారమువలన రోగోపద్రాదులనుజయించి మించుకున్న సత్యమునుదర్శించుభాగ్యము లభించు నాి ఇట్టి భాగ్యమునొందుటయేగాక శ్లేష్మాదులజయించి వజ్రకాయులమై చిరంజీవులమై పరిల్లగలము. దేహమునందు పైత్యము ప్రాబల్యముగానున్నతరి విశేషము కారముగను బులునుసంగలిసి యత్యుష్ణములగు పదార్థములఁ దినఁగోరుదుము. ఇది రాజసాహారము. ఉష్ణికాకర మొడలగువస్తువులు శ్లేష్మమును గోసివేయును. శ్లేష్మము నామలందు దట్టమైయుండుటచేతనే నిద్రాలస్యాదులకు బలము గలుగుచున్నది. సాత్వికపదార్థములఁ దెలిసికొని భుజించుటయు సత్యగోష్ఠినిజరించుటయు నలవరించుకొనినవో బుద్ధిమాంద్యముతొలగి హృదయము వికాసవంతమగుచున్నది. హృదయవికాసమున సత్యసందర్శనము లభించుచున్నది. గుణావిర్భావ కాలమున దానిస్వభావమును గ్రహించి విమర్శించితిమేని ఉత్తీర్ణులగుటకు ప్రబలమగు సహకారియగుచున్నది. కావున ప్రతియాంధ్రసోదరులును సోదరీమణియు ముఖ్యముగ సాత్విక మితాహారమునకును, బ్రహ్మచర్యమునకును విశేషముగ బ్రయత్నించవలసియున్నది. దేశ

సౌభాగ్యనాశనమునకు ముఖ్య హేతువులగు కాఫి, అమితాహారము, అశోచము వీనిమండి తొలగుటకు విధిగావ్రాయుత్నించి సాధింప బ్రార్థితులు.

సీ. సత్యస్వయాపుణౌ సర్వేకుఃకేంద్రగ సహకారగుణముగు సత్యమరయ
సంకల్పవిజ్ఞానసహసబోధంబులు సత్యంబుచేరినే జరుగుచుండు
బ్రహ్మాదులకునై నఁ బ్రభవవినాశముల్ సత్యబీజంబున సంభవించు
శ్రోధమాంద్యంబులు గొనగొని రాజసతామనంబులనుండి దాడివెడలు
సత్యమునుజెందగోరిన సకలజనులు సాత్వికాహారనేవనే జరుపవలయు
వ్యాధులనులోభమోహాదివర్తనముల జన్యముగజేయుచుండు రాజసపుష్కరి.

అరిమేదము*

సీరిపి అంజనేయులు గారు

(వనపాలకునివగవు.)

శీరవారాశిఁ దనదు సచారశీప్తి
సౌమ్యగతినించు నాబాలచంద్రురీతి
సమరపాదపాశురము సీవనితలంచి
పాననమొనర్చు వనుకొంటినాననంబు,
సాంద్రసంఘాదితాంబుభృచ్చయమునుండి
హిమమరీచినిజేర్చు సమీరముల్లు
ముండ్లతొడుగులతోడి నీముసుగువీడ్చు
శ్రమమునాయఁబొనర్చితి సౌఖ్యవృత్తి.
గణుతిగల మకుటాగ్రభాగంబునందు
తాఁతిఁబొదిగించు స్వర్ణకారకునిమాడ్కి
గణ్యులువసింపఁదగిన చొక్కటపునేలఁ
బొదుకొల్పితినిన్నుఁ బ్రమోదగరిమ.
అమృతముపఁద్యపిగొల్పి కాలాహిఁజెనుచు
నాత్మఁదమకగబుఁగను సమాయకునిపగిది,
నీదుసత్వంసంవృద్ధి నేగిగోవి
మధురజలనేచనమున నిన్మనుపఁగంటి.
వక్రగమనంబు దంష్ట్రీలవాలకంబు
బాలహరికినిపర్గ్గు పరగుకరణి,
ప్రూనివంకర ముంపలమేనితరు
శే శనముననీయందు విన్వప్తమయ్య.

ఎపుడొఘాతుకవృత్తిఁ దీండ్రించుపులికి
శాంతభావంబుఁ గొల్పెదనుసరణి, నీదు
కంటకమ్ములనూడ్చి వంకరలఁదిద్ద,
నేనుసల్పినయత్నంబు నిష్ఫలంబు.
తుమ్మయిది; యానె సురపాదపమ్మటంచు
జగమునినుఁగాంచి వికటహాస్యమొనర్చు,
నెవ్వడేని మహోన్నతి కెక్కుదంచు
నంచి, నీభావివరిగామ మెఱుంగనుంటి.
ముదమునఁజెంచి చేగొని ముద్దులాడు
పోషకునకు నాశీవిషపూజ్యఫలము
గతిని, నిన్నెంత విహితసంగతినిఁజెతు
నంతయహితోపకృతియ నాకగునుబోలు!
తావనించినతరువు నెంతయునుజల్చు
బోయవలె, నావనమ్మున హాయిఁబెరిగి,
హెచ్చినాకాశ్యకేముప్పుదెచ్చి, సతత
మపయశముఁగూర్చు లవము వెన్నాడవైతి.
ఒక్కనికీహానిఁగూర్చు, వేఱొకనరుండు
విషముహాయిఁ గొల్పునని భావింపనట్లు,
తెలిసి నీదుకృతఘ్న లోకలుషచరిత
విజ్ఞఁ డెవ్వండు నిన్నింకవికృతించు?

ఉ గా ది కా ను క

ఉ టు కూ రు స త్య నా రా య గ రా వు బ హ ద్ద ర్ వా రు

చ. అలతిపిసాభివప్తుల హా

యల్ చిలికించునో లేతవెన్నులల్

కలచెడువేళ మల్లిక, వి

కప్రమదల్ చివురాకుపుక్కిలిం

తల నొగకొ కమాయితసు

భామధురోక్తుల నాలపింతురో,

సలలితమయ్యె ఈప్రకృతి

సర్వము నీశుభదర్శనమ్మునన్.

గీ. ఎంత గహనాతితోమల మీవిసూత్న

వర్షపున్తోలిదర్శనవై భవమ్ము

భావనావ్యక్తచిత్రణాపారవశ్య

మలసరమణీయకవిహృదయమ్మునోలె.

చ. హిమవతి మంచుపూవుల ర

చించిన మేలిముసుంగుద్రోసి, సం

తమనముతో నిరీక్షణవ్య

భాషనితోష్ణము చిమ్మిరేగ పా

పము! సగమైనదోర్పుకొని

బాలకిపాలయతల్పసీమలన్

దమరిచి నీకృతిజ్ఞత వె

లార్చుము నూతనవర్షశోభచే.

గీ. మూగవోయినజీవితమును కదిల్చి

ప్రేమవెలయించి దారిద్ర్యవికృతిమైన

గుండె బలిసేయ సరచేతి గొన్నదిపుడు

ఆర్యవంశము ప్రేమభిక్షార్థి నీకు.

అవతరణము

జనమంది కామేశ్వరరావుగారు

బంగదురీగవోత

ఒయ్యారికొరపై

పర్వపర్వన గాథనిశీథిని

కారుమబ్బులగగనపటలిని

ఈదుకుంటూనచ్చుచుండే

ప్రసవకోమలి సూర్యకిరణం

బామ ఎవతెయో!—

అమెరుపురూపు

పై నుండి బారుపరికి

మేలుకొనె నామూతవడిన

కల్లు; పులకరించె నాపుష్పవడిన

ఒళ్లు; పాటపాడె నామూగవోయిన

గళము; అటలాడె నామన్ను తిన్నబ్రతుకు.—

అమెముఖము

చిరునవ్వు ప్రసవాలనెలపు,

కనులలో వలపువరదల

గుండ్రనిసుట్లుగలవు,

చెక్కిల్లపై చలువవెన్నెల

సెలయేళ్లు కలిసిపాడు.—

ఛాయాచిత్ర గ్రహణమున గారిచే

(ఈఛాయాచిత్రము విచిత్రమైన కమీరాతో తీయబడినది. ఒకేసారి రెండురకల
లుగా కనిపించునట్లు చేయుట ఆకమీరాపై చిత్రము.)

చంద్రా వల్లి ఫిలుము సందలి స్త్రీ పాత్ర

ఆంగీరస

పాఠి రాఖా కృష్ణమూర్తిగారు

౧

ఏరసవాహినిన్ గడఁగి యింపొనరింపగనుంటిహొక్కొ? ఆం
గీరస! నీవు వత్తువనిగేహములం దెలిక్రొత్తనున్న మీ
పారఘటించి గుమ్మముల కందముగాఁ బనుపుమిళించి మా
వారలు కాచియుండిరి నివారులతో దయఁజేసి తెల్పవే.

౨

మంత్రాంగంబుననున్నవాడు బుధు డమ్మాన్యందెహో రాజా దు
స్తంత్రెంబున్ దొరలొంప నీకట నవశ్యంబింతయున్ గానమే
తంత్రాత్ముం డితరేతరంబులను నిస్తంద్రుండుగానుండినన్;
తంత్రినాద మదేదిసల్పుదున్ యాదార్థ్యంబుగాఁ బల్కుమా.

౩

లోకములకు కల్యాణము
బ్రాకటముగఁజేతువనుచుఁ బాదుచు నిన్నే
లోకై కమిత్రముగ నా
రాకాంక్షింపెదరు యశమునందెహో లేదో.

౪

తొలకరిలేకపుల్ల ఘనతోరణముల్ ఘటియించి, గండుకో
యిలలను గాపుగానునది యెక్కుడుబల్తిని నీకు వేపపూ
తల నలమావిపిందెల ముదంబున నీయగ నుంచినారు మా
లలనలు పొందినేర్తువె విలాసమునన్ దనివొంది యబ్బమా!

౫

హైందవాచారసరణి మా కతిథివై న
నీదుకీలంబు నెమకగాఁ గాదుమాకు
స్వాగతం బిడువారు మాపణతులెల్ల
ఆంగీరసవర్షమా? కొనియాదరింపు.

మూఢాంబల పెంపకము

శ్రీమతి నింజమూరి వేంకటరత్నమ్మగారు

కలదుమూఢాంబ గుడిసెలోఁ గాఁపురంబు,
పెందతోద్దిష్టలు, తెలియజేమిసేయ,
కూరలేవికూడింతి చేకూర్చి, కెత్తి
విడుకఁగొట్టి, వారలఁ గొంతిదురఁబుచ్చు.

ఆమె యవస్థను వర్ణింపఁగలమా? చాప మామెనుజూచిన జాలివై చును. కాని పిల్లల మాటయేమి? వారియూహా తెల్లండునో మనము కనిపెట్టఁగలమా? వారేల నిదురఁగాంచ బలవంతపెట్టఁబడుచుండిరో యెఱుఁగుదురా? వారినడిగిన, “మాయల్లరినహింపలేక మాయమ్మ బలవంతముగా మమ్ము నిదురఁగొట్టు”నందురు.

ఇట్టిసితి పెక్కుగృహములలోఁ గనవగును. తండ్రి దినమంతయుఁగవ్వవడి పనిచేసి డస్సి యింటికివచ్చును. పెద్దపిల్లలు చదువులలోనో చేకాటలోనో మునిగియుందురు. వినుగుఁదలతోనున్నతండ్రి యింటిలో నెట్టియల్లరియు వినఁబడఁగూడదని పెండ్లామున కాజ్ఞయిచ్చును. అల్లరియడఁగకున్న “ఇట్టిలో వంతగోలయేమి? వెంటనే నోళ్ళునొక్కదవా, లేదా?” అనిభార్యపైఁగోవవచ్చును. అప్పుడు గృహిణీయేమిచేయును? అనుకొనుచున్న చిన్నపిల్లల నిద్రఱ నాటమాన్పించి నిదురఁగొట్టును.

పిల్లలయోటలు పాడుచేయుటనఁ దండ్రులేకాక, తల్లులుకూడ నొకప్పుడు కారణమై యుందురు. ఒకనాఁకిమణిగలదు. ఆమెకు మువ్వరుబిడ్డలు. వారుమిక్కిలి యోపుగాఁబెరుఁగును ముద్దువచ్చుచున్నారు. భోజనములై నతర్వాత నామె యొకకుర్చీలోఁగూర్చుండి చదువుకొనును. చదువునంతనేచామె యొకకన్నపు సక్రముమీఁదను, మఱియొకకన్న పిల్లల మీఁదనువైచియుంచును. ధ్వని చెవినిబడినంతనే పుస్తకముక్రిందఁబడును, పిల్లలవీపుల మీఁదఁ బిథుకఁజూపులుకురియును. అట్లు నాలుగుబాఁదులుబాఁడి యామె వారినినిదురఁబుచ్చి, మరల నిశ్చలముగాఁ జదువుకొనుచుండును. ఇది నేను బ్రత్యక్షముగాఁజూచితిని.

సాధారణముగా బిడ్డలు తల్లిదండ్రులకువిధేయులై యేమిచేయుమన్న నదిచేయుదురు. కాని వారికిష్టముకానిపనులవల్ల, వారుకోపగించి వినుగుకొని మఱిచేయుదురు. తల్లిదండ్రులు తాత్కాలికముగాఁ దమనుభుమునుజూచుకొని పిల్లలనట్లు నిరోధింతులేకాని, యానిరోధము వలన ఆబిడ్డల యభివృద్ధి కెట్టిభంగముకలుగునో యూహింపరు. ప్రతినిమిషమును బిల్లల యభిరుచులఁగనిపెట్టి వారిని నీతివిశారదులనుగాఁజేయుట పితరులధర్మము.

మునుపటి మూఢాంబలెందతో బాలకుల నట్లుశిక్షించి పాడుచేయువారు. అట్టిశిక్షచే బాలకులు ఋజువర్తనము, యోజనము మున్నగుపనిచెడి వక్రగాములై, బుద్ధిహీనులై చెడిపోవుచుండెడివారు. ఒకమంచిగుణముగాని, చెడ్డగుణముగాని యలవడినచోఁ జగకాలము వఱకు వారు దానినివిడువలేదు. కావునఁ బ్రతిజననియు, జనకుఁడును బిడ్డలశిక్షవిషయములోఁ బాలకాగ్రత్తవహింపవలెను.

శిరోజములు

డాక్టరు యన్. కేశవగిరి రావు గారు యల్. వి. యమ్.

సౌందర్యము ఆభరణములు, దుస్తులు, చర్మముయొక్క కాంతి, కనుముక్కుతీరు, శిరోజములు వీని యొక్క ఆమరిక. మొదటిరెండును కృత్రిమములు. మిదిమూడును దైవదత్తములు. సాధనసంపత్తిచే దైవదత్తములను వీనికికూడ మానవజాతి మెలుగులు దిద్దజాలియున్నది. శిరోజములవిషయమున పరిశీలనము. ఇది ఎంతమటువుగను, నల్లగను, నిడివిగను, దట్టముగనుఉన్న అంత సౌందర్యమువిచ్చును, అంతటి ఆరోగ్యమును నూచించును. ఆశేకారణములచే శిరోజముల ఈగుణములకు వ్యతిక్రమమువర్పడుచున్నది. వానినుండి కాపాడుటకు క్రింద సులభ మైనక్రియలు ఈయవలయున్నవి. ఇండు కొన్ని చదువరులకు చిరపరిచితములైనవే. అతిపరిచయమువలన వానివిలువనుగూర్చి చదువరులుకంకింతురని భయముకలుగుచున్నది. శ్రద్ధతో అనువరించుచో అనుభవముచేవారు వీనినుంచివిగ్రహించుగలరు. శిరోజములను బాగుగా పెంచుకొనవలయునను తీవ్రకాంతవలన నులువురు పుత్రికలయందలిచుకటినలనుచూచి ఆలైలములనుతెప్పించి వాడుచున్నారు. ఈలైలములు సాధారణముగ వ్యాపారదృష్టితో చేయబడినవగుట ఒకకంపెనీవారికంటె మఱిఒకరు వాకధరకుచ్చిక్రయించుటకు మినరల్ ఆయిల్స్, బొగ్గుతారునుండితీసిన ఆత్మర్నచేర్చి తయారుచేయుచున్నారు. వీనిఉపయోగమున శిరోజువీసిన శోషవృద్ధి కలుగకపోగా కంటిజబ్బులుమాత్రము వచ్చుచున్నవి. ఈబూటకపుతలనూ నెలకుతోడు చునవారు నబ్బులఉపయోగమునుకూడ పొచ్చించివారు. వాడుగలియు అనబ్బులఉపయోగమువలన శిరమున తీవ్రము తేరి వెంట్రుకలు నెరియుచున్నవి, ఉడిపోవుచున్నవి, చిట్లుచున్నవి, రాగిరంగునుపొందుచున్నవి. కాబట్టి బజారులలోక్రయించు తలనూనెలు, నబ్బులు శిరోజములసౌందర్యమునుకోరువారు పరామనకూడ ఉపయోగించరాదు. మనవారు తలరుద్దుకొనుటకు సాధారణముగా కుంకుడుకాయలనుపయోగించురు. కుంకుడుకాయలో చర్మరోషములనుపోకొచ్చు కార్యాలికోయాసిడ్ ఉన్నదికాని అది ఉష్ణవీర్యముకలదియగుటచే శిరోజములకు అంతమందిదికారు. తలచమురుపోవుటకు కుంకుడుకాయలకులగులు నీకరని, రెండ, గోన, కుక్తురురెండ, ముత్తపపులగము మొదలగు జిగటపదార్థములకుఓషధులను లేదా మినపపిండి, పెసరపిండి, మెంతులపిండి మొదలగువానిని ఉపయోగించవలెను. వీనిఉపయోగమువలన శిరోజములసంటియుండుచమురు నీడగాపోదు. వెంట్రుకలు నునుపెక్కి మినపినుగూడురు మృదువుగ వట్టుకుచ్చుకలెనగును. ఉసిరికపరుగు ఉటల తలకు ఆవృషవృషదురుద్దకొనుట వెంట్రుకలకు చాలమందిది. మార్గరశ్మిలో తలకట్టు రెరువుగాఅచ్చుకొనుటమందిది. వీపు నూయ్యునైపుంచి ఆవృషవృషదు తలకు ఇటుఅటుద్రిచ్చుచుండవలెను. స్నానముచేసి తలఆచ్చుకొని క్రిందతెప్పిన ఘోషద్రవ్యములతో పొగవైచుకొని పిమ్మట వెంటనే చమురురాచుకొనుటమందిది.

రేణుమగా అవగా దివమునకు అయినా బాధ్యునియగు తలదువ్వకొనుట, ఉద్బోధకముతో కరస్నానముచేయుట ప్రశస్తముకాదు. బోహము శరీరమునరగి వచో తలనెరయునుగాన బోహవేషము, బోహము విస్తారముగాగల గుంటకలగర తునిరికాయ తానికాయ మొదలగువానిసేవము చేయవలయును. ఆముదము శోజములకు రసాయనమువలెనుచేయును. ఈవిషయము మన పెద్దలకు బాగుగ తెలియును. కావున శోజపులకు మాడవట్టున వారు ములాగ్గ ఆముదముపెట్టెమంచుదు. దీనివలన వారిచెంట్లుకలు నిగనిగలాడుదు తీవ్రగతిని పెరుగును. సాధారణములగు పైవచెప్పిన మెలుకువలను క్రిందఇచ్చుచున్న మాశ్మక్రియలను బాగరూకతితో నవలంబించి భద్రమదులు లేమశోజములమోందర్యమునుపెంచి పోషించుకొందురుగాకయని కోరెదను.

శోభ్యంగము శోజవృద్ధిని, కపాలము ఇంద్రియములు వీటికిర్మ ప్రియకలుగజేయును.

—అష్టాంగసంగ్రహము.

ఉద్బోధకముచే కరస్నానముజేసిన చెంట్లుకలకు శేత్రములకు దౌర్బల్యముగలుగును.

—అష్టాంగపాదయము.

శోజములు అలంకరించుటవలన శరీరపుష్టి, పుణ్యము, ఆయువు, సరికుద్ధత, సౌందర్యముకలుగును. ప్రతినిత్యము తలను మానెలో రిదుపుకొనువారికి చెండ్రుకలురానిపోవు. మూలములు దృఢపడి దీర్ఘముగాను వల్లగాను అగుచున్నవి. —చరక.

దున్నవచే జాట్టును దువ్వుట జాట్టుకు మేలు చేయును. దుమ్ము, పేను, మురికివీనిని పోగొట్టును. కావున జాట్టుదువ్వకొనవలయు.

—యోగరత్నాకరము.

శిబిరము, జటామాంసి, చందనము, వన, లవంగ పట్ట, పాండానీ, మిరియములు, నుగ్గిలము, నెమిలి యీకలు, మడిపాలు, తెల్లనుగ్గిలము, అగరుచెక్క వీటిలో దొరికినది యార్జముచేసి ధూపము చేసికొను చుండవలయును.

కొబ్బరినూనె తలకుబూసిన చెంట్లుకలకు బలము చేయును. మృదుత్వమిచ్చును. చెంట్లుకలనెదుగ జేయును. వలచెక్కజేయును. పుండుమాన్యును.

మెంతిలకునునూరి చెంట్లుకలకుకట్టిన వాటికి మృదుత్వము పెచ్చును.

శేనచెట్టు: దీనియాకులునూరి తలదుద్దుకొని స్నానముచేయుచుండిన చెంట్లుకలెరుగును. మృదుత్వముగనుండి పగులకయుండును.

నీకాయచెట్టు: దీనికాయలపులునునూరి తలదుద్దుకొనిన చెంట్లుకలకు మృదుత్వమును బలమునుఇచ్చును. గోరింటాకు: తలచెంట్లుకలకుకట్టిన అచిటశోగ్యముగ బలముగజేయును.

చామంతిపుష్పధారణ శోజములకు వృద్ధినిచ్చును. నువ్వులనూనెలో తీడిగింజలుచేసికాచినది తలకు పూసికొనిన చెంట్లుకలకు వలపును బలమును యిచ్చును. శేలకుజంపును.

నీలిమందు: దీనిని నూనెలోగలిపిపూసిన చెంట్లుకలవిరుగును.

మంచినూనె నీలిమందు గలిపిరాయ తలచెంట్లుకలుపెరుగు లేయలకును వాసననూనెచే పండును చెంట్లుకల గానదీని రాయకండియొప్పుదు.

—తైరాగిదిటికలు.

ఇనపచిట్టెలు, త్రిఫలములు, నుగంధిపాల వీటిని కల్పముచేసి దీనికి 4 గింటలు నువ్వులనూనె నూనెకు 4 గింటలు గుంటగలగరాకు రసముచేసి తెలపక్వముగ కాచి పడియగట్టి మర్దనచేసిన అకాలవతితో శోజములు వల్లనగుటయగాక దురద యంద్రలు ప్రము యిచి వశించు.

—కారంగధర.

వేడుపొట్లజురసమును 3 దినములు మస్తికమునకు లేపనముజేసిన ఇంద్రలు ప్రమునశించును.

ఇంద్రలు ప్రమునకు వీనుగుదంతమునువిప్పులోకాల్చి యామసిని నువ్వులనూనెలోకలిపి లేపనముక్రేష్టము.

తెల్లచెంట్లుకలకు మేకకొమ్మ నిప్పులోకాల్చి యామసిని నువ్వులనూనెలో కలిపి లేపనముచేయవలయును.

సువ్యవసాయము చేయుటకు నొప్పునగా వాడబడుచున్నది. అది వెంట్రుకలను పెంచుననియు, నలుపుచేయుననియు చెప్పబడుచున్నది.

వాణికాయలనుండితీసినవమురు తలకురాయకొను పొమెకులతోకలిపి పువయోగిండుటవలన శేకయలు మరుగుగా నెరుగును.

వాణినిపుష్పము, నీమనూనె (Olive Oil) లోగాని కొబ్బరినూనెలోగాని నూనెకు పనుల పువ్యైలరసము పోసి నీ రిసురువలకుగాని తలకుపూసుకొనుచుండిన వెంట్రుకలెరుగును. పటిపిపేమకొరికినవోట దినముకు 2, 3 మాన్లు రుద్దుచుండిన వది ముని వెంట్రుకలు తిరుగవచ్చును.

వెల్లుల్లి: వీటిపొట్టు (పొప్పర) కాల్చినవమిలో నీమనూనె (Olive Oil) కలిపి తలకుపట్టించిన వెంట్రుకలు విస్తారముగబట్టును. వృద్ధియగును. వెంట్రుకలు వంకరగా (నువ్వునువ్వుగా) నుండును. వీటివమురు వెంట్రుకలకుపూయించుండిన తెరియ వుండును. వీటిరసము తలకుపూసిన పేలు వచ్చును.

మసాలము, 2 వంటలపూటుపారాయలోకలిపి వెంట్రుకలకుపూసిన నలుపెక్కును. తలకుపూసిన వెంట్రుకలెరుగజేయును.

కానుగపట్ట, చిర్రెమాలము, వాణిజకులు, వాడ గొప్పెరులేళ్ళు వీటిని కల్పముజేసి దీనికి 4 గింజలు సువ్యైలరనూనె, కల్పము చక్కగా పాళమగుటకై నూనెకు 4 గింజలునీళ్ళుపోసి తైలపక్వముగ కాచి వెంట్రుకలురాలి పురుగులజనించి నులగులాడు చుండెడివాటికి లేవనముచేసిన మరలవెంట్రుకలు మొలుచును.

—కారంగధర.

పొన్న (Myrtle) వండ్లనుండి చక్కనివమురు తీయబడుచున్నది. ఈవమురు వెంట్రుకలపాదులను గట్టిపెట్టును. వానినిరాగుగ ఎరుగునట్లుచేయును.

నుంటకలగరవ్యర్థము ఆముదముతోకలిపి వెంట్రు కలు నలుపెక్కుటకు ఉపయోగింపబడుచున్నది.

నుంటకలగరలకు స్వేదరసమును సువ్యైలనూనె లేక లెంకాయనూనెతో తలకురాయకొనిన వరులం నలు పెక్కును. వృద్ధిజొందును.

నుంటకలగరరసము, త్రిఫలములు, వల్లకలువ, పంబరేటి, మంచూరము వీనియందు నూనెలోపి పాక యుగాచి యభ్యంగవార్ధ ముపయోగించిన బట్టతల నశించి వెంట్రుకలు దట్టముగాను సంప్రగాను పెరుగును.

గురినెండగింజలను పొడిచేసి నుంటకలగర రసమున భావనచేసి యందుతైలమునుపోసి యాతైలమున వీల పులు, జటామాంసి, దేవబారు వీనిని కల్పముగాజేసి వచనముజేసి అభ్యంగవార్ధ ముపయోగించిన వెంట్రు కలు దట్టముగ పెరుగును.

భ్యంగరాజతైలము. వీటిలేళ్ళనువంచి కమాయము కాచి యందు చంద్రవిక్రమవార్ధమును వీటిలేళ్లు, వల్ల గుమికి, యాష్టిమధుకము అనువానికల్పమును ప్రసము నుంటకలగరాకురసమును ప్రస్థము నూనెనుగలిపి తైల పక్వముగకాచి వెంట్రుకలకు లేవనముచేసిన ఇంద్ర లుప్తమువారింది వెంట్రుకలు కుమ్మరిలవగవల్ల నై మృదువుగనుండునట్లుచేయును.

కరక్కాయలు, రానికాయలు, ఉగిరికవయసు, నీలియాకు, లోహచూర్ణము, వీటిని సమభాగములుగ నుంటకలగరాకురసము గొల్రెముగ్రము వీటిలే చక్కగచుర్చించి వెంట్రుకలకు లేవనముచేసిన అకాల ముననెరసినవెంట్రుకలు చల్లవగును.

లోహచూర్ణము, నుంటకలగరాకు, కరక్కాయలు, రానికాయలు, ఉగిరికవయసు, రేగటిమెమ్ము వీటిని సమభాగములుగా చూర్ణముచేసి దెలుపురస మున 30 దినములు వానలేటి అకాలమున వెదకిన వెంట్రుకలకు లేవనముచేసిన వది వల్లవగును.

బాలవిజ్ఞానశాఖ

౧. పదము

తొక్కుపల్కులు

బారుబారు—

ఏమిబారు?

చీమలబారు—

ఏమిచీమ?

గంచుచీమ—

ఏమిగంచు?

పిల్లిగంచు—

ఏమిపిల్లి?

వల్లపిల్లి—

ఏమివల్ల?

కారువల్ల—

ఏమికారు?

పట్టుకారు—

ఏమిపట్టు?

నారపట్టు—

ఏమినార?

గోగునార—

ఏమిగోగు?

పుల్లగోగు—

౨. పాటలు

ఒప్పులకుప్ప

ఒప్పులకుప్ప

ఒయ్యారిథామా

సన్నలియ్యం

ఏమిపుల్ల?

కాకిపుల్ల—

ఏమికాకి?

జెముడుకాకి?

ఏమిజెముడు?

బొమ్మజెముడు—

ఏమిబొమ్మ?

పిండిబొమ్మ—

ఏమిపిండి?

వరిపిండి—

ఏమివరి?

మొక్కవరి—

ఏమిమొక్క?

బొన్నమొక్క—

ఏమిబొన్న?

వచ్చబొన్న—

ఏమివచ్చ?

పైరువచ్చ—

ఏమిపైరు?

శ్రీమతి యస్. వి. సురేశ్ చీవీగారు

మంచిపైరు—

ఏమిమంచి?

కామంచి—

ఏమికామ?

గొడుగుకామ—

ఏమిగొడుగు?

అగుగొడుగు—

ఏమిఅగు?

తాటిఅగు—

ఏమితాడి?

పోతుతాడి—

ఏమిపోతు?

మేకపోతు—

ఏమిమేక?

కంచిమేక—

ఏమికంచి?

శివకంచి—

శ్రీమతి పట్టిసపు కామేశ్వరమ్మగారు

కొబ్బరికువక

బెల్లవచ్చు

సూట్లోరూపాయి, నీమగమసిపాయి.

తాత

దింతచెట్టుతోరలోన చిలకయున్నది
చిలకముక్కునూచి తాత దిరుమున్నాడు
చిలకముక్కు తాతముక్కు పోలికున్నదీ
తాతకిదాన్ని చూస్తే కోపం తాళకున్నది
“చిలకయేమిచేసినది తాత! ఊరుకో.”

జోల పాట

కొండలలో వున్నార మండలేశ్వరులూ
కట్టించె మీనాయన కనకమండపమూ
చేయించె పెదనాయన వెండిగోపురమూ
వరసించె చిననాయన పల్లెన్న రాక్షా
చూడబోయి మీతాత మున్న మేయించె
అమగబోయి మీయవ్వ అరుగులేయించె
మల్లిబోయి మీయల్లి మల్లెవనమేసె
త్రవ్వించె మీమామ గొడ్డోనుబావి
పోసనూ మీయక్క వనములకునీళ్లు
వేసెనూ మీయమ్మ పూలబడగీకూ.
శ్రీరామజయరామ నీతాభిరామ
పల్లెపల్లెలరామ పల్లెలలోరామా
పల్లెలలోవుండేటి పట్టాభిరామా
వాడవాడలరామ వాడలలోరామా
వాడలలోతిరిగేటి వైకుంఠరామా
అడవిఅడవులరామ అడవులలోరామా
అడవులలోదిరిగేటి అయ్యోధ్యరామా
కొండకొండలరామ కొండలలోరామా
కొండలలోదిరిగేటి కోదండరామా.
తిరువతీవెంకయ్య తిట్టబోకయ్య
వడ్డికాసులతోను వస్తున్నామయ్య

శ్రీమతి చావలి బంగారమ్మ గారు
“చీ!చీ, పెద్దవ, నోరుముయ్యి, చిరగగొట్టెను.”
“తాత! నువ్వులేదినన్ను గొట్టవస్తేను,
తాత! నీదుగూనునడ్డి దడదడమంటుంది
ఆ, తాత! ఓ, తాత! తాతోయి, తాత!”

శ్రీమతి పాకల రత్న మాత గారు

బంగారుకోనేటిలో స్నానములుచేసి
అయ్య! నీముకుపులు తెస్తున్నామయ్యా.
గోపాలకృష్ణమ్మ యెవ్వరల్లాడూ?
గోవులనుకాచేటి గొల్లలల్లాడూ.
చిన్నమాఅబ్బాయి యెవ్వరల్లాడూ?
మేనల్లశాంతమ్మ మేనల్లుడమ్మా.
అందరీమామల్లు చందమామల్లా
అబ్బాయి మామల్లు మండలాధిపులూ.
రాజులయిండ్లలో రత్నాలవెలుగూ
మాచిన్న అబ్బాయి మాకొండవెలుగూ.
అందరీచేతిలో హంసల్లిలుక
అబ్బాయిచేతిదీ రత్నాలగిలుక.
చిన్నమాఅబ్బాయి యెందాడబోయే?
బాలలతోగూడకొని బంకాడబోయే.
పందిట్ల అబ్బాయి పారాశుచుండ
వనసపండని అంత పరుగులెత్తేరు
దొడ్లొనుఅబ్బాయి దోగాశుచుండ
దొండపండనిఅంత దోసిలోగ్గేరు
హాయిహాయిహాయి అవదలుకాయి
చిన్నిచావలగాయి శ్రీరంగశాయి!

3. కథలు

లోనిగుట్టు వెరుమాళ్ల కెటుక

కల్యాణసింగ్ గారు

ఏటేట లేక అయిదేళ్ళకొకసారి వైష్ణవగురువులంటూ కిష్కలయిళ్ళకు దయచేస్తూఉంటారు. కిష్కలచేర పెరుమాళ్ళకైంకర్యాలు చేయిస్తారు. వాళ్ళయిళ్ళలో విందులారగిస్తారు. తరువార నురుదక్షిణలు పుచ్చుకుంటారు. కొద్దికిష్కలకు ఉపదేశాలు చక్రాంకితాలు ఇవ్వుంటారు. ఇంకాచాలాపనులు చేస్తుంటారు లేండి, అదంతా మనకెందుకు? కథకానిదాం. ఒక గ్రామానికి ఒకానొకప్పుడు ఒక వైష్ణవగురువుగారు వేంచేరారు. తొల తొకరియింటివంతున కిష్కలయిళ్ళలో విందారగిస్తున్నారు. ఒకవాడొకనీడకిష్కలకువంతు వచ్చింది. నీడవాళ్ళేకదా బంధువుల్ని బాగా ఆదరించడం, గురువుగారిని మనస్సు పూజించడమన్నీ! గురువుగారు వచ్చినాడుగదా అని తులీడకిష్కలకు పెండ్లాం మెళ్ళొప్పునై అమ్మేసి గురువుగారికి చిట్టిగారెలు వగయిరాలతో భోజనంపెట్టినాడు. అందరికిష్కలకంటే ఈకిష్కలచిదరనే బాగా ఉండడం చేర గురువుగారిక్కడే కొద్ది తొలలు మకాంబేయదలుచుకున్నారు. రెండోతొలవ కిష్కలకు ఎలాగోగడపినాడు. మూడోతొలవ ఏమి అమ్మిగడవడం? గురువుగారు ఏటికిన్నానానికి వెళ్ళినారు. భోజనంచేకను సిద్ధంఅవుతారు. కిష్కలడికి ఏమి తోచిందికాదు. ఏమిమార్గంహానిస్తావురా దేవుడా అనుకుంటూ దేవతార్చనకోసం కొన్ని పువ్వులకోసి గురువుగారు తమకుడాతెచ్చిన దైవపీఠం వగ్గటికివెళ్ళినాడు. పువ్వులక్కడపెట్టి భోజనంనుండి ఏలూగురా భగవంతుడా అని ఆలోచిస్తూ ఆక్కడనిలబడ్డాడు. అంతలో ఆతనిదృష్టి పింలూకున్న చిన్నచిగ్గహంబిరికి పోయింది. చలాలవ అచిగ్గహాన్ని ఎత్తిహాచినాడు. చాలాబరువుగాఉంది. కుద్రమేరిమిబంగారం. ఇతే గురువుగారిఉప్తి. ఇతే పెరుమాళ్ళు. దీనికే గురువుగారు నిత్యంపూజలు కైంకర్యాలు చేస్తూఉంటారు. కిష్కలడికి ఏమి తోచడంలేదు. భోజనంచేళే సమాపిస్తూఉంది. గురువుగారికి దయచేస్తారు. చేతిలో చిల్లిగవ్వయినారేదు. పోనీ తనతోపాటు గురువుగారు కలిగంజితాసుతారు కనుకనా? గడవక ఇంటిలో వస్తువులు అమ్ముకోవడం మొదలు పెట్టినప్పుడు సాధారణంగా ఆఖరుకు మిగిలేది పెండ్లాంమెళ్ళొప్పుపూసేకదా! అదికూడా అమ్మివేసినాడు గురువుగారి చాకనాడు. ఇంకేమి అమ్మడం? పోనీగురువుగారితో ఆయా! నేనింకభోజనం పెట్టలేనని చెప్పేస్తే బాగుంటుందేమో. అయితే తీరా భోజనంచేళా చెప్పేది? అయినా ఏలూగురెవ్వగలకు? తనభవమూ తనమనస్సు తనతనువూ గురువుగారికి భారపోయాల్సి గురువుగారు ఉపదేశకాలాన్ని తనకు చెప్పినది ముఖచిహ్నంలేదు. ముఖచిహ్నంపోలేమాత్రం ఏన్నాభం? ప్రస్తుతం ఎట్టుటియేగానైనా వచ్చేమార్గం కనిపించడంలేదు. మఱి గురువుగారి భోజనంమాట ఏలూగు? ఎంతోఆలోచించినాడు. చిదరకు ఈలూగుఅనుకున్నాడు: “గురువుగారికంటే అధికంఅయింది మఱొకటి లేదనికదా అంటారు పెద్దలు. (ననుకోరధికం) అయితే ఈబంగారుచరితు (పెరుమార్పుచిగ్గహం) అయినకంటే ఎక్కువా? ఎన్నటికీకాదు. కాబట్టి దాన్ని గురువుగారి భోజనానికి ఎందుకు చెప్పించమోడదు? చెప్పించవచ్చు. కాని అదివాకి కాదే. గురువుగారికి మాత్రం ఈపని వచ్చుతుందా? వాడేమిటి? అయినదేమిటి? వాధనము నామనమ్మ నారతనవు అన్నీ అయినికి భారపోసిన తరువాత వారిఅని అనుకొనుటకు మిగిలేవస్తువేది? వావ్య కీర్తనములేనప్పుడు తామమాత్రం ఎక్కడ? ‘నేను’ అనుకొన్నంతకాలం ‘తాను’ ఉన్నాడు. కాని ‘నేనే’ లేనప్పుడు ‘తాను’ అనుకోవడానికి అవకాశం ఎక్కడుంది? కాబట్టి ‘తాను’ ‘నేను’ ఒకటేకదా? అప్పుడు ఎవ్వరిసొమ్ము వారు ఖర్చుపెట్టుకోవడానికి తోడ్పెట్టింది? ఒకరిసొమ్ము ఇంకొకరు ఖర్చుపెట్టితేకదా తప్పు? కాని మాగురువుగారి యాపిధాంతం తోధించినప్పటికి ఇప్పుడిది తనయెడల అన్యాయంచడంవస్తే అయినికి వచ్చకపోవచ్చు. వచ్చినవచ్చకపోనీ

నరువుగారు మాయంటి అతిశయంగా ఉన్నంతకాలం ఆయన్ని సంతోషపెట్టడం వాదం. తరువాత సంగతి వాడేమి? అనుకొంటూ చలించిన ఇంటిలోకి వెళ్ళి చివ్వు అడుగులు పెట్టి రాయడం ఆరంభించినాడు. తనకు ప్రస్తుతం కావలసినంత బంగారాన్ని తీసుకొని అంగవోళ్ళకి వెళ్ళి ఆమెకు సురువుగారికి ఎప్పుటిలాగున చిందు పెట్టినాడు. డబ్బు కావలసినప్పుడల్లా నరువుగారు ఇంటిద్వారా తనప్పుడు చిందు యిచ్చేవని చెప్పాడు. నరువుగారు వెళ్ళడం ముగిసినది “ఏమోయో! నీకు నురుగు క్షయమైంది. ముక్కులను తాగుగా వాడతాయని వచ్చింది. నీకు కుటుంబ మైనను ఏలాగున గడపుచున్నావో మాకే ఆశ్చర్యమగుచున్నది. పెరుమాళ్ళ కటాక్షముచే ఇబ్బంది లేకయే జరుగుచున్నదిని తెలియము” అని ఆనెటప్పుడు కమ్మడు “చిత్తం, తిమికి తెలియని విషయం ఒకటి ఉన్నదా? ఇదంతా తమకటాక్షమే, జరుగుటకేమి లేంది. ఈవిల్లలలో ఈనీడ అడవిలో ఏలాగు గడుపుకొని వస్తున్నావో ఏమి చేస్తున్నావో ఆలోచిస్తుంటే ఆ పెరుమాళ్ళకే ఎటుక” అని అంటూ ఉండేవాడు. నరువుగారు కొన్నాళ్ళయితరువాత ఇక ఆట్టే ఉండడం భావ్యంకాదని ప్రయాణమయినారు. మూటముల్లి సమీపాన పితంబోడి ఉన్న బంగారు ప్రతిమను భద్రవర్చాలని తీసికొని—ఇంకేమింది—ప్రతిమ ప్రతిమలాగే ఉంది. కాని లోన నల్లయిపోయింది. నిరాంబోధియినారు నరువుగారు. కమ్మడు సంతోషించి యిచ్చేవాడు. “చిత్తం, చెప్పడానికేమి ఉంది? ఈ పెరుమాళ్ళ కటాక్షమే కదాండి యిచ్చుచు తమని అడవికి చేర్చాగ్గం వాకు కలిగింది” అన్నాడు కమ్మడు. నరువుగారు ఇప్పుడు గ్రహించినారు కమ్మడు అంటూ వచ్చిన లోని నుట్టు పెరుమాళ్ళకు ఎటుక అనేమాటకు అరం. పిన్నపడి మాయమాటాడక తనదాకేపోయినారు నరువుగారు. అప్పటినుంచీ లోని నుట్టు పెరుమాళ్ళకెటుక అనేమాట వాడుకలోకి వచ్చింది. లోపల అనుభవించే కష్టాలు తెలియక పైకి కనుపించే గోప్యమైనట్టి పరస్పరాపేక్షలూ ఆనెటప్పుడు “ఏమిటో మాకు తెలియక అలాగు అంటారు. లోని నుట్టు పెరుమాళ్ళకెటుక” అని అంటూ ఉంటారు.

ప్రాతకథ

శ్రీమతి బొడ్డు సీతామహాలక్ష్మిగారు

పూర్వం కాంచీనగరాన్ని ఓమహారాజు పాలించేవాడు. ఆరాజు సాక్షాత్తు ధర్మచరిత్రావతారమే. అడిగినవారెవరూ “లేదు” అని చెప్పటం ఆయనకోటపట్టదు. ఆరాజు దానయినను లోనుగానియోచుకు వానికి తేడవని నరమాటంటూలేదు. ఆమహారాజ్యంలో దొంగతనం చేసేవారు కష్టపడమనుకున్నా కనుపించరు. సాక్షివామానుషులు. అతివృష్టులు, అసావృష్టులు మధ్యవర్తనా సంభవించవు. కరువులు, కాటకాలు అచటి ప్రజలు ఎదుగలేవరు. కేశక్రోశాలు, వీరికిపోయెల, చుప్పనామలు, చాడికోర్లు, గర్విష్టులు ఎందుకూ కొరగాని వాతవృత్తులేని దాధర్మరాజ్యం. ఆరాజ్యంలో ఎక్కడచూచినను ఆనందమే. వృద్ధులుండగా పిన్నవారు చనిపోయేవారుకారు. విధవరాళ్ళు నూటికికొరై వా కనుపించరు. ధర్మధేనువు నాలుగుపాదాలతో పోయిగానడుస్తూంది. ఇంకా తక్కువేమిటక్కడ? అన్నివిధాలాలోకస్వర్గమే. ఆరాజు మంచి చదువు వున్నవాడు. ఏనుగులాంటి సత్తువకలవాడు. దానంలో కల్పవృక్షానికెనవచ్చువాడు. తనరాజ్యంలో ‘చరిత్రమ’ అనేపదమునే చరిత్రమపాపించాడు. ప్రజలు కడుపునగన్న బిడ్డలాగా చరిపాలించేవాడు. సప్తసంరావనంకు డయ్యాడు. ఇంతమంది ప్రజలు తనకై చందప్రాణాలువిడుస్తూంటే కుమారుడనేవాడొకడు లేకపోలే ఎంతమనుషులూ దానహారాజు. రాజభార్య మహాగోప్యయిల్లాలు. మగడు చగలం పేరుగలు రాత్రం పేరాడ్ర అంటే వేరుమాట అనరు వివరు. ఆభాగ్యకాలికి ఒకటంటే—ఒకటే—ఒకటి—లోకం చెలరేగింది. దానికోసం అపార్థి కాలు భగవంతుణ్ణి గురించి ప్రార్థించేది. ఇలబేల్లుల కంఠరికిమిడుగట్టింది. పరదరాజులకు బంగారపుతోడును తొడిగిస్తానని ప్రయత్నంకొన్నది. ఉండలేని ఉపవాసాదు, తరును లేని కష్టాలు, పడరాని చరిత్రములు వడింది.

అడమీనురుకమా? మరి ఇంకేంకండి సంతానవాంఛలే? అంతపురానికంతా చెరిగిచేసుకోబంటిమహా
 రుదులేకపోయాక ఇక ఈజన్మయెందుకూ? పాడుజన్మ? ఆమమందావిడమవమ్మలో. మహాపతివ్రత కోరడం
 దానికి తిరుగంటూకొండటంకూడానా? అరాజా రాజ్యంలో ప్రతిఉగాదికి మునీశ్వర్లందరూవచ్చి ధర్మోప
 దేశాల్ని చేయటం ఆనవాడైపోయింది. ఆనాడేఉగాది. ఎక్కడలేనిమునీశ్వరులూ కోటానుకోట్టువచ్చారు.
 వాళ్ళందరినీ మరియాదచేసి ఉండటానికితగిన సెలవులు సిద్ధం చేయించాడు. దివాణంలోఉండే నాకర్లను
 నాకర్లను వాళ్ళ పేదలుచేయడానికి నియోగించాడు. ఎక్కడా ఏలోటుపోటులులేకుండా సైనుండి చేయి
 కళ్ళతోకనిపెట్టుకున్నాడు. మధ్యాహ్నం సభక్కావలసిన పురమాయంపులన్నీ ఆయన క్రమరదదానికి ఆమాత్యు
 లను, సేవాపతులను ఆహ్వానించాడు. సభకురావలసినదిగా తనపట్టణమంతా దండోరాచేయించాడు. తాను
 మునీశ్వర్లందరినీ పరామర్శించడానికి పాదచారిగావయలుదేరాడు. సభలో స్త్రీలకు పురుషులకు ప్రత్యేక
 స్థలాలు ఏర్పాటుచేశారు. సభాధిపతమంతా అదృశ్యంగా అలంకరించారు. కలికవైకుంఠం కన్నులకుండువుగా
 వుంది. ఆసభకు ఆయనపరిపాలనలోఉన్న ఆరాలలోపాలంవచ్చారు. గలభారేడు, అంతానిశృల్లం, యాదవ్వండి
 మునీశ్వర్లూ అనేకవిషయాల్ని గురించి ధర్మోపన్యాసంచేశారు. ఆమునీశ్వర్లందరికీ వాయకమణిలామెరిసి
 పోతున్న ఒకముసల్లిరావ్యాణుడు లేచినిలబడ్డాడు. హిమవద్విభురంటా గంభీరమైన ఆమాత్యులెవరి అందరి
 కన్నూ ఒక్కసారిగా ఎగిపోకినవి. ఆముసలాయనపలుకులకు తల్లులైనవ్యములుకూడావిడిచిపెట్టి నిశ్చిన్చి
 చూచారు చంటిబిడ్డలు. ఇంక పెద్దవాళ్ళసంగతులు చెప్పవక్కరలేదు. తరువాతి అనేకఆమాత్యులవిషయాల్ని
 గురించి తన్నులుత్యం చెంతేలాచెప్పాడు. అంతట సభ రాజాగారిఆభివాదనములతో అంతమైనది. ఎక్కడచా
 రక్కడ నిశ్శబ్దంగా నిశ్చలంగా కూర్చున్నాడు. అవ్యధమునీశ్వరుడు రాజుని దగ్గరకువెళ్లింది “నీకు సంతాన
 మెంతమంది?” అని ప్రశ్నించాడు. రాజు తడలడకుండా విప్రదీపకమంథరాభారణాశీయమను దక్షిణగరము
 చాది పోయినవందరిని చూపించాడు. మురుకతపసి ఆశ్చర్యచకితుడైనాడు. ప్రజలకండ్లన్నియు సంతో
 షితో సంచలించినవి. ముని తిరిగి నీకుపుత్రకన్య బిడ్డలెంతమంది అని ప్రశ్నించాడు. రాజు నిరుక్తరుడై
 నిలబడ్డాడు నతమస్తకముతో. ప్రజలంతా అంజలిబద్ధురై చక్రగంఠంగా యాదరాజునుప్రసాదించమని ముని
 లేపుని ప్రార్థించారు. మునిహృదయం నిర్భరానందంతో నెల్లివరిసింది. ఒకనిమేమం శీత్రాలను నిమిలతం
 చేశాడు. కన్నువిప్పిచూసేటప్పటికి రాజునవో యానమ్మందిప్రజలూ చినమితకిరమ్మలైనిలబడ్డారు. రాజు
 తలమీద ఆభరణాల స్రుంకించాడు. అందరూ తలలువైకలారు. కోటానుకోట్లనీలోత్పలాలు ఒక్కసారిగా
 మునీశ్వరుని ఆపాదనుస్తకములంకరిందినై. ముని ఒకకనకలక్ష్మయలెప్పించి మంత్రపురాణమైన కనకమండ
 లోదకాన్ని అందులోపోసి రాణీకివ్వమనిచెప్పాడు. “ధన్యోష్మి” అన్న రాజాగారిపలుకు ప్రజాకంఠధ్వనుల
 రీతమై సభాధిపతమును ప్రతిధ్వనింపచేసినవి. మమారాధ్యుడయానికినిరీక్షించిన బద్ధియుఖలులాగా కాంచి
 పోయారు రాజునారాధ్యుడయానికి నిరీక్షించినారు. ఆముసలితపసిమాటప్రకారం చక్కని రవ్వలాంటిమహా
 రుదుపుట్టాడు. ప్రజలంతా పురుడుపట్టారు. హా! ఎక్కడచూచినా దావాలు, ధర్మాలు హోరెత్తిపోతుంది
 ఉరంతా. మాపాలగొద్ది అందిఖానాలోపడి తెల్లపోయినముఖాలన్నీ నూయ్యుకుచంద్రుడుకనవడే ప్రభం
 చంలోకివచ్చినై. ఉల్లేఖంవడే ముత్తయదుకలందరికి కోకలరవికలు పంపినారు. అందరికీ సంతోషసంగ్ర
 మాలే. అంతా ఆనందహృదయమే. అనేకవాలకుండా పులకరించినవి. రాజుమారుడు వాటానూటా ఆభివృద్ధి
 కెందుకున్నాడు. అంతపురంఅంతా బాలుణ్ణి అరచేతుల్లోపెట్టుకొని పెంచుకున్నారు. కోరటం తడవుగా
 నమకూర్చువారు ఏదిబడిలేఅది. తల్లిదండ్రులముద్దులతో పెరుగుకున్నాడు బాలకుడు... అది మహారాజా
 త్వశీయజన్మదినమహోత్సవం. రాజ్యంఅంతా అలంకరించారు. అష్టదిగ్గజాలవారికి సంతర్పణలుచేయించారు.

ప్రాప్త్యులు అశిర్వాదములు మహిళామణుల మంగళహారతులు పొంది బాలకుడు నిద్రించాడు. పాతం కాటము మహారాజు అంతఃపురంలో హంసతూలికాతల్పం మీద ఒయ్యారంగా కూర్చున్నాడు. రాణి ఆశ్రయ పోషించినదానినన్నది. ఒక కాపీది మణిచడంతో బ్రాహ్మణవంశీనుని వస్త్రాంది. రాజమహారు దానినక్క నన్న పంజరంలోని రామచిలుక దగ్గరనుంచి వింతగా పరికిస్తున్నాడు. భార్య భర్తలు చిలకంగా ఫల రసాన్ని నేటిస్తున్నారు. ఇంతలో కుర్రాడు పెడిసిలకలో చిలుక కంటిలో పొడిచాడు. చిలుక గగ్గోలు పడి యేడ్చింది. పిల్లవాడు భయపడి కాపురుసున్నాడు. రాణి పరుగెత్తుకొని వెళ్ళివది. కుర్రాడు కళ్ళెర్రల చేట్టు పడుస్తున్నాడు. రాణి కుర్రవాణ్ణి చంక కత్తుకొని బురుజువద్దకు వెళ్ళి అప్పుడప్పుడే ఆ ప్రయించుచున్న మార్గం లిం చూపెడుతూంది. "వాన్నా" అంటూ పిచ్చాడు పిల్లవాడు. రాణి కళ్ళగుంతు వెళ్ళి కుర్రాణ్ణి చంకకు తీసు కున్నాడు. గదిలోనుండి రామచిలుక వచ్చి చినిపించివది. కుర్రా "దరికదీ" అంటూ పిచ్చాడు. "భయంలే దాన్ని దీనితో చంపి మక్కలు చేస్తాం" అని మొలిమన్ను అడ్డం చూపించాడు రాజు. రాజు వానాటికి క్షీణి స్తున్నాడు. పాపం రాజు గారి కంటిలో ఆపరిమితమగు మంటలు. రాత్రి వగలు చీకటి రాత్రిగా గడుపు తున్నాడు. రాచకార్యాలతో లీక పోవటం లేదు. రాజ్యం అంతా విచారంలో మునిగుంది. రాణి చినుగక వ్యయంగా సవరణలు చేస్తూంది. అనేక మంది వైద్యులు వచ్చారు. వేరులు వలుపుతుంటూ వెళ్ళారు. వైద్యుల ద్వారా భీషష్మి అచార్యులు అంతా చప్పరించారు. రాజ్యంలో ఎవరినో బిచ్చా ఇతేనంకరి. పౌరులంతా తమధర్మ ప్రభువుని రక్షించవలసినదని ప్రార్థించారు. ప్రార్థనలాలించినట్టుగా ఇదివరలో సంతానాన్ని ప్రసాదించిన మహామహాపురుషుని వ్యయం దరితో వచ్చాడు రాజ్యానికి. అయిన్ని చూడటంతో పై ప్రజలంతా మట్టుముట్టి ప్రభువును రక్షణ విన్నవించారు. వారందరితో రాచనగరునకు వలుతులు చేరాడు ముస్సీరుడు. రాజు మునిని చూచి పొట్టుంగ పడ్డాడు. ముని రాజు రాజును దీనించి తన ప్రక్కన కూర్చోమన్నాడు. సమాచారం అంతా విని రాజుతో యిలా అన్నాడు: "రాజా! బుద్ధి తెలిసి ఏమి పాపాలు చేశావు?" అని. రాజు "ఏం చేయలేదు" అన్నాడు. "నిర్దోషి అయిన చిలుకకన్ను పొడిచిన మహారుని క్షీణించక పోవటం తప్పేవా?" అన్నాడు ముని. "అవు" అని రాజున్నాడు. ముని "నీ చేరానికి నీవే క్షీణింపుకో" మన్నాడు. రాజు తన కైలాసులో రెండు కర్పూ పొడుచుకున్నాడు. అంతా కూర్చుంటు. అంతలో కలకలం. రాజు మంత్రపడిగాడు. జవాబు లేదు. కళ్ళుంటేనా అనుకున్నాడు. వీరభక్తులై రెండు కర్పూ వచ్చివై. ముని లేడు. అప్పుడే ఒక దివ్య లేబన్ను వెలిగి పోతావుంది.

జిత్తు పై జిత్తు

శ్రీమతి గిరి సర్పి నీ తామ హల మ్మ మ్మ గారు

అనగా అనగా ఒక తాబేలు. అది ఒక చెరువులో వుండేది. దానికి రెండు కొంగలతో స్నేహం. ఒక వేసవిలో ఆ చెరువు ఎండిపోయింది. తనను సీరున్న చెరువులోకి తీసుకు వెళ్ళమని తాబేలు ఆ కొంగలను కోరింది. ఆ కొంగలు ఒక పుడకను తీసుకువచ్చి దానిమధ్యను తాబేలు నోటితో పట్టింది ఆ పుడకను చెరియొక వైపున నోటితో పట్టుకొని ఎగిరి తీసుకు వెళుతూన్నాయి. అది ఒక నక్కచూచి "తాబేలు బావా! తాబేలు బావా! కొంగలు నీ నోటితో కర్రగా పట్టి తీసుకుపోతున్నాయేమి?" అన్నది. తాబేలు ఏదో చెప్పబోయి పుడకను విడిచిపెట్టి క్రింద పడింది. నక్క దానిని తినుటకు కొరకబోయి "ఇదేమి! తాబేలు బావా! ఇంత గట్టిగా ఉన్నావు?" అన్నది. "నీళ్ళలో నానవేసుకో. మెల్లబడతాను" అన్నది తాబేలు. "పారి

పోతావేమో?" అన్నది నక్క. "నీకు నమ్మకంలేకపోతే కాలిలోనొక్కొక్కటి వట్టుకో" అన్నది తాబేలు. నక్క తాబేలును ఒక చెరువుయొద్దనీళ్లలో వదలేసి కాలిలోనొక్కొక్కటి వట్టింది. కొంచెముసేపు అయినతరువాత నక్క "తాబేలుబావా! నానిలివా?" అన్నది. "అంతానాని తినికాని నీవుకాలిలోనొక్కొక్క భాగంమాత్రం నానలేదు" అన్నది తాబేలు. అవును నక్క తనకాలు కొంచెమునీ తింది. తాబేలువల్లగా లోతునీళ్లలోకిారి ప్రాణాలు దక్కించుకుంది. నక్క తనవస్తువుగలేదని మిక్కిలి విచారిస్తూ ఇంటికివెళ్లిపోయింది. కథకందికిపోతే మనం ఇంటికివచ్చాము.

౪. వ్యాకరణ కామ్రుఠలు

క్రియల ధాతయ్య

శ్రీమతి శ్రీపాద కారదాచేనిగారు

వ్యాకరణవ్యాకరణశాస్త్రములో క్రియల ధాతయ్యయను నొక ప్రాచీనమునందు గృహస్థులకు. ఆయనకు సంతానముమెందు. ఆయనకు విద్వంశము విద్వంశములు సంఖ్యకునెక్కువగావున్నారు. ఆయనకు సమాచారయ్య యను నొకకోమారుడును అవమానికయ్యయను నొకకోమాతైయునుగలరు. వారి సంబంధభాంధవ్యములన్నియు వాగ్రామమునకువెండితేకాల్పటి వారిసంభవు వాగ్రామములో లెక్కకు మిక్కిలిగావున్నారు. వారి కోమారుడైన సమాచారయ్యకు స్వార్థకయ్య, ప్రార్థనయ్య, ఆశీరయ్య అను ముగ్గురుపుత్రులుగలరు. వారిలో మొదటివారైన స్వార్థకయ్యకు నలుగురుపండుకు బుచ్చుబిందిరి. వారిపేరులు వరుసగా భూతయ్య, వర్తమానయ్య, భవిష్యదయ్య, తదర్థయ్య యని. లెక్కనలుందరిమనుమలకు సంతానముకూడదు. ధాతయ్య స్త్రీసంతానమును అవమానికయ్యకు భావమ్మ, క్రియాకాంక్షమ్మ, వామాకాంక్షమ్మ యను ముగ్గురాడపిల్లలుమూత్రముపుట్టిరి. భావమ్మను వామాలవారింటి చదువువానికిచ్చి పెండ్లిచేసిరి. ఆమెకు సంతానములేదు. క్రియాకాంక్షమ్మను ఆద్యనాలవారింటికిచ్చివానికి, వామాక్షమ్మను విశేషనాలవారిబాలునకును విచ్చి పోడిగ్రామములోత్తవము నడపిరి. క్రియాకాంక్షమ్మకు మొదటిస్త్రీసంతానముగా కవల పిల్లలుపుట్టిరి. కాని వారిద్దరకును నొకటి పుట్టభాగమనివ్రాయటకు విచారములేయునున్నది. వారిపేర్లు స్వార్థకయ్యలోకే స్వార్థకమ్మలు. లెక్కన నలుగురుస్త్రీగిరువులకు కుమ్మమ్మ, శత్రమ్మ, అనంతమ్మ, వేదమ్మ యని నామకరణమొనర్పిరి. ఆచారము క్రియాకాంక్షమ్మకు అయిదుగురు అడపిల్లలొకటిని. వామాకాంక్షమ్మకుమాడ నయిదుగురు అడపిల్లలుపుట్టిరి. భూతమ్మ, వర్తమానమ్మ, భవిష్యదమ్మ, తదర్థమ్మ, వ్యతిరేకమ్మ అని వారికి పేర్లుపెట్టిరి. ఈమెను విశేష నాలవారింటికిచ్చినను విశేషనాలవారు కరణాలుకాల్పటి ఆమెను కరణాలవారికివలసి చెప్పుకొనుచుండురు. ధాతయ్యగారు తమ మనుమలకును మనుమరాండ్రకును తగిన పెండ్లికోమాతలను పెండ్లికొనుమలనునెడకే తమ యింటనే కల్యాణముచేసోత్తవమునెడపిరి. ఆదివాహనందర్శనమునజరిగిన యెప్పుడవర్షము వివదననని, చదువ దననని అని మామనని. భావమ్మ పెండ్లియొడుగునకువచ్చినవెంటనే వాగ్రామమునగల గృహస్థునివిడ్డవకిచ్చియే వివాహముచేయవలెనని ధాతయ్యగారు సంకల్పించుకొని యట్లుచేసిరి. ఒకనాడు ధాతయ్యగారు విశేషనకు మీదమాపుండియుండగా ఒకరైతునబాలుడు-వరువారేండ్లయిమ్మగలవాడు అచికిని చేతగొన్నిపుస్తకములు పట్టుకొని, ముఖమున పట్టపర్థులు బాగుగపెట్టుకొని, పొట్టనిండ చరిదియన్నయికోట్టి నాలకరింద్రునివలె మందరమందగమనంబున పొకనామకుదోవుచుండెను. ఆరినినిజూచి ధాతయ్యగారు "ఇటురా! అబ్బాయి" అని పిలిచిరి. ఆబాలుడు సమీపమునకురాగానే "పివెవ్వరిపిల్లవాడవోయి" యని ధాతయ్యగారు ప్రశ్ని

చిరి. ఆపిల్లవాడును భారత్యుగానికి వివరముతో వసుష్కరించి “నేను నామాలవారిఅబ్బాయినిండి” అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. అంతట భారత్యుగాడు “ఇల్లా చావమీదకూర్చొ” అని వీధియగురువీధిరావను జూపించిరి. అబ్బాయినిను సుఖాపీను దైవతరువారే చారిద్దరకు నిట్లు సంభాషణకగను.

భారత్యు:—నీ చేతిలోని వేంపుస్తకము?

బాలుడు:—వ్యాకరణపరిగ్రహమండి.

భారత్యు:—ఎందురచించివారు వానిని?

బాలుడు:—వీరేశలింగముపంతులుగారు.

ఇట్లే సంభాషణయజరుగుచుండగా భావ మ్మానుషయమువకు తాతగారివద్దకువచ్చి దగ్గరకూర్చుండెను. అంతట భారత్యుగాడు మనుమరానిని దగ్గరకూర్చుండపెట్టుకొని నామాలవారిఅబ్బాయిని నింకను నిట్లు ప్రశ్నించిరి.

భారత్యు:—అబ్బాయి! నీకు వ్యాకరణమెంతవరకువచ్చును.

బాలుడు:—ఈపుస్తకముంతవచ్చునండి.

భారత్యు:—ఎన్నాళ్ళలోనేర్చినావు.

బాలుడు:—ఆరు నెలలోనండి.

భారత్యు:—నేనేమివాఅడిగితే చెప్పగలవా?

బాలుడు:—చిర్రము. తమయమగ్రహము!

భారత్యు:—సంధియనగానేమి?

బాలుడు:—ఆవిషయములో మాగురువుగారు వ్యాకరణశాస్త్రాశ్రయలో అనేకాభిప్రాయలున్నాయని చెప్పివారండి. ఒకరు సంధినినిరూపించబోయి అచ్చంధికి వర్తింపేటట్లుగా నిరూపణయనిచ్చివారండి. వారిచే వీరేశలింగముపంతులుగారు అచ్చంధిని నిరూపించుటమిడిచి మొత్తముమీద సంధియనగా నేమి మరయొక క్రొత్తనిరూపణయిచ్చివారు. కాని వాల్పంధిని నిరూపణకు మరొకమూల్రమేమియు చెప్పివారు కారు.

భారత్యు:—అయితే నీవు వ్యాకరణములో గొప్పప్రజ్ఞకలవాడవులాగున్నావు. పాఠశాలకు ప్రార్థన పోవుచున్నదికాలోయ!

బాలుడు:—లేదండి. ఇంకా నేకకాశదండి.

ఏమృత భారత్యుగాడు తమ మనుమరానినిచూచి “అమ్మాయి! ఈఅబ్బాయిని పెండ్లాడుతావా?” అని యడిగిరి. అందుల కాబాలిక ‘హీ!’ అనిపిగ్గనుడి యింటిలోనికివెళ్ళిపోయెను. కాని మరల తండుకూడు చారులు ఆబాలిక గుమ్మములోనికివచ్చి తొంగిచూచిపోయెను. ఆమెఅబ్బాయికూడ నాబాలికనుచూచి ఆమె వైపుచూచుచుండినచో భారత్యుగారెమనుకొందుగోయను శంకచే క్రిందిమొగముచేసికొనియే కూర్చుండెను. భారత్యుగాడు విద్యార్థినిజూచి “పో ఆమ్మా బడికి. మీనాయనగారిశోకపారి నేమరన్నప్పావనిచెప్ప” అని యడిగి యతనినిపంపిలేరి. మరొకన్నినాళ్ళకు భావమ్యును నాబాలుడలేదచ్చి వివాహముచేసిరి. స్మృత్యులైన తాము వ్యాపారులయిటికిచ్చిన తనకుమార్తెసంతానమైన ఆబాలికను వైష్ణవబాలుడకిచ్చి వివాహముచేయబట్టియే భావమ్యు నామాలవారియింటికివచ్చెననిని వ్రాయలసినది. భారత్యుగాడు గొప్పసంఘసంస్కర్తలు. ఇట్లే వారుచేసిన ఇరవవివాహములుకూడ విచిత్రవద్ధమలపైజరిపి పండితులను మూట్లాడనందచేసెను. వానిని గూర్చి మరియొకసారివ్రాసెదను.

లమర్చిన 'శివరక్షణశాలలు ఇటనే ప్రభుత్వమువారిచే పెంకొల్పబడెను. ఈవిషయమున త్రోవదీసినదియు, మొట్టమొదటిదియునగు పట్టణమిదియే. దీగులలో నిర్వాహణముగవిడిచిపెట్టబడిన శివులకాశ్రమరక్షణ ములతోపనినదియు ఏవగరమే. ఈశోమియనగరము వాచర్యముగఁగోమయ, చదమూడవకతాక్షిని జన్మనీలో న్యూరెంబర్గినగరమున అవాధశివులకును, దీగులలోను యితరస్థలములలోను విడిచిపెట్టబడినశివులను కాపాడుట కోకకదజాలయము స్థాపించుటయిది. అట్లు, ప్రెయిబర్గ్ అనునగరములు 1858-న సంవత్సరము నను, న్యూనిచ్ నగరము 1483-న నత్సరమునను యిట్టిశివరజాలయములను సంస్థాపించుకొనఁగల్గినవి. 18-న శతాబ్దమున జన్మనీదేశములో ఇట్టిగృహములునిర్మించుట ప్రధానావశ్యకతయైయిచ్చెను. ఏలనన జన్మనీ దేశము తన యవాధశివులకుకాపాడి తనప్రవాసంపత్తిని పెంపొందించుకొన యవసరమేర్పడెను. అట్టియన సరముననే స్ట్రాస్ బర్గ్, డ్రెస్ డన్, కేసల్, రెగ్స్, మెయిన్ జా అనునగరముల నిట్టిశివరజాలయములు స్థాపిం పఁబడినవి. జన్మనీదేశపు శివురజాలయములకును, ఇటలేదేశపు శివురజాలయములకును భేదమున్నది. ఇటలేదేశములో శివురజాలయములలోనుండెడిశివులు రెట్టివారనగా, వ్యభిచారదోషములకులగులిన శివు లు, నిరంకువులశివులు, అవాధశివులు మొదలగు శివులెల్లరు యేయర్తాశ్రమమునకో యెవరిచేతకో గొనిరాలిది, యెల్లరకును యెల్లజేలవందురాలులోనుండెడి యాశివరజాలయప్రాంగణమున ప్రేలాదఁగట్టఁ బడినతోట్టెలలోఁ బండుకొనఁపెట్టబడినవిడ్డరెల్ల రాశివరజాలయరక్షణముజేర్చబడిన శివులుగఁ బరిగణించఁ బడుదురు. ఇటలేదేశపుశివరజాలయములకును, జన్మనీదేశపుశివరజాలయములకునుగల ముఖ్యమగుభేదమేమన నిటలేదేశశివరజాలయములలో శివులనుపెంచి పెద్దవారినిగఁజేయుటయేగాని వారికి విద్యాసంస్కారము గల్గించుటలేదు. జన్మనీలోనిశివరజాలయములలో నట్టిశివులకు విద్యాసంస్కారము లాగుగకల్గింకురు. జన్మ నీలో జగన్మ, హార్మక్, ప్రాంతే, పెప్లూజీ అనువారలు విడ్డల కు త్తమమనవిద్యగఁజుటకుతగిన యేర్పాట్లు గావించిరి. 17-న శతాబ్దమున జన్మనీదేశమున హేంబర్గ్, హల్లే అనునగరముల వవాధశివరజాలయములు పెరి కొల్పబడియున్నవి. జన్మనీదేశమున 1338-న సంవత్సరమున న్యూరెంబర్గినగరమున పేదలకు గర్భిణీస్త్రీలు ప్రవసించుటకవసూలములగు బైద్యాలయము పెంకొల్పబడెను. అచ్చట నిట్టిస్త్రీల కాపాడఁగూములను ప్రభుత్వమువారే యుచిరముగజూపగదను. తరువాత తరిగ్గికోంగఁబడినవారును భౌతికశిక్షణమును, మంత్ర సానిరవమునను కోలమునుగడించినస్త్రీలు “పూజ్యస్త్రీలు” అనునామముతో వ్యవహరింపఁబడుకొందఱుస్త్రీలు నగరమున పేదల తమసేవకై యాహ్వానమునచ్చుచో అచటకువచ్చి వారి పదిరముగ తమజీవాధర్యమును నెఱపుదురు.”

—అనువాదముడు: అకుండి వేంకటకాశ్రమి.

—The Modern Review.

కల్యాణి సహగమనము:—

“కల్యాణి మాంపిల్ల. అది యేదేంద్రుని, ఒకవాఁడది కాకయందలి క్షిప్తుకారణముమీదనున్న పెట్ట క్రిందను ఎందువుడక లేచుకొనుచుండెను. అప్పు దాదారిని ఒకప్రాహ్మణునికడమును “రామనామస్మరణై” అనుచు శ్మశానమునకు తీసికొనిపోవుచుండిరి. కల్యాణి అధ్వనివినఁబడగానే శవమునుమోయువారిని సమీ పించి రోజుకము నిలువజేయించుది. ఈకవము వాధర్తగారిది. నేవీకవముతో సహగమనముచేసెదను అన్నది. అది యన్నమాటల కందఱునుఅశ్వర్యపడుచు నీవు మాంపిల్లవు. ఇదియొక ప్రాహ్మణునికడము. మీయిద్దఱును వాంఛ్యులగులంధ మెట్లు? అందుకు నీవుచాల చిన్నపిల్లవుకూడనుగదా అనియడిగివారు. ఇట్లుపేక్షాపూర్వక ముగాఅన్నవానిమాటలునిది మాలవాలిక ముంది. మీరు శవమును క్రిందికిదింపుడు. శవమునకుకట్టినకట్టు విప్పుడు. ఆయన నిజముగా వాధర్తగారే. ఆయనబిక్షువున, మీరుమామమందగానే లేచి నన్ను చుట్టుకొందురు

అని యన్నది. వారు మరింత ఆశ్చర్యపడుచు అది చెప్పినచో వ్యక్త చేసివారు. అప్పటికి నమలు చాలమంది ప్రోగయి వారు. శవమును దివికి కట్టుచున్నచో నే అది లేచి దానిని చూచుకొన్నది. ఇట్లు జరుగుటవలన అందరకును దాని మాటలయందు గట్టి నమ్మిక కలిగినది. ఆపిల్ల తానవివరలో ఏరిన కట్టెపుడకలను ఎత్తి తెచ్చి శవమును దహింపఁగోని పోవుకట్టెలతో చేర్చినది. పెద్దదిరి చేర్చినది, అది చిలిచెని శవమును పెట్టింది తానుకూడ నెక్కఁబోవుమందఁగా “వీరియిరువురకును గల సంబంధపు రహస్య మెట్టిది” అని యడుగుగా అది యిట్లు చెప్పినది:—వాళ్ళార్య జన్మమున నే నీయవకు భార్యను. ఒక వాడు చీపురుతో ఇల్లా న్నుచుండఁగా నేను వాధర్త గారి పాదరక్షలను కాశితో దూరముగ తొలగించితిని. చేతితో నెత్తి ఒకచోటనుంచునైతిని. ఆపాపమునకు ఫలముగా అందర పాదరక్షలను చేతితో యెత్తు మాటలకు నుచు నుట్టివాను. ఈలోగా వాపాపమునకు ప్రాయశ్చిత్తముయినది. ఇప్పుడు వాధర్త గారి శవముతో సహాగముననుచేసినను అని చెప్పి సహాగముననించినది. అప్పుడే అచ్చట ఒక చవటాకట్టిందివారు. అది కల్యాణసంతతియైన చవటా అనుచేరును, ప్రసిద్ధిని పొందినది. దానిని పూజించుచున్నామనూడను. క్రొత్తగా పెండ్లి అయిన వధూపతులను ఆచవటా యొద్దకు తీసికొనిపోయి మ్రొక్కించుచుండురు. ఆనంగతి యెఱింగినవారు పెద్దలెందరో ఉన్నారు.” కాశీ. ప్రావృత్తిని మృతవస్థకు నంది అనువాదితము.

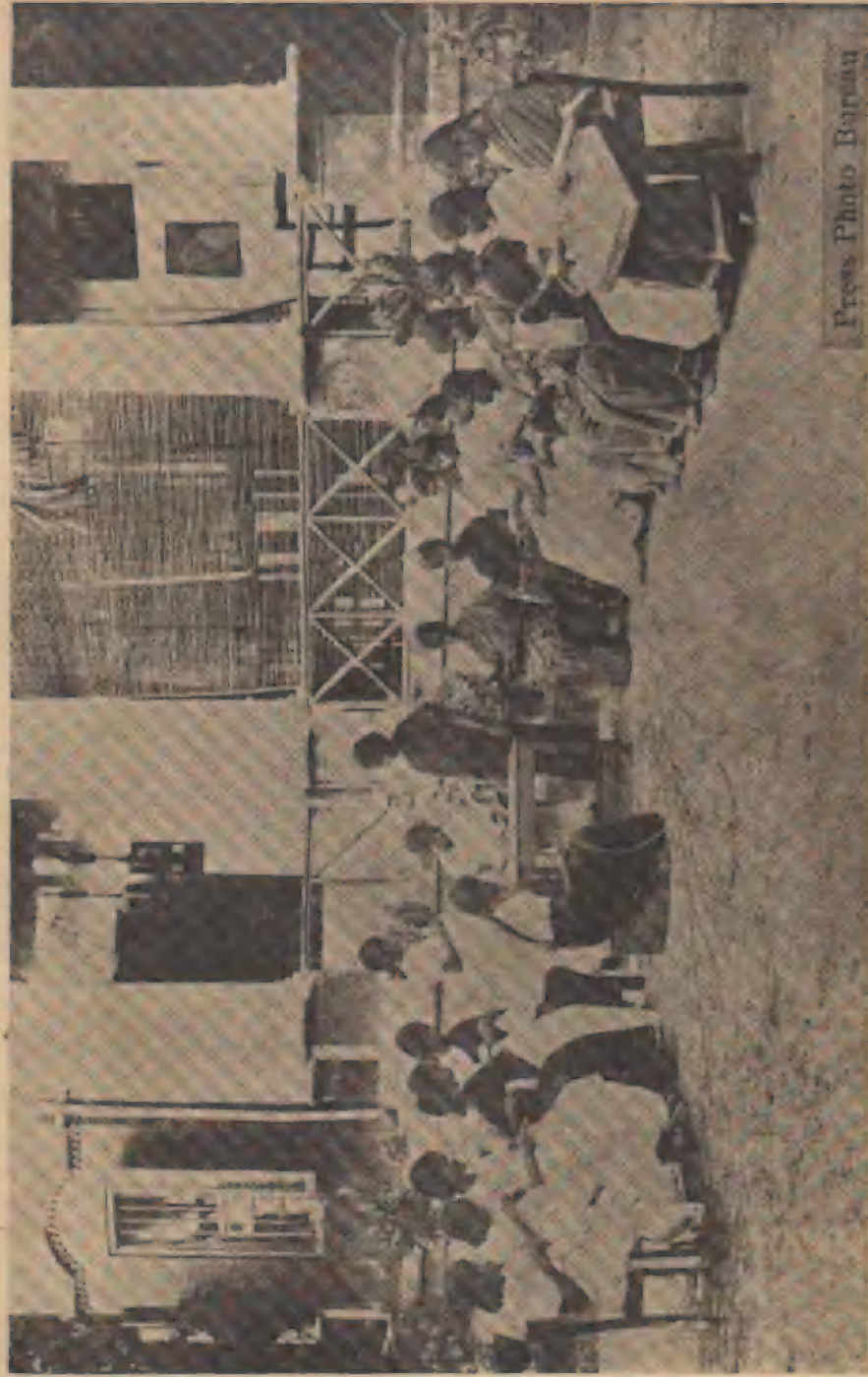
—పండిత పురాణం సూర్యనారాయణశిష్యులు.

భారమితియంత్రనిర్మాణచరిత్ర:—

“మనమందరమును వాయువు స్పృశావమును తెలిసికొనుటకు భారమితియంత్రమును చరిత్రీంతుడుగాని మనలో ఒక్కరికినియు ఈతల్పొప్పుపయోగమైన యంత్రము కనుగొనుట ఎట్లు సంభవించెనో తెలియదు. 1640-వ సంవత్సరమున “ది గ్రాండ్ మ్యాక్ ఆఫ్ టంబుసి” అనువారెడు తనభవనమున దాదాపు ధారా యంత్రములన్నింటిని ఆజ్ఞాపించినపుడు నీటిని 32 అడుగులనుమించి పైకి ఎక్కించుట ఆపాశ్యముని తెలిసికొనబడెను. ఒక్కరియు దానిమర్మమును తెలిసికొనవాలరైరి. అందుచే ఆచరువు గొప్పకాస్త్రవేత్తయైన గెలిలియోను విన్నవించెను. కాని ఆగొప్పకాస్త్రవేత్తకూడ దానిమర్మమును బోధపర్చుకాలకపోయెను. కుట్టునుచున్న గెలిలియోనియ్యకును, పీచీహితుడునగు టామిస్సెల్లి కారణమునకు నుగొనెను. గాలిని తీసివైచిన పాడుగ్లనగొట్టమును నీటిలోనికి బోర్లించినపుడు నీరు 32 అడుగుల ఎత్తు గొట్టములోనికి ఎక్కినదనియు అంతకన్న పైకి పోలేదనియు కనుగొనెను. “ఒకచో! ఈనీటిని గొట్టములోనికి వీక్షిత్రోపింపించుచున్నది” అని యాశ్చర్యముకొనెను. ఆతడు సరియైనదానినే కలచెను. అదివిది? గాలి బయటకు రిగియున్నది. ఆగాలినున్న ఒత్తిడికీ క్రియే నీటిని రోనిపిన్ద్రోపినది. ఈనూతనభావమే ఆతనికి భారమితియంత్రమునకు కల్పించవలెననుయోచనా రోపించెను. నీటికన్న కెండింతలబరువుగలదైన మువయోగించిన 18 అడుగులమాత్రమే ఆగొట్టములోనికి రేయనని కనుగొనెను. నీటికి 13½ మాధ్ధికబరువుగలపాదరసము మువయోగించిన (ఒకదైపుమాపినగొట్టమున నిండుగా పాదరసముబోపి క్రేలునుమాపి పాదరసపుగన్న రోనికీబోర్లించి క్రేలుతీసివైచిన) 29 అంగుళములపాదరసము గాలి సహాయమున నిలబడియుండునని కనుగొనెను. ఈవిధముగా 29 అంగుళములపాదరసము నిలబడియున్న గొట్టపుయంత్రమునకే “భారమితి” (Barometer) అని పేరిడెను. బాలో=భారము మిటర్=మితిలేక పరిమాణము అని అర్థముగల గ్రీకులేకపు కెండుపదములకలంబుక—అనగా బరువునుకోలుచునది. ఈ భారమితియంత్రమున నిలబడియున్న పాదరసము ఎట్టిసమయమందైనను తుల్యతల తప్పక గాలియొక్క బరువును తెలియపరుచుచుండును. గాలియొక్క బరువు వాతావరణానితని కనుగొనుటకు కొంత ఆధారము. అందుచే మనము భారమితినే వాతావరణానితనితెల్పు యంత్రమనియందుము. ఇట్లు భారమితియంత్రమునకు నుగొనిన టారిక

విశ్వవిద్యాలయమునందు

Press Photo Bureau

విశ్వవిద్యాలయమునందు

20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

Press Photo Bureau

X 6 5 2 4 2

ఇప్పటికి 323 సంవత్సరములక్రిందట భట్టియందును, భారమితియర్థమున పొదగమునకు పైభాగమున యుండుఅవకాశము బ్రాక్రెలియన్ వాక్యము అని ఆమహనీయునివామయతో విరాజిల్లుచున్నవిషయము ప్రకృతికాస్త్రసాక్షకులకు విశదమేకదా!"

—ఆంధ్ర రంగారావు.

—The Scientific American.

స్వర్ణత శ్రీమూకాచండితచక్రవర్తిశ్యామయ్యంగారు:—

"శ్రీమూక చండిత శ్యామయ్యంగారు 31-1-32 లేదిన పెల్లూరు రంగనాయకులపేటలో స్వగృహమున జేపాయనుకాలించిరనివ్రాయటం కఠినిపాదముగవచ్చును. తెనుగుసూరుచేయవలయును చెప్పబట్టెను నీరీ జన్మ స్థానము. నీరీజననము 13-9-1890. నీరీ చండితపంక మనగా పారంపర్యముగ వైద్యవంశము. శిష్టాచారసంపత్తి గల శ్రీవైష్ణవులు. తెనుగుసూరిలో శ్రీమహారాజాగారి సంస్కృతిపాఠశాలయందు పాపీశ్వరగంధములను వ్యాకరణమునుబూర్తిచేసి ఆయాదారులందు శ్రీమహారాజాగారి ఆయుర్వేదవిద్యాలయమున వైద్యకాస్త్రమును సిద్ధగ్రముగనభ్యసించి వైద్యపట్టములతోంది తెనుగుసూరులోని శ్రీచామర్యదక్షిణ ఆయుర్వేదవైద్యశాల యందు కొంతకాలము చండితులుగనుండిరి. పెల్లూరువారసు మ.రా.రా.శ్రీ రాజమంత్రప్రసాద బల్లె చెందల్ రావుపంతులు C. I. E. గారు కొంతకాలము శ్రీమహారాజాగారి మంత్రాలోచనవిధిలో ప్రధానవిద్య లగుమండగ ఆయుర్వేదమునను నీరీ కచట పూర్ణముగ గోచరమైయుండి ఆయుర్వేదవైద్యశాల కోకవాటి పెల్లూరులో వెలకొల్పిరయిననని నిశ్చయించుకొని కొందరుప్రముఖులపాహాయ్యమున పెల్లూరుయందు 25-3-94 లేదిన యొకఆయుర్వేదవైద్యశాలను "కర్ణాటక వైద్యశాల" యనుపేరుతోపాపించి శ్రీశ్యామయ్యంగార్ల సందు ప్రధానపండితులుగ నేర్పాటుచేసిరి. ఆయ్యంగారు నీరీ విశిష్టబ్రహ్మచారి మహోన్నతస్థితికిదచ్చిరి. ఆయుర్వేద వైద్యశాలల ప్రభుత్వమువారి భిక్షానియమముల లెక్కలేనితృప్తిలో శిష్యావములుఅయి 1918 ప్రాంతముల సర్కారులారు డాక్టరు కోమమప్రభులకు వోకకవిషయముగా నేర్పాటుచేసి ఆయుర్వేదపాఠశాలల పరిషతులను ఆయుర్వేదయోగిషిగిప్రయోజనప్రభావములనువిమర్శించి వియోగించిరి. డాక్టరు కోమక గారు 5-11-18 లేదిన ఈకర్ణాటక వైద్యశాలకురచ్చి అచట జరుగు చికిత్సావిశేషములను బోషణములను చక్కగవరికిరించి శ్యామయ్యంగార్లు ఆయుర్వేదమున మహానిపుణులని శ్లాఘించియున్నారు. ఆటుతరువాత 1922 సంవత్సరపు జనవరి కడభాగములో ఈప్రతికాధిపతులను డాక్టరు జీ. యు. కోకగారు, శ్యామయ్యంగార్లలోనను వైద్య శిఖామణులును, వైద్యవిద్యాపారంగతులును పెల్లూరులో విలసిల్లి జీవనకౌషధీనియదయై పరివ్రజమున ఆయ్యంగార్లు విశేషముగ శ్లాఘింపబడిరి. కర్ణాటక వైద్యశాల యేర్పడుటకుమందును పెల్లూరుయందు ఆయుర్వేదప్రచార మునమెలగుచుండిన భిక్షగృహుల పేరుబుండిరిగాని కాస్త్రోత్తా దానివర్ధినినివియు ఆభ్యసించుచేసియు ఆయుర్వేదమున కర్మంతాప్యాప్తిగలుగజేసినది శ్రీరేణులను శ్యామయ్యంగార్లని లెప్పివోపును. ఆహ్లాదకరము, చరకసంహిత, నృసింహము, శార్దూలసంహితలోనను యుగ్గంధములు వారికి కంఠస్థములుగనుండినవి. నీరీ సౌజన్యసౌకల్యదివంధులు, నీరీ విద్యారితయమునకు వన్నె లెట్టువది. ఆశువారు-సిల్లవార్డు-ముదుసర్లు లెక్కలేక విడికడదేరి మందులచీట్లు వ్రాయించుకొనుచుండుదురు. యవావానిదవాభాగ మొకటి యాయారి నడిబిజారుననున్న మహమ్మదీయుల గృహులు ఈవైద్యశాలయందు చికిత్సకువచ్చుచుండుదురు. డాక్టరు కోమక గారి శ్లాఘావచనములలో ఆయ్యంగారును నీరీకొందివారును నీరీచ్చక్షేపములచేక నిర్వక్రపక్షాపాదము మాపుచుండిరిని వ్రాసియున్నారు. శాంతియతోడను, దీక్షాలోచనతోడను నీరు చికిత్సలవేయుచుండిరి. కామిలా (కామెళ్ళు) తుయ-వంశ-జన్మ-రక్తగ్రహణి లోనను గడుసువ్యాధుల గడుకుళలతోను సాఫల్యముగను సమర్థించుచుండిరి. సరాసరి దినమునకు మున్నూరుమందికోసులు మందులకైవచ్చుచుండిరి. శ్రీచెందల్ రావు

పంతులుగారు స్థాపించిన ఈ గొప్ప సంస్థకు కొలది కాలము ద్రవ్యలోపములని కష్టమునుగల్గినది. అట్టిసందర్భముల నెల్లను అయ్యంగార్లు జంకక వెనుదీయక ధీమతైగలచి వైద్యకాలవనిర్వహించి యుద్ధరించిరి. 1918-వ సంవత్సరమున నుండు పుట్రపూర్ణ్య శ్రేణి, కృష్ణస్వామి శెట్టిగార్ల ప్రేరణవలన ఈ వైద్యకాలకు కలవల కన్నయ్య శ్రేణి, రామానుజం శెట్టిగార్ల ధర్మములలో ప్రవేశముగల్గి 1921 వరకు వారిచే పోషించబడుచుండిరి. కారణాంతరములచే ఆసహాయము అరుగకుండునటులయేర్పడినది. అంతట శిల్పాలోద్భవాధానిగొని ఒకసంవత్సరము జరిగిరి. 1922-వ సంవత్సరమునుండి ఈ వైద్యకాల మునిసిపాలిటీపరిపాలనలో కీర్తనబడి నిర్వహింపబడుచున్నది. నిర్మనుగనట్టియుపదమించెంది పర్థిలుచున్నది. వైద్యకాలప్రారంభించిన 1894 మార్చినుండి అయ్యంగార్లవారు నయస్సుమిరినవారై 22-4-31 తేదీన ఈ వైద్యకాలముందలి పండితోద్యోగమును బాలించునంతదనుక జనప్రియులై చరోపకారశక్తులై పరమశ్రద్ధాశుభ్రులై కీర్తిపత్తివలన తమధర్మమును పరిపాలించిరి. ఇట్లు వీరు స్వర్ణమలగుట ఆయుర్యదమండలికి తీరరానికొడువగనుండగలరు. వీరిభార్యగారును పుత్రపుత్రికాది సంతానమును పరిశిష్టులున్నారు. ఇచటి యశేషజనమును వీగలయెడల నమృదయులై నమదుఃఖభాగులయి యనుతాపముజెందియున్నారు. అయ్యంగార్లు సిద్ధపరచుచుండు శాస్త్రీయోపధములచేతములు వానివాని యుపయోగభాహుళ్యమునుబట్టి యింటివాడుకనుండులై స్త్రీలు, పురుషులు, పెద్దలు, పిన్నులు వారికెల్ల యింటివాడుకచేకృత్యోనే వైద్యకాలముండి తెచ్చుకొనుచుండిరి. వానిలోగొన్ని ఈక్రింద వేర్కొనబడుచున్నవి. ఆదిత్యరసమాత్రలు = పుల్లమాత్రలు - హింగ్యుష్టకానిచూర్లము = అన్నముపాడి - త్రిభావనీర్తిరసమాత్రలు = ఎర్రమాత్రలు - ఆప్టంగనటి = పెద్దకల్లమాత్రలు." — ఓంగ్ల వేంకటరంగయ్య, వి.యె;వి.యల్.

హింసా దేశ పుస్త్రీలు: పాశ్చాత్యుల ఘోషములు:—

“మనచాలికలు ఆర్యులవలనకావలయునవియే వాగోరిక. మనచాలికలకు విద్యచెప్పింపరాదనుభావము నాకప్పుచునులేదు. వారికి విద్య నేర్పవలసినదే కాని బాలురకుచెప్పనట్టివిద్యకు వీరికిచెప్పనట్టివిద్య విధిన్నమై యుండవలయును. దేవుని, ప్రకృతిని మనము కావనజాలము. బాలురను చాలికలుగాను, చాలికలను బాలురుగాను చేయజాలము. ఈవిషయము అంగీకరించితిరకలయును. బాలుని ఆదర్శగృహస్థునిగను, చాలికను ఆదర్శగృహిణినిగనుచేయుటయే మనకు దేశ మైయుండవలయును. ఏమైనచెప్పుడు. ఈఇరుపదియవకర్తాల్లో గూడ స్త్రీకృత్యములను పురుషును, పురుషునికృత్యములను స్త్రీయు చేయజాలరు. ఈవిషయము జ్ఞప్తియందుంచుకొనక చాలికలవిద్యాభావమును ఏర్పఱింపితిమీని కోరి కట్టమును తెచ్చుకొనినవారమగుదుము. ‘దాస్యభావము’ అనుపదము మనమిప్పుడు పలుసారులు వినుచున్నాము. ఇతరభావులయందుకంటే మనస్త్రీలయందు ఈదాస్యభావము హెచ్చుగనున్నదనిచెప్పుటకు విచారించుచున్నాను. నిజమే, కాదోగాని ఒకకథగలదు. అల్లూండారాణి కాలులెనుటచే కంటుచునడచెను. అట్లునడచుట ఘోషముఅనుకొని కొద్దవందలి ఇతర స్త్రీలుకూడ అట్లు కంటుచునడువవారంభించిరి. ఘోషమువిషయమున మనస్త్రీలు ఈకథలోనిస్త్రీలవలెనేయెదన్నారు. స్త్రీసాందర్యమునకు శ్రీరామరక్షలనదగిన తిరోజుములను కత్తిరించుకొనుపద్ధతి పాశ్చాత్యయునకులు ప్రారంభించిరి. గొట్టెదాటువలె మనస్త్రీలును ప్రారంభించిరి. ఇట్టి ఆకార్యకరణమునుండి మనస్త్రీలను మరలునట్లుచేయజాలనివిద్య విధికాదు.”

—Mahamahopadhyaya Dr. Ganganath Jha.

స్త్రీ విద్యా విధానము:—

“స్త్రీలకు విద్య రెండువిధములుగానుండవలయును. కళాకాలవిద్యవలంబించుదలచినవారి కొకవిధముగను, ప్రత్యేకకళలు నేర్వదలచినవారికి ఇంకొకవిధముగను నుండవలయును. పూనాయందలి స్త్రీవిశ్వవిద్యాలయము

నందునరే స్త్రీలకు గృహవిద్యాపాఠశాల, ఆరోగ్యశాస్త్రము, జంతుశాస్త్రము, చరిత్ర, శారీరశాస్త్రము, మనస్తత్వశాస్త్రము, శిశువ్యావహారికజ్ఞానము నేర్పవలయును. స్త్రీలను గృహవిద్యాపాఠశాలరూపముగా తరిగి, తుచేయటకు పూనువలయును. పాకకళ, శిశువ్యావహారికజ్ఞానము, ధనవ్యయవిధానము, పంగీతము మొదలగు కళలు విశ్వవిద్యాలయపుతరగతులయందు పఠనీయవిషయములుగనొనర్చుచో విద్యార్థకులు గృహవిద్యాపాఠశాలమునుపూనుటకు వెనుకంజువైనరు. గృహవిద్యావిషయమును ప్రత్యేకస్త్రీకళాశాలను నిర్మించుచున్నములు ఢిల్లీయందు పొందుచున్నవి. ఆవి వెలువేయునుగాక!”

—Miss D'souza.

చీనా దేశపు సేనలో స్త్రీలు:—

“జపాను సేనలో దీక్షింపబడుచున్న చీనావీరుడు చాన్ షాన్ సేనలలో ఒకజట్టు స్త్రీలైనవలుగలడు. వారాపైన్యమునందలిపురుషులలో యుద్ధపైపుణ్యమున ఎంతమాత్రమును తీసిపోవువారగురు. చీనాదేశపు సైనికురాలు పురుషులచేత మైన దుస్తులుధరించును. రైపులు, బాయి నెట్టుబాల్పును. శత్రువును దీక్షింతుటయందును, శిరమునురక్షించుటయందును ఇంతవలతులరిగిన కయ్యములయందు వారు దైర్ఘ్యసాహసములను ప్రకటించిరి. ఆచ్చటిప్రస్థానములు సాంద్రారణ్యములగుండా. అయినను ఆస్త్రీలు వానికివెనుకంజువైనరు. పైనికజీవితమునలన తమకుగలుగుచున్న కష్టములకు వీసిగొనరు. వారు నిజమైనవీరవారులు. చారికోపిడివృత్తియందుండిన మగవారికివేందిన ఈస్త్రీలకు పోట్లాటయనిన అలవాకయైనది. చీనాదేశపు ఉత్తరప్రాంతములందలి ఆచక్షాములలో ఇట్టిస్త్రీలు నలుపురుగలరు. ఈఇరువదియవశతాబ్దమున ఇట్టివీరవారులు మన మాహించినంత సక్యముగాదు. ఒకటిరెండుసంవత్సరములక్రితము మంచూరియాభాగమున దాదాపు ఎవలది మంది రష్యాదేశపుస్త్రీలు యుద్ధముచేసి చక్కవిస్థానికచరిత్రను నిర్మించియున్నారు. చార్మిక్ ప్రాంతములందలిమగవారు కారజాంబరములచే తమజన్మస్థలమునందలి చీనాసేనామలపైన్యములందు శేరవలసినవైనది. యుద్ధచేశంపముతోర మగవారు దేశమునువిడువగా స్త్రీలు గృహకృత్యములనుచేయుట తప్పగాభావించి వారును పైనికన్యత్వవలంబించిరి. వారు సేరుగా దక్షిణమునకువచ్చి చాంగ్-చంగ్-చాంగునందర్పించి తమమైనవలుగాతీర్చుకొనమనికోరిరి. దానికి అతడు ఆశ్చర్యపడి వారికి సాధారణమైనఉద్యోగములిత్తునెను. వారు వలదనిరి. “మేము యుద్ధముచేయుటకువచ్చితిమి. నీవు మా సేనముగ్రహించివా మతీయొకడుగ్రహించురు” అని వారనిరి. చేయవనిలేక అతడు వారిని తనసేనయందుచేర్చుకొనెను. ఆస్త్రీలు ప్రత్యేక మొకజట్టుగా నైరి. వారు ప్రత్యేకముగ నాయకులకెమ్మకొనిరి. వారికి ప్రత్యేకమగువిధులు నేర్పడెను. రైపుల, బాయి నెట్టుబుతోడు వారు విప్లవముచేడరించిరి. యుద్ధములో అమితదైర్ఘ్యమునుప్రదర్శించి తమనాయకుని పూర్ణవిశ్వాసమునుగొనిరి. యుద్ధముతీరి కాంతివెలకొనినపుడు వారిజన్మస్థలమును చార్మిక్ సోవుటకు ఎంతయోమంది మినులలేదు. ఆప్రాంతముననే ప్రేశరనడుమును మాటోగ్రాపో అవలకుప్రదేశమున నేటికిని సాంద్రారణ్యములుగలవు. ఆచీనదేశము ఇచ్చటికిని తెల్లవానికార్యచేతోక్కలవదిరి. అక్కడ వీరవారులుగలరనియు, వారిసంగతి తెలిసికొనుటకు న్యాయార్థశాస్త్రవేత్తలు వెదలుచున్నారనియు తెలియవచ్చెడిది. ఇది కట్టుకథగాదు. దేవాచార్యము, దైర్ఘ్యగరిమగలిగి విఘటిస్తములగు ఈతె, బాగములతో యుద్ధముచేయుచు ఆస్త్రీలు ఆఆదవియందు బాధివైనమున ప్రేరితులైతిరుగుమందురనియు, పురుషులు ఇంటకిండి ఇంటినినిచేయుచుందురనియు తెలియుచున్నది. ఆచ్చటిమగవారికి ఎట్టిఅధికారమునులేదు. ప్రతివిషయమునందును పైచేయి స్త్రీలే.”

నీ నేటినుగా ఎన్నుకొనబడిన అమెరికీను స్త్రీ:—

“అమెరికా యునైటెడ్ స్టేట్స్ క్యాంగ్రెసువారిలో ప్రభుత్వవ్యవస్థాపక స్త్రీ సేవకుగానున్నది. అమెరికా సేవలో, కొంతమంది మనస్థూలం, వారందరూను పురుషులే. దేశంబయి ఉన్న తేదీని హస్తీ కారాచేసిరి అందు ఖాళీయైనదికొద్దమునకు నియమించబడినది. ఆ మొదల వ్రమ్మతిచేతనే ఆసానము ఖాళీయైనది. అక్టోబరు 12.న తేదీముకు ఆమె కుష్ఠావయవమందును, అప్పుడు తిరిగి ఎన్నికలయగును. అందు జయమును గాంచి ఆమె సేవకునున్న కొనుదీన ప్రభుత్వవ్యవస్థారాలుకాగలదు. సేవకులో ఈమె ఒక్కతే పురుషురాలు. వామ అలా తిరుకొనేటికి వందమూర్రము అర్థమస్త్రీలు పురుషులుగానున్నారు. అందుముగ్గురు ప్లీజర్స్ టిఫిన్, ఎలిజాబెత్, ల్యూసీ, ఇ. దింకో అనువారులు ప్రభుత్వమున తమధర్మము ఖాళీచేసినకొద్దమునకు ఎన్నుకొనుదీ తండ్రులకే తమవ్యవహారములమీదనే ఎన్నుకొనుదీరి. మిగిలినముగ్గురును సేవటి వార్తన, మార్క్ బ్రెయిన్, మార్క్ ప్రాట్ అనువారల వ్యవహారములమీదనే ఎన్నుకొనుదీరి.”

—International Women's News.

బర్మా కాంచు పేటలు సభా ప్రతినిధురాలివచనము:—

“బర్మా కాంచు పేటలు సభా సభ్యులను మిస్. మేయూంగ్ గారు మరణరాజ్యాంగసంస్కరణములమీను స్త్రీలకు పురుషులతో సమానమైనవోటింగుహక్కునుకొరెను. “మేనారటిలు, మతయు నితర సంస్థలవారు సమానమైన హక్కులకొరెను, సమానమైన అవకాశములకొరెనును కొరియున్నారు. ఏ ఒక్కరికిని ఎక్కువ అవకాశము లేదురాదని సర్వసాధారణముగ అంగీకరించబడుచున్నది. ఏ ఒక్క మేనారటికంటెను మాస్త్రీసంఘము ప్రముఖమైనదని మేముచెప్పగలము” అని ఆమెనవించెను.

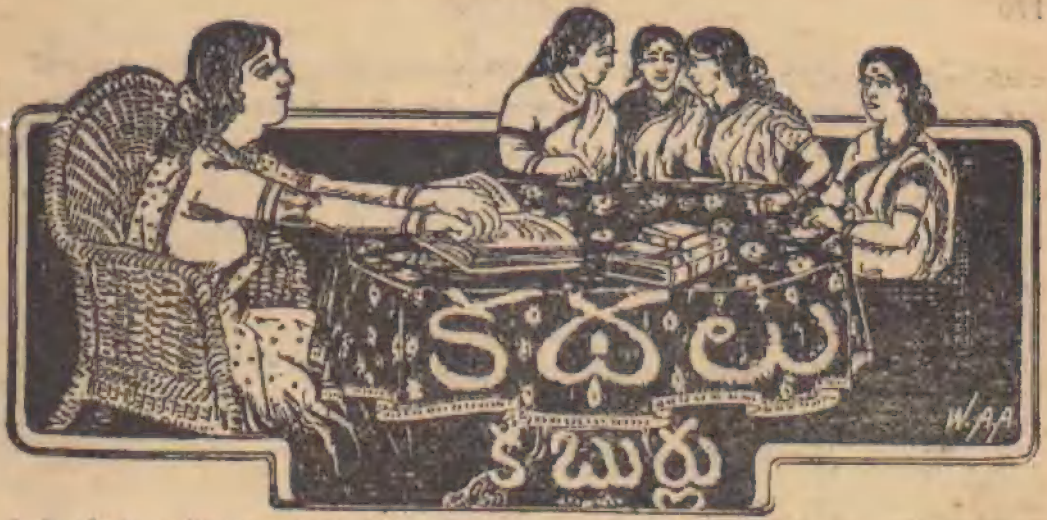
—The Vote.

సువాసన: దాని ప్రభావము:—

“వాసనపట్టగలవ్యభావము కొన్ని జంతువులలోకంటె మానవునియందు తక్కువగా ఉన్నది. కాని మానవునియందు ఈవ్యభావము అతని మనుషులమనకు సహకారిగా నున్నది. వాచకశిలీదంతోడనే మానవుడు ఎన్నో విషయములను కష్టపరిచుచున్నవానిని స్మృతికి తెచ్చుకొనుచున్నాడు. క్రొవైద్యమైన ఈవిషయమునే క్లింబకవి ‘వ్యాధయంత్రంబులమీటుటకు శ్రద్ధ, దృశ్యము వీరికంటె వాసన శక్తిమంతము’ అనిచెప్పియున్నాడు. భావనలమును వాసన పెంపొందించునటుట నిదర్శనములుగలవు. మాదేవదాస్త్రీ అను తెల్లియము చటకకాలు క్రొత్తకిర్రవ ప్రారంభించునపుడెల్ల క్రొత్తవాసనద్రవ్యమును గ్రహించుచుండును. అట్లు గ్రహించుకయే ఆమె కిర్రవ పాద ప్రారంభించునో అదిరక్తికట్టును. సేమరేనరుద్ద నుకొనింపుతో నిండాటి యందుగదియందు కూర్చుండి గ్రంధరచనముపొందించుచో పిల్లరు అనుభవమున దీక్షించును, వాటకకారుడును ఉత్సాహముతో చుచేయువాడు. అట్టివాసనలేనివాడు గ్రంధరచనము తిన్నగపొగునదికాదు. ఈవాసనల యందును మానవుడు భిన్నమయికలవాడు. ఒకరికి కట్టివవాసన మతీయొకరికిట్టదు. సాధారణముగ పురుషులకంటె స్త్రీలు వాసనను హెచ్చుగ్రహించును. కాని దీనికి మనహాయింపులు లేకపోలేదు. వీరోచక్రవర్తి ఆర్త్రవపులిన చెవికొనికొనువాడు. తెలివీయనుదక్రవర్తి తానుపుట్టిన కార్మికాద్యవయసుగూర్చి ‘ఆవాసనద్యవయ’ అనువాడు. పేద్యువీయరువాటకములందును, చద్యములందును సువాసన చలుతావుల స్మరించబడినది. హేదల్ ఇల్లిస్ సువాసనవిషయమై దీర్ఘవర్తిమచేసి మానవజాతిలో సువాసనను చదివట్టుట యందు స్త్రీలకంటె పురుషులకేర్పరులని లేచెను.”

—The Indian and Eastern Druggist.

విచిత్రమైన ఊయింగు పద్ధతి:—

అట్లాంటికుమహాసముద్రమున దక్షిణమున ట్రిప్పిన్ దానష్టా అను ద్వీపముగలదు. ఆద్వీపవాసుల విచిత్రమైన ఆచారములలో వారి ఊయింగు పద్ధతియొకటి. ఒకడు ఒకతెను వివాహమాదనలవినచో అతడు తాను వివాహమాదనలవిన కన్యయింటికేపోయి వారిపంటయింట ప్రతిదినమును కొన్నిగంటలు కూర్చుండవలయును. విశేషప్రసంగము చేయరాదు. కొన్నిమాసములు జరిగినపిమ్మట కన్య అతనితల్లిదండ్రుతోయి అతనిబట్టలు ఉరుకుటకు అనుజ్ఞకొనును. వివాహమునకు వారు ఒండొరులు సమ్మతించినట్లయితే ఇది చిహ్నము.

కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయము: మెట్రిక్యులేషను పరీక్షా ఫర్మర్లు:—

గతవర్షరము కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయము వారి మెట్రిక్యులేషను పరీక్షకు 19,077 మంది అభ్యర్థులు. ఈవర్షరము పరిశోధించుచు ఎక్కువ అభ్యర్థులున్నారని తెలియుచున్నది.

గుడ్ల గూబ వంటి ముఖముగల విడ్డ:—

కరకల్పానుశంకర కరకానందు ఒకమంగళిశ్రీ అడకికుపును ప్రసవించెను. ఆకికుపునకు రెండుతలలు గలపు, ముఖమునద్దగుంబములును పోలియున్నది. అరువుకూడ గుడ్లగూబ అరువునలనే ఉన్నదని చెప్పబడుచున్నది. ఆకికుపు ఒకరోజుమాత్రము బ్రతికినది.

జర్మనీలో శ్రీ హాటర్లు:—

మొత్తము 44 మిలియన్లుగలరు. అందు వాదాపు 22 మిలియన్లుమండిట్లర్లు శ్రీశ్రీ.

ఇక గుడ్లు పట్టరాదు:—

గుడ్లుపట్టు చెడుఅలవాటుగలవారు ఆచెడుఅలవాటును తప్పించుకొనుటకు ఒకక్రొత్తయంత్రమును గొనబడినది. ఆయంత్రము మిక్కిలిచిన్నది. నిద్రపోవుటకుయందు నింటికిగారి శరీరమునకు మజియేధాగ మునకుగాని పెట్టుకొని కండుకొనవలయును. గుడ్లుపారంభముకాగానే ఎన్ననిమాదులలో చిన్నపొట్టు పొడుచును. అందులో గుడ్లుపట్టువానికి పెలుకడ వచ్చును. ఈయంత్రమిప్పుడు పేరెంటు చేయబడినది.

కప్పలు రవానా సదుక్తు:—

ఆఫ్రికాలోని కేపుట్రుక్ మండి లండనుకు జ్ఞాస్సా ఆసబడు జర్మనుటదపై ఈనడుమ వాలుగువందల కప్పలు—శీఘ్రముచున్నవి.—రవానాచేయబడినది. అవి మంచుగడ్డలోమంచబడి వాగ్రత్తగ ప్యాక్ చేయ

బడెను, వాతావరణము సరివికానముగనుండుతావున అదిఉంచబడెను. ఈకప్పుట ప్రాథమిక లాన్సిలాబ్ పాఠముగాను లండనులో గానియున్న పరిశోధకలకు కావలసియుండెను. ఈరీతి కప్పులు ఇంగ్లండులోలేవు. పాము కడుపులో కడుపులో ఉన్న బాతుని—

దక్షిణఆఫ్రికాలో నొకచోట పదునాలుగుఅడుగులపొడవును ఒకకృత్రిమముచేసి దానినికోసియాడగా దానికడుపులో ఒకబాతుకావచ్చెను. అలాగునకోసియాడగా దానికడుపులో ఒకపిల్లకావచ్చెను. ఒకే నుటకలో రెండుప్రాణులనుమించుట పరిశోధనచేయగోని రికార్డుచేయబడుటకు ఇదియే ఉదాహరణము.

నిరుద్యోగుల కష్టమునివారణకు సింహము పిల్లలు:—

బుడాపెట్టెటను పట్టణమున నిరుద్యోగులకష్టమునివారణకుగాను ఒకసంఘము ఏర్పఱుచబడెను. నిరుద్యోగులు రోక్కరూపముగ ఈసంఘమునకు పొయ్యముచేయబలకు కావున పన్నురూపకమును చెందాలనుచుండుటని పదిగ కోరబడిరి. ఒకడు ఈసంఘమునకుబాగుగాపిడిగిన సింహము పిల్లను బహుమానముగానిచ్చెను. ఆసంఘకార్యనిర్వాహకపర్లమువాడు సమావేశమై నిరుద్యోగులీసింహముపిల్లను ఎట్లుపయోగించగలరో తమకు తెలియుటచేదనియు, సీనిమాంసును తినవలసినదిగా నిరుద్యోగులను బాముకోరజాలమనియు, ఈకలుపుకాలములో ఈసింహముపిల్లనుకోరువారుగాడ ఉండదనియు, కావున ఈబహుమానమును చెందవలసినదనియుగ వాదముచేయుచున్నామనియు తీరుమానిందిరి.

పదునాలుగేండ్ల బాలిక బాలుడగుట:—

నెమెక్సుసముద్రతీరమున ఒకబాలికబాలుడుగా మారెను. పదునాలుగేండ్లవయస్సున ఆమెబాలికగా తలంపబడెను. 1917-లో ఆమె తమకుగలిగినవియు, ఇంతవర్యంతము బాలికగాతలంపబడెననియు తిలదండ్రులుచెప్పిరి. బాబ్టు పరీక్షచేసి ఆమె ఇప్పుడు బాలుడుగామారెననియు, గర్భమునందు మూడవలు కలవనియుతెల్పెను. ఆమె పూర్తిపురుషుడైనామెలను పొందుచోతాము క్రొత్తతావునకు పోవుదుమని తిలదండ్రులు చెప్పిరి.

పదునెనిమిదేండ్ల యువకుడు యువలిగా మారుట:—

పురుషునికే సవాళములకు లక్షణములను గోల్పోయి స్త్రీ మండలమైన లక్షణములను పొందిన యొక ఆఫూర్యసంబర్లను లాహోరు మేయో ఆసుపత్రిలో సంఘటిల్లినది. ఆమృతేంద్రమునందలి ఖాల్వాకళాకారి విద్యార్థి 18 ఏండ్ల యువకుడు, తనచేపొయ్యనందలి కొన్ని ఆవయవములలో కొవ్వు చేరుచున్నదని మందుకు వచ్చెను. లాహోరు మేడికల్ కాళే ప్రధానాచార్యుడుమొదటని పరీక్షించగా నడుముక్రిందినుండి కాళ్ళ నరకు పురుషునివ్వా ములుపోయి యువతీరివ్వాను లేర్పడుచున్నట్లును పక్షస్థలమునందుపయోధములు నినదిన ప్రవర్తనావయవగున్నట్లును స్పష్టముగా కానవచ్చెను. —ఆంధ్రపత్రిక.

ఒకేకాన్పున ముగ్గురు బిడ్డలు:—

తిరుత్తణికి కొలదిమూరమునగల పెదంబరము గ్రామమునందలి బలిజమలమునకు చెందిన ఒకస్త్రీ మాన్య తండ్రులవారును ఒకేకాన్పున ముగ్గురుబిడ్డలను ప్రసవించినది. ముగ్గురును ఆడపిల్లలే. పుట్టినకొద్దిగంటలకే వాగు మరణించిరి. తల్లి సురక్షితముగానున్నది.

మదరాసు విశ్వవిద్యాలయము: స్కూలు పై నలువరీక్షాభ్యర్థులు:—

1927-లో మదరాసు విశ్వవిద్యాలయమువారి స్కూలు పై నలు పరీక్షకు అభ్యర్థులు 15,387. 1931-లో 21,947.

ప్రకృతి వార్త

పురుష నేషను ననున్న బర్మా స్త్రీ ఎరస్తు అగుట:—

మార్చి 5-వతేదీన హందలేలో శాకవిచిత్రసంఘటనను జరిగినది. ఒకబర్మాయువతిని పురుషులతో మన దుస్తులు ధరించియున్నదానిని సోదీవికవల్ మేజిస్ట్రేటుగారి చెంతకు గొనివచ్చిరి. ఆమె దుఃఖించుచుండెను. కోర్టుగ్రస్తగా కావవచ్చెను. ఆమె వృత్తాంతము కేటలుఃఖకథనమేగాక ప్రేమకథనముకూడవైయుండెను. ఆమెకేసు మామూలే. పెనుగాయంతలి ధావ్యపుమరసావ్యవహారజన్మ నొకవర్తకుని కొమరుని మాంగ్ కోర్టును కేసుగలవానిని ఆమె ప్రేమించుచుండెను. అతనితోడి ఆమె వివాహమునకు ఆమెకల్లదండ్రులు ఒప్పుకొనలేదు. అందువీడ ఆయువకుడును, ఆయువతియు ఇహలోక పోష్యములను విడవాడి వానప్రస్థులగుటకు నిశ్చయించిరి. కాగయింకులోనున్న వానప్రస్థాశ్రమమున చేరుటకు వారు బయలుదేరిరి. ప్రయాణమున నరయున ఇతరుల ఆనుమానమును తప్పించుకొనుటకు ఆతడు ఆమెను పుడుపునినలే దుస్తులు వేసికొనవలసినదిగా కోరెను. వానిపై నామె శిరోజములను ముందనముగావించుకొనెను. ఇతరమగుమార్పులు గావించుకొనెను. మగదుస్తులుధరించెను. వారు హందలేనచ్చువలకు దివ్యము పవ్యముగా సాగిపోయెను. అచ్చట పోలీసువారు తప్పించుకొనిపోయిన ఒకస్త్రీకొడుకు పెనుకుచుండిరి. ఆస్త్రీయాపురేఖలు కొంతవలకు ఈస్త్రీయాపురేఖలతో జతపడుచుండుటచే పోలీసువారి మెను ఎరస్తుచేసి మేజిస్ట్రేటుకేసుటచెట్టిరి. అచ్చట వీరికథ బయలుపడెను. దొరగారికి జ్యోతిషమున నన్యుకము:—

టెయిలరుఅను ట్రిటకుడేరియుడు 25 ఏండ్లక్రితము బొంబాయిలో శాకవృత్తికాకార్యాలయమున నుద్యోగిగానుండెను. ఆపుడతనికి క్షేనవ్యాధిపచ్చినది. పెక్కుచారము లతిడు బాధపడెను. ప్రాణాపాయము తొలగినదిగాని దీనిఫలితము యెన్నటికిని పూర్తిగతొలగదుఅని డాక్టరుచెప్పెను. అటుపిమ్మట టెయిలరు, గారివపుకరు ఒకనజరాతిశ్యోతిమ్మని తీసికొనివచ్చెను. అతడు యేకోమంత్రిరంత్రిములుచేయుచు చాల కోలాలు చికిత్సచేసెను. టెయిలరుగారికి స్వప్రతకలిగినపిమ్మట ఆశ్యోతిమ్మడు భగవ్యక్తుచెప్పెను. “మీకు పెర్లియగును. ఇద్దరుబిడ్డలుపుట్టెదరు. మీరు యుద్ధములోపనిచేసెదరు. తరువాత మీకు జబ్బుచేయును. కడచట మీరు లంధనుగాిపనిచేయుదురు. 1932 లో మీరు చనిపోయెదరు” అని ఆపుడు ఆశ్యోతిమ్మడు చెప్పెను. అతడుచెప్పినవేరిగా అన్నియునుజరిగినవిగాన యీసంబత్సరము నేను మృతిశొండవలసియున్నది. ఏదియెటులజరిగినను నాకు విచారకరములేదు. అంతయును అదృష్టముప్రకారమేజరుగుచుండును” అని టెయిలరుగారు డెయిలీమెయిలువృత్తిక విలేజింగ్తో తెలిపెను.

—ఆంధ్రవృత్తిక.

భార్యకంటె ప్రాణము మోచుకాదు:—

పైవ్యయన ఉద్యోగమునకునుడిరియున్న ఎ. కుక్కుఅనువాడు తనభార్య కోర్టుగ్రస్తయైయున్నదని తేడియోవార్తరాగానే ఆమెకున్న స్కెగ్ వెన్నుకునెడలిపోయెను. అధికారుల అనుమతిపొందనిచే ఎడరును

పైద్యమునువలరారు. కావున ఇంటికే చేరుటతోడనే ఎ. కుక్కును ఎర్రప్పులేపి కొద్దువకొనివచ్చిరి. కొద్దుగా ఆరడిట్లుచెప్పెను. "నేను ఇంటికే చేరుటతోడనే నన్ను ఎర్రప్పులేయుచుండి నాకు తెలియును, కాని ప్రేమ తెలుసాలనుకూడ అత్యయ చేయదు. నాకేద ఎ. కుక్కు. నాయనమ్మ 20 సంవత్సరములు. చిరునామా యాక్కుకోడు, కాకటకోరి."

ఓ చెటిసాలా! ఈ సితికివచ్చితివా?—

బాంబాయిలో భాయిశ్రీకాశినందుకు ఎర్రప్పులేయబడిన కుటినామల్లుభతీకేను విచారణ. అతని దుస్తులు ఆరివిచ్చిత్రముగనండెను. క్రిందిదుస్తులు హిందువునది, బోపి రైలులోలోగ్గువేయువానిలోపి. కొద్దు వానిఅడుగడిగి అతడు కొద్దులో ఇట్లుఆరతెను. "నేను విచారించుచున్నాను. విక్టిమీ కచారించు చున్నాను. నేపట్టిని ఇక ప్రాణమునది వాక్షానియి చేయుచున్నాను. నేను కాంగ్రెసుమనిషిని ఎవరు చెప్పిరి? నేను కెరపూరివాడిని? అతడవద్దని మేజిస్ట్రేటుచెప్పెను. చానిమీద ఆరడు "నేనుఆరడడరెను. చెటపాలకు పోనడను నాకుఇప్పుయిలేదు" అతడు. "నేను శుభామీలచెప్పినప్పటికిని నన్నుఎడలిచ్చెదరా?" అని ఆరడడిగెను. వానివగ్రవము విచ్చిత్రముగనండెను. ఇకఇకలు, వకవకలు, కలరిచ్చలు, హస్తాలవములు. పోనీమనాకు జోక్యముకలిగించుకోవలసినదెప్పును. ఒకపోనీముడుబోగి ఈరెవెన్యూ చేయచూపెను. ఈరెకు ఆమెర్యగిరెవ్ర చేయచూపెను. పోనీములు దగ్గరకురాగానే నేను రాజగ్రుద్దనుఅనును. మారముపోయిన తనకోరిచేప్పలు తిరిగిప్రారంభించును. అరుకెలలుగిక్కుము, య. 20 అరమానా, చెల్లించనితో ఒకమామయ అడవపుకేషి విధించుటడెను. ఇదిని ఆరడు పెద్దగాంతుకతో ఓ! చెటపాల! ఈసితికివచ్చితివా? అనిఆరచెను. ఆరచి కొద్దువారికి మెక్కి నాటకములోని పాత్రవది కొద్దువడరెను.

అట్లను (ప్రీ) ల సాహసము:—

హస్తాంతరమునకై పోరాడిన నమ్మదేశముల చారిత్రములును త్యాగసాహసములచకటించు ఆశేక దృష్టాంతములతో విరాజిల్లుచున్నది. మొన్నటి ఆఫ్ఘనువిప్లవములో జరిగిన ఒకయంత్రమును వర్తాను ఇక్బర్ అరీషాగారు ఇటీవల తాములండుమలో చేసిన ఒకప్రసంగమునందట్లు తెలియజేసిరి. ప్రకృతియు అన్నిపాన పించోసనము నధిష్ఠించియున్న వాదర్నాచ్రభువు కాబూలుపట్టణములో ఒకానొకదుర్గమును చుట్టుకొనుటకై ప్రయత్నించుచుండెను. అకోటలోనే ఆరనిసహోదరియొక్క తెగత్రునా ప్రములలోజిక్కి బందీకృతురారై యుండెను. ఫిరంగులుకొల్పి దుర్గమును స్వాధీనముచేసికొనుటకై విప్లవకారులు ప్రయత్నింతురేని గుండు చొప్పుచే చనిపోవుటకు నిలగునట్లు ఆరాజకన్యను తెచ్చి అడ్డముగా నిలువచెట్టునుమని కోటగురక్షించుకొనుటకై ప్రయత్నించుచున్న పైనికులు వాదర్నాచ్రభువునకు తెలియజేసిరి. దుర్గమునందు బంధించుబడియున్న మానావీ మణి యెట్టెట్లులనో ఒకకాగితపుముక్కపై నొకవాక్యమువ్రాపి అన్నగారికింపుచును. అట్లనుకాతియొక్క షేతుమునకై మాప్రాణములను గోల్పోవుటకు మేము గౌరవముగాభావించుమని ఆమెనుపినసందేశము. ఫిరంగిగుండ్లను ప్రయోగించి కోటనువశముచేసికొనుటకై నియోగించుబడిన పరారుయొక్కతల్లియు మువ్వరు గోలుట్టువులుగూడ కోటలోబంధితులైయుండిరి. తనదానిని ప్రారంభించుటకు పూర్వము నేనాధ్యక్షుడు మారదర్శినియెల్లతనాహోయ్యమున కోటపైపుటకు మాడగా సరిగా ఫిరంగిగుండ్లుతామలమున స్క్రియకొందురు బారుగా నిలువచెట్టుబడియుండిరి. వారిలో తమయాదువార్తకుగూడ గలరని అతిజెలుండును. అయినను అతడు గుండునుప్రయోగించెను. కాని కోటయంతయు వాదాపుగా ధ్వంసమైపోయినను దైవకృపవలన ఆ స్క్రియలో నొక్కరికిని ఆహాయముకలుగదయ్యెను. తమదేశక్రేయస్సునకై తమప్రాణముల బలిదానమునీయ నియ్యోగిన్న అడ్డమువారిములు చరిత్రము ప్రసంచమున చిరకాలము స్మరించుటకును.

—ధర్మ సాధని.

୧୪ ୧୫ ୧୬ ୧୭ ୧୮ ୧୯ ୨୦ ୨୧ ୨୨ ୨୩ ୨୪ ୨୫ ୨୬ ୨୭ ୨୮ ୨୯ ୩୦ ୩୧ ୩୨ ୩୩ ୩୪ ୩୫ ୩୬ ୩୭ ୩୮ ୩୯ ୪୦ ୪୧ ୪୨ ୪୩ ୪୪ ୪୫ ୪୬ ୪୭ ୪୮ ୪୯ ୫୦ ୫୧ ୫୨ ୫୩ ୫୪ ୫୫ ୫୬ ୫୭ ୫୮ ୫୯ ୬୦ ୬୧ ୬୨ ୬୩ ୬୪ ୬୫ ୬୬ ୬୭ ୬୮ ୬୯ ୭୦ ୭୧ ୭୨ ୭୩ ୭୪ ୭୫ ୭୬ ୭୭ ୭୮ ୭୯ ୮୦ ୮୧ ୮୨ ୮୩ ୮୪ ୮୫ ୮୬ ୮୭ ୮୮ ୮୯ ୯୦ ୯୧ ୯୨ ୯୩ ୯୪ ୯୫ ୯୬ ୯୭ ୯୮ ୯୯ ୧୦୦

Press Photo Bureau

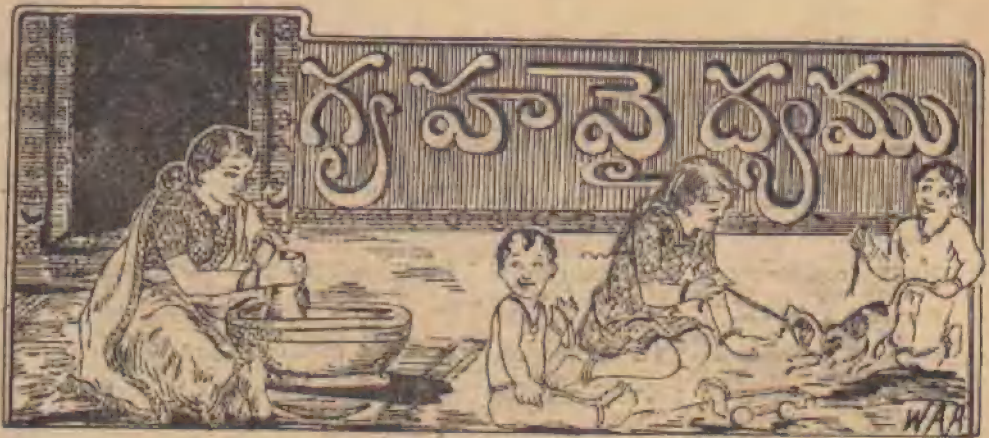
ଆଦିଶିଳପ

శ్రీ శ్రీ సహాయక సంఘము, నూరూరు

సంఘము నూరూరి పరిమంథి నము

జలగలకు నెదురుఅకులు వీట్లును సమయగానూరి కల్పముజేసి వాటిలో తేనెదైదికలిపి పుచ్చుకొనిన తీక్రమదరలోగము మానును.

అశోకవృక్షముయొక్క చుట్ట, లేదా కుద్దశుభేకము నందుజనించిన చిట్టేకేరును రహంజనము వీటిని వియ్యపు కడుగుతోనూరి అందు తేనెదైది యారసమును పానము జేసి రేచి ప్రదరము నివర్తియగును.

ఉసిరికకల్పమును వీటిలోకలిపి కండచక్కార; తేనెకలిపిగాని; ఆరెపూవులను కాడియుసిరికరసము లలో తేనెకలిపిగాని ప్రదరలోగులు త్రాగుటనుంచిది. ప్రత్తివేళ్ళు వియ్యపుకడుగుతోనూరిత్రాగిన ప్రదర లోగములునెళియును.

అశోకపుచక్కలో వానినపాలను కాచిదల్లార్చి బలానుపారముగా ప్రదరలోగులు ప్రాతకాలమున నేలించిన నుంచిది.

రేచుమార్చుముగ్గ దెల్లముకలుపుకొని పాలలో త్రాగిన ప్రదరములునెళియును.

దర్భవేళ్ళను లేదా నేలఉసిరికచేళ్ళనుగాని వియ్యపు కడుగుతోనూరి కల్పముజేసి 3 నోళ్ళుత్రాగిన ప్రద రములుమానును.

ఆరెపువ్వు, పోకపులు వీటిని కమాయముపెట్టి కిడినములుపుచ్చుకొనిన దుప్తరమైన ప్రదరలోగము నికృతమునగ నివర్తియగును.

వాకుడు సమూలరసమువ్రాసిన కాళ్ళపైర పొట్టు లలో పున్న మంటలునయమగును.

వాకుడు సమూలమును ఏడనుయించిని కాల్చి చేరికభస్మమును (మోతారు 3 చిన్నములయెత్తు) తేనెతోగాని, గంటుభారంత; అక్కలకర్ర, కొంత మొదలగు క్లేష్మపాకసమృద్ధులమార్చుము తేనెతోగాని యిచ్చిన సమ స్రకాసక్యానులు, మయల నివర్తియగును. వాకుడుకాయ, చందురసము లో చులికిచ్చిన గొంతుకపుండుకోగమును పోగొట్టును.

వాకుడుగింజల పొగబట్టిన చుంటినొప్పిపొరించును. కంటకారికమయములో విప్పకొను చేర్చికొని త్రాగిన వచ్చి విభములగు దగ్గులు తగ్గిపోవును.

వాకుడువేరు కమాయములో పైంశవలదగును, ఐంగునకలిపి అవృద్ధవృక్షము వచ్చేదగ్గులయందు తుయ నగును.

వాకుడు, ఉలవలు, అడ్డవరవాకు, కొంకి వీటిని కమాయముపెట్టి యందు కొప్పుమార్చుమునుకలిపి పుచ్చు కొనిన క్యానకాపలు పొరించును.

వాకుడు, అడ్డవరము, తిప్పరీగ వీటినికమాయము పెట్టి యందు తేనెకలిపిపుచ్చుకొనిన కానజ్వరములు నళియును.

రెండువిభములవాకుడు, కొంకి, ధనియాలు, దేవ వాకుపట్టు వీటిని కమాయముపెట్టి పుచ్చుకొనిన సర్వ జ్వరములు పొరించు.

వాకుడుగింజలమార్చిన పట్టెండుటచే మెండీద్రుగ ములునూనును.

డైరీ

ఫిబ్రవరి

17:—మంగళగిరి. ముప్పలనేని భుక్తురాయి, గాంధీ జనార్దనమ్మ, తెలగా నాగరత్నమ్మగార్ల విరట్టు. విడుదల.

18:—తెల్లచేరి. వండియారామ్మ, మధురరామ్మగార్లకు చెరి 6 నెలలు కఠినశిక్ష, 50 రూప్యములజరిమానా, లేదా మరీ 1 నెలశిక్ష.

:—నుడివాడ. శ్రీమతులు వల్లభదేవి సీతామహాలక్ష్మమ్మ, గోమగుంట్లు లక్ష్మీవరసమ్మ, త్రిపురనేని కాసల్యాదేవి, ఆకికపూడి కృపామణియమ్మగార్ల వికటించు. పోలీసులు రంగునీళ్లుపోయింట్లు, దూరముగ తీసికొనిపోయి చదులుట.

19:—బంటూరా. శ్రీమతి సనీతాలానూ, సుశీలదేవిగార్లకు 3 నెలల కఠినశిక్ష.

:—బొంబాయి. ఊర్మిళా మెహతాగారియిల్లుపోదా.

:—గయబంధ. ప్లీడరు వేణీమాధవదాసుగారిభార్య దత్త్యబాలదేవిగారిని, మరీ 4 నురు శ్రీలక్ష్మను 144 మీరినందుకు 6 నెలలు కఠినశిక్ష, రూ. 50 జరిమానా.

:—బాహోరు. బానకి జాట్టిమూరి యం. ఏ. గారిపై నోటీసు. బాహోరుదాటి పోగుడదు, అక్రమ సంఘములో చేరరాదు.

:—పాట్నా. క్రిమినల్ లా ఆమెండుమెంట్ ఆఫ్ఫిక్రింద 4 నెలలు విడిచి వైదు, జరిమానానుబదులు 1 వారము విడిచివైదు ధన్వంతరీదేవిగారిపై విధించబడియండెను. ఈమెకు 7 నెలల పిల్లయండినను, ఆపిల్లను తల్లి చెరపాలకుగొంపో విరాకరించుటవలన ప్రభుత్వమువారు ఈమెపై విధించబడినశిక్షను రద్దుచేసిరి. విడుదలయినతరువాత మరల విప్లవోద్యమమునందు ఆమెపాల్గొనిననో తాక్షిణ్యమునూప బడదని ప్రభుత్వమువారు ఆమెను మందలించిరి.

20:—బాహోరు. శ్రీమతి ప్రతిమాదేవి 108 క్రి. ప్రా. కో. క్రింద ఆరెట్టు. 3000 బామీను, లేదా 1 ఏడు శిక్ష. ఆమె శిక్షననుభవించుటకు ఆంగీకరించెను.

:—మున్సిగంజ్. లెడ్ గోన్ యూనియన్ పోర్టును పిక్చుటచేసినందులకు శ్రీమతులు చారుబలకుండు, బగలనుందరికలగార్లకు కోర్టులేమవరకు శిక్ష.

21:—కలకత్తా. లెటూన్ బాలికాపాఠశాలనుండి 40 మంది బాలికలను నిబంధనలకు వ్యతిరేకముగా నడిచి నందుకు వెడలగొట్టిరి.

:—బాపట్ల. శ్రీమతులు పోలూరి అన్నపూర్ణమ్మ, తన్నేరు సీతారామమ్మ, బొడ్డుపల్లి రామకేషమ్మ, గార్లు కరకుత్రములుపంచుమండగా పోలీసువారు వారిని వేరుమకు తీసికొనివెల్లి రాత్రి 8-30 గంటలకు తిరిగి వదలివేసిరి.

22:—మలబారుజిల్లా తెల్లిచ్చేరిలో ప్రభుసతి మంగళమాత్రమును తెలిపించిన మేజిస్ట్రేటు శ్రుమావగచెప్పి నాడు. అందుపై ప్రభుత్వమువారి కిక్రకటనగావించిరి.

:—బొంబాయి. ఊర్మిళా మెహతాగారికి 6 నెలలు కఠినశిక్ష, రూ. 300 జరిమానా.

:—బాహోరు. డి. ఏ. వి. కళాశాలలో ఆచార్యుడైన బహదూర్ మర్ యమ్. ఏ. కారికోడలు, 20-వ నియంత్రితాంశాదేవియరెట్టు.

23:—కల్లికోట. పురపాలకసంఘసభ్యురాలు ఎ. వి. కుట్టియమ్మగారికిని, మరి ఇవ్వరుస్త్రీలకును తెండేసింపవత్సరముల కలివత్తును.

—లాహోరు. శ్రీమతి పాపిత్రిదేవిగారు క్రిమినలులా సవరణపట్టుముక్రింద అరెస్టుచేయబడిరి.

—బంకూరా. మహిళారాష్ట్రీయసంఘమునకు చెందిన శ్రీమతి శైలాబాలాదేవుగారికి 4 నెలల విడివైదు.

—డక్కా. శ్రీమతి సరోజబాలాఘోష, మరి 7 నయస్త్రీలు మాల్యావగరం యూనియనులోద్దను పికటింగు చేసినందుకు అరెస్టు.

—బాలరిఖట్. శ్రీమతి సురేంద్రబాలారాయగారికి క్రి. పా. 143 క్రింద 8 నెలల కలివత్తు, 188 పెక్కుముక్రింద మరి 8 నెలల కలివత్తును. ద్రక్షకర్తరివాసి, ప్రసన్నకుమారిదాసిగార్లును చెరి 70 యా. జరిమానా. చెల్లించునో 8 వారములకైదు.

24:—20-వ తేదీని భట్టిబోలులో ఎరెస్టుచేయబడిన మద్దుల రామాయమ్మగారికిను సరపారావుపేటలో విచారించబడెను. 8 నెలలు విడివైదు. యా. 250 జరిమానా. బి. క్లాసు. మద్దుల వేంకటగిరిరావుగారి భార్య. బైకొకులస్థురాలు. ఎనిమిదవమాసము గర్భిణి.

—విల్పవహరి. కె. కి. మహేంద్రనాథఘోషభార్య శ్రీమతి జ్ఞానానుందరి ఘోషగారి (అయవరేండ్ల వృద్ధురాలు) ఎరెస్టు.

25:—గుంటూరు. ఇప్పుగుంట వేంకమాంబగారు మ్యునిసిపలు సంఘసభ్యురాలుగా ఎమ్మకొనబడిరి.

—లాహోరు. చాక్టరు గోపీచందుగారిభార్యయు, 15-వ నియంతయునగు శ్రీమతి గోపీచందునరికి 8 నెలలకత్తి, 100 యా. జరిమానా లేదా 1½ మాసములు అవసపుకత్తి.

—అహమ్మదాబాదు. మునిసిపల్ చాలికాపాతకాల ప్రధానోపాధ్యాయవియు, కె. కె. సర్ రామన్ భాయ్గారి కుమార్తెయునగు శ్రీమతి విదోదినిలకంఠగారు మేనకీచాకువద్ద పికటింగు. కంకమున కృపాణములు త్రేలాడుచుండెను. అరెస్టుచేయబడి 50 యా. వ్యంతప్రాచీమీద విడుదల. అహింసా ప్రతిమొనరున మానముకాపాడగల ఆత్మసత్కాపాసముగా కృపాణములెచ్చిరినని అమెచెప్పెను.

—కలకత్తా. విద్యార్థిమండలి అధ్యక్షురాలు కాంతినియోగి (ఎం. ఏ.) గారిఅరెస్టు.

—ఏలూరు. ఎం. కాంతయ్యగారి నతీమణి లెంచిమేజిస్ట్రేటుగా నియమించబడిరి. ఈపదవికి ఏలూరు నందు నియమించబడినస్త్రీలలో నీమెయే ప్రథమురాలు.

26:—కలకత్తా. శ్రీమతి కాంతానియోగికన్య బి. ఏ, అని మార్గట్టాచారికన్య బి. ఏ. గార్లు రిమాండులో నుండగా వారివగలను పోలీసువారుతీసుకొనిరిని వారు మేజిస్ట్రేటున కరిగించిరి. “వారివగలను పెంటవే చారికిచ్చివేయవలెను. క్షీంపబడిన ఇతరస్త్రీలవగలనుగూడ నిచ్చివేయవలెను” అనిమేజిస్ట్రేటు ఈ త్తరవుచేసెను.

—అహమ్మదాబాదు. మ్యునిసిపలు గరబ్బుమోస్కాలు ప్రెస్సిపాలు విదోదిని నీలకంఠకన్యగారికి కత్తి. బి. క్లాసు.

27:—దక్షిణాఫ్రికాకుపోయిన రానుబారవు వర్గసభ్యురాలు శ్రీమతి సరోజినీదేవిగారు బొంబాయిలో ఓడపగిరి.

—విల్పమరి. జ్ఞానానుందరిఘోషగారికి 3 నెలలకైదు.

—రాజబారి. లెంగాలుకాననసభసభ్యుడు. యెస్. సి. నేవ్ గారిసోదరి శ్రీమతి చారు ప్రభావేన్ గుర్తుగారికి 16 నెలలు కలివత్తును.

- :—బంకురా, శ్రీమతులు చరితోషమహంత, మతిబాలాదర్శ, మమూరాణిపటిగ్ గారికి మూడేసి నెలలకిక్.
- 28:—అహమ్మదాబాదు. గంగాబేజ్ జతేరి, ఎరిమి కేంద్రలిల్లవాడు, మరిఅయినదుస్త్రీల ఎరవ్వు.
- :—అమరావతి. శ్రీమతి పార్వతీబాయిపట్నర్థన్ గారికి పి. కొ. 117 పెన్షన్ కింద ఒక సంవత్సరము కలిపికిక్.
- :—గుంటూరు. ఆంధ్రప్రదేశ్ యశుకాశీశోభన్ కృష్ణరయి కిశ్వరాధ పత్నివారాయణకవిగారి (ఎం.పి.) పతీ మలే క్షయవ్యాధివలన మృతిపంచె.
- :—ఈనెల 17-వ రేపిని కావల్సొల్లంధనముగావించి ఏయారు గురుజయిలులో నుంచబడిన మువ్వయిస్త్రీలలో శ్రీమతి రంగరవల్లి కామారమ్మగారు తాను కడుపుబోప్పిచేబాధపడుచున్నావనియు, ఇకముందు కావల్సొల్లంధనమును పొల్లొనవనియు, తిన్న విడుదలగావించవలెననియు కోరినందున విడుదల చేయబడిరి.
- :—రెజిస్ట్రేషన్. శ్రీమతి పాడల్ల సుందరమ్మ గారికివిధించబడిన అల్పావాసములుచేయుటకు పోలీసువారు ఆమెకున్నయింటికివెళ్ళియాదగా 2 విరిచాచులు, 12 వివరికరలుమాత్రమేఉన్నందున విలువగలిగిన ఆస్తిఏమియులేనందున వెళ్ళిపోయిరి.
- 29:—అహమ్మదాబాదు. సుబర్వతిచెరపాలనుండి కిషోకాలపరిమితిముగియుటచే శ్రీమతి కస్తూరిబాయిగాంధీ గారి విడుదల.
- :—బళ్లారి. మునిసిపలసంఘమువారు స్థానిక రేజీస్ సమ్మ్యరేటింగు లైసెంజీ 150 రూ. విరాళమిచ్చిరి.
- :—బోగ్గ. నికంబినీచేరిగారికి 4 నెలలక్లిడు.
- :—విజ్ఞాపన. సరోజబాలాబాయి, మణిమందరిఘటక్, మరికొందరుస్త్రీలకు 3 నెలలకిక్.
- :—డక్కా. పటిశ్వరకాంగ్రెసు ఎనిమిదవనియంత్ర కాంతిరంజనదాసుగారు పన్నుల నిరాకరణప్రచారము చేపినందుకు అరెస్టు.
- :—నిల్వీమహారీ. మద్యశాలలకికేటింగు. లవంగలరాజేవి, సుమతీపాదక్ గార్లకు రు 80, రు 50 జరిమానా చెల్లించనిచో ఆరేపివారములక్లిడు.
- :—బొంబాయి. పెటోలుమిదవదనిన లీలావతిమున్సి ప్రధ్యకులు తిరిగి అరెస్టుచేయబడిరి.
- :—అహారాదు. కుమారిశ్యామాబాయి లి.యె. గారిపై ఆర్డీ నెమ్మ 25 ఏ ప్రకారము నేరముమోపుటదెను. లీలావతిగారిని 108 పెన్షనుప్రకారము రు 5000 ధరావతుకోర్కిరి.

మార్చి

- 1:—కలకత్తా. కోమిల్లాజిల్లామేజిస్ట్రేటు స్త్రీపమ్మకార్ని చంపినందుకు యశవీరవర్మపాంథరవాసము విధించ బడిన బాలికాద్వయమునందొక తెయను మనీరికన్య కండ్లికి పంధమతీపిచేయబడెను.
- :—రెజిస్ట్రేషన్. కోగంటి లక్ష్మమ్మ, తుమ్మల సత్యవతిమ్మ, యెక్కల పున్నమ్మగారు పికేటింగుచేయుటకు లాఠియపతాకములు చేబూనిరాగా నీరిమిద రంగునీళ్ళుకొట్టి ప్లేషమటతీమకొనివెళ్ళి ఓడలిపెట్టిరి.
- 2:—బొంబాయి. హంసమెహతాగారి అరెస్టు.
- :—మదారీపూరు. స్థానికప్రథమస్త్రీపత్న్యాగహే శైవలినీచేరిగారికి ఏడాదికిక్. ఆమెవిడ్డ 5 ఏండ్లది. విడ్డకుడ జయలుకుపోవుటకు అనుమతించబడెను.
- 3:—హుగ్లీ. శ్రీమతి అన్నపూర్ణాదేవి, శ్రీమతిబరదామయిపా హైవాయర్ గార్లకు క్రమముగా 1 సంవత్సరము, 3 మాసములు కిక్.

- 1:—పిర్రాజంగంజ్. శ్రీమతి ప్రభావరాణికి రు. 100 జరిమానా లేక 8 నెలలు కఠినశిక్ష.
- 2:—అజోలా. శ్రీమతి కోర్ట్లో బోకరు పతికి 8 నెలలుశిక్ష, 200 రూ. జరిమానా లేదా 2 మాసముల అధికశిక్ష.
- 3:—పీలూరు. 144 క్రింద రిమాండునందున్న శ్రీమతులు కంది బాగరత్నమ్మ, కారంగుల వేంకటరత్నమ్మ గార్ల విడుదల.
- 4:—మదరాసు. శ్రీమతులు నిరవ్వకమ్మ, కొత్తపల్లి కోదామృతమ్మగార్ల ఎరస్టు.
- 5:—బాహోరు. శ్యామకుమారిజాట్టి, 22-వ నియంతి కొనల్యాడేవిగార్ల ఎరస్టు.
- 6:—శ్రీమతి ఎరవాడచెజుపాలలో శ్రీమతి ధవలక్ష్మిగారు ప్రసవమైరి.
- 7:—మంగళూరు. శ్రీమతులు చదకోని, మందరీబాయి, సంతోషిబాయిగార్లకు మాడేసి నెలలు కఠినశిక్ష. సి. తరగతి.
- 8:—వెల్లూరుజిల్లా కోవూరుగ్రామమున శ్రీమతి భట్టారం సుందరమ్మ, కూరపాటి మంగళాంబగార్ల అరస్టు.
- 9:—చెజువాడ. కోగంటి లక్ష్మమ్మ, తుమ్మల నిర్మలమ్మ, ఎక్కల పున్నమ్మగార్లు పికటింగుచేయుచుండగా పోలీసువారు కుక్కవారముకోజన ముగ్గురిని చరుసగా పాముర్రు, తిరువూరు, జగ్గయ్యపేట గ్రామాదు లలో చదలిపెట్టిరాగా వాయరికి చెజువాడచేరిరి.
- 10:—బంకూరా. శ్రీమతి రాధారాణి ఘోషగారిని నుద్యుకాల పికటింగుకు ఎరస్టుచేసిరి.
- 11:—పూనా. మంగనభాయి ఈశ్వరలాల్ గారి భార్య కాంతాబాయిగారికి నాలుగునెలలపైదు, రు 50 జరిమానా.
- 12:—డక్కా. శ్రీమతులు పిర్రాబాయిదేవి, ప్రభావతి నేమగుప్తాగార్లకు 4 నెలలశిక్ష.
- 13:—మధుర. శ్రీమతి పద్మాసనితమ్మల్, “12-వ డివీటరు” భాగ్యలక్ష్మితమ్మల్, వీలకారితమ్మల్, మీవాణీతమ్మల్ గార్ల అరస్టు. పద్మాసనితమ్మలుగారికి (క్రి. లా. స. చట్టము 17 (2) ప్రకారమును 5-వ ఆర్డి నెన్సుప్రకారమును మొత్తము 18 నెలలు కఠినశిక్షవిధించిరి. తక్కిన ముగ్గురికి 17 (1) ప్రకారమును, ఆర్డి నెన్సుప్రకారమును 8 నెలలు కఠినశిక్షవిధించిరి.
- 14:—బాహోరు. జానకిమనారిజాట్టిగారికి 4 నెలలపైదు. రు. 25 జరిమానా.
- 15:—వికాఖపట్టణము. కారజాచట్టము సతీశ్రమించినందుకు పెండ్లిమారుదన కట్టమారి విశ్వనాథముగారికి రు. 25; పరునితెండ్రి సత్యనారాయణగారికి, వసుపుతెండ్రి భోగవిల్లి అప్పన్నగారికి, పురోహితుడు విక్కపల్లి యజ్ఞనారాయణగారికి చెరి రు. 50 జరిమానా.
- 16:—యాలాపూరు. 25-వ డివీటరు శ్రీమతి రామాబాయి, శ్రీమతి రుక్మిణీబాయిగార్ల ఎరస్టు.
- 17:—నుడివాడ. విదేశప్రస్రములనుకాణములపద్ద పికటింగు. శ్రీమతులు ఘంటా ముర్తికాంబ, రివీరినేని కొలకమ్మగార్లనుకోనిపోయి పోలీసులు తుమ్మిడిగ్రామసమీపమునఓకరిని, ఉప్పరగూడెందగ్గిరఓకరిని చదలిచేయుట. ఇట్లే గోమనుంట్ల లక్ష్మీవరసమ్మ, పల్లభనేని సీతామహాలక్ష్మమ్మ, ఆరికపూడి మగుణ మణిగార్లనుకూడ.
- 18:—బోగ్రా. సురేశచంద్రరామను ప్రగారిభార్య త్యోతిషమ్మగారిపై రు. 100 జరిమానా. ఆమెఇప్పుడు జయలులోనుండెను. ఆవిడపింటిపొదనున్న స్వర్ణ హారమునుతీసికొని అధికారులు వేలంచేసి రు. 75 రాబట్టుకొనిరి. ఇపు డావిడను చదలిచేసిరి.
- 19:—మున్సిగంజ్. శ్రీమతులు అబలబాలాదేవి, నిర్మలమందరిదేవిగార్లకు ఒకవారముపైదు. రు. 25 జరిమానా. యానియనుబోర్డుపికటింగుచేసినందుకు మాయావాణిదేవిగారు 117 కెక్సుక్రింద అరస్టు.

- :- బొంబాయి. పెరోలిమిడవిడుదల చేయబడి రిపోర్టు చేయవలయును శ్రీమతి కెన్డ్రెమసరిగారికి ఒక సంవత్సరము జైలు.
- :- మిడ్చెపూరు. జిల్లా నాయకురాలు చారుకిలాదేవిగారి ఆరెస్టు.
- :- రేచర్ల. ప్రభాకరభేరిసంఘసభ్యురాలైన శ్రీమతులు పాతూరు రాఘవమ్మ (పాతూరు సుబ్బయ్యగారి భార్య), యలసర్తి ప్రమావాంబ (సుబ్బయ్యగారికో బుట్టువ), వేంకట దుర్గాంబ, తుమ్మల చంద్రమ్మ (తుమ్మల బసవయ్యగారి పివరల్లి), వగరసంకీర్తన చేసి 'పేలేయగ్రామము' వెళ్లుచుండగా పోలీసులు ఆరెస్టు చేసి నామనిచ్చెప్పి గొంపోయి ట్రైబ్యునల్స్ ను సుప్రీముకోర్టుంచి సాయంకరము కల్యాణగ్రామమునకు తరిసిపోయి.
- 10:-- పాంచమర్. శ్రీమతి మమతాదేవిగారి ఆరెస్టు.
- :- కమ్రభారా. శ్రీమతి సుహాసినీదేవి మరి ఆర్థుల స్త్రీలు కోర్టులేదునటను జైలు.
- :- నేలూపూరు. 25-వ నియంత్రణ రామాబాయిగారికి 20 నెలలు కఠినశిక్ష, రు. 50 జరిమానా చెల్లించునచో మరి 50 దినముల జైలు.
- :- భద్రక. కేంద్రమణిదేవికి 3 నెలలశిక్ష, రు. 50 జరిమానా. ఈ మెగాక ఇంక నలుగురు స్త్రీలకు 1½ నెలలు శిక్ష, రు. 30 జరిమానా. చెల్లించునచో 3 వారముల అదనపుశిక్ష.
- 11:-- బాచలూరు. భూవతుమారిజుట్టి ఎం.ఏ. క్యామలకుమారిజుట్టి బి.యెం. గార్లకు ఏడాది కఠినశిక్ష, రు. 50 జరిమానా. ఎ క్లాసు.
- :- సిరాజ్ గంజ్. కుమార్ ప్రభాకరాణిదేవిగారికి శిక్ష.
- :- బలూరుపూట్. శ్రీమతి చెలారాణిచటోపాధ్యాయగారి ఆరెస్టు.
- :- డక్కా. శ్రీమతులు హేమలత, హరిగారాలలరెస్టు.
- :- బారపాల. 8-వ డివీజీకు శ్రీమతి మణిరమాబోసుగారికి శిక్ష.
- :- కలకత్తా. శ్రీమతి బావణ్యప్రభాదత్తగారి జాబ్బావాసములకై చరార్తిజపు.
- :- బొంబాయి. శ్రీమతి రాయశీగారివరివి భర్తతోపూడ ఎరెస్టుచేసిరి.
- :- పాలకోట్ల. నూరిభొట్ల అన్నభూర్లమ్మ, హరి కనకమ్మ, మర్రిపాటి వెంకమ్మ, విష్ణుభొట్ల వేంకట లక్ష్మమ్మ గార్ల ఎరెస్టు.
- 12:-- మదరాసు. పాంచురంగంగారి భార్య శ్రీమతి ఎరెస్టు, శ్రీమతి రాజమ్మ గార్ల ఎరెస్టు. సాయంకరము వదిలివేసిరి.
- :- మదరాసు. చందీదివోత్సవము. శ్రీమతి అచంట రుక్మిణమ్మగారి ఆరెస్టు.
- :- బాలియూరులో శ్రీమతి బాలరాణి ఛాకోపాధ్యాయగారికి 188 రెక్సెసుక్రింద 6 నెలలు, 143 క్రింద మరి 6 నెలలు కఠినశిక్ష.
- :- డక్కా. మదరాలదేవిగారి మరి 5 గురుస్త్రీల ఆరెస్టు.
- :- లెహల్. చందీప్రయాగవిషము. శ్రీమతులు గోభిమాడి రత్నమ్మ, వాసిరెడ్డి పార్వతమ్మ, కె. దుర్గాంబ, పట్టికుండ సామనాయమ్మ, వాసిరెడ్డి అన్నభూర్లమ్మ గార్ల ఎరెస్టు, కడువల.
- 13:-- పూరి. సువామణిదేవిగారికి చారవాండులో మరణ్యునించినందుకు 1½ నెలల శిక్ష.
- :- తున్దియం. శ్రీమతులు మృణాలినివన్యాల, వరినీబలరాయిగార్ల కోకసాపోరిసున్మీక్షమపై బాతీయ చిత్రకమునెత్తినందుకు ఆరెస్టు.

—తెజవాడ: పాండుగు వరలక్ష్మమ్మ (గురజాడ), ఎక్కలి పున్నమ్మ, కోగంటి లక్ష్మమ్మ (చుడి ముక్కల) ఏడాడుబడ్డలో జాతీయగీతములపాడును తిథ్యలందు తిరుగుమండగా పోలీసులువారిని బస్సులలో నెక్కించి చంపివైచిరి.

—పెనుకూకలో ఆంధ్రరాష్ట్రనియంత్ర శ్రీమతి యెస్. సుభద్రమ్మగారి యరెన్టు.

—లూహోరు. 20-వ నియంత్ర కాంతాదేవిగారి జరిమానా రు 50 ఎములకోసము ఆవిడ ఇంట్లో కున్నీలు, మేకా, నిలువుటద్దయును తీసికొనిపోయిరి.

14:—మదరాసు. శ్రీమతి ఆచంట రుక్మిణమ్మగారికి 6 నెలలకరివకిత్త, 100 రు జరిమానా, లేక మరి 1½ నెలలకిత్త.

—మదరాసు. శ్రీమతి గోమతిఅమ్మగారిఆరెన్టు విడుదల.

—కృష్ణవనగరు. ప్లానికకాంగ్రెసు విధవనియంత్ర శ్రీమతి మృతాంజిదేవిగారిని శిక్షకాలపరిమితి ముగియక పూర్వమే వదలివైచిరి.

—బాలరూట్. డా. సుశీలరంజనభట్టిగారిభార్య బలరాణిభట్టిగారికి 188 పెన్షనుక్రింద ఒక సంవత్సరముకైదు.

—బొరీపాళు. డా. ఆనందమోహనరాయగారిని ఆరెని 11 రోజులకుమార్తె కేఫాలికారాయగారిని పోలీసు సావర్నెంటువిడిపించిరి తనమమార్తె రాజకీయములో చేరకుండా రక్షించుకోవలసివని గారాయగారికి హితవుతప్పెను. ఆచారిక సరస్వతిబాలికాపాఠశాలలో చదువుకొనుదున్నది.

—కలకత్తా. నవకారి న్యాయవాదిభార్య కమలాకుమారిఫోఫు ఎరన్టు.

—లూహోరు. బ్రౌవదేవి, కాకల్యాదేవి, రికాదేవిగార్లకు ఆరెని నెలలుకరివకిత్త, రు. 25 జరిమానా. తెల్లించనిచో మరి 4 నెలలకైదు.

—బంటూరు. శ్రీమతి నరశిబాలావందగారి ఆరెన్టు. మహిళాసంఘాధ్యక్షులగు శ్రీమతి ప్రమతా మందగారికి కిత్త.

—కటక్ము. ఉత్పలనాయకుడగు గోపబంధుచందగారి కుమార్తె శ్రీమతి అన్నపూర్ణాదేవిగారిఆరెన్టు.

—ధిల్లీ భారతకానసభలో ప్రశ్నోత్తరముల సమయమున హోముమెంటరు సర్ జేమ్సుకేరారుగారు రామేశ్వరప్రసాదసింగుగారి ప్రశ్నకుబదులుగ ఇచ్చటికి బాల్యవివాహనిషేధచట్టముప్రకారము 34 కేసులు జరిగినవని చెప్పిరి.

—బొంబాయి శ్రీమతి కస్తూరిబాయిగాంధీగారికి తిరిగి 3 నెలల కరివకిత్త, సి. క్లాసు.

—రేపల్లెలో శ్రీమతులు మలిరెడ్డి శేషమ్మ, యలదర్శి ప్రసాదాంబ, తుమ్మల చంద్రమ్మ, కోనేరు మంగమ్మ, కొల్లి భూషమ్మ, వేజండ్ల దుర్గాంబ, నాదిళ్ల సీతారామమ్మగార్ల ఎరన్టు విడుదల.

—బొంబాయి: రాష్ట్రీయ మహిళాసంఘమునకు చెందిన గోపభక్తమ్మ సతీకాదేవి పెరోలుమీద వదలిరి.

16:—మదరాసు. శ్రీమతులు రాజంబాల్, వరస్వతి పాండురంగంగార్ల ఎరన్టు.

—నవాబుగంజ్. శ్రీమతులు ఉషబాలాగుమా, మనీరిబాలాగుమగార్లకు చెరి 100 రు, జరిమానా.

17:—రేపల్లె. వాసిరెడ్డి పార్వతమ్మ, తట్టిగుండ్ల భామయ్యమ్మ, కన్నెగంటి దుర్గాంబ, గోళ్లమాడి రత్నమ్మ, యలదర్శి ప్రసాదాంబ, తుమ్మల చంద్రమ్మ, కోనేరు మంగమ్మగార్ల ఎరన్టు.

—కస్తూరిబాయిగాంధీగారిని సి. తరగతినుండి ఎ. తరగతికిమార్చిరి.

18:—అహమ్మదాదాడు, ముగ్గురుస్త్రీలు విదేశీవస్త్రులు కుకాణదారునియింటివద్ద అభోజనులుగ కూర్చుండిరి. ఆతడు విదేశీవస్త్రముల వ్యాపారము మానెనని వాగ్దానముచేయునటను ఆ స్త్రీయందుటకు నిశ్చయించిరి.

19:—ఏమారు. ముడించి వేంకటమ్మ, అవ్వజి రాజరత్నమ్మ, మద్దుల నమయంతిగార్ల ఎర్రమ్మ.

:—బోగ్రా. కరిబాలదేవి, సావిత్రిదేవి, తారాదేవిగార్ల శిశుకాలము పూర్తిగాకనుండే వదలిపెట్టిరి.

:—కలకత్తా. క్లయిప్రవీణిలో 'యంబూప్రకాశ' అను మాసపత్రిక కార్యాలయము పోలీసులు పోదామాది స్త్రీ చెమ్మపాల్వకేసులో శిక్షితులు కాంతిసునీలి కన్యలచిత్రములను ముద్రించుచిచ్చెలను గొనిపోయిరి.

పత్రికా పరిచయము

ఆంధ్రజ్యోతి:—

మాసపత్రిక. ప్రతిమాసారంభమున వెలువడును. బర్మాఆంధ్రుల మత నైతిక సాంఘిక ఆర్థిక సారస్వతాది అభివృద్ధికి దోహదముచేయు మద్దేశముతో ప్రారంభింపబడినది. స్వదేశమునందలి ఆంధ్రులే ఇప్పుడు ఆంధ్రమును విస్తరించియున్నారు. అట్టివో బర్మా మొదలగు ఇతిరతావుల నలన వెలకొనినవారి సంగతి చెప్పనక్కరలేదు. ఈ సమయమున ఈ పత్రిక ప్రచారమునకు అవసరమైందేమిగలదు. సంపాదకులు దీనిని గుర్తించినట్లుట బర్మా ఆంధ్రుల జాతీయవికాసము, కృత్రిమమును పెంపొందించుటకు బర్మాయంగుల ఆంధ్రప్రతిష్ఠాపనల, ఆంధ్రసంస్థల, ఆంధ్రప్రముఖుల, వర్తక, కంట్రాక్టులు, కాన్ఫిడెన్షియలయొక్క చాయా చిత్రములను సంగ్రహచరిత్రములతో ప్రకటింపదల చెట్టినది ఒక నిదర్శనము. ఈ పత్రికా సంపాదకులను కోలా ధర్మా రావుగారి ఆంధ్రాభిమానము అన్యంతము స్తుతించదగియున్నది. మార్క్సియనున వెలువడిన ఈ పత్రిక యొక్క ప్రభుమనంబిక అనందముతో అందుకొన్నారము. బర్మా ఆంధ్ర ప్రముఖులను గుడాల వేంకటరెడ్డి వాయుడు, దొమ్మెటి వేంకటస్వామి మొదలగువారి చిత్రపటములు, సంగ్రహచరిత్రలు ఈ సంచిక విలువను హెచ్చించినవి. శ్రీ పురిపండా అప్పలస్వామిగారి 'ఆంధ్రుడా' అను గేయము ఒడలు పులకరింపజేయునదిగా నున్నది. ఆంధ్రులగువారి అందరిచేతను ఈ పత్రిక అవసరపడదగియున్నది. క్రాసుపైజా, గ్లాస్కాగితములు, సాలుచందా మాడురూపాయలు. చిరునామా; ఆంధ్రజ్యోతికార్యాలయము, 20 వాషింగ్ మాన్ స్ట్రీటు; హైద్రాబాద్ (బర్మా.)

వస్తు విమర్శనము

అగరు వస్తులు:—

దెంగుకూరునందలి డి స్టార్ ప్రేడింగు అసోసియేషనువారుపంపిన సాంబ్రాణి కడ్డీలు (ఉదునత్తులు) కృత్జితాత్మకముగ నందుకొన్నారము. ఈ అగరుకడ్డీలను వెలిగించిచూచితిమి. మంచివాడనెచ్చినది. నిలచికాలినది. ఈ అసోసియేషనువారుపంపిన జవ్వారి సాగంధ్యమును కొనియాడదగియున్నది. వీరి సుగంధ ద్రవ్యములు ప్రజల ఆదరణకుపాత్రము కాచియున్నవని మేము నిస్సందేహముగ చెప్పగలము.

శ్రీ వేణుగోపాల భజన సమాజము వారి కేలండరు:—

పశ్చిముగోదావరిజిల్లా మారుబీరునందువర్తించున్న శ్రీ వేణుగోపాలభజనసమాజమువారి కేలండరు అనందముతో అందుకొంటిమి. ఆంగీరసవత్సరముతో ప్రారంభముచేయబడినది. అనగా ఏప్రియలు 6-న లేదితో ఈ కేలండరు మొదలు, తెలుగువారిపంచాంగసాంప్రదాయమును, ఇంగ్లీషువారి లేదలసాంప్రదాయమును ఇందు కూడినవి. చాల ఉపయోగకరమైనది. కాలము గడియలలోగాక గంటలలో ఈయబడినది. 1932 ఏప్రియలు 6 మొదలు 1933 మార్చి 27 వఱకుగల ఆంగీరసవత్సరము రోజువారీనూచనలుగల ఈ కేలండరులని తగిన లాభమును ప్రజలు పొందుదురుగాక!

గ్రంథపరిచయము

జగన్మాత:—

దేశభక్తిభావములు, యోగిశ్శిఖరులు అయిన శ్రీ ఆరవిందభోమగారిచే రచియింపబడినది. తెనుగు లోనికి ప్రాచీనమైనది భారతీయము, చింతా దీక్షితులుగార్లచేతను అనువదించబడినది. రాజమహేంద్రవరము నందలి రాజకముద్రకాలలో ముద్రితము. ముద్రణము చాల అందముగను ఆకర్షణీయముగనుఉన్నది. ఆంధ్ర భాషాసేవకులు, యువకులుఅగు దువ్వూరి రామకృష్ణరావు బి. యె. గారు ఆంధ్రభాషను గ్రంథప్రచురణయొన ముననీచింప వారు రాజమహేంద్రవరమున వీరభద్రపురమునందు భారతశక్తినిలయుమునుపాపించివారు. పాఠ స్వతంత్రతనమును రాజమహేంద్రవరమునకు పేరుతెచ్చునస్థలలో జాకటిగా భారతశక్తినిలయుము నివ్వజిల్లును గాకయని కోరెదము. “జగన్మాతను సత్యాలయములో విహారనింపజేసెదమున కొలువుదీర్చించి, ఆధ్యాత్మ దీపమును అగమనీయో జరిగించి, కుద్దమును ఆత్మగంగయందభిషేకించి, భక్తిశక్త్యాభరణములతో శృంగారించి, అహంకారమును బలియిచ్చి, సంపూర్ణాత్మనిజేదన మొనరించి, శరణుజేడు కుద్దపేమానందులను, జగన్మాత తనశిష్యులుగా గ్రహించి, చేరజ్ఞుకొని, కాపాడి వారికి దివ్యతేజవానందమును టసగును. ఈకుద్దశక్తిపూ జకు ఈగ్రంథము సరియైనపద్ధతి యాత్మున్నది. అందు వీయోగశాస్త్రము నభ్యసించి జగన్మాతకృపకు పాత్రు లగుదురుగాక!” మార్కెట్ యోగిత్రింగవరదితము. అనువాదమున చింతా దీక్షితులుగారి చేయగలము. విష యము జగన్మాతనుగూర్చి. ఆంధ్రాపేషరుమిల్స్వారి కాసితములపై గ్రంథము ముద్రింపబడినది. ఇన్నిటచ్రక స్తిక ఎక్కిన ఈగ్రంథము వెల. 0—5—0 మాత్రమే. ప్రతివారును తీసివడువదిగినది.

భగ్న ప్రేమ:—

శ్రీనరసింహాచార్య శేషగిరిరావుగారు రచియించినది. శీలము, విద్య, కలము, చెల్వము, కలిమిగల మేవలీ కంఠపాఠిక ఆ మెతల్లి ‘వ్యర్థాధికోన్మాదసర్వాకావ్యేతభోరవార్యున’ తానుపొందలాలకపోగా ఒక యువకుడు అమోఘమూటలు ఇందు గణబద్ధ మెనర్పబడినవి. ముద్రణను మందరముగను, ఆకృతి ఆకర్షణీయ ముగనుఉన్నది. చలయువారు గ్రంథకర్తచేత తూర్పుదీక్షి, ఏలూరు అనివాయుది.

కవి త:—

గ్రంథకర్త శ్రీచోడు రామచంద్రరావుగారు. చిరునామా: వెసిడెంటు శ్రీరామసేవాసంఘము, పేట, కర్నూలు. అడిదముమారకవిగారు ప్రశస్తి తీరపూర్వకమును. చద్యమున అర్మచరిత్ర చెప్పుకొనినట్లు వీరును తమగృహవామాదులను ఒకచద్యమునవ్రాసి ఈపుస్తకము ఆట్టపై ముద్రించిరి. లోన 30 చద్యములు గలవు. కవిత్వమునుగూర్చి వారి ఆభిప్రాయమును తెలిపిరి. మంచిపోకడలుగలవు. లఘుటీకయు చేర్చబడినది. ఈగ్రంథకర్తగారికి భావిమృత్యుద్దిగలుగునట్లు ఆంధ్రభూత అమగ్రహించునుగాక. రాయలసీమ వీరికవితచే రాణదేరునుగాక. వెల రు. 0—1—0.

రోగ నిధాన విధానము:—

మొదటిభాగము. పాశ్చాత్యవైద్యపద్ధతులను (Clinical Methods) పట్టిచాయబడినది. గ్రంథకర్త వాక్యరు: ఎ. మర్పారావుగారు L. M. P. ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు తోడ్పడునట్టియు, ఆంధ్రానలిన ‘మోదము నొందించునట్టియు’ మతి, చారిత్రక, ప్రకృతి శాస్త్రబోధకములగు గ్రంథముల ప్రచురించు సలకల్పముతో ప్రారంభించబడిన ఆంధ్రావర్తిగ్రంథమాలికలో నిది తృతీయకునుము. ఇది ఆయుర్వేదవైద్యవిద్యార్థులకును, ప్రాప్తిమతేయ మర్దేకీయ కంపొండర్లకును మిక్కిలి ఉపయోగించును. ఈగ్రంథమువెల 0—8—0. గ్రామ

పైజా, గ్లేజాకాగితములు. 54 ఫుటలు. మిగతాభాగములనుకూడ ప్రయోగించి గ్రంథమాలికవారు భావసాధనక మొనర్చునగాక! చిరువామా: అంద్రావల్లిగ్రంథమాలిక, యలమంచిలి.

విషములు: తద్విశేషములు:—

గ్రంథకర్త హక్కులు. రాఘవరంగారావుయం. బి. హెచ్. విజ్ఞానప్రచారిణీగ్రంథమాలలో 9వ గ్రంథము. అల్లోపర్థివిషములు, స్థావరవిషములు, జంగమవిషములు, క్షృణిమవిషములు మొదలగువానిని గూర్చియు, వానిచికిత్సలనుగూర్చియు వ్రాయబడిన ఉత్తమగ్రంథము. ఇందలి ఆయుర్వేద ఆనుబంధములు షాక్టర్ పింగలి లింబాద్రిరెడ్డిగారిచే వ్రాయబడినవి. కాస్త్రవిషయకగ్రంథమునకు దీనిని ఆంధ్రులు తప్పక ప్రచారములోనికి గొనిరావలసియున్నది. క్రామపైజా, వజ్రపాకాగితములు, 120 ఫుటలు. వెల 1—8—0 చిరువామా: వెనుకొండ, జగత్యాల, పైజాము.

శ్రీహరనాథలీల:—

ప్రథమభాగము. హరనాథవివామమిష్టమగు గృహశాస్త్రము. ఆత డిష్టమగు ఆంధ్రగృహశాస్త్రము అయితిన్నాడు. ఇందలిధర్మల ఆనుభవములను చదివి పులకితగాతులమైతిమి. ఈశ్వరచరిత్రలు శ్రీహరనాథ ప్రధాని మహాత్మ్యమును ప్రకటించుచున్నది. ఇట్టి ఉత్తమగ్రంథములను ప్రయోగించును ఆంధ్రమహాప్రభావంబు మున ఆత్మకృపాపమును పెంపొందించుచున్న శ్రీపి.ఆర్. చానుగారిని మనఃపూర్వకముగ కొనియాడుచున్నాము. గ్రంథమున హరనాథదంపతుల ఛాయాచిత్రముగలదు. క్రామపైజా, గ్లేజాకాగితములు, 74 ఫుటలు. వెల ౧0—4—0. చిరువామా: శ్రీహరనాథతత్త్వప్రచారిణీసభ, ఆంధ్రప్రాంచి, మార్కారావుపేట, కాకినాడ.

మోడశోపచారి పూజాకృతులు:—

శ్రీమత్కృష్ణగిరిపీఠమువందుండెను పరదేశత శ్రీమద్రాజరాజేశ్వరీ మోడశోపచారిపూజాకృతులు. పోలేపెద్ది శేరిలింగంపల్లికాస్త్రీగారిచే 1897 రచించబడి ముద్రించబడినది. ఇప్పుడు రెండవముద్రణము. ఆత్మీయుల వంశవర్ణనగ్రంథము. గ్లేజాకాగితములు. డెమ్మిపైజా. 44 ఫుటలు. వెల 0—4—0. పోలేపెద్ది 0—0—0 లు చంపుస్త్రీలకందరమును ఈగ్రంథము ఉచితముగాకొనుటకును. చిరువామా: పోలేపెద్ది నాగ భూషణరావుగారు, రాజాపేట, చిలకలూరుపేటపోస్టు, నరసారావుపేటతాళూకా, గుంటూరుజిల్లా.

విజయవిజయము:—

వచనరూపకము. కృతికర్త వచ్చు సూర్యవారాయణ. పరిష్కర్త కందిమప్ప కొండలరావుపంతులు బి.యె.యల్.టి. సరస్వతీగ్రంథమండలి నాటకానుబంధము 10. ప్రకాశకులు: అద్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామి, సరస్వతీగ్రంథమండలి, రాజమహేంద్రవరము. గ్లేజాకాగితములు. 108 ఫుటలు. డెమ్మిపైజా. సుందరముద్రణము. వెల ౧—0—0. మాలికాపూరు కుటుంబముట్టడిసింగించునప్పటివృత్తాంతము. వర్ణనాసరియను స్త్రీ పాత్రచర్యలు అత్యద్భుతము. నాటకమంతయు దేశభిమానముతో నిండారయున్నది. సప్తమరంగము నుది భాగము చమత్కారముగనున్నది. దుష్టబుద్ధియగు రణవర్మచేత లతిరాదునము. ఏకాదశీరంగము నాటకము సంతోషుడు రసకందాయము.

శ్రీగురుకులసుందర చరిత్ర:—

భక్తాగ్రగణ్యునిచరిత్ర. భక్తబసోపయోగముగా శ్రీమాన్ కాలకవి చిలుమూరు నుదులింగకాస్త్రీ గారిచే వ్రాయబడినది. శ్రీమరాధిరైవమృతీయందు మృతీకాధిపతులచే ప్రకటించబడియె, డెమ్మిపైజాన 38 ఫుటలు. వెల 0—4—0. మహాభక్తవిజయమున క్లుప్తముగానున్న చరిత్రను తమిళభాషయందలి 'పెరియపురాణము' సాయమునపెంచి ఇది వ్రాయబడినది.

విదుల:—

భారతముకీర్తిమనీరమాతలలో విదుల చిరస్మరణీయ. సంస్కృతభారతమున ఈవిదులచరిత్ర విపులముగ ఉత్తేజకరముగ విస్తరింపఁబడియున్నది. తిక్కనసోమయాజి యేలనోడిని తెలిపించుచున్నది. శ్రీతామరీ తేజకటలక్ష్మీవరసింహారావుగారింట్టి భారతవిమర్శములకొండరు ఈవిదులోపాఖ్యానమును విడవాడుట తిక్కనగారివలెన మహాచిరాభిరుచి నొకటిగా ముద్దొందియున్నాడు. రాజమహేంద్రవరం ప్రభుత్వకళాశాలా సంస్కృతాంధ్రపండితులుగానుండి విమర్శింపఁగల్గి కీర్తిమేలునైన శ్రీ ఆనందీ వ్యాసమూర్తికావ్యముగాను తెలిపించినభారతమున ఉత్కృష్టపద్యమువలెను స్త్రీప్రళంపిత్యకమున ఈవిదులోపాఖ్యానమున్నది. యుద్ధమున నోటపడినవిచ్చిన ఏకమాత్రపుత్రునియున్నదిని తిరిగి యుద్ధభూమికంటి, ఆతనిని విలేతగజావల్లి, తాను వీరమాతలైతనినిసంతోషించిన ఈవిదులచరిత్ర మార్వత్వమువహించుస్త్రీలెల్లరు చదువదగినది. దండనీతినిని రాజనీతినిని పాద యాయుపాఖ్యాన ము తీరవగుచున్నది. స్త్రీల కీకథప్రత్యేకము పఠనార్హము. అట్టికథ శ్రీవ్యాసమూర్తికావ్యమువారి మేలిరచనమునపడి మెలుగుదేసినది. కైలి సులభార్థభోధకము. పద్యములు ప్రాయశఃముగా గీతములగుటచే కథయు సులభగ్రాహ్యమగుచున్నది. వైకాకాగితములమీద దెమ్మిలైనముద్రింపబడినది. వెల 0-4-0. చలయవాదు ఆనందీ తేజకటలక్ష్మీగారు, వ్యాసనిరీతనము, ఆర్యాపురం, రాజమండ్రి అనివ్రాయునది.

హిందువుల పండుగలు:—

శ్రీమదవరము ప్రతాపరెడ్డిగారు వి.యె.వి.యల్. వ్రాసినది. ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ వైసుభాస్విలయ గారగు శ్రీదాక్టర్ పర్ సెవ్యేవల్లీ రాధాకృష్ణన్ గారు ఈగ్రంథమునకు పీఠికవ్రాసి వానివిలువను రెట్టించిరి. వారి వ్రాసిన ఈక్రొందివాక్యములు సత్యసిద్ధములని మేము చెప్పగలము. “పండుగలు ఆధ్యాత్మికవృత్తికి అనువరముల; పరలోకముఖ్యపదములాయున్నవర్స అనవసరము. అయ్యవి ముఖ్యముగ పాంపాతికపాంపికజీవితభారమును యింతుకతోలగించి, పంతోషమును చేకూర్చువేర్పడిన కుర్మకతువులు. ప్రతాపరెడ్డిగారు సులభతైలిని, పురాణేతిహాసపురస్కరముగరచించిన ఈగ్రంథము హిందవసంప్రదాయములను ఆంగ్లంబు తెల్లరకును యందు ముఖ్యముగ స్త్రీలకు మిక్కిలి యుపయోగకరమని వాద్యభవమృకము.” నిజముగా వ్యయపందలి ఆంధ్రప్రముఖులలో ప్రముఖులై గ్రంథములు వ్రాయించియు స్వయముగ వ్రాసియు ఆంధ్రమాతను సేవించుచున్న రెడ్డిగారి సిద్ధపాస్తము నుండి ముక్తమైన ఈ ప్రశస్తగ్రంథమునుగూర్చి విశేషముగ ప్రస్తరింపవలసినదనిలేదు. చేర్చబడినచిత్రములు గ్రంథప్రయోజనమును పెంపొందించినవి. ప్రతిఆంధ్రుడు తన సొంతగ్రంథముచాయమున ఈగ్రంథప్రతి నొకదానిని ఉంచుకొనవలయునని మేము హెచ్చరింతుము. రాయల్ ప్రెస్ నగైకాకాగితములమీదముద్రితము. 320 పుటలు. వెల రు. 1-12-0. విరువాత: గోలుకొండపత్రికాకార్యాలయము, మోపులబాదు, హైదరాబాదు, వైకామిశ్వరాకా.

నాలుగు భాషల నిఘంటువు:—

వాసరి లక్ష్మణస్వామిగారిచే సమకూర్చబడినది. ఇందు తెలుగు, హిందుస్థాని, ఇంగ్లీషు, అరవముచదువులు చేర్చబడినవి. ఆయాభాషలు ప్రచారమునకులభావులయందు ద్వంద్వరమునూపహావు ఆంగ్లంబుకీపుస్తకము ఉపయోగకారిగనుండగలదు. మహాత్మ అయిదువేల తెలుగుమాటలు ఆకారాదిగా వ్రాయబడి వానికెదురుగా హిందుస్థాని, ఇంగ్లీషు, అరవముచదువులు చేర్చబడియుండుట నిందు ఏవదముకావలసినను సులభముగ అక్షరమున గ్రహించవచ్చును. కేబునందియను చిన్నపైజాన 224 పుటలు. వెల రు. 0-8-0. గ్రంథకర్తకేర పితాపురమువ్రాసిన గ్రంథములు బడయవగును.

రుక్మిణి:—

ప్రథమకూర్మస్తానివాటిని తెలుగుగ్రంథములు మిక్కిలి ఆరుదుగావన్నవి. అట్టి అరుదైన గ్రంథములలో నిరుక్మిణి యొకటియగుటయే అదిపొందిన జవాబరణము నిదర్శనము. ఇది యీ గ్రంథమునకు మూడవకూర్మ. కథ రాజపుత్రస్థానమునకు సంబంధించినది. చరిత్రాత్మకము. ఎలిఫెన్టైన్, సర్కారు మొదలగు చరిత్రకారుల పరిశోధనాఫలములు ఇందు యథోచితముగ నమలంబించబడినవి. ఔరంగజేబుకాలమువాటి దేశచరిత్రలు, దారా యొక్క మందిరము, పార్షురక్కుల ప్రణయశీలము. ధారావాహికమును ముగిసెడిలో నర్జునులవలె నది. స్త్రీలచరిత్రాధిపతులను మాకు రుక్మిణీకర్మము ప్రకటించుచున్నది, అది దారాతోపలక్షణము. ఇందును రాగుగవచ్చినది ప్రత్యేకించి చెప్పవలసినదిలేదు. బయోలాజికల్ ఆంధ్రోపాధ్యాయులు క. వి. రాధాకృష్ణశాస్త్రి గారొగ్గమునను, విద్యాన మంకాల శ్రీచరిత్ర గారు ఆంధ్రమునను తొలిపలుకులు వ్రాసి గ్రంథాంశములను ప్రవృత్తులు చేసిరి. క్రొవ్వపైజావ 72 పుటలు. వెల 0-4-0. ప్రకాశకులు: టి. వి. చెల్లపూర్ణి అండు నన్ను, 1-1 శంకురాసునీధి, మద్రాసు.

భక్తజనమునోరంజనము:—

భగవద్గీర్తనలు. నాటకపామాణ్యులకు, సంఘసంస్కారులకు, కవిరచయితకు ననుకూలముగ నుండునటుల కీర్తనలు వ్రాయుచు, వానిని అచ్చుడవ్వుడు 'భక్తసాధన'యందు ప్రకటించుచు, దానిని 1919 లో ఒక గ్రంథముగ చేర్చి శ్రీ దాసరి లక్ష్మణస్వామిగారు ముద్రించిరి. ఈ కీర్తనలకు శ్రీపీఠాపురసంస్థానకైక శిఖామణులు బ్రహ్మశ్రీ తుమరాడ సంగమేశ్వరశాస్త్రిగారు రాగతాళాదులనిర్ణయించిరి. చిన్నపైజా. 32 పుటలు. వెల రు. 0-4-0. చిరునామా: దాసరి లక్ష్మణస్వామి, పీఠాపురము, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

వేద్యానవాసాన ఫలితము:—

పద్యకావ్యము. బుద్ధుభవావస్థ అని దీనికి నామాంతరము. ఇది ఔనుగూరునందు నిజముగా జరిగినకథ. నిగమశత్రు, నిగదిశి, విరంతుకుడు మొదలగువారి చరిత్రలలో ఇందలి అంతుకమూరునిచరిత్ర సరిపోవుమన్నది. బుద్ధువర్ణనము, వేద్యానాశ్చర్యము పోల్గొనవలయును. నీతి, శృంగారపద్యములుకలవు. రచయిత దాసరి లక్ష్మణ స్వామిగారు. క్రొవ్వపైజా. 34 పుటలు, 0—4—0. వలయువారు గ్రంథకర్తచేర పీఠాపురము వ్రాయవది. జన్మచికిత్స:—

కర్తవ్యంబున దీనిరథద్రావాద్యలు. మానవుని ప్రకృతివైపునకు మరలించుటకు ప్రచారముపొందిన ఆధునికమహాశయాలలో అదోర్థజన్మగారొకరు. వా రీమయమై యొక గ్రంథమును రచించిరి. ఆ గ్రంథము యొక్క పాఠమును శ్రీ ఆచార్యులవారు తెలుగువారికిట్లందించినారు. ఈ గ్రంథమును అదోర్థజన్మగారి జీవితము సంక్షిప్తముగా శ్రీమతి జ్ఞానాంబగారిచే వ్రాయబడి చేర్చబడినది. బ్రహ్మమునకు శంకరరామానుజారెట్టి ప్రకృత్యర్థిగమనమునకు మాచే, జన్మలు అట్లు. అందొకరిదను సీగ్రంథము ఆంధ్రభూమియందు విశేషప్రచారమునంది ఆంధ్రులలో గానందములకు తోడ్పడునుగాక యని కోరదము. క్రొవ్వపైజావ 72 పుటలు. వెల. 0—10—0. ప్రకాశకులు: ప్రకృతికార్యాలయము, బెజవాడ.

దీనపోషక శతకము:—

దాసరి లక్ష్మణస్వామిగారిచే రచియింపబడినది. చంపకమాలలు, ఉత్పలమాలలు. 'దీనపోషక' యని నుతుటము. ఇది వారి ప్రథమప్రయత్నమైనను కవిత్యము గనుములేక పాఠిగా పొగిపోవుమన్నది. భక్తిజ్ఞానములకు తాదలమై పర్యవసరకనీయమై యున్నది. క్రొవ్వపైజా 32 పుటలు. వెల. 0—1—0. చిరునామా: దాసరి లక్ష్మణస్వామి, పీఠాపురము, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

శ్రీ మద్దూరి కోదండరామదీక్షితులుగారి సంఘసంస్కారము:—

విశాఖపట్టణమునందలి పురపాలకోస్తుతపాఠశాల ప్రధానోపాధ్యాయులగు శ్రీ మద్దూరి కోదండరామదీక్షితులుగారి విద్యాసేవ ఆంధ్రులకు పరిచిత్తమైనదే. ఆంధ్రవిశ్వ విద్యాలయములోని ప్రధానోపాధ్యాయులస్థానమునకు వారీనకుమ తిరిగి ఎన్నుకొనబడి రనుటచే వారిపలుకుబడిని, ప్రయోజకత్వమును ఊహింపవచ్చును. అయితే మేమికారణ మున వారినామ మిచట పేర్కొనలేదు. వారిని మాకు అభివందనీయులుగ చేసినది వారి సంఘసంస్కారపరత. 26-2-32-వ తేదీని వారు వారిద్వితీయపుత్రిక చి. సా. సూర్యకమ లను బెజవాడవాస్తవ్యులును, న్యాయవాదులును అగు శ్రీ భాగవతుల లక్ష్మీనారాయణ గారి కిచ్చి రజన్వలాసంతరివివాహముజరిపిరి. నాయకులమనుకొనువారే ఆచారమునకు దానులై శారదాచట్టము సతిక్రమించి బాల్యవివాహములను గావించుచుండగా శ్రీదీక్షి తులుగారు పూర్వారమును విడనాడి సంఘసంస్కారమునందు అభిమానముంచి శారదా చట్టమును గౌరవించి తమకుమార్తెకు ప్రాధావివాహమొనర్చిరి. ఇందుకు వారికి మా మనః పూర్వకమగు అభివందనములు. ఇట్టివిద్యాధికులు ఇంతను మఱికొందరు ఇట్లుచేసిమాపుచో ఇతరులు ఈవిషయమున ధైర్యమును అవలంబింపగలరు; శారదాచట్టము ననుసరింపగలరు. దంపతుల ఏకకాలమరణము:—

బొబ్బిలిసంస్థానాస్థానసిద్ధాంతములు, జ్యోతిశ్శాస్త్రవేత్తలునుఅగు శ్రీకొటికల పూడి నృసింహసిద్ధాంతిగారు 29-2-32 మధ్యాహ్నము పండ్లెండుగంటలకు బొబ్బిలిలో పరమపదించిరి. మఱిరెండుమూడుగంటలకు వారి సతీమణియు మరణించెను. దంపతులిరువు రును మరణించుటకు పూర్వము వారముపదిదినములుగ అస్వస్థులై యుండిరి. ఇరువురును కొద్దిగంటల వ్యత్యాసముతో మరణించిరి. ఇది వారిపుణ్యము. ఈపూజ్యదంపతులవలెనే ఆరు ఏడువత్సరములకు పూర్వము మార్పుగోదావరిమండలమున పులుగుర్రలో శ్రీవిడవర్తి పెద పూర్ణయ్య సిద్ధాంతిగారును, వారి భార్యయు కొలదికాలవ్యత్యాసములో మరణించిరి. ఇట్టి ఏకకాలమరణములు ఎంతయో పుణ్యముచేసిన దంపతులకుగాని లభింపవు.

శ్రీ పెన్నెచ్చ పెద్దిరాజుగారి ఆంధ్రభాషాభిమానము:—

పశ్చిమగోదావరిజిల్లాబోర్డు ప్రెసిడెంటుగారగు శ్రీయుత పెన్నెచ్చ పెద్దిరాజుగారి ఆంధ్రభాషాభిమానమును రూపించి చెప్పగల అవకాశము లభించినందుకు మేము మిక్కిలి ఆనందించుచున్నారము. ఈవశుమ తఱుకు బోర్డుఉన్నతపాఠశాల లేబరేటరీభవనమును వారు తెరిచిరి. ఇట్టిభవనముల ముఖములపై ఆంగ్లమున తెరిచినదినము, తెరిచినవారినామము చెక్కించుట ఇప్పుడు ఆచారమైయున్నది. కాని ఆంధ్రభాషాభిమానులగు శ్రీ పెద్దిరాజుగారు మనదాస్యమునకొక చిహ్నమును ఆ ఆంగ్లభాషాప్రకటనమును విడనాడి ముఖస్థానమున ఈ క్రింది తెనుగుశాసనమును ఉటంకింపజేసిరి:

గీ త మా ల

చంద్రకులజాంతు పాండవశ్చ శ్రీయుండు

శ్రీధవజయగోత్రుండు శ్రీయుండు

విబుధగోయుండు పెనుమెచ్చ పెద్దిరాజు

భువనశరణచంద్రులై పాలుపురుగుల

కావనకర్త:

పె. సత్యవారాయణరాజు.

కాలివాహనశకమున స్వాతిపావ

కాష్ఠమీసారి కుభలగ్నమందు తఱుకు

పాతకాలకుభవంబు పాదుకొలిపె

భవ్యతరమైన తనకీర్తి చరిభవిల్ల.

శిల్పి:

డి. సత్యవారాయణ.

ఇట్లు శాసనమువేయుట జాతీయసాంప్రదాయము. అదియు తెలుగునవలయించి శ్రీరాజువారు తమ భాషాభిమానమును ప్రకటించిరి. ఊళ్ల పేళ్లనుగూడ ఆంగ్లసాంప్రదాయమున వ్రాయుట మహాదోషముగచాటు ఆంధ్రమహాశయులు శ్రీభోగరాజు పట్టాభిసేతా రామయ్యగారు దీనినెంతగ అభినందింతురో! తాము ప్రెసిడెంటుఅయినదిమొదలు నిడదవోలు, అనంతపల్లి ఎఱ్ఱకాల్వ, మత్స్యపురి, ఉప్పుటేరు, దువ్వవయ్యేరు, గణపవరము ముఱికికాల్వలకు వంతెనలునిర్మించియు; కొవ్వూరుపైస్కూలునకు భవనమును, తఱుకుపైస్కూలుకు లేబరేటరీవికట్టించియు జిల్లాను బంగారముచేసినదానితోడు తమ ఆంధ్రభాషాభిమానమును ఆమండలమున ఇట్లు శిలోట్టాకితముచేసిండుకు శ్రీరాజుగారిని కొనియాడుచున్నాము.

శ్రీ బుగ్గ దేవాలయము: ఒక ఆంధ్ర స్త్రీ సాహాయ్యము:—

చిత్తూరుజిల్లాలోని నగరిరైలుస్టేషనుకు సుమారు దుమైళ్లదూరమున ప్రవహించు చుండు కుశస్థలినదీతీరమందలి శ్రీబుగ్గదేవాలయమున శ్రీకాశీవిశ్వేశ్వరకాలభైరవస్వాముల వారికోవెలలో 5-3-32 తేదీని మహాశివరాత్రినాడు చెన్నపురమందలి సుప్రసిద్ధన్యాయ వాదులగు శ్రీయుతులు వికలదేవుని రాధాకృష్ణయ్య బి. ఏ; బి. యల్ గారిసతీతిలకమగు శ్రీమతి వి. లక్ష్మమ్మగారు శ్రీకాశీవిశ్వేశ్వరులకు మహారుద్రాభిషేకము గావించజేసి తమ స్వంతభర్తలతో తయారుగావించబడిన గొప్పరజతనాగాభరణమును శ్రీస్వామివారికి సమర్పించిరి. రజతనాగాభరణధారియైన శ్రీకాశీవిశ్వేశ్వరు డానాడు వచ్చిన వేలకొలది యాత్రికులకు దివ్యదర్శనమిచ్చెను. యాత్రికులందరును శ్రీమతి వి. లక్ష్మమ్మగారిభక్తి

శ్రద్ధలకు, వితరణకు మెచ్చుకొనిరి. దేవాలయకైంకర్యము ఆంధ్రస్త్రీలకు క్రొత్తగాదు. ఆంధ్రహృదయాధినాథుడగు శ్రీరామచంద్రుని దేవాలయమును భద్రాచలములో తొలుత నిర్మించినది పోకల దమ్మక్కయను తెనుగుతెఱవ. ఆ తెనుగుతెఱవలకు నేటికెనుగుతెఱవల యందును విలు ప్తముకాలేదనుటకు శ్రీమతి వి. లక్ష్మమ్మగారి ఈచేత ఒకగొప్పనిదర్శనము. ఆంధ్రులకివి శుభ వార్తలు:—

రాజమహేంద్రవరము కళాశాలకు గండములేప్పినది. దానిని ఎత్తివేయకుండుటకు నిశ్చయించినట్లుగా మంత్రి శాసనసభలో అభయమిచ్చెను. అనంతపురమండలమును ముక్కలుచేయుటకూడ విరమించి ప్రభుత్వమువారు కొంత దూరదృష్టిని చూపగలిగిరి. ఈశుభవార్తనువిని అనంతపురమండలవాసియగు కవి ఇట్లుపలుకుచున్నాడు.

సీ. ఉండవో యాడునో మండలాఖ్యః పటంచు

ఎవరితోక్తుము మాకు నెడయదిక్కిని, నేడి

గుండెప్రయ్యలు గాంగగుండివారు;

పెవవుఁ బోలుగాఁ జెటిలివారు;

తేలతరంబడి నిలువయో మేడల

ప్రాగ్నికాదేశతటిని బ్రాభవనిదేశ

కదిగతియంచు భోషించినారు;

మధయదానరూపంబున నదిగో నెడలె

జారచోరాది ముష్కరమానుషాశికి

నెడదవయఁ జేయిరాలయ హాయినిమిమండు

నానాసమాధుమం చదలివారు;

శ్రీయనంత పురీగృహశ్రేణులార!

—శ్రీ సీ రి పి ఆం = నే యు లు గా రు.

“మేమును ఓటు చేయుదుము”:—

లోభియనుకమిటీసభ్యులు బొంబాయిరాష్ట్రమునందలి విచారణావసరమున ఒక పల్లెకుబోయిరి. వారినిచూచి ఆయూరి మాలకాంతలు బ్రహ్మానందము పొందిరి. సభ్యులలో పురుషులగువారికి నమస్కరించియు, స్త్రీలకు సాష్టాంగపడి మ్రొక్కియు ఆమాలెతలు తమ ఆనందమును ప్రదర్శించిరి. ‘మీరు ఓరురులా? ఓటుచేయుటకు ఇష్టపడుదురా?’ యని ఆ స్త్రీలను ప్రశ్నింపగా “మాకు ప్రస్తుతము ఓటులేదు. ఈయబహువో మేమును ఓటుచేయుదుము” అని చెప్పిరి. దేశవనిపాలనమున పాల్గొనకాంక్షపడుటలో తప్పుపమి? ఇట్టి ప్రజాశక్తిని ఉపయోగించుకొనని రాజ్యాంగసంస్కరణములు నిస్సారములు.

ఇది మాధ్యమునకు అవధి:—

కలకత్తాలో నొకభాగముగు రామకృష్ణపురమునందలి ఒకసంపన్నగృహస్థునకు తొమ్మిదివండ్లబాలిక. ఆమెవితంతువులగునని తోస్యముచెప్పబడెను. ఈకష్టమునుండి ఆ బాలికనుతప్పించుటకు ఆమెతండ్రి ఆమెను ఒకమేకపోతునకిచ్చి వివాహముచేసెను. ఈపెల్లి కిని పురోహితుడుఉన్నాడు, బంధువులు నచ్చినారు, బాబాలువచ్చినవి, సంతర్పణలు సాగినవి. మేకపోతుతో ఈపెద్దయైనతరువాత ఆమెను తిరిగి నరునకిచ్చి పెండ్లిచేయుదురట. పశువులకు, పక్షులకు, కత్తులకు, కటార్లకు, చెట్టులకు, పుట్టలకు స్త్రీలుపెండ్లిచేయబడుట కథలలోమాత్రము విన్నాము. ఇప్పు డీదీరిని మనకు ఆవిషయమున సత్యచరిత్రమే దొరికినది.

స్త్రీ అధ్యక్షిం చినది:—

ఫిబ్రవరి తుదివారమున మధ్యమాగాణముల శాసనసభలో ఆదాయవ్యయపట్టికపై చర్చజరిగెను. అప్పుడు ఆసభకు శ్రీమతి రామాబాయి తొలిసారి అధ్యక్షురాలుగ నుండినది. భారత స్త్రీల ఆధునికమైన అభివృద్ధికి ఇది యొకనిదర్శనముగా చూపవచ్చును. స్త్రీలను శాసనసభ అధ్యక్షవీథమునకు ఎక్కించుటలో మదరాసు శాసనసభ దారితీసినది. ఆరాష్ట్రపు వెనుకటి శాసనసభలో శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మిరెడ్డి ఉపాధ్యక్షురాలై యుండినది. మదరాసున చేయబడిన ఈతుభారంభము మధ్యమాగాణములందును గ్రహింపబడి ఆచరణలో పెట్టబడినందుకు మేము దుక్కిలి సంతోషించుచున్నాము.

ఈ పాట్లు ఓట్ల కొలుకు:—

మార్చి రెండవవారమున ఫ్రెంచిసేతునభ ప్యారిసుమహాపట్టణమున కూడినది. ఇతరుమున్ను ఫ్రెంచిసేతువారు స్త్రీలకు ఓట్లుండరాదని తీర్మానించిరి. కావున ఈసమావేశమున కొందరు స్త్రీలు ప్రవేశించి ప్రేక్షకుల స్థానమునుండి 'స్త్రీలకు ఓట్లు, స్త్రీలకు ఓట్లు' అని బొబ్బరించుచు సినేటరుల శిరములపై నీలి, తెల్లకరపత్రముల కురియించిరి. ఇట్లు గలాభాయగుటతోటనే ప్రెసిడెంటు ఆర్డరుకొఱకు గంటవాయించెను. శాంతికర్తలు వచ్చి పోయిచూతురుగదా స్త్రీలఓట్లకొఱకు ప్రచారముచేయు ఒకస్త్రీ ఒకకర్చీకి ఇనుప గొలుసులతో కట్టివే చుకొని, ఆగొలుసులను తాళము వైచుకొనియుండెను. ఆమెను విడిపించుట బహుదుస్తరమయ్యెను. ఆస్త్రీ ఈపాట్లన్నియు తనసోదరీమణులకు ఓట్లు సంపాదించుటకు పడినది. సినేటరుల హృదయము ఇప్పుడైన కరుగునో?

అనుకరింపదగిన విషయము:—

సిలోనులో డెయిలీన్యూసుపత్రిక ప్రచురించిన ఈవార్తకు మాతోబాటు పలువురు ఆనందింతురని యెంతయు. సిలోనుగవర్నమెంటు రైల్వేల జనరలుమేనేజరు సిలోను ధూమపాననిషేధకసంఘకార్యదర్శికి వ్రాసిన లేఖలో ముఖ్యమగు రైల్వేలో ప్రతితరగతికిని చుట్టతాగనివారికొఱకు ఒకబండిని ప్రత్యేకించుటకు ఏర్పాట్లుచేయుచున్నట్లు తెలిపిరి. చుట్టలు త్రాగువారు రైలుస్టేషనులను, ప్లాటుఫారములను, రైలుబండ్లను తమ ఉమ్ములతో పాకుచేసి వానిని రోగివ్యాపకమందిరములుగ చేయుచుండుట హిందూదేశమునందలి రైలు ప్రయాణికులకు అనుభవపునరుక్తమే. ఈచుట్టలుకాల్పువారు చుట్టనుసిని దులిపియు, పొగవదలియు సాధారణముగ క్రిక్కిరిసియుండు బండ్లలోని ఊదరహెచ్చించి ప్రయాణంపుచీదరను రెట్టించుచున్నారు. వీరివలని బాధ చుట్టలుముట్టని పురుషప్రయాణికులకును స్త్రీలకును చెప్పదరముకానియంత. అమెరికా మొదలగుదేశములందు చుట్టలుకాల్పువారికి ప్రత్యేకముగు బండ్లుండెను. సిలోనుదేశమునందు చుట్టలుకాల్పువారికి ప్రత్యేకముగు బండ్లు ఏర్పఱుప ప్రయత్నములు సాగుచున్నవి. ఈవిషయమై మనదేశమున రైల్వేల

యందును ఏర్పాటుచేయబడవలసియున్నది. తోడిప్రయాణికుని ఇష్టములేనిదే ఎవరును చుట్ట కాల్పరాదనురాలు ప్రస్తుతమున్నను అది అంతప్రయోజనకారికలేదు. కావున సిలోనులో తల పెట్టబడినపద్ధతి మనరై త్వేకంపెనీలుకూడ అనుసరింపదగును.

స హ గ మ స ము స కై స్వచ్ఛంద మరణము:—

మగడు గడ్డురోగముననున్నాడు. రోగగ్రస్తుడగు అవస్థామారలేని నేవించుటలో ఆరనిభార్య కంటికి కునుకు, ఒంటికి నీళ్లు, పంటికి మెతుకు కోరలేదు. 'మగడులేనినాడు నేనును లేనట్లే' అనిఆమె పొరుగువారితో పలుసారులుచెప్పుచువచ్చెను. ఒకనాడు ఆరనిని ప్రాణ వాయువులు వదలిపోయెను. తోడనే ఆరనిపాదపంకేయహములచెంత ఆమె సాగిలిపడెను. చేతులు జోడింపబడియుండెను. పెదవులు భగవన్నామనంకీర్తనమునకలిసికొనుచు, విడి పోవుచునుండెను. రెండుగంటలకాలముజరిగినసిమ్మట పొరుగువారువచ్చిచూచిరి. ఆమె విగతప్రాణ. వైద్యపరీక్షచేయించిరి. ఎట్టిరుగ్మతలేదు. విషప్రయోగసంశయముకూడలేదు. బలవన్మరణమనుటకును ఏలుచాలదు. "ఆమెస్వచ్ఛందముగబ్రతుకుట మానివైచినది" అని డాక్టరుచెప్పెను. స్వచ్ఛందమరణవరముగల భీష్మాచార్యులు నేడిట్లు ఈస్త్రీరూపమున తనజన్మదేశమున తిరిగియవలెననిచి తన యసామాన్యసామర్థ్యమును మఱియొకసారి చూపెనా? బాంకూరాపట్టణమునందలిజనులెల్లరు ఈపూజ్యదంపతులు ఏకచిత్తిపై భగ్యముగుటచూచి కన్నులకలిమిగలవారైరి. ఆదంపతులను దహనముచేసినతావు ఇపు డొకయాత్రానలము. ఆశ్మశాసమున ఇపు డొకదేవాలయమువెలయనున్నది. వరనువేదిస్వర్గచే ఇనుము బంగార మగుచున్నది. పూజ్యులనుపొంది శ్మశాసము దేవాలయమగుచున్నది.

మార్చిమాసపు చిత్రప్రశ్నలకు సమాధానము

స మా థా స ము

కన్యక, కరక, వలువ, కునుకు, మునుము, కచ్చిక, సరస, విరివి.

స రి యై స స మా థా స మి చ్చి న వారు

1. చీమలకొండ శంకరశాస్త్రి, 2. పూళ్ళ లక్ష్మీవృంహము, 3. దూర్వాసుల సత్యవారా యణ, 4. తి. ప. వారాయణస్వామి, 5. కనకదండి గోపాలకృష్ణశాస్త్రి.

2

స మా థా స ము

హితుడు, మాధురి, చర్మము, లలన, తల్పము, సగము, యమున=హిమాచల తనయ.

స రి యై స స మా థా స మి చ్చి న వారు

1. పూళ్ళ లక్ష్మీవృంహము, 2. చీమలకొండ శంకరశాస్త్రి, 3. కనకదండి గోపాలకృష్ణశాస్త్రి.

గృహలక్ష్మి

నాలుచందా మొదలగునవి

ఈవిధిత్రమానుప్రతిక నాలుచందా రు. 4. ఆర్థ సంవత్సరపుచందా రు. 2. అంతకుతక్కువకాలపరిమితికి చందాపద్ధతిలేదు. విడికాపీ రు. 0.8-0 ఆణాలు. దసరా ప్రత్యేకసంచికగలెవడు ఆక్టోబరుసంచిక మాత్రము రు. 0.8-0 ఆణాలు. చందాదారులు ఏమాసమునుండియైన ప్రారంభములేయవచ్చును. విడికాపీలవలయువారు వానివిలువపేరకు తపాలబిళ్లలు సంపవలయును. పి. పి. పద్ధతి వ్యయమాలకము.

ప్రతిటనరేట్లు

ముఖ్యముగా స్త్రీలకందియవలసినవస్తువులగుర్బి ప్రకటించుట కీప్రతికఎంతయు అనుజ్ఞనది. ఉంచబడినరేట్లుఇవి: ఒకేతూరికిపూర్తిపుటకు రు. 15 0 0 అరపుటకు రు. 10 0 0 కాలపుటకు రు. 7 0 0. ప్రకటనచార్జీలు ప్రతిమాసము ముందుగానే చెల్లించవలయును. ఆర్థసంవత్సరము అంతకుపైబడినకాలములకు కంట్రాక్టుటిసికానుచో నూటికి 12½ తోపీకేర. కాలపుటకు తక్కువయైనప్రకటనలు చేకూరజాలము. ప్రత్యేకస్థలములరేట్లొకటవ్రాయవచ్చు.

ఏజెంటు

జేబొకపుటయందు మాకు ఏజెన్సీలుగలతావులు ప్రకటించబడినవి. ఇతరతావులయందు మాకు ఏజెంటు కావలయును. వివరములకువ్రాయవచ్చు.

వ్యాసములువ్రాయువారికి

వ్యాసములు స్త్రీజనములకు సంబంధించియుండవలయును. సంక్రమముగనుండిన కీక్రమక్రమరగాకు వీలగును. కాగితమునకు ఒకేతట్టు సిరాతో వ్రాయవలయును. ప్రచురింపబడనివ్యాసములు తపాలాబిళ్లలు పంపిన నాపనుచేయవలెను. వీనినిగూర్చి ప్రత్యుత్తరములు పంపకుండుటలేస్సె. విమర్శవాగ్ధము పంపబడు గ్రంథములను, ప్రచురణార్థము పంపబడువ్యాసములను అందుకోవచు ఈవలకు వ్రాయుచుండినరీతిని ఇక కార్డులువ్రాయజాలము. రిప్లయికార్డువాసిననే బహుముఖమునకు.

సంచికలుచేరనిచో

సంచికలుచేరనిచో ఆయామాసములందు పెంటనే మాకు తెలుపవలయును. ప్రతిమాసము 7-వ తేదీతరువాత చేరలేదనివ్రాయుచో తిరుగకాపీలుపంపజాలము. చిరుగామామార్పును తెలుపకుండుటచే కాపీలుచేరని వారికిని తిరుగ పంపజాలము. సంచికలు చేరనివారు తమతమ పోస్టాఫీసులలో కంప్లెయింటును చేయునది.

చిరునామామార్పు

చిరునామాయందుమార్పుఉండుచో 1-వ తేదీకి 10 దినములుముందుగనే తెలుపవలయును. ఇట్లుతెలుపమిని కాపీలు చేరనిచో తిరుగ పంపజాలము.

చందాముగిసిన

చందా ముగిసినచోడనే అవిషయము వారిచందా వెంటరును ముద్రించుటమాలముగా గృహలక్ష్మియందు ఆయామాసములందును నూచింపబడును. ఇదివలకు వలె ప్రత్యేకముకార్డు వ్రాయజాలము. ఈమాచనచూచి తమచందాధనమునుపంపి గృహలక్ష్మిని యథారీతిని పోపించ చందాదారులనుప్రార్థించును. చందాదారులుగనుండ ఇష్టములేనిచో అసంగతి పెంటనే తెలుపగలరు. మనియార్డరుపంపుటగాని, చందాదారులుగనుండ ఇచ్చగించమని లేఖాముఖమున తెలుపుటగాని చేయుచి తరువాతసంచిక పి. పి. గా పంపగలము. అ. పి. పి. ని తిరుగగొట్టినచో మాకు అనవసర వ్యయము కల్గించినవారగుదురు.

ముఖ్యమైనగమనింపు

చందాదారులుగ చేర్చుకోవమని వ్రాయుఉత్తరములు, బ్యాంకుచెక్కులు, మనియార్డరు, పోస్టుల ఆర్డరు, గృహలక్ష్మికిసంబంధించిన ఇతరమైన యావత్తు ఉత్తరములు డాక్టరు కే. యస్. కేసరి, ఎడిటరు, గృహలక్ష్మి, పోస్టుబాక్సు 752, ఎగ్మారు, మదరాసు అను చిరునామాతో వ్రాయవలయునుగాని ఇతరవ్యక్తుల పేర ఎంతమాత్రము పంపకూడదు. ఇది ముఖ్యముగా గమనింపవలసియున్నది.

శ్రీ బుగ్గదేవాలయము

తపస్విధ్యాయనిరతుడును జటామండలమండితుడును కాపాసుగ్రహశక్తుండును రహూగణమహర్షి కుమారుడైన గౌతమీపురి చిత్తూరుమండలమునకు చెరిస నగరికై శ్రేష్ఠీవనీకు చెందున్నరక్తశమాత్రమారమున ప్రశస్థుడును కుశస్థరీసదీతీరమున కనతిమూలముం దాశ్రమమును గల్పించుకొని యందు తపమాచరించుచుండెను. కావుననే దీనికి గౌతమాశ్రమమును పేరుకలిగెను. ఇయ్యాశ్రమము నానావిధమందరతరతరులతానికుంజ

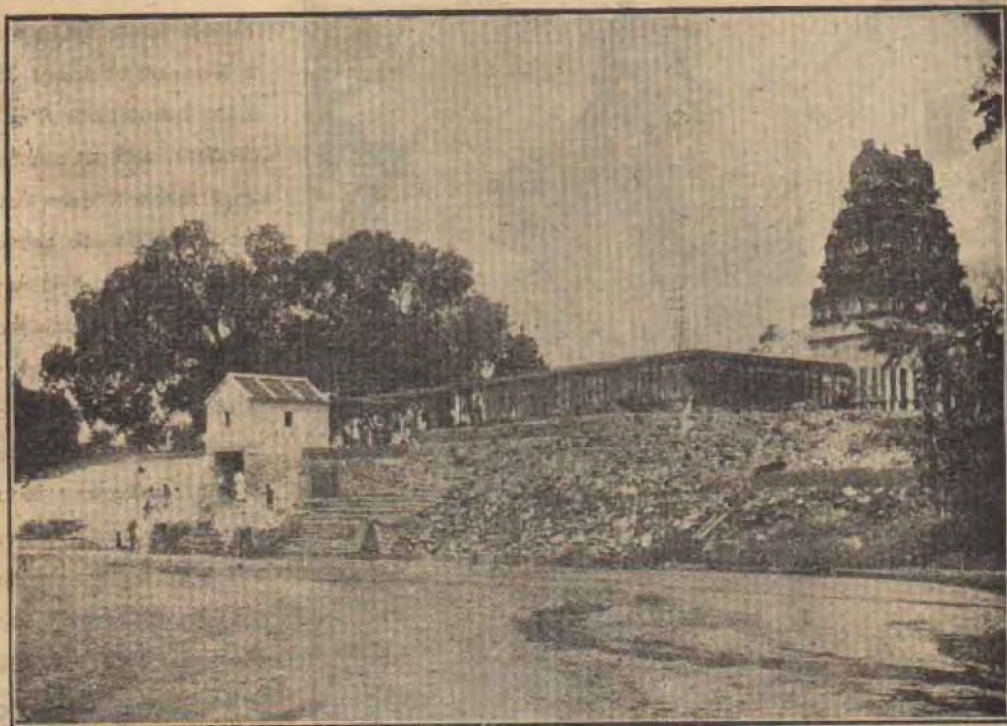
నివిడితమై చూచుటకు అర్హులము గొల్పుచుండును. అం దెందుచూచినను కుకపికళారి కాకులములకలకలములు ప్రేక్షకుల వీనులకువిందు గొల్పుచుండును. ఇట్టి సకలయునిజ నాశ్రయమగు గౌతమాశ్రయ మందోకానోకప్పుడు పునీతుడగు గౌతమమహర్షి చే నాహూతమై గాంగజలము అంతర్యామినిగానేలేంచి యీశ్వరమందు పంచఘట్టములం దైదుపాయలుగా నెల్లప్పుడు వెల్లికరిసి ప్రవహించుట చేతనే యీస్థలము దక్షిణ కాళియని పేర్కొనబడుచున్నది. శ్రీకాళియందుండు దేవతలెల్ల నిచ్చట కన్నులకు పొడగట్టుచుండురు. ముఖ్యముగ శ్రీఅన్నపూర్ణవికాలక్షీ సమేత శ్రీవిశ్వేశ్వరస్వామియు శ్రీకాలభైరవేశ్వరుడును శ్రీప్రయాగమాధవ స్వామియు ఇందువిలసిల్లుచున్నారు. పుష్పేములకు పట్టుగొమ్మయని పేరుగాంచిన యీదివ్య

శ్రీ బుగ్గదేవాలయము : ఒక దృశ్యము

శ్రీశ్రమున పుట్టుగొడ్రాలైన నొకపరి సంకల్పపూర్వకముగా నీగాంగయందు స్నానంబాచరించి శ్రీకాలభైరవునర్పించి యభీష్టసిద్ధి నొందుచున్నది. గయాశ్రీశ్రమనందువలె నిచటను తీర్థక్షాద్ధములను అగ్నినిశ్చేదనములు దేవతల చేజరుపబడి నాంధితార్థసిద్ధిబడసినట్లు పురాణరాజమును శ్రీమహాభాగవత పంచమస్కంధ ఏకోనవంశా

ధ్యాయమునందు కాకముఖపర్యవర్తన నానుటయును ముప్రసిద్ధముగ ప్రతిపాదించబడియున్నది. కాకి చన పీలు లేనివారనేకులు ఆపరకాకియగు నీబుగ్గతీర్థమందు స్వర్గీయులగు వాటిఆములను తెచ్చి పునీతపరచుటయు తీర్థ శ్రాద్ధములచెట్టుటయు సంతాపహీనులు తన్నిమిత్రయై శ్రీబుగ్గతీర్థమందు స్నానంబాచరించి శ్రీధైరవేశ్వరుని దర్శించి కామితార్థసిద్ధినిందుటయు కల్యాపవర్ధనమూర్తులను కైంకర్యపూజమున వాలయమునకు సమర్పించి యున్నవియు సమర్పించుచుండుటయు విశేషముగ పుణ్యవిషయలందు సామాన్యముగ న్యవహరింపబడుచుండు కన్నారగనవచ్చును. శ్రీబుగ్గతీర్థము నైర్మల్యసాగంధ్యములకు పుట్టిలయి డెందమున కానందసంధాయకమై సకలలోకావహరకమై ముప్రసిద్ధగాంగజలమై చూడ మందరమై యుల్లోలకట్లోలముగ నిరంతరము నైదుఘట్ట

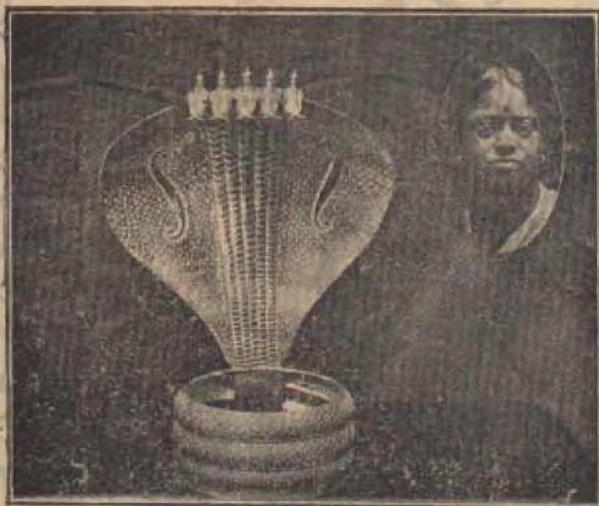

శ్రీ బుగ్గ దేవాలయము : మఠియొకదృశ్యము

మలలో నాల్గుతరులగు యెత్తుననుండి వడిగావడి ప్రేక్షకులచిత్రము నవహరించుచున్నదనుట సత్వేతరము కాదు. దక్షిణకాకియగు నీదివ్యక్షేత్రము సాధువులకు పెట్టవికోట. భక్తజనులకు పట్టుగొమ్మ. యాత్రికులకు ముంగింనుపసిడి. వేయేల? హరిహరారులకాలవాలమై సకలసజ్జనులకు ఇహపరముఖదాయకమై వెలయు చున్నది. గౌ. ది. బ. చొల్లిని మునుస్వామినాయుడుగారు ప్రధానమంత్రి, కాననసభ. గౌ. ది. బ. యస్. కృమారస్వామిరెడ్డిగారు విద్యాకాఖ్యమంత్రి, కాననసభ. గౌ. బి. రామచంద్రారెడ్డిగారు కాననసభాధ్యక్షులు, చెన్నపురి. శ్రీయంత వారణాశి రఘునాథరెడ్డిగారు, చిత్తూరుజిల్లాబోర్డు అధ్యక్షులు. శ్రీయంత ఆర్. బి. రామకృష్ణరాజుగారు, చిత్తూరుజిల్లాబోర్డు ఉపాధ్యక్షులును, శ్రీకార్యేటిసంగరసంస్థానదేవాలయముల గౌరవ విచారణకర్తలు చిత్తూరు, చెన్నపురి ముప్రసిద్ధవ్యాయవాదులలోనొక్కరగు శ్రీయంత బి. రాధాకృష్ణయ్యగారి

సతీతిలకము శ్రీమతి వి. లక్ష్మమ్మగారు, శ్రీయంతి డి. మునిరత్నంబాయుడుగారు, తిరుత్తణితాబూకాబోర్డు అధ్యక్షులు, నీళయపాళెం సాంబశ్యపంతులుగారు జిల్లాదేవాలయముల ఇన క్షేత్తరు చిత్తూరు, మున్నగు ప్రముఖుల సేవలు శ్రీబుగ్గతీర్థమందు స్నానంకాచరించి శ్రీస్వామివారినిదర్శించి వందలకొలదిగ శ్రీబుగ్గదేవాలయపువరుద్ధరణమునకు ద్రవ్యసహాయ్యమొనర్చినదిగాక శ్రీబుగ్గదేవాలయ తీర్థాధారణకమిటీవారికి వేసేడు

రజతనాగాభరణము

[శ్రీబుగ్గదేవాలయమున కీరజతనాగాభరణమును 5-3-32 తేదీని మహాశివరాత్రినాడు చెన్నపురమునందలి ముద్రసిద్ధవ్యాయ వారులగు శ్రీయంతులు విజలదేవుని రాధాకృష్ణయ్య టి.వి.టి.యల్ గారి సతీతిలకమును శ్రీమతి లక్ష్మమ్మగారు ఒసంగరి. పైన శ్రీమతిగారి చిత్రముగలదు.]

కును నిట్టిదివ్యస్థలము లభియించినందులకు చాలసంతోషింపించు పలువురు తమ బంధుమిత్రాదుల నిటు కరుగదేరంబురికొల్పి శ్రీస్వామివారి దర్శనభాగ్యమునందజీసి కృతకృత్యులయ్యెదరుగాక యని యాహించువారము. ఈ పుణ్యక్షేత్ర పునరుద్ధరణమునకై విరంతరదీక్షాపరతంబ్రులై కృషియొనర్చుచుండు శ్రీబుగ్గదేవాలయతీర్థాధారణకమిటీవారి కెల్లరు ద్రవ్యసహాయ్యమొనర్చి దేవాలయమునందలి జీర్ణ భాగములను పూర్తిచేయించి శ్రీవిశ్వేశ్వరస్వామ్యమగ్రహపాత్రులయ్యెదరుగాక యని వేదింబులబ్రార్థించుచున్నారము.

ఇట్లు

విన్నపించు విధేయులు

యన్. సుబ్రహ్మణ్యశర్మ

యన్. మునివెంకటలక్ష్మమ్మలనే కాంతమ్మ.

శ్రీబుగ్గదేవాలయ తీర్థాధారణకమిటీమెంబర్లు.

వాదోడుగ నుండుమనియు వాగ్దానము చేసియుండిరి. శ్రీయంతి రా. బ. క. శీతారామరెడ్డిగారు హిందూదేవాలయములకు కమీషనరు చెన్నపురి, బ్రహ్మశ్రీ జిల్లాల వెంకటసుబ్బయ్యగారు ప్రధానోపాధ్యాయులు పచ్చయప్పన్ హైస్కూలు చెన్నపురి, గుంటూరుమండలములోని కొనరాజు రాఘవయ్యచాచరిగారు, తిరుత్తణితాబూకాబోర్డు హైస్కూలు, ఆంధ్రప్రధాన పండితులు ఆంధ్రపత్రిక స్వకీయవిలేజిరియంనగు శ్రీయంతి బూదూరు రామానుజులరెడ్డిగారు మున్నగు ప్రముఖుల సేవలు విజయముచేసి దక్షిణకాశీయనియు కాశీలోనుండు విశిష్టములన్నియు సున్నచినియు పురాతనక్షేత్రమనియు యియ్యది ప్రభువుల ద్రవ్యసహాయ్యముచే నిండింకను యాత్రికజనసౌకర్యములు ఏర్పరుపబడవలయుననియు తమ ఆభిప్రాయముల ప్రకటించియున్నారు. భారతదేశీయులకును ఆంధ్రముఖ్యముగ మన ఆంధ్రదేశీయుల

KESARI'S

తో ద్ర

ప్రీతి గర్భాశయ తోగనివారిణి
అన్నిమందులపాత్రలలో దొరకును

కేసరికుటీరము,
అయ్యచ్చేదబొప్పణాల,
ఎగ్గురు, మదరాసు.